

Viestnik Hrvatskoga arkeologičkoga društva: godina IV

Other document types / Ostale vrste dokumenata

Publication year / Godina izdavanja: **1882**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:300:714285>

<https://doi.org/https://doi.org/10.52064/vamz>

Rights / Prava: [Public Domain Mark 1.0/Javno dobro](#). Autorsko pravo je isteklo.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-21**

Repository / Repozitorij:

[AMZdepo - Repository of the Archaeological
Museum in Zagreb](#)

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

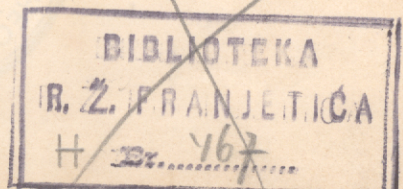
GODINA IV.

U ZAGREBU.

TISKARSKI I LITOGRAFIJSKI ZAVOD C. ALBRECHTA.

1882.

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

Arkeologičko izkapanje u Bakru.

Na tako zvanom trgu, ležećem na istočnoj strani Bakra uz Luizinsku cestu, kolovoza prošle godine 1880. pod konjskim kopitom, kako nas namah obavijesti veleuč. g. Dr. Fr. Pilepić (*V. Viestnik 1881. str. 15*), propala se ponješto zemlja, a u tom prolomu bje opazen starodavni criep. Pilepić stavi se on čas, da izpita dalje ono zemljište, te naidje najprije na staru grobnicu ciglom obzidanu, zatim na okostnicu prosto ukopanu, te napokon na žare i druge arkeologičke predmete. Taj srećni početak povede ravnatelja nar. muzeja, da sam pohiti u Bakar, i da se razmakom toga pokusa uvjeri o pravom stanju stvari. Urodivši ova radnja uprav nenadanim plodom, te osvjedočivši se podpunoma isti ravnatelj, da se tu radi o prostranom grobištu iz najstarijega rimskoga doba u naših stranah, te da se bez dvojbe u njem skriva veliko arkeologičko blago, koje bi moglo znanstveno i materijalno podignuti važnost i cienu nar. muzeja, zamoli Zem. Vladi i Sabor, neka obzirom na slabost muz. dotacije dozvole izvanrednu pripomoć za izkapanje u Bakru. Vlada i Sabor rado dozvoliše u to ime 300 for., te se tom svotom prošloga lipnja 1881. oto izkapanje nastavilo.

Ta bakarska poljana, na kojoj se je izkapanje izvelo, načina je prave pačetvorine. Duga je po prilici od zapada prama iztoku 100 metara, a od sjevera prama podnevu 40. Zemljište nije ravno, dali se od podneva prama sjeveru postupno diže, tako da izgleda kao položina. Tomu je uzrok većim djelom naravni sastav bakarske kotline, jer obronci bakarskih bregova sve naokolo postupno slaze do mora. Podnevni pako dio te poljane nješto se ipak vremenom otaujio, jer tuda prolazi Luizinska cesta, tu sustaju obično teretna kola, i neki vele i to, da se je odatle uzelo dosta zemlje za sadašnje groblje. Ono potvrđuje i položaj otkritih starina, koje su

prama sjeveru sve dublje ležale. Arkeologičko zemljište nije hvalalo ni osmi dio te poljane. Ovo je obuzimalo samo podnevno-zapadni kut pačetvorine. God. 1880. razkopalo se ne više od 40 četvornih metara, a prošloga lipnja do 200, naime ona čest, na kojoj se rimsko groblje nalazilo. Pokušaji, koji su se amo tamo izveli po ostalom prostoru i dalje, ostali su sasvim jalovi. Ali treba opaziti i to, da zapadnu stranu te poljane ograničuje duga i podosta prostrana kuća, i da se je više grobova našlo uz sami njen temelj; te se pripovjeda i to, da se je, u što su se temelji te kuće gradili, razkopalo više grobova te povadilo ne malo žara i svakojakih starinskih predmeta razdanih ili uništenih. Groblje se je dakle jamačno steralo još dalje prama zapadu, te izpod one kuće još se čuva bezdvojbeno dosta arkeologičkoga blaga, a vjerojatno i boljega, pošto se opazilo, da što se više izkapanjem kući približavalo, to su i našasti predmeti plemenitiji bili. Srećom vlasnik je one kuće društvo odličnih ondješnjih gradjana, te je temeljita nada, da će ovo nastaviti radnju izpod kuće sebi na čast, znanosti i muzeju na uhar.

Na Tab. I. dajemo sliku izkapanja od prošloga lipnja, kako nam ju blagodarno sastavio na licu mjesta vrli naš prijatelj gosp. prof. Narcis Damin. Pod A nalazi se zemljište po nas razkopano, te kako su nutarnji diobni zidovi tekli. Tu svaki metar = 1 cm. U pet drugih nacрта na istoj tabli a. b. c. d. e. navode se u pomnoženom obsegu pojedini bolje sačuvani grobovi. Ovi su sastavljeni bili od ogromnih cigla (dug. 0·60, šir. 0·46, deb. 0·3) s obodom (vis. 0·3) samo na poduljih stranah. Ove cigle s jedne te strane su na uglovih izpod oboda umjetno a nakoso odbite, a s druge obod nedosiže kraja (Tab. I. f).

Oblik grobova veoma je različit. Ima takovih, koji su sastavljeni od četiri cigle osovno položene a po stranah spojene na pravi kut kao pakočka; pokriti su pako sa dvie druge nakoso sdružene (Tab III. br. 47) ili jednom razito postavljenom, a na dnu kadkada još jedna cigla ili gola zemlja. Njeki su pako do i na tri rake zajedno spojene sastavljeni. Ovi imaju izvana po duljini tri cigle, a po širini izvana i u nutri dvie, sve pako po svojih obodih podosta dobro svezane u jedno tielo (Tab. III. br. 48. 49). U ovih pokrov nije se našao na svom mjestu, pošto gornje cigle, nadstojećom težinom smreskane, ležale su u komadnih nagomilato i van mjesta. Vjerojatno, da su i tu na kut postavljene bile kao na

grobu Tab. I. a¹). Treća znatnija vrst grobova bjaše ona, koju nam predstavljaју grobovi na Tab. I. pod b. c. d. e. Ovdje po jedna ili po dvie cigle, uzporedno položene s jedne i druge strane, stoje bridom naslonjene jedna na drugu na pravi kut, te na način krova; otvorene strane začepane su pako isto ciglom poprečke položenom, s dolnje napokon strane gola zemlja. Mal ne u svih grobovih uglovi, gdje su se cigle spajale, da se zaprieči proticanje vode u nutrašnjost, bili su duljinom i širinom pokrivi sa criepovi (Tab. III. 46).

Predmeti nadjeni su u grobovih i izvana do njih. Odkrilo se je mnogo velikih žara kamenitih i zemljenih i u grobovih i do njih i na samu. U tih žarah čuvale su se obično kosti izgorielih tjelesa, a vele često iznad njih i medju njimi našli su se razni predmeti kao posude staklene i zemljene, jegle kostene i bakrene itd., dapače i dvie dragocienosti, koje ćemo dalje opisati. Ali su se predmeti većinom ipak nahodili vani do žarah u nalegloj zemlji, a i same dragocienosti, te toga radi u velikom broju već razmrveni ili jako ozledjeni. Gdje nije bilo groba, ondje se kadkada naišlo na skup zemljenih žara razne veličine, te u jednoj od njih bile bi izgoriele kosti, a u drugih povećih ne malo staklenka i pomanjih posuda a i drugih predmeta.

Nije moguće ustanoviti dubljinu za pojedini grob radi osobitoga stanja, u kom se vremenom ono zemljište nalazilo, kako smo gori opazili. Što više k brdu, to dublje su i grobovi ležali, te odkrilo jih se i na polovicu i na metar dubljine i više. Našle su se i dvie ukopane okostnice, glavom na pram iztoku, bez predmeta na i do njih, ali ipak iznad grobova, mal ne uz površje zemljišta. Valjda jih i više bilo, ali se vremenom uništile. Ove dvie jedini su sviedoci pokapanja tjelesa na ovom groblju, te je bez dvojbe da spadaju na kasnije vrijeme. (Tab. I. 9.)

Doba bakarskoga grobišta rimskoga očevidno nam pokazuju novci, koji su redovito našasti bili u koritu zemljenih svietiljka do ili u žarah ponamješćenih, kadkada i po više njih u istom grobu, valjda po broju izgorielih tjelesa tu spravljjenih. Mi smo te novce, u koliko su čitljivi bili, naveli uz svieće, na kojih su na-

¹) Ova vrst grobova naliči veoma na one grobove, koji, razsijani po Dalmaciji, Hercegovini i Bosni, naš narod zove stećci, a nesmatra obično za svoje. Spodoba je na način kuće, samo stećci su od krupnog kamena, ovi od cigla i šuplji. Da su se oni od ovih razvili?

djeni, te spadaju na Nerona, Trajana, Adriana, Antonina, i Faustinu stariju (od god. 54 do god. 161 po Is.)

Predmeti, u Bakru otkriti, stoje u tiesnom odnošaju s onimi, koji su našasti bili i drugdje uzduž obale našega primorja; ali se postupno sve više udaljuju od onih, koji se ondje podalje na kopnu izkapaju. Mi smo god. 1873. pripomoću preč. g. župnika M. Juretića i načelnika g. A. Durbešića kopali na njevoliko dana u mjestu nazvanu *Grobište*, mala brdovita dolina južno od Grobnika na puškomet. Akoprem smo tu našli koju svietiljku i mjedenku, koje su istoga načina kao one u Bakru, značaj groblja sasvim je različit. U *Grobištu* ni traga nutarnjim ni ma kojim zidinam ili grobovom od ogromnih cigla na način bakarskih, a ni žaram kamenitim ili zemljenim čisto rimske radnje, te tako nema ni izgorielih tjelesa. Ondje čovječje okostnice uredno su se otkrivale u mulju po prilici pol metra duboko, kamenjem samo i na prosto ogradjene; predmeti pako, navlastito zemljeni, bili su posla i načina krupnijega. Karakteristično je i to, što se je na Grobniku sjaset puceta svake veličine na način kapica izkopalo, dočim se u Bakru nijedan takav nepomoli. Nadalje ovogodišnja sjajna i prebogata izkapanja, obavljena g. M. Markovićem u Prozoru, koja će do mala u ovom listu bjeli sviet ugledati, izdala su sjaset predmeta, od kojih baš ni jedan nestoji u odnošaju sa bakarskimi, dočim se slažu podpunoma sa predmeti, koji se već od prije nalaze u zem. muzeju, a potiču iz raznih mjesta naše gornje krajine.

S druge strane bakarskim sasvim su srodni predmeti oko g. 1850. izkopani na Rieci u mjestu nazvanu *Braida* (vrt Haire). Tu je nadjeno više kamenitih i zemljenih žara, cigla, staklenka, zem. posuda, bodača, ogledala itd. i rimskih novaca, mal ne sve kašnje u Peštu odneseno za sukromnu sbirku, te valjda već uništeno. Samo njevoliko predmeta dobrotom gosp. gradskoga načelnika vit. Ciotta pregledali smo u sbirci, koju isti od njekada revno sakuplja za budući gradski muzej. Isto tako bakarskim srodni su predmeti otkriti prošlih godina u sv. Jakovu nedaleko od Kraljevice na rtu nazvanu Havišće. Tu se izkopalo ne malo kamenitih žara, zemljenih posuda i svietiljka, staklenka, prstena od jantara, srebra i željeza, mjedenih okruga srebrom okovanih, rimskih novaca itd., te nješto od toga čuva se u zem. muzeju darom ondješnjega domoljuba župnika Pavla Šegulje. Tu smo i mi na prolazku iz Vinodola na Rieku g. 1874. pokušali, da za trenutak barem izpitamo ono zemljište,

te najdjošmo namah na kamenitu žaru, u kojoj samo izgoriele kosti, a do nje rimski bakreni novac veoma iztrošen, no po liku bez dvojbe iz druge polovice prvoga stoljeća po Is. Tako se reći može o sv. Jurju kod Senja, tom samo razlikom, da ovdje uz predmete rimskoga načina kao u Bakru dolaze kadkada na vidik i predmeti sasvim drugoga kao na Grobniku, kalupa naime od onih u Prozoru. Zem. muzej dobio je nje nekoliko stvari tu izkopanih od g. Fr. Sabljaka onda prijemnika u tom mjestu; a po obećanju očekujemo od ondješnjega rodoljuba župnika Biankinia još više. Četvrt sata od Vrbnika na Krku kod crkve sv. Mavra u Ljupoljici izkopalo se je tu nedavno, kako smo ondje obaviešćeni bili, ne malo grobova od velikih cigla sastavljenih, te u i okolo njih žara, staklenka, svietiljka i drugih predmeta iste vrsti, kao što su bakarski. U Osoru izkapanjem ondješnjega župnika preč. Bolmarčića došlo je na svietlo sjaset predmeta, koji stoje u najtjesnijem odnošaju po načinu i radnji s bakarskimi, tom razlikom, da i ondje kao što u Grobniku i u sv. Jurju bjaše i drugih, koji zasiecaju u još starija doba (V. *Ausgrabungen in Ossero v. Benndorf. Archeol. — epigr. Mittheil. aus Oesterr. Jahrg. 1880 p. 73*). Napokon spomenut nam je i to, da se je ne malo bakarskim sasvim sličnih grobova i predmeta otkrilo g. 1836. u Ljubljani u kapucinskom vrtu, i da se ta sličnost navlastito u staklenkah iztaknuje (*Sitzungsberichte der phil.-hist. Classe der Akad. d. Wissenschaf. VI. Bd. Wien 1851 p. 207 sqq. Archaeol. Analecten v. Jos. Arneth. Taf. XII*).

Groblje bakarsko jasnim je dokazom, da se je ondje tečajem prvoga stoljeća po Is. dizalo dosta važno mjesto. Do sada nije bilo za to dostatnoga temelja, akoprem se na to mislilo na podlogi jednog sarkofaga, komu sada nema traga, i nje nekoliko rimskih novaca, o kojih se nezna, gdje se čuvaju. O nadpisih rimskoga doba ni spomena, a kamo li, da bi nam ovi odgonetali, kako se ovo mjesto onda zvalo. Barčić u svom rukopisu o Bakru veli, da mu ime *Volcera*, po drugih pako bila bi to *Raparia*. Da vidimo što bi se o tom po starih piscih nagadjati dalo.

Zapadnu obalu našega primorja od Raše do Senja prvi nam opisa *Ptolemaeus (Geographia, ed. Wilberg p. 166)*. Po njem primorski gradovi ležali su ondje ovako:

Alvona (Ἀλούωνν)	. . . . .	36° 50'	45°
Flanona (Φλωνώνν)	. . . . .	37°	44° 50'
Tarsatica (Ταρσατία)	. . . . .	37° 40'	44° 45'

Oenei fluvii ostia (Οινέως ποταμοῦ ἐκβολαί)	38°	44° 45'
Volcera (Οὐόλκερα)	38° 30'	44° 45'
Senia (Σένια)	39° 15'	44° 40'
Putopis Antoninianski (str. 130) bilježi:		
Ad Titulos	Ad Turres	XX
Tharsatico XVII	Senia	XX

Peutingerska Tabla, koja crtom označuje dva puta od Tarsatike do Senja, obalni bez oznake daljine a međutimnim mjestom *ad Turres* i međuzemni sa oznakom XX. mp., ima:

Arsia	Ad Turres
Alvona XII	Senia XX
Tarsatica XX	

Ravennatis Cosmographia na str. 224 i 381 navodi bez oznake daljine:

Senia	Tharsaticum
Turres	Lauriana
Raparia	Alboua

Dakle po Antoninianskom putopisu *Ad Turres* imalo je ležati blizu Cirkvenice, pošto po istom putopisu, a valjda i po *Peutingerskoj* tabli isto daleko bjaše od *Tarsatica* kao i od *Senia*, XX mp. Po Ravenatu medju *Ad Turres* i *Tharsaticum* stajala je jošte i *Raparia*, koju isto u toj strani spominje Guido (*Geographica p. 543*). Na obali, koja se pruža od Cirkvenice do Rieke, nije se do danas otkrilo dovoljnih tragova za rimsko selište osim u sv. Jakovu i u Bakru, te je *Raparia* tu mogla biti. Čini se, da i Ptolemaeus, sudeć po navedenimi mjerami, približuje svoju *Volcera* više k gradu *Tarsatica* nego li k gradu *Senia*. Na istoj širini (*latitudo*) stavlja *Tarsatica*, *Oenei fluvii ostia* i *Volcera* t. j. na 44° 45 od ekvatora. Glede duljine (*longitudo*), t. j. dalečine od meridiana, ova je razna dakako, pošto se od Rieke obala našega primorja giblje ako i postupno no ipak znatno k istoku, te tim razlika brzo skaće.

Uz sve te vjesti nije ipak moguće opredjeliti za stalno ime Bakru za rimsko doba. Toga radi, kako smo gori opazili, treba čekati, da nam ga koj nadpis otkrije. Uzimamo si ipak slobodu očitovati naše mnijenje u toj stvari. U koliko znamo nije se do danas u Trsatu našlo takovih starina a niti nam neostaju ondje tragovi starodavnih sgradjevina, po kojih bi se i samo naslutiti dalo, da je ondje negda ležalo znatno mjesto, naime rimska *Tar-*

satica. Trebalo bi dakle dobro potražiti visočine ležeće medju Riekom i Bakrom, te vidjeti, nekriju li one još sada ostanke onoga grada. U Kostreni našlo se je i žara i starih novaca i drugih starinskih predmeta, a nešto i po Dragi do sv. Kuzme. Nadju li se ti ostanci, onda po nas luka bakarska nebi drugo bila van stovarište stare *Tarsatica*, a rieka *Oeneus* bakarski zaljev. Stari zemljopisci uzeli su i kotorski zaljev za prostu rieku.

Ostaje nam da donesemo točan popis predmeta u Bakru izkopanih. U tom popisu stegnuli smo se ipak samo na nužne njihove oznake, a da ljubitelju starina taj popis bude jasniji, na Tab. II. III. i IV. predočujemo mu nacрте od boljih te karakteričnijih predmeta.

I. Dragocienosti.

1. Prsten od jantara ukrasen sa nad njim ležećim poprsjem mlade žene u punom propupu. Vlasi se dižu nad glavom na način vienca, te se zada spuščaju na dugo, i skupljaju se napokon u snop. Sve je pako uprav osobitom vieštinom izraženo. Teži 1·82 gr. Tab. IV. br. 33.

2. Prsten od suhoga zlata, pakrugastog oblika, sa kamenčićem (*Granata*), na kom je veoma vješto urezano žensko poprsje. Na glavi kao da su dva rožčića a medju njimi krugljica, a to bila bi Isis, o kojoj piše K. O. Müller (*Handbuch der Archaeol. 1878. 285*): *Isis, menschlich, mit Kuhhörnern und einem Discus dazwischen, oft schwer von Athor* (Ἀφροδίτη) *zu unterscheiden*. Teži 7·17. Tab. IV. br. 42. a. b.

3. Prsten od suhoga zlata, pakrugastog oblika. Izgleda kao krupan, ali je šupalj, te izpunjen njekom caklenom tvari. Kamenčić obao, modrast, bez ureza, opao je. Teži 1·68. Tab. IV. br. 38.

4. Prsten od plosnate dosta debele zlatne žice, pakrugastog oblika, bez ukrasa i glavice. Teži 1·60.

5. Dvie istovjetne mindjuše od oble zlatne žice. Jedan okrajak svršuje na krugić, na kom rupica, kroz koju je provučen te zavojen šiljak drugoga okrajka. Jedna teži 0·65, druga 0·68. Tab. IV. br. 43.

6. Dvie zlatne stvarce, jedna od plosnate a druga od oble žice, zajedno spojene tako da jedna visi o drugoj. Prva je četverokutna a druga djelomice okrugljasta, kao da je to privjesak od mindjuše. Teže 0·27.

7. Privjesak od niza (broš) zlatan, ploh, okrugljastog oblika, samo s donje strane na obluk, iz koga padaju tri privješčića. S preda je ploča nakičena žičevinom (a filigrana). Gori ušica dosta velika. Teži 1·66. Tab. IV. br. 44.

II. Predmeti od raznih kovina.

1. Posuda od bronza, okrugljasta, sa postavkom, poklopcem i dva uha, u kojih je provrslo zabodeno. Sred poklopca, koj je zaponcem utvrđen, glava satira. Naokolo trbuha u propupu četiri živine trče jedna za drugom u propanj. Stablo djeli jednu od druge. Prva je bik, druga tigar, treća

jelen, četvrta pas. Vis. sa podignutim provrsom 0·17, a sama posuda 0·10. Promjer najveći na truhu 0·10¹/₂, na ušću i postavku 0·6. Tab. IV. br. 52.

2. Posuda bakrena, lijepe zelene boje i uprav savršena lika, sa dvie krasne ručke. Vis. 0·19¹/₂, promjer na ušću 0·6, najveći 0·11. Tab. II. br. 26. Tab. III. br. 2.

3. Ogledalo okruglo od bronza. Uz rub s preda urezane zubate crtice, a zatim dva okruga; zada dva okruga uz rub a četiri do sriede. Razpolovljen i hrdja ga veoma pokvarila. Promjer 0·8³/₄. Tab. II. br. 2. a. b.

4. Isto kao br. 3. Zelenom mazom tvrdo pokrit, te se ukrasi nevide. U komadih. Promjer 0·9.

5. Isto kao br. 3, nego četverouglast, isto zelenom mazom obložen. U komadih. Dugo s jedne strane 0·10, s druge 0·11¹/₂.

6. Bodača bakr. na sukrst, bez brka. Duga ovako 0·10. Tab. II. br. 3.

7. Kao br. 6. ali ne na sukrst. Na polovici čvor za ukras. Bez brka. Duga ovako 0·9. Tab. III. br. 5.

8. Kao br. 7. Glavica joj plosnata, okrugla, stoji nakoso. Duga 0·10³/₄. Tab. II. br. 4. Još 7 ovakovih razne veličine i nješto komada.

9. Mindjuše sa privjesci, iz srebra. Tri para raznoga oblika a proste radnje. Tab. III. br. 1. 8.

10. Prstena srebrna dva iz žice s plosnatim okom od iste tvari, na kom je grančica urezana. Četiri takova bakrena bez grančice, a dva bez glave i nesvezana. Tab. II. br. 21. 22. 23.

11. Dva odlomka prstena od željeza sa stjenami, sve izkvareno.

12. Amalija srebrna, sastavljena od oble debele žice, do koje po sriedi dva kruga, jedan uz drugi, naime po jedan sa svake strane. Pri krajevih podrezan (dvostruki *phallus*). Teži 1·0. Tab. IV. br. 46.

13. Klestica bakrena polomljena. Duga 0·6³/₄. Tab. III. br. 28. Još jedna ciela, u kojih se ručka neuzvija na okrug a i tanja je nego su štipala.

14. Zapinjača bakrena, na luk, sa zavojci zada poprječno. Duga 0·6. Tab. IV. br. 49.

15. Udica bakrena. Duga 0·3.

16. Velika jegla srebrna, u dva komada. Duga 0·15.

17. Poklopac bakren od posudice u spodobi pasje glave. Još jedan mali prosti.

18. Dva ključa bakrena, jedan ravan, drugi glavom popriečno. Tab. IV. br. 40. 41.

19. Ploče bakrene okrugljaste od brava sa čavličii, dvie zavornjače od istih, i mnogo komada od bakrene skrinje. Tab. III. br. 40.

20. Mirisar mjeden, valjast, sa čunjastim poklopcem, krugljom na vrhu. Vis. 0·8¹/₂, promjer 0·4. Tab. III. br. 30.

21. Njetilo bakreno, s jedne strane oblo kao ručka a s druge plosnato za vadjenje pomasti iz mirisara i razvoditi jih. Dugo 0·16. Tab. IV. br. 45.

22. Žličica bakrena, sastavljena od oble palice, koja s jedne strane svršuje šiljasto a s druge nosi malu okruglu pliticu. Duga 0·16, promjer 0·2³/₄. Tab. IV. br. 32.

23. Velika žlica bakrena, dugačka i plitkasta, sa čvornastom ručkom osobitoga načina. Sve dugo $0\cdot15\frac{1}{2}$. Tab. IV. br. 50.

24. Razne sponne i veružice bakrene sa karikami. Tab. III. br. 3. 7. 21. 41. 42. 43. 50.

25. Čavli, klinčići i žice bakrene. Još više željeznih.

26. Tri pločasta komada olovna, u dva su čavlići zabodeni, valjda ostanci skrinje.

Predmeti od kosti i od drva.

1. Ruka zavjetna do lakta od drva (V. Viest. 1879. str. 107). Sa tri prva prsta pridržiava kosticu od vojke, zadnja dva unutra su pognuta. U drvo izada zaboden je plosnati željezni čavao, a tu je manjkava. Radnja je prilično dobra. Duga $0\cdot9\frac{1}{2}$. Tab. IV. br. 35.

2. Mirisar košten, valjast, veoma liepo izdjelan. Na poklopecu ručka fali. Vis. $0\cdot5\frac{1}{2}$, promjer $0\cdot3\frac{1}{2}$. Tab. IV. br. 47. a. b. V. gori br. 20.

3. Probušena valjasta kost kao ručka, okruglići nakićena, ali nepodpuna. Ovako duga $0\cdot8$. Tab. II. br. 5.

4. Obla, svudi isto debela palica, u dva istovietna komada razstavljena, tako da jedan u drugi ulazi, ali je jedan od njih dužinom razpolovljen. Glava jednog komada pri sdruženju obložena je srebrnom (P) pločom. Duga $0\cdot14\frac{3}{4}$, promjer $0\cdot3\frac{1}{4}$. Tab. III. br. 9.

5. Žlica od kosti plitkasta a dugačka. Manjka dio ručice. Korito dugo $0\cdot7\frac{1}{2}$, široko najviše $0\cdot3\frac{1}{2}$. Tab. IV. br. 37.

6. Bodača sa glavicom na četiri kvrge. Duga $0\cdot16\frac{3}{4}$. Tab. II. br. 6. Uz ovu još drugih šest razne veličine i načina. Tab. III. br. 6.10.

7. Jegle s ušicom razne veličine. Sedam komada i još više komadića. Tab. IV. br. 51.

S. L.

(Nastavak sledi.)

Rimski nadpisi u Smederevu.

Kao što nam u svom dopisu obeća (V. Viestnik g. 1881. br. 3. str. 68), g. Dr. P. pl. Despinić poslao nam je svoje prepise rimskih nadpisa iz Smedereva. Dakako ti prepisi su veoma manjkavi, no ipak mi jih izdajemo tom svrhom, da obodre ondje prolazeće arkeologe na točno iztraživanje onih veoma važnih ostanaka. Evo što nam taj vrli naš prijatelj o tom piše.

»U pogledu onoga funda jugoslav. novaca, o kom sam Vam u poslednjem pismu mome pisao, za sada jošte ništa izvjestno javiti nemogu, jer Hampel (ravnatelj arkeol. muzeja peštanskoga) već od jednoga doba daje kopati u starome Aquincumu, pa nema vremena, da se s novcima bavi, a kao što me je gosp. Doboczky,

koj se sada na svome dobru u Hevešu bavi, na pismenu molbu moju takodjer u pismu izvjestio, Hampel neće taj celi fund opisati, no nekoliko znatnija novca, i to dok najpre u Aquincumu gotov bude, i na jošte koj inedit jugoslav. novac naidje.

Što se tiče nadpisa na pločama u smederevskom gradu uzidanima, to se baš nemogu lepim uspjehom pofaliti, jer su iste ploče sve koje veoma visoko uzidane, koje pako vrlo slabo sahranjene, tako da je vrlo teško od doli čitati, no tješim se s tim, što je prošle jeseni gosp. Torma, koj je amfiteatrum u Aquincumu odkopavao, na jedno 14 dana posle odlazka moga sa bratom mojim takodjer u Smederevu bio, i tu je više prilike imao nego ja do 10 nadpisa od istih stručnjački suimiti, što će on po svoj prilici u svoje doba i obielodaniti.

Najbolje sahranjen nadpis mi se ovaj vidio :

1.

D · M ·
Q I V L S E N E C
V I X · A N · X L
· · R I A N N E G R I A (1)

2.

D · M ·
V L I Q V I N
· · · · I L E G V I I
· · · · I A C A
I I

3.

C I · I · R I (2)
A V G
C S E · · · · I V S
V A I · · · S D P C
H O · · A S T
M V N I C A L L
V I M O T H O N
V / / / (3)

4.

M
C V · · · L V A L E
· · · · · V Q V I
· · E A N X V I
A · · · · R V I

Ove sam nadpise sa slobodnim okom sa samih ploča snimio, a nisam imao prilike, da uzmem na papiru od istih otisak.

Već više puta sam bio u Srbiji u Kostolcu, i tu sam koje iz razvalina Viminaciума samih, koje od ondašnjega parocha različite opeke doneo sa nadpisi, od kojih sam ovde priključene, dosta

¹⁾ Izdao je Mommsen prva tri redka po izdanju Marsilievu (u dva redka) i po izdanju Deyrera (u četiri redka). Tu našega četvrtoga redka nema (*V. Corp. Inscr. Lat. III. p. 265 n. 1657*). — Uredništvo.

²⁾ Vjerojatno *Cereri*. — Ured. ³⁾ Šesti i sedmi redak mogao bi se izpraviti po nadpisu isto tu nadjenom, izdanu od Mom. l. c. n. 1654

Municipium Aelium

Viminacium ob honorem. — Ured.

nevešte otiske uzeo i to na celoj opeki. Pod br. 1 glasi nadpis u 2 redka ovako:

LEG VII CLRENO
EMP ON·COR·D^v.¹⁾

Pod brojem 2 na jednoj okrnjenoj opeki IIIAD, valjda *legio II. Adjutrix*. Pod brojem 3: LEG III, valjda desno nepodpuna. Dalje na jednoj, koja se nije mogla snimiti: LEG III²⁾.

Pre jedno mesec dana me je pohodio veliki župan Ormoš, i tom prilikom mi je ukazao jedan zlatan novac cara Dušana, koj mu je jedan temesvarski juvelier na kupu ponudio, tvrdeći da je velika redkost, i da ga je jedan ofizir sa sobom iz Bosne doneo.

¹⁾ Mommsen l. c. n. 1700. 6324. Ephem. II. p. 335. n. 506. 507. navadja opeku iz Kostolca sa pečatom sedme legije u jednom redku, i n. 6325 u dva redka, ali razno nego je ovdje, a u Ephem. Epigr. IV p. 82 n. 223 navadja i ovu našu kao „Viminacio fortasse adlata servatur Kubini apud Despinitium“

LEG VII CL·RENO
TEMP OV·COR·DV

te veli: „descripsi ad ectypum quod misit Ortway. Fortasse in fine versuum litterae quaedam desiderantur.“ Isti čita pako taj nadpis ovako: *Leg(ionis) VII Cl(audiae): reno(vatum) temp(ore) Ov(inii?) Cor... du(cis)*. Formula *tempore ducis* nuper inotuit ex tegulis Pannonicis infra editis. Nomen ducis mihi novum est, nec magis in tegulis renovandi vocabulum umquam legi, neque vidi adhuc litteram ι sic figuratam in tegula saeculi quarti.“ Po naših otiskih na koncu redaka desno nemanjka ništa. Drugi redak čisto se izkazuje EN^v, a moglo je biti pred ovim τ , komu ipak nema traga; poslie COR nema mjesta ni za jedno slovo, a uz D gori je v a doli malko podalje C, te se ovo čisto vidi. Ono pako L nije staro ι , dali se približuje slovu L srednjeg doba. Mommsen pišuć o Viminacium (*Kostolatz*) l. c. p. 264 veli, da su po Ptolemaeusu 3, 9, 3, možda po Ant. putopisu (*Böcking Not. dign. or. p. 479*), i po novcih u gornj. Mesiji na dugo pribivale dvie legije, naimе IIII Flavia i VII Claudia, i da je ova druga imala svoj *praetorium* u Viminaciumu kako dokazuju njezine opeke ondje našaste te i Notitia or. c. 38 (*praefectura legionis VII Claudiae*). Ova legija sponinje se jošte u dva nadpisa iz Smedereva (*l. c. n. 1650. 1651*), te sada i u trećem gori navedenom. O opekah legije četvrte veli dalje Mom. l. c. „*cum nullum* (sc. laterem) *adhuc certe inde habuerimus legionis IIII*.“ Tako imamo opeku i za ovu IIII iz Kostolca (u Beogradu se našlo više njih. *V. Mom. l. c. n. 6326. Ephem. II. p. 335 n. 508*), te i za legiju III i za II Adjutrix. — Ured.

²⁾ O ovih opekah piše Momm. Ephem. Epigr. IV. p. 82 „Tegulas duas ex Viminacio fortasse adlatas Kubini apud Despinitium charta expressit Ortway eaque ectypa misit. In altera evanida admodum G IIII FF vel FL videre mihi videor; in altera est LEG III litteris certis, sed pravis.“ — Ured.

Veliki župan je sa istim novcem i kod ovdašnjega Eggera bio, i isti se tako isto izrazio, kao što je to u Vašem djelu »Na obranu pravosti staro-srbskih zlatnih novaca« o njem navedeno: to je falsum. Isti novac je u spomenutom Vašem djelu na tabli pod brojem 6. naslikan. Veliki župan ga je natrag odneo, i veli, da zlatar temisvarski drži, da je od velike vrijednosti.«

Putopisne arkeološke bilješke

od Ogulina do Prozora.

Vis. c. k. gl. zapovjedništvo kao kr. zem. upr. oblast blagoizvolilo je kao u prošlih tako i za godinu 1881. znatnom podporom omogućiti ravnateljstvu hrv. arkeol. društva, da po granici započeta arkeolog. iztraživanja na korist znanosti i muzeja nastavi. Ta iztraživanja za sada protezala su se od Ogulina preko Modruša i Brinja do Prozora.

Prva točka, kojoj ravnatelj muzealni obrati svu svoju pažnju, bjaše okolica Munjave. Iz Ogulina pohiti on kroz Ostariju i Skradnik do Josipove doline, gdje počima te se na dugo stere tako zvano Carevo polje. Mommsen (*Corp. Inscr. Lat. III. p. 388*), pišuć o Josipovoj dolini (*Josephstahl*) veli: *Nomen antiquum huiusce loci adhuc ignorari supra p. 384 monui, sed aetate Romana oppidum ibi vel ibi prope fuisse praeter titulos in vicinia repertos etiam declarat antiqua sedes episcopalis Modrussae, qui vicus hodie et ipse exiguus non longe inde distat.* Radilo se je dakle sada, da se udje u trag pravomu položaju toga rimskoga grada. Mommsen (*l. c.*) navadja dalje četiri nadpisa, te kaže o njih, da se dva nalaze na Carevom polju u kući Gračanina a dva u Munjavi kod crkve, gdje su bez dvojbe od njegdje na blizu donesena. Ravnatelj pohiti najprije do kuće Gračanina, i sve pomnjivo pretraži. Ova leži medju Josipovom dolinom i Munjavom na malenoj visočini posried podosta široke poljane sa tri strane obkoljene liepimi brežuljci, koji južni dio Carevog polja omedjašuju. Uz kuću diže se više pomanjih prostih hižica za blago i služinčad. U zidinah tih sgradah opazio je ravnatelj uporabljeno mnogo liepo iztesanoga kamena te više stupova i jedan ogroman krasno izklesan prag kano pilove velikoga triema. Više plemenitih ploča i stupova ležalo je pako gdje što po dvorištih i vani po polju. Ugleda tu na blizu do njeke kućice

i jednu dosta veliku kamenitu žaru sa poklopcem na način bakarskih, a rečeno mu, da se mnogo takovih izkopalo tu naokolo i razneslo. Vlastnik nje primjeti mu, da su tri godine od kada ju ondje izkopao, i da je u njoj našao osim kosti jednu mjedenu posudu, koja se razsula, i drugo koješta. Opazivši pako isti ravnatelj nedvojbene tragove starodavnih zidina. potvrđivali su mu ondješnji stanovnici, da se takove zidine po onom polju sve naokolo za pol sata i više otkrivaju uz svako kretanje zemljišta; da se je tu izkopalo mnogo iztesanoga kamena i drugamo odneslo za sgrade, navlastito pako upotrebilo na zidanje i za nasipe državne ceste, koja tu na blizu prolazi, i da se za poljskih radnja izobiljno nalaze stari novci razne kovine i drugi svakovrstni predmeti od mjeda, željeza, kosti, pečenice i druge tvari. Novci, koji mu bjahu pokazani kao na površju zemlje našasti, spadali su na doba Konstantina Vel. i njegovih pobliznjih nasljednika

Sve, što se je do danas na tom zemljištu arkeologičkoga otkrilo, sve je slučajno na svietlo došlo, naime ili orajuć ili kopajuć kamenje za sgrade ili za ceste. Odavde potiču ona tri kamena, koja su se od g. 1867. te do prošle nalazila uzidana u domobranskoj vojarni Ogulinskoj, a sada su darom vis. kr. ministra za obranu u našem arkeol. muzeju, kao što svjedoče stariji članovi obitelji Gračanina, F. I. Fras (*Vollständige Topographie der Karlstädter-Militärgrenze* str. 303), te Neigebaur (*Die Südslaven und deren Länder, Lipsiae 1851* str. 203), P. Kandler (*Iscrizioni di Veglia, Trieste 1862* str. 4) i sam Mommsen (*l. c. p. 388. n. 3021*). Dva od njih predstavljaju basirilife mnogostrukim klakom zamrljane tako, da se nemože točno razabrati, što predstavljaju. Na jednom čini se da se muškarac rukuje sa ženskom. Na drugom mrtvački genij sa buktinjom k zemlji okrenutom, vienceom ukrasenom. Treći je kamen ogroman, kočkast, s rimskim nadpisom. Visok je o. 87, šir. gori i doli 0.60, u pismu 0.47, a dubok 0.27. Prvi ga je izdao no veoma neuredno pomenuti Fras, zatim Neigebaur i Kandler, koji su ga odmjerili po Sabljarovih prepisih, a napokon sam Mommsen (*l. c.*), koj ustanovi čitanje po prepisih Sabljara i Kukuljevića, pošto kamena vidio nije. Isto tako obielodanio je Mommsen (*l. c. n. 3022*) po prepisih Sabljara i Kukuljevića ovdje priloženi drugi nadpis, koj se je po Frasu (*l. c. str. 302*) nalazio u kući Gračanina, ali ga ravnatelj badava ondje tražio:

1.

NVMINI
 MAIESTATI Q
 D·N·GORDIANI
 AVG
 E·GENIO·LOCI
 AVR·VALERIAVS
 SPEC·LEG·XI·CL
 R E F E R E N S
 CRATIAM

2.

CORNELI
 AE·SALONI
 NAE·AVG
 CONIVGI
 D·N
 GALLIENI
 AVG
 D · D

 V S

O ovom drugom nadpisu piše isti Fras, da je našast *nahe am Bache Muniava*, a to je blizu kuće Gračanina. O nekome otkriću na istom zemljištu pripovijeda nadalje isti Fras: *Im Monate April 1776 wurde hier unter dem Berge Vinicza nahe am Wasser Muniava nächst der Josephiner-Strasse von Thomas Bokulich während des Ackern ein flacher Stein in der Erde bemerkt, den er mit Hilfe anderer Grenzer heraus gehoben hat. Unter diesem Stein war rings umher eine Mauer von Ziegel, und am Boden 3 dünne Ziegel, die 7 Zoll breit und 3 Schuh lang waren. Darin fanden sie einen Kopf, etliche verwesene Beine, dann eine goldene Halskette und ein goldenes Ohrgehänge mit einem Steine, doch ohne Inschrift.*

Iz okolice kuće Gračanina po Mil. Božićeviću odnesen je u Ogulin jedan veliki liepi iztesani kamen s rimskim nadpisom, uzidan na ulazku u kotarski sud, komu se sada nevidi traga, pošto je sve naokolo više krat klakom zamazano; i još jedan drugi takav kamen bez nadpisa, da služi za podnožje Majke Božje ondje na blizu u Lomostu

Iz Šušnjega sela prodje ravnatelj u Munjavu, koja tu na blizu leži. Potraži najprije kod župničke crkve sv. Josipa ona dva rimska spomenika s nadpisom, o kojih Mommsen veli (l. c. n. 3020. 3025) kao stojeća do nje. Prvoga nadje sbilja za polovicu zabodena u zemlji na sami do glavnih crkvenih vratih. Po Mommsenu na toj ploči iznad nadpisa vidi se *cavum magnum conchae instar*, a u toj šupljini po Neigebauru (str. 230) gnomon ili sunčani sat. Iz točke na polovici gornjeg okrajka te kopanjice slazi osnovno crta, a sa svake strane nje po četiri druge dotično jednako razdaleko od srednje i sve kraće, te sastavljaju jamačno sunčani sat. Osim prvoga redka ostali nadpis ostaje u zemlji sakrit. Mommsenovo izdanje nije dopuno, dopuniti ga ravnatelj nije mogao, pošto ploču izkopati nije

smio. Izvanjski komad ploče visok je 0.56, šir. 0.63, a deo od 0.23 do 0.40, pošto je zada na gornjoj strani umjetno odbit. Odozgo vidi se rupica, u kojoj je valjda zaboden bio sunčev kip. Opazivši veliku važnost znanstvenu ovoga kamena bogu Suncu posvećena, te neshodnost njegova položaja naime na vratih kršćanskoga hrama i većinom u zemlji, požuri ravnatelj do občinskoga ureda, da zamoli občinskoga poglavara, neka tu veoma zanimivu i za našu staru povjest vrlo važnu ploču narodnomu muzeju na pohranu ustupi. U uredu nadje pri stolu nekoga Belobradića košuljom van gaća, u što je nješto piskarao, koj mu se izdao za načelnika, dočim je samo odsutnoga načelnika zastupao. Ravnatelj upotriebi sva moguća sredstva, da toga prostaka na plemenito dielo nakloni. Belobradić tvrdokorno odbijaše molbe i razloge tim, da je ona ploča prestari amanet za ono mjesto (dočim je onamo došla iz Šušnjeva sela), da se na njoj tvrdi občinsko pravo ondješnje, te uz to nanizao još drugih bedastoća, koje nije vredno ovdje spomenuti, ali ipak dosta kažu, kako sujevjerje na selih svedalje traje. Nevriedilo napokon ni otvoreno pismo vis. krajiške zem. uprav. oblasti, kojim se mjestnim oblastim preporučivalo, *da ravnatelju idu na ruku u koliko to za sigurnije i što bolje obavljanje njegove zadaće bude potrebno*. Ravnatelj ostavi Belobradića na stolici ukočena, da razmišlja sve dalje o tih munjevačkih pravih, uvjeren da će i ondješnji župnik Engelbert Radočaj¹⁾ i pravi načelnik munjevački Ivan Kraina rado privoliti na zahtjev vrlog okružnog predstojnika u Ogulinu g. Gj. vit. Stipetića, koj mu obeća, da će nar. muzeju onu ploču pribaviti.

Zaman je pako tražio ravnatelj oko crkve onaj drugi nadpis, o kom veli Mommsen, da je *columna miliaria*, te još više važan, valjda gdjejkuda sakrit ili uništen, ali je našao pri kući Rada Popovića (br. 17) u istoj Munjavi sljedeća dva rimska nadpisa do sada nepoznata, koja isto potiču iz zemljišta ležeća na blizu stana Gračanina u Šušnjevu selu.

I · O · M · E · G · E · N
 I · O · L · O · C · I · M · A · A · E
 A · R · M · A · X · I · M · S · 4 ·
 L · E · G · II · A · T · I · V · R · I · C · I · V · O

¹⁾ Muzeal. ravnateljstvo obratilo se je kašnje na župnika s molbom, neka nastoji, da ta ploča dodje u nar. muzej. Odvratu župnik, da nesmie o tom pred ondješnjim pukom ni riečce izustiti. Tim si sam sviedočbu odkrojio.

TVM POSVIT LIB
ENS NVMIN / / /
IESTATIOQ. EIIVS
IM / D N DIOCETI ///

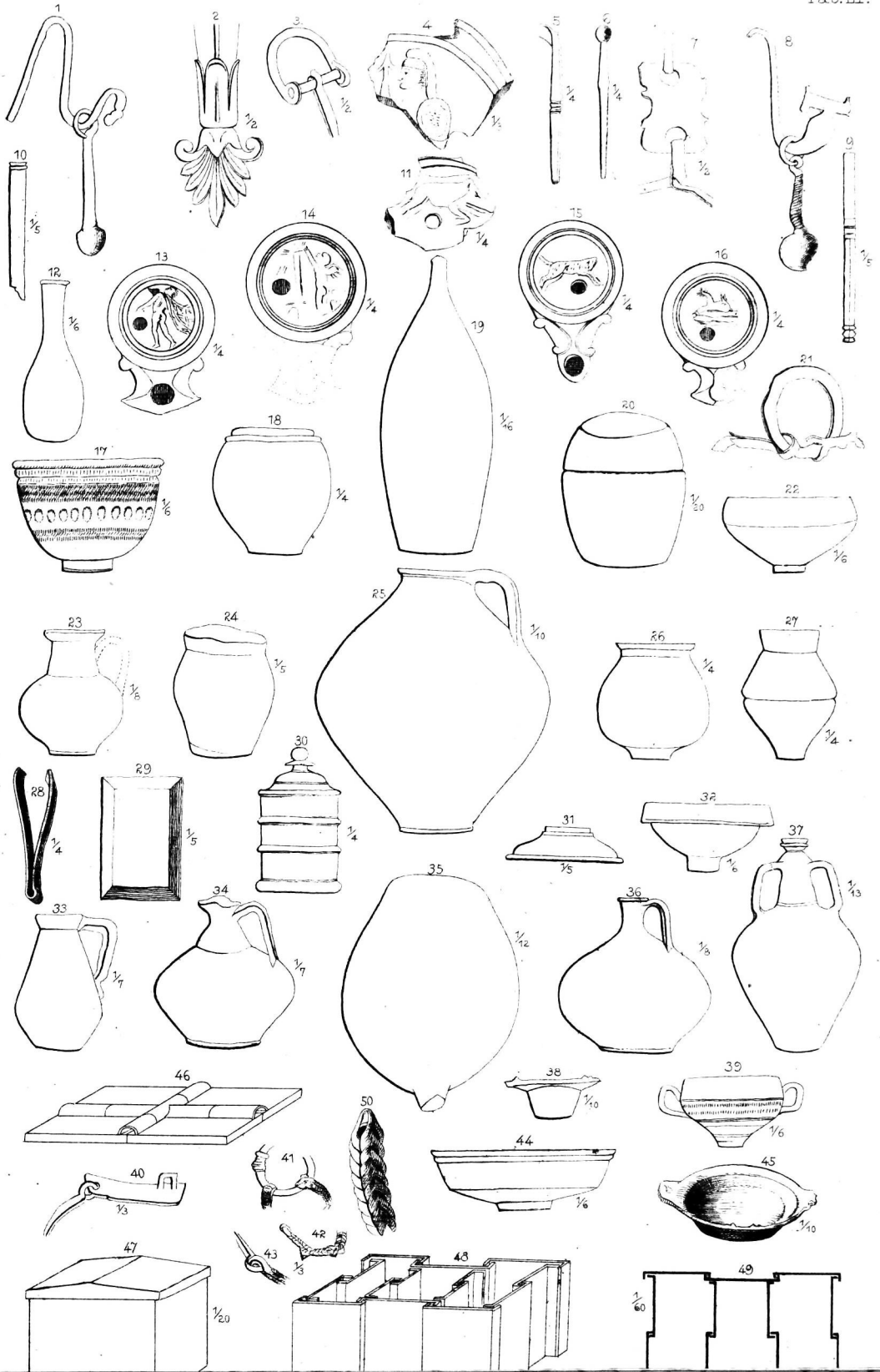
Ploča ležeća pred pragom kuće, te jako izglodana, a slova su veoma zločesta oblika. Vis. 0·73, šir. 0·48, deb. 0·19. Nadpis mogao bi se čitati: *i(ovi) o(ptimo) m(aximo) et genio loci. M(arcus) Maet(ius) Aur(elius) Maximus centurio leg(ionis) II atjutrici(s) votum posuit libens numini maiestatiq(ue) eius imp(eratoris) d(omini) n(ostri) Diocletiani.*

I O M D D
PRO SALVTE
I/P PP·L SEPT SE
VERI E // NTO
.....

Ovaj četverouglasti kamen stoji zaboden na uglu pomenute kuće Popovićeve, te se nemože ovako osim sa strane i to težkom mukom samo djelomice pročitati. Vidjet je ipak, da je s donje strane nepodpun. Na desnoj strani u rilifu vidi se tanjur, u kom je sriedina izbočita. Vis. 0.54, šir. 0.43, deb. 0.33. I ova dva nadpisa dosta važna stoje u očitoj pogibelji, da budu uništena. Ravnatelj nudio je vlasniku za iste dvostruko više nego li vriede, ali sve badava.

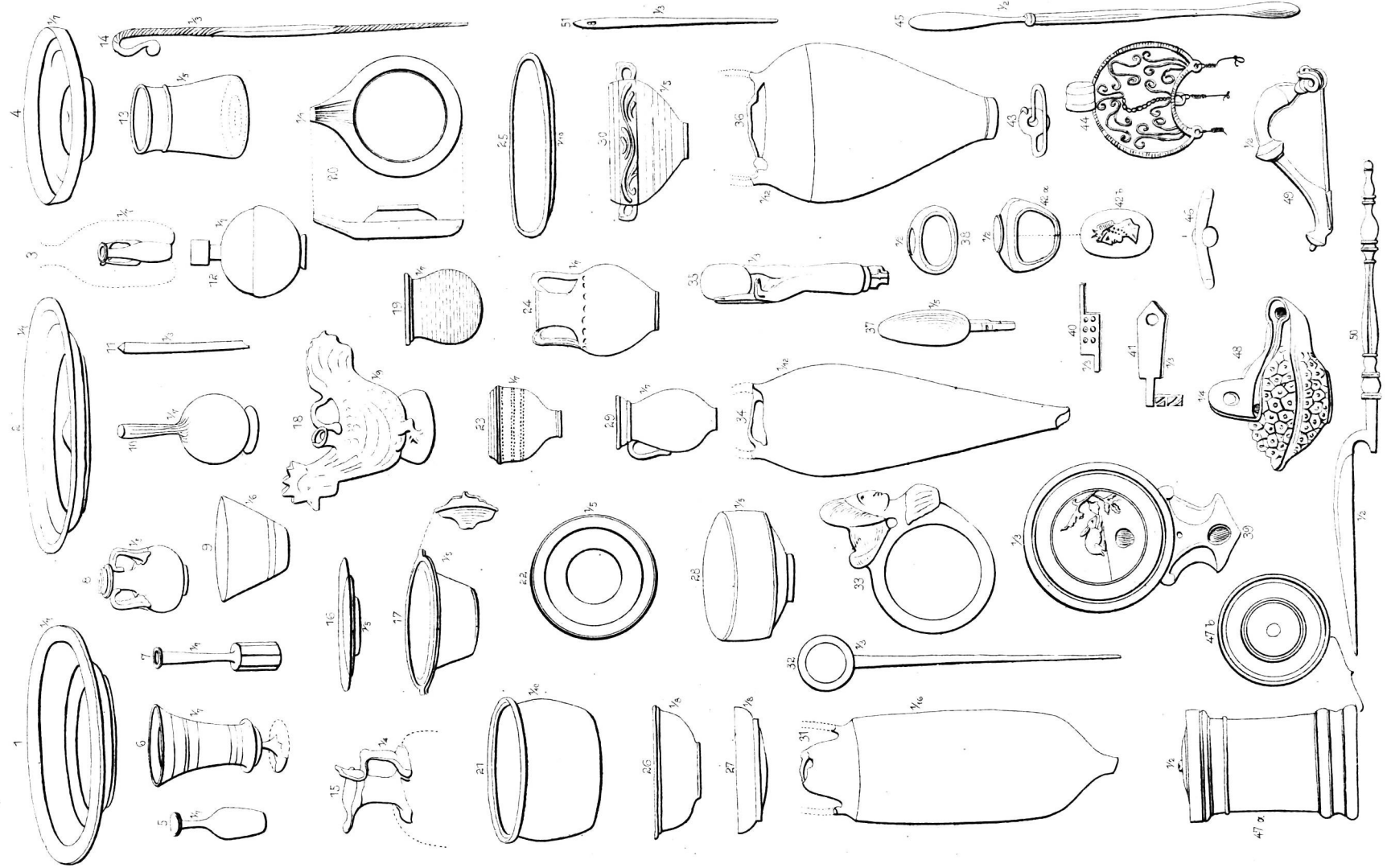
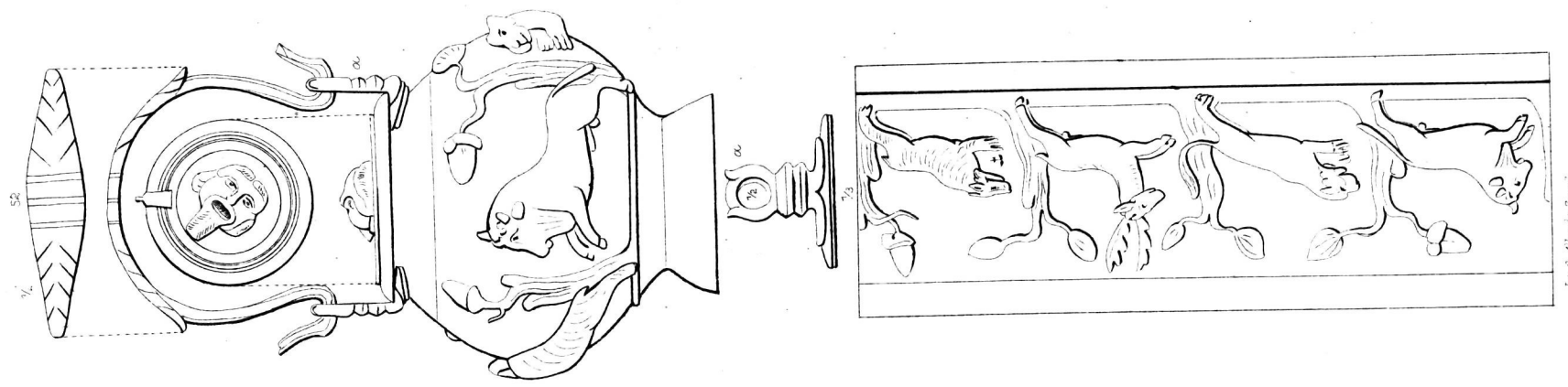
Modruš, Jezerane. Križpolje i Brinj nemaju starina iz starog vieka. U Jezeranih pripoviedao je ravnatelju ondješnji poštar Vu-ković, da je njekoč dao kopati ondje blizu na briegu stojeći humac od nanesene zemlje, koje je trebovao, te da se je tom prigodom u njem našlo žara i kosti, raznoga bakrenoga orudja i nakita. Od Jezerana tja do Križpolja uzduž ceste opazuju se s jedne i s druge strane ogromne okrugljaste a stranom oblaste jame, mal da ne isto razdaleko jedna od druge položene, a to već dosta svjedoči, da su umjetno sastavljene. O njih ondje nema predaje. U Križpolju našao se je tu nedavno zlatni triar cesara Anastasija nabavljen za nar. muzej u ondješnjega trgovca g. Pavlovića, koj tom prigodom darova istomu zavodu hrpicu tu na blizu u Malom Kutu od Mate Sebelja našastih stajerskih srebr. novaca.

U Vlaškom Kompolju izpod Brloga razgledao je isti ravnatelj rimski nadpis, priobćen od Mounmsena u *Ephemeris Epigr.* II. 351 po Kukulj. prepisu. Taj se nadpis nalazi sada pred kućom Spira

Tab. IV.

Dr. G. Kibuchi, Japan.

Crnoevića (br. 54), koja leži uz cestu. Kaže se, da je ondje donesen iz briega ne daleko stojeća *Crkvinje* zvana. Glasi ovako:

D M
AEL PROCL^A
IVL SECVN
DO CONIVGI
PIENTISSIM^O
L'AREN^T L'VI
NATVM QVI
VIXSIT AN//
XXXX

Ovaj četverouglasti kamen visok je 0.92, širok u glavi 0.75 a u pismu 0.52, debeo gori 0.62 a doli 0.46. Gornja strana izgleda kao odeblja kruna ili glava stupa.

Ravnatelj pohiti dalje do vrhunca Crkvinja, da ga razmotri, ali prostor mu neobsiže ni 20 metara, te tu nema mjesta ni za tvrđjavicu a kamo li za grad. Samo se opazuju tragovi njeke sgrađje, te je sasvim vjerojatno, da se je tu njegda dizala crkvice, od koje mu nazov. Ako je i bio na Crkvinju nadjen ovaj nadpis, može se za stalno držati, da je ondje iz bližnje okolice prenesen bio, kad se ta crkvice gradila.

Na polju uz Crkvinje sa sjeverne strane nalazi se uzidan u mlinici Stjep. Maratovića (br. 78) kamen doli desno manjkav sa sljedećim nadpisom:

I · O · M
IVL · SEXTI
LIVS · B · COS
LX · LEG XIII
GEM
V · S · L · M

Vis. 0.23 lievo a 0.16 desno, šir. 0.22. Ondješnji posjednik gosp. Popić obeća, da će ga za muzej odkupiti.

Na istom polju za tisuću koračaja od te mlinice k podnevu diže se sada jedva vidiva visočina. Tu je njeki Ivan Maras lanjske godine, okapajuć zemlju za sijanje, otkrio ne malo predmeta iz bakrenoga doba, od kojih bje nješto nabavljeno za nar. muzej. Ravnatelj pozva sada Marasa, da uz njegovu prisutnost kopanje nastavi, te bude i nagrada ugovorena, ali se Maras u urečeno doba pritaji. Taj divljan zasjeko si u pamet, da se tu blago skriva, te hoće, da ga sam izkopa. Neka mu u slast.

Ravnatelj potjera dalje preko Otočca u Prozor. Ovo seoce leži zapadno briega nazvana *Vital* dižuća se do 150 metara iznad poljaue, koja se sve naokolo daleko stere. Vitlu uz bok stoji mali Vital do 70 m. visok. Veliki Vital izkazuje se kao njegov trojakim zidnim pojasom utvrđen. Prostor na vrhuncu, dovoljan za tvrđavu, ima spilju, u kojoj su dva hodnika još neiztražena, a u njih male spremice u živcu izdjelane. Medju srednjim i doljnim pojasom k sjeveru vidi se jama, o kojoj se kaže, da je živu vodu imala; sada je zatrpana. Na zapadnoj strani uz podnožje opet druga duboka jama, iz koje se slazi u prostranu spilju. Tu su onomlane snažno kopali ondješnji seljaci tražeći blago, dočim su našli na kupu do 25 okostnica. Isti su kopali u jednom boku do ovoga briega na podnevu, gdje su otkrili mnogo grobova (*V. Viestnik 1881. br. I. str. 11—14*).

Ostanci starodavnih spomenika, koji se vide sve naokolo razsijani po polju sjevero-iztočno od Vitala, dokazuju očevidno, da je tu u staro doba ležao plemeniti grad. Tragovi gradskih zidina steru se do Čovića za pol sata hoda. Gdjegod se na toj ravnici malko dublje zabrazdi, otkrivaju se zidine, te se vadi velika množ iztesana kamena, stupova, kvira, i svakojakih drugih predmeta, navlastito pako rimskih novaca. Opazio je ravnatelj u dvorištu Ivana Markovića (*br. 11*) četiri korniže ogromne i veoma liepo izdjelane, tako da su imale služiti za velesjajnu palaču ili hram. Tu nadje i komad stupa (vis. 0.40, promjer 0.60), na kom sljedeći nadpis:

I O D S
O C T A V I V S
E V I E M V S

Na sjevernom obromku Vitla u šikarju nahodi se kao ogroman oltar sa svojim podnožjem i visokom stienom zada, sve u živcu kamenu izdjelano. Na stieni iznad oltara urezan je okvir, a u njem nadpis rimski, od koga se sada jedva razaznaje

I O M
L V C I V S

Sliede još dva redka, ali su sasvim izglodana. Malo dalje k zapadu isto tako u živcu kamenu po istom načinu drugi oltar, no nadpis u okviru na stieni sasvim je izčeznuo. Ondješnji stanovnici taj spomenik zovu *Kanapè*, pošto kao sjedalište izgleda. Dalje istim

pravcem pokazuje se još jedan takav oltar, prostraniji i bolje izradjen. I tu je iznad žrtvenika na stieni bio nadpis.

Medju ona dva prva oltara nalazi se jošte na hridini urezan nadpis rimski od osam redaka. Izdao ga ne podpuno po Sabljarovu prepisu Neigebaur str. 230 i Mommsen l. c. br. 3010 kao od pet redaka, no tako je vremenom izkvaren, da ga razabrati nemožeš. Čitljiv je samo prvi redak TI CLAUDIVS. Visok je 0.30, dug. 0.32.

Podaleče od Vitala na sried polja vidi se mnogo živih kamena na imanju Mica Bradičića. Na jednom iztesan je u polukrugu pravi žrtvenik, te i sami seljaci zovu okololežeća zemljišta *kod oltara*. Na stieni iznad žrtvenika izdjelan je vojnik u punom licu sa štitom na leđjih, siedeći na boku njeke nemani ležeće. Glava je vojnika izčeznula. Pred njim i za njim po jedan stojeći pješak, kacigast, s prekriženima nogama, u kratkoj odjeći, onaj s preda kao da drži baklju, a onaj zada koplje doli okrenuto. Do vojnika sa svake strane u polju po jedna posuda. Djelo je ovo vremenom i rukom ondješnjih pastira veoma satreno, tako da slika jedva se razaznati daje.

Isto takav snop živih kamena nalazi se u Čoviću na mjestu nazvanu *Bajanov Grič*. I tu isto onako u živcu kamenu izklesan okvir, a u njem osoba u kratkom odjelu. Vani do okvira na svakoj strani po jedan vojnik s prikriženima nogama. Lievo izpod vojnika njeko poprse; a nešto je bilo i desno. Izpod ove slike, koja se jedva u glavnih potezih očituje, pošto je jako izmrčvarena, širi se žrtvenik. Ondješnji seljani zovu sve to *slika majke božje*, dočim očevidno polazi iz poganskoga doba.

O starinah u Prozoru prvi je pisao Fras (*l. c. p. 228*). Veli on: »In diesem Felde erblickt man ferners auf zwei Bergen Ueberreste von zwei alten Schlossern, wovon das eine Catum, das andere Vital genannt wird. Das erstere soll von dem Römer Cato (er war im Jahre 558 nach Erbauung Roms Censor), Lezteres aber von dem Vitellius (der noch vor Ermordung des Galba von den deutschen Legionen um das Jahr 68 zum Kaiser ausgerufen wurde) erbaut worden seyn¹). Man hat auf dem Berge Vital und in derselben Gegend herum verschiedene Stücke von Säulen, Ziegel-

Katum

¹) Ovo je priča bez svakoga temelja, pošto za Katona Rimljani jedva da su znali za ove krajeve, a Vitelij nije ni imao prilike, da i zaviri u ove strane njemu neprijateljske. No ipak svi, koji su kašnje pisali o gornjoj krajini, onu su priču bez opazke opetovali. U ostalom ostanci sgradjevine na Katunu polaze iz turskoga doba, a nema tu ni traga spomeniku iz staroga vieka.

steine, Urnen, römische und griechische Münzen und Ueberbleibsel von Römer-Strassen nach Perussich und über Kossin nach Jablanacz gefunden, was die Muthmassung bestätigt, dass einst in der Ebene Gacska unter dem Berge Vital in Römerszeiten eine Stadt war. Heutigen Tages sind gegen Choviche hin, kaum mehr merkbar, noch zwei heidnische Andachts-Säule, wo auf einer die Figur des Herkules, wie er einen Löwen zerreisst zu erkennen ist-anzutreffen¹⁾. Gleich unter dem Berge gegen Süden hin, stehet jezt die katholische Pfarrkirche St. Kreuz von Orte Prossor, welche auch einstens ein heidnischer Tempel war, nachher aber ein nicht unirtes Frauenkloster soll gewesen, und in den Kriegen mit Türken zerstört worden seyn. Bei Auferbauung dieser Pfarrkirche hat man die alten Rudera benutzt, von welcher sich oberhalb des Kirchenturmes der Gott Priapus in Stein gehauen präsentirt²⁾. Auch fand man da alte Inschriften von mehreren Zeitfolgen, die aber leider alle werthlos verschleiert wurden.«

Iv. Kukuljević putovao je po onih stranah, te je o njih izviestio bečki centralni odbor za iztraživanje i sačuvanje starih spo-

¹⁾ O toj predstavi, kojoj Mommsen (*l. c. n. 3012*) prišiva rimski nadpis po Kukuljevićevih prepisih, piše nam g. Marko Marković ovako: „Kadno bijaste u Prozoru, slučajno smo se provezli preko polja, da Vam nisam mogao pokazati dva velika kamenita stupa kraj Josipove ceste medju Prozorom i Čovićem. Svaki je visok do 1.5 metara kao i onaj kod crkve sv. Križa u župnom voćaru. Ja sam bio kod njih stotinu puta i stotinu ih puta pregledavao, ali ničesa nisam našao. Po Vašem nalogu opet sam otišao k njima, ne vjerujuć sam sebi, točno jih pregledao, pa opet nenašao niti Herkulesa niti napisu. Nego ipak na jednom stupu nalazi se na vrhu rupa, i od rupe do oboda mali jarčić, koga je moguće voda izglođjala, te naliči radiusu u krugu. Drugi je okrenut na vrhu, pa je moguće, da je na onom nastavku bilo štogod njegda, ali danas neima ništa, a niti najstariji ljudi nesjećaju se, da su ovi stupovi drugač izgledali nego sada.

²⁾ Tomu sada nema znaka kao što ni nadpisom, koje Mommsen (*l. c. n. 3006. 3013*) navadja. Crkva je klakom višeput omazana, te nigdje ni traga kamenu. O tom piše nam pomenuti g. Marković: „Od najstarijih ljudi ovog sela saznao sam, da je toranj ove župne crkve pred 30 godina popravljan, te da je upravo više crkvenih vrata jedan veliki četverouglasti kamen s napisom i baš nekakvom slikom uzidan, ali tako, da je nadpis i slika u zid okrenut. Kakov je napis i kakova slika toga se nitko nesjeća. Nego na proljeće će se opet ne samo toranj nego i ciela crkva popravljati, te ću tom sгодom razviditi, što je na stvari; pa možda se još štogod vriedna za arkeologiju nadje. O napisu u župnom stanu nitko se nesjeća. A ove godine će se još za nekoliko dana župni stan popravljati, te ću zamoliti župnika, da mi dopusti na nekoliko mjesta maz sa zida odlipeiti, možda se namjerim gdje na napis.“

menika (V. *Mittheilungen. III. Bd. Jahr. 1858 p. 323*), opetujući ipak Frasove viesti, i dajući gradu daleko više prostora, nego mu pravo ide.

Pita se sada za ime gradova, koji su se u staro doba dizali, gdje se sada vide tako očiti njihovi tragovi u Šušnjavu selu blizu Munjave i kod Vitala medju Prozorom i Čovićem.

Ob ovom mogu nas donekle uputiti stari zemljopisi.

Antoninianski putopis označuje ovačto cestu iz Senja u Sisak (str. 130):

Senia	Romula X
Avendone XVIII	Quadrata XIII ¹⁾
Arupio X	Ad Fines XIII
Bibium X	Siscia XXI

Peutingerska tabla nebilježi izravno ovaj put. Ona označuje samo dva njegova ulomka, koja ipak mnogo vriede u ustanovljenju ove pruge. Prvi ulomak nalazi se na cesti, koju ona crta iz Senja napram Dalmaciji, naime

Senia
Avendone XX
Arypio X
Epidotio X itd.

S ovoga znamo, da je Avendone Antoninianskoga putopisa imao ležati, idući iz Senja, prije desno napram Dalmaciji nego li lievo napram Sisku.

Ista tabla, bilježeć cestu iz Emone u Sisak, ima :

Novioduni
Romula X
Quadrata XIII
Ad Fines XIII
Siscia XXI

Ako se sravnaju medju sobom ova dva putopisa, vidit će se namah, da u Peutingerskoj tabli na putu iz Senja u Sisak manjka jedno mjesto Antoninianskoga putopisa, t. j. *Bibium*, koj je ležao medju *Arupio* i *Romula*. Dodajući dakle ovo mjesto, onda se tabla s putopisom podpuno slaže. Iz *Bibium* (*bivium*, dvoput) jedna je

¹⁾ Na strani 121 bilježeć put od *Hemona per Sisciam Sirmi*, meće od *Quadrata* do *Siscia XXVIII m. p.*, dočim ovdje XXXV. Ovo nam kaže dovoljno, da su brojevi gdje gdje prepisivanjem rukopisa pokvareni, te vele često dvojbene vriednosti.

cesta polazila upravno u *Romula* na Sisak, a druga desno u *Epidotio*, te ravno u Dalmaciju.

Mommsen (*C. J. L. III. p. 384*) piše, da nas nadpisi uče »duobus locis in hisce partibus fuisse oppida ad formam Romanam constituta neque pro eorum locorum scilicet condicione ignobilia, id est non longe ab Ottochatz in campo Vitalensi et prope Josephsthal. Quorum illud cum incidat in eum ipsum locum, quem itineraria duo in hac quidem parte plane consentientia antiquo Arupio adsignant, inscriptiones ibi repertas sub Arupii titulo proponere non dubitamus. Contra ad Josephsthal quod oppidum steterit, adhuc ignoratur; certe nullum fuit ex iis quae memorantur in itinerariis, cum ex viis, quas novimus, nulla eas partes attingat.«

Mi se sa Mommsenom složiti nemožemo, da je *Arupio* stajao pod Vitalom medj Prozorom i Čovićem. Daljina njegova od Senja po putopisu i tabli sasvim ga odatle odbija, dođim nam ona jasno kaže, da je tu ležao *Avendone* (*V. Viestnik 1880. br. 1. str. 2*). Ni u Crkvinju, gdje ga Mommsen stavlja (*Ephem. Epigr. II. p. 351*) kako smo gori opazili, nemože mu biti mjesta.

S druge strane *Arupio* po nas imao bi se postaviti u Šušnjevu selu blizu Munjave. Neznamo po čem tvrdi Mommsen, da oko Munjave nije nikakova rimska cesta polazila. Ondje naokolo ostaju još danas očiti tragovi rimske ceste slazeći iz Kapele, te ih spominje i Kukuljević (*Rad XXIII str. 132*), a sam Mommsen suglasuje, kad navadja jednu *columna miliaria* tu na blizu otkritu (*l. c. n. 3025*). Daljina, koju među oba putopisa od Avendona u Arupio, bila bi ponješto manja, no lasno da se je i ovdje uvukla pogreška. Tih ima kod obiju ne malo.

I po Appianusu ova dva grada ležala su medju bregovi u prednjoj Japidiji, ne mnogo podaleče jedan od drugoga. U opisu rata, što je vodio Oktavian god. 35. pr. Is. proti Japidom (*XVI. str. 277*), veli: »Ex Japydum populis, qui intra Alpes habitant, Moentini et Avendeatae advenienti ei se ultro tradiderunt. Arupini, qui et multitudine et virtute bellica ceteris prestant Japydibus, ex vicinis in urbem se receperant; sed appropinquante Octavio Caesare, in silvas sese abdiderunt. Captae urbi Caesar ignem subjici non est passus, quod se barbaros tradituros speraret. Quibus etiam, sese mox dedentibus, habitandam porro urbem permisit.« Zatim nastavlja govoriti o prekogorskih Japidih i o njihovih gra-

dovih *Terponus* i *Metulum* (*Sr. Dio Cassius lib. 49 n. 34 ed. Bekker Lipsiae 1849. I. 486*). I *Strabo* (*Geographica. Parisiis 1853. IV. 6. 1. p. 168*), govoreć o Japidih, veli opetovano: »urbes eorum *Metulum*, *Arupini* (*Arupinum*), *Monetium*, *Vendôn* (*Uendon, Vendum*), mećuć dakle te gradove obratno istim redom kao što i *Appianus*.

S. L.

Nadpis

u Stanom kod Dubrovnika od g. 1420.

CLARA GRATUM SOBOLAS · IUNUS PATRICIUS OLIM
URBIS ET IPSE DEDOR · GENARI QUOS ADIUIT EQUOS
MORIBUS AGRAGI · PATRIA DUO LUMINA NATI
PACTORA ET ALOQUIO · MATHEUS INSIGNIS ET INGENS
AMULUS INVIDIA · RECTIQUE MARINUS AMATOR
INSTITUUNT HAS HIERO · SACER TIBI NUMINIS AEDS
CONDANTUM VOTIS · HEC MUNERA PARVA SACELLI
ASSENSUM DIGNARE PATER · PRACIBUSQUE FAVATO
AT VOS CLARA COHORS · QUIBUS HEC SACRARIA CULTUS
POSTERIORA DABIT · PER SACULA ET UTILIS USUS
ESTO SUI MEMORAS · PATRIUS SIMUL ATQUE NEPOTUM
QUIS PRO VERBA DEO · GRATIQUA RAPENDITA VODES
VOTAQ3 PERPETVO · VASTRUM PIA QUISQ3 FREQUENTAT
MILLA QUATER DENTUM · PARTIUM POST VIRGINIS ALMA
BISQ3 DEDAM IUNATO · PHABUS PATER AGERAT ORBAS

Ovaj se nadpis nalazi na desnoj strani uz ulazna vrata *Velike Gospe* kod manastira *Oo. Malobraćana*. Ploča je duga 0.95, vis. 0.67. S lijeve je strane križ spleten na uvojke, a izpod njega grb, na polju preko štita mu je popriečno stepenica, a na njoj sedam stepena. Desni je grb jednak prvomu. Na zidu su crkve urezana do dva jednokraka križa.

Vid *Vuletić-Vukasović*.

O njevojih nedavno nadjenih ilirskih pjenezih.

(V. Viest. 1881. broj 4 str. 99).

Dviesto dvadeset brodova »lembi« bude podieljeno medju *Dyrhachiani*, *Apolloniati* i *Corcyraeani*, koji bijahu najviše patili od prijašnje gusarske vlasti Ilira. Rimski nadstojnici budu privremeno

imenovani u Skodri, u Olciniumu i u Rhizoniumu; nu Rim nije za sada voljan bio smesti svoje financije neposrednom upravom ovih neuharnih ilirskih zemalja. Prijašnja kraljevina Genthiosa bude razdijeljena na tri diela, od kojih su dva poznata, i to tako zvani Labeate i onaj dio, komu bi središtem Rhizonium u sadašnjoj buki kotorskoj. Anicius pozva skupštinu glavara i velikaša u Skodru, da joj očituje volju osvojitelja u pogledu političkog ustrojstva države. Odluka senata tičuća se podanika kralja Genthiusa, sačuvana kod Liviusa, veoma je slobodoumna, i ne dopušća ni posumnjati u pogledu političke mudrosti, kojom je Rim napram Ilirima postupao. Iliri, kako se veli, neka budu slobodni. Rimske posade povući će se natrag od gradova, tvrđjava i kula. Issansko, Taulantiansko i Dassaretiansko pleme Pirusta, kao što i građani Rhizoniuma i Olciniuma ne samo su proglašeni slobodni nego i prosti od svakoga danjka, a to jim za nagradu, što su se u pravo doba svomu kralju Genthiosu iznevjerili. Ove iste slobodštine dobije i Daorseansko pleme s razloga, što predje naoružan iz vojske kraljevog brata Karavantiusa k Rimljanom. Skodrani, Dassarensani, Sklepitani i ostali Iliri plaćati će polovicu onoga danjka, što su prije kralju plaćali¹⁾. Nema tu više govora o rimskih predstojnicih; te od tada za dugo vrijeme faktični položaj Ilira prema Rimu bjaše onaj saveznih i danjku podvrženih članova i gradova, zastupanih kod senata po svojih ovjerenjenih poslanicima. Rim se za sada zadovolji uništenjem Ilirske ujedinosti, te se jedva u sljedećem vjeku dogodilo, da je Ilirija pravo postala rimskom državom.

Iz svega toga sledi, da nemamo razloga ni posumnjati, da je usled pobjede Aniciusa nad kraljem Genthiosom autonomno kovanje ilirskih gradova ili saveznih jim vladara prestalo. Već g. 229. pr. Is. padoše veliki trgovački gradovi ilirski Apollonia i Dyrrhachion pod rimsko pokroviteljstvo uz uvjet neprekidnoga saveza, nu isti ipak nastaviše kovati vlastiti svoj novac, te je sam Rim prihvatio Dyrrhachiansko i Apolloniatsko novčano mjerilo za nove svoje *Victoriate* sa težinom jedne trećine ilirskih tridrakma²⁾. Livius nam pripovieda³⁾, da je bilo 120.000 komada ilirskoga srebra medju plienom iz poraza kralja Genthiosa; te srebrni pjenezi Dyrrhachiona i Apollonije u savezu sa drobnimi pjenezi od žute mjedi

¹⁾ Livius lib. XLV. c. 26. *Decretum de Illyriis*.

²⁾ Mommsen: *Histoire de la Monnaie Romaine, traduite de l'allemand par le duc de Blacas*. T. III. p. 78. ³⁾ XLV. 43.

nadjenimi u Selcih očituju nam dovoljno kovnice ilirskoga srebra *argentum illyricum*, na koje se povjestničari odnose.

Proti Skodri, kao što smo vidili, nije dobitnik nemilice postupao, pošto je oslobodio građane od polovice danjka, što no su plaćali do tada domaćemu vladaru, a iz štovanja pokazana napram ilirskim kovnicam u Dyrrhacionu i Apolloniji čini se vrlo nevjerojatno, da su Rimljani ukinuli onu u glavnom gradu. Nemože se dakle u napried prigovoriti, ako stavimo autonomne pjezeze Skodre tipa kao na Tab. I. sl. 2., poznate pjezezoslovcem već od dobe Eckhela, u ono doba, koje je neposredno slijedilo propast Genthiosa i privremeno zauzeće grada po rimskom pretoru.

(Dalje sledi).

D o p i s i.

1. Iz Dubrovačkoga kotara, dne 25. kolovoza 1881. — „Veleučeni gospodine!“ Po selima oko Dubrovnika ima različitih spomenika, a navlastito u *Slanom* divota je sagledati grobnice u *Velikoj Gospi*, crkvi Oo. Malobraćana. Odmah je uz crkvu gotički nadpis, što Vam ga danas uklapljam. (V. str. 23). U crkvi su znamenite četiri grobnice s nadpisi porodice *Ohmučevića* rečenih *Grgurića*. Rečeni su *Ohmučevići* pravi potomci junačine *Hrelje Bošnjana*. Ove su grobnice iz XV i XVI v.

U istoj je crkvi spomenik iz XVII v. vlastelina Marka Okrisića, pa je još *petnaest* grobnica s grbovima i nadpisima, a to ponajviše bosanskih plemića iz XVI i XVII v.

Na kući je *Mitrovića* nadpis od god. 1818. i u njemu se, na hrvatskomu jeziku, spominje kako je car Franjo I. dva puta u toj kući prenoćio.

U *Grgurićima*, malo podalje, u crkvi je sv. Roka odulji nadpis o kugi, a u selu *Banićima* nalazi se na crkvi staroslovenski nadpis o utemeljenju one crkve.

1. Ukraj sela *Brsečina*, na *Debeloj Ljuti* u baštini Miha Benka nalazi se drevna golema ploča duga m. 1·85, široka m. 1·10, izvan zemlje visoka 0·80. Na rečenoj ploči okrajci su narezani, a sred grobnice je ukresan kao prvobitni (rudis) štit s ručicom.

2. Izpod *Spasove crkve* ugradjena je okrnjena ploča u medji Pera Gjivovića, te je duga m. 1·50, široka 0·70. Na ovoj je ploči ukresano (dakako sasvim prosto) mitičko živinče zavrćanim repom, ljučkom glavom i noktima na nogama.

3. Uz rečenu je ploču ugradjena i druga, duga m. 1·80 široka 0·70; ali je s naopaka, te se nezna koje je na njoj simboličko obilježje.

4. U Miha Benka je ugradjen ukraj kuće utarak ploče dug. 0·25, visok 0·12. Rečeni je naokolo obrubljen, a preko sriede mu je popriečno kao izprekrižana ljestva.

5. Na *Mrčevcu*, kod sela *Dubravice*, ugrađena je u medji *Ivankovića* okrnuta ploča duga m. 1·5, visoka izvan zemlje 0·50. Na rečenju je ploči ukresano pet kopalja poput dvozubaca (*bidentes*), a šesto se jedva pozna.

6. U *Trstenom* kod crkve sv. *Vida* ploča je po prilici duga m. 2·10, visoka m. 1·30. Polje joj je po sriedi zarubljeno, popriečno ga dieli zavito uže, a izpod njega je polumjesec okrenut put zapada.

7. Uz rečenu se ploču nalazi druga gotovo jednaka, ali na njoj nema simboličke crtarije.

8. Takodjer uz crkvu sv. *Vida* ugrađena je ploča visoka m. 1·50, debela m. 0·60, široka 0·90. Ova je ploča najbolje uzdržana, te je sred nje golemi štit, za njime prvobitni mač, a na polju nekakva mitička životinja. Naokolo su ploče, na kojih jednako prosto ukresane simboličke životinje, kao n. p. lov na jelena, konj itd.

9. Pred sv. *Vidom* (u *Trstenom*) ploča duga m. 1·10, široka 0·80. Rečena je ploča razdjeljena. Na gornjoj su strani tri osobe uhićene kao u kolo, a u donjoj strani polja kao zec, a kod njega u drugomu smjeru nekakva nepoznata životinja.

Rečeni spomenici spominju nam narode, koji su življeli davno na ovim stranama, a (možda) prije i Grka i Rimljana, pa jih zvali *Aborigenima* ili inače, svakako po rečenim spomenicima pozna se, da je preko njih prolećela koja hiljada godina. — Grehota, da se je izrazbijalo dosta takih ploča.

Vid Vuletić-Vukasović.

2. Veleučeni gospodine ravnatelju nar. muzeja! — Kako sam dne 28. kolovoza u prvom groblju izkopane predmete poslao u Zagreb, odmah sam posao nastavio. (V. *Viest.* 1881. br. 4. str. 128).

Dne 29. sakupim kao obično 6 težaka, te otidjem u *Vital*, gdje sam od prije znao, da je groblje, i gdje sam našao one predmete, što sam ih prošle godine poslao muzeju. Počmemo kopati do pol metra dubljine, gdje smo se namjeravali medju kamenjem na nekoje predmete, koji su žalibože sasvim polomljeni i satrti bili. Kopalo se je tako skoro cijeli dan, ali bez uspjeha. Pod kamenjem je bila čista zemlja, te sam mislio, da je to dno grobova. Pod večer pustim dublje kopati, i u dubljini od 2·2 metra namjerimo se opet na naslagu kamenja. I tu je bio grob.

U smotku broj 1. složeni predmete, tuđ su izkopani. Lančići su bili vrh glave — valjda u kosama, prsna spona na lievom ramenu, kraj nje naušnica te množina zrnja od stakla, jantara i kosti poredano, kao da je nanizano. Plosnat kotač je bio na trbuhu, valjda na pojasu (*Gürtel*). Isti grob podpodjen je ojednakim oblim kamenjem, većim od purjeg jajeta. Na to kamenje položeno je tielo, okrenuto glavom k zapadu, bez škrinje — traga joj barem neima — ali u odjeći, od koje se je trag našao. Zatim je tielo bilo potprano ovelikim kamenjem, da su ih težaci jedva odvaljivali. Na kamenje je pobacana zemlja na pol do 1·2 metra visoko, pa opet kamenje, a i ovo je onda ozgo bilo zemljom sakriveno. U smotku broj 2 su predmeti nadjeni u drugom grobu. Tri kotača nadjena su na lubanji, koju

su sdrobili. Služili su valjda za vienac. Lubanja je bila nakićena sa sitnimi puceti. Puceta su, kad se je kost posušila, lahko odpadala, stoga sam ih gdje koje priliepio, da se vidi položaj i stav istih. Ove dvie priložene koštice od lubanje bile su najveće, jer je, kako spomenuh već, ciela lubanja pod težinom kamenja sdrobljena bila. Obje spone bile su na prsima sa mnogo zrnja od jantara i stakla. Lješina je i ovdje u kamenju ležala. U smotku broj 3 jesu predmeti nadjeni u trećem grobu, koj je bio 2·3 metra dubok. Kotači su bili vrhu glave po veličini poredani tako, da je najmanji bio na glavi, a ostali dalje u jednakom razmaku. Spona je bila na prsima sa mnogo nanizana zrnja. Na svakoj ruci po jedan rukobran, kod kojih su ovojni kotači pod težinom kamenja slomljeni. Četvrti, peti i šesti grob nisu bili kamenjem potrpani, prem su jednako duboki, ali tud i nije nadjeno nikakvih predmeta. Sigurno su ovdje mužkarci, a u prvih grobovih ženskinje pokopane bile. Kostu su sve jednake i od osobite veličine. U paketu broj 4 nadjeni su predmeti u posebnom grobu. Kapa je nadjena na glavi, rukobran (Armband) od 13 zavojaka na desnoj ruci, i tri prsne spone na prsijuh. U smotku broj 5 nadjeni su predmeti na prsima koštura, — valjda su za spone na kakvoj haljini služili; takodjer jedno puce i jedan dio naušnice. U smotku br. 6 jest u posebnom grobu nadjena čudnovata prsna spona i dvie naušnice. U smotku broj 7 nadjeni su predmeti u grobu duboku 1·7 metra. U okrug sastavljena prsna spona na grudima, nekakva igla u obliku bi reć kakvog gušterića, podpuna spona na pero, te čudnovat predmet u veličini naprstnjaka, a sa strane u okrug ima tri slike, kao da su glave. U smotku broj 8 je jednostruka u okrug savijena spona, jedan dio nekakvog broša, i još dva komadića, koji su nadjeni onako, kako sam ih zamotao, a oko ovog nekoliko komadića lančića, koj je sav iztrgan. Nadalje spona sa ovelikim jantarovim zrnom. U paketu broj 9 jesu dvie igle za kose (Haarnadeln), jedan oširok komad, moguće nakit na remenu, u okrug zavijena prsna spona, mnogo komada zrnja od ilovače, sve zrnje od stakla, koje se je po raznih grobovih našlo, zrnje od jantara, koje ne šaljem radi njegove vriednosti nego radi broja i množine izkopanih predmeta, kao takodjer i zrnje od kostiju. To su predmeti, koji su u drugom groblju nadjeni.

Spomenuti mi je, da je kod svakog groba nadjeno cripovlja od raznih posuda: lonaca, žara itd. Cripovlje vidi se da je od lončarske zemlje, od ilovače i još od nekve finije materije. Posudje se je pod težinom kamenja i zemlje sdrobilo. Nego u posudju nalazilo se je ugljena od drveta, u drugom ugljevje od sažgane kosti, a u nekih nemože se naći trag, što je u njima bilo. Njekoje posude su morale biti veoma velike, a druge opet posve malene. U svakom grobu nadje se po nješto ugljevja amo tamo razbacano, ali se nemože utvrditi, da je kod groba bilo sgarište.

U čitavom groblju jedva je trećina grobova bila, u kojima se je kakvih predmeta našlo, u ostale dvie trećine grobova nije se našlo ništa.

Kada je tud sve izraženo bilo, počmemo kopati na drugom mjestu, četvrt sata od ovog udaljenu. U ovoj oranici zapinjao je plug za kamnite ploče. Izkopamo tud 16 velikih kamenitih ploča sa liepimi korniži na okolo, ali bez ikakvih napisa. Mislilo sam, da su to nadgrobne ploče,

ali neima grobovom ni traga, a ploče su sudeć po temelju od brama. Izkopan je jedan obao kamen, kakav se vidjeva danas u katoličkih crkava pod škropionicom. Priložena kamenita pločica je tud nadjena. Mnogo težačtva i vremena potrošeno je za kopanje ovih ploča, te na žalost ništa vriednijeg nije nadjeno.

Pokušao sam kopati uz ono kamenje sa nadpisi, misleć da je ono nadgrobni kamen, ali se grobu nije mogao naći trag.

U polovini visine Vitla na južnoj strani, pokušali smo kopati; pa i tud je bilo groblje, za koje do danas nitko znao nije. Veoma je teško bilo prokopati gornji sloj, jer je bio natučen sa sitnim kamenjem do 0·8 metra, a pod ovim bilo je veliko kamenje, koje su težaci radi težine jedva odvaljivali. Prekopano je u obće šest grobova.

U prvom grobu nadjeni su predmeti u smotku broj 10. Kotač je bio na glavi, a ostalo na trupu. U drugom grobu nadjena je kapa, koja je bila slomljena, velika u okrug savijena, dvostruka prsna spona na prsima, koja se je za čudo medju kamenjem ciela sačuvala, i na svakoj ruki po jedan od priloženih rukobrana (brazleta). Sve u smotku broj 11. U trećem grobu nadjena je čudnovata spona, kotačić, broš sa jantarom, i puce ili naušnica. U smotku broj 12. U četvrtom grobu nadjeni su predmeti zamotani u 13. smotak. U petom grobu predmeti u 14. smotku. U šestom grobu predmeti u 15. smotku. Radi kišovitog vremena i nastale studeni odustao sam od daljnog rada. Ovo groblje nije dakle još sasvim iztraženo, ali po dosad izkopanih predmetih suditi je, da je i ovo istog onog naroda, čije je bilo i ono dvoje groblje. Nego po svoj prilici kada su toliki rimski spomenici i napisí, da će biti negdje i rimsko groblje, koje sam ja do sada i tražio. Podjeli mi za rukom ući mu u trag, nastaviti ću odmah pretraživanje, te možda se što vrednijeg nadje nego do sad u ovih grobovih.

Nego za čudo mi je, da se do sad nijedan komadić novaca našao nije, koj bi nam možda razjasnio dobu i narod, čije je ovo bilo.

U svem, što se je kopalo, dok su se ovi predmeti iznašli, potrošeno je 18 dana, na dan radeć po šest težaka bez mog svagdanjeg nadziranja i upravljanja nad celim iztraživanjem. Težake sam plaćao dnevice po 50 novčića, to čini ukupno 54 for. (pedeset i četiri for.), za koje najponiznije umoljavam, da bi ih, veleučeni gospodine, odštetiti mi izvoljeli. Moj trud žrtvovati ću i netražim zanj ništa, nego ću i u buduće nastojati, da što više starina nadjem, sakupim, da nam se mila domovina prouči i u svojoj najprimitivnijoj dobi.

Prozor dne 2. listopada 1881. Sa dubokim veleštovanjem jesam na uslugu pripravan Marko Marković učitelj.¹⁾

3. U Sisku 30. studenoga 1881. — Veleučeni gospodine! Prema mojemu obećanju dao sam prošloga petka i subote za nekoliko satih sa

1) Predmeti, koje je g. Marković hrv. nar. muzeju uz ovo dosta točno te osobite pohvale vriedno izvišće poslao, uprav su nas iznenadili i udivili, pošto su od takove važnosti za proučavanje najstarije dobe ove naše zemlje, da jim do sada para nema u istom muzeju za dotičnu struku Tu ima oblika sasvim izvornih, samostalnih, te nigdje po svijetu, u koliko znamo, do sada neopazanih, što nas sili, da jih čim prije na svietlo iznesemo, čega radi već sada se izradjuju dotične table. Čestitamo g. Markoviću na toliku sreću, te želimo, da isto tako srećno i savjestno svoj rad nastavi na Vitalu; a ne samo naš muzej, koj mu se na riedku požrtvovnost najtoplije zahvaljuje, nego i naše hrv. arkeol. društvo rado će mu po mogućnosti u pomoć priteći — Ured

4 radnika za pokus kopati u Šćitarjevu, naime trojici na zemljištu vlastelinstva Črnkovačkog, zvanom *Gradišće*, što leži desno od ceste vodeći iz Šćitarjeva k Savi, a jednoga radnika upotrebio sam, da traži lievo od ceste na zemljištu Jakoba Novosela, nebi li naišao na kakav zid. Ona prva trojica kopala su prvi dan po podne među samimi ruševinami; našli su novac cara Julijana, carice Sabine, carice Julije i cara Konstantina mlađega; sami obični i prilično loše sačuvani komadi. Došav ipak na pol metra dubljine, naišli su na kosti, koje su jim odviše smrdile (!!), te nisu htjeli ondje dalje kopati, već odoše k onomu jednomu radniku. Ovaj bio je sretniji, jer je doista na zid stojeći naišao, te sam tako dao svoj četvorici drugi dan zid odkrivati. Zid je debeo 120 cm., te smo upravo na ugao naišli. Otkrili smo ga 6¹/₂ m. duljine. Cigle u njem nema, već je sam kamen. Ostao je nerazrovan i odkriven. Po formaciji tla sve je naokolo puno zidova, te bi neizmjereno zanimivo bilo dalje tražiti, dakako s drugim radnicima.

Da je naša Vlada ono, što je magjarska, žrtvovala bi u tu svrhu 200—300 for., a ovdje bi upravo sгода bila za kopanje, jer je sve naokolo nerazsijano polje.

Doznao sam i to, da se je na zemljištu Beloša a naročito na njegovu šljiviku, odmah na početku Šćitarjeva našlo napisanih posudica i novaca od mjeda u medaljonskom obliku. To mi je sam gospodar priznao. Isto tako pokazao mi točno mjesto na kukuružištu Ivana Grgetića iz Drenja, gdje se unutra nalazi zid sav pobojadisan i još nerazrovan. To je sve, što za sada znam.

Vaše veleučtenosti sluga pokoran D. Jagić.

1) Premaljećem budi ma kako nastaviti će se vaša hvalevredna radnja. Vis. Vlada isto kao magjarska već se izkazuje priklona po mogućnosti i ovoj znanst. nuždi zadovoljiti, pošto je jur pozvala ravnateljstvo ark. muzeja, da predloži potrebu za izkapanje u Petrovcih. Tim veće neće Ona jamačno uzkratiti svoje pripomoći za tako važno izkapanje uz oćigled milog nam Zagreba.

Razne viesti.

Naredba sviet. bana kao kr. povjerenika — u poslu sjedinjenja hrv.-slav. Krajine na političke oblasti u Srijemu, u svrhu da se zemlji našoj sačuvaju starine, koje bi mogle na svietlo doći prigodom gradjenja nove željeznice iz Novog Sada u Zemun i u Mitrovicu.

„Br. 3758. Povodom po ravnateljstvu arkeol. odjela nar. muzeja stavljene molbe, da se prigodom izgradjenja Zemun-Peštanske željeznice u ovoupravnom području nadjene starine te dragocienosti arkeologičke vrijednosti uzčuvaju što moguće više u korist zemlje, upozorujem p. s. na obostranom naredbom od 12. lipnja 1880. kraj. upr. odjela za nastavu br. 1566 iztaknute tu pogledno postojeće zakonske ustanove i naredbe dodatkom, da će se svaki pojedini slučaj, gdje se ili gradjevne starine ili dragocienosti arkeologičke vrijednosti pronašle budu, toćnim opisom istih i o naćinu njihovoga pronadjenja ovamo izvješće podneti imati. U Zagrebu 9. novembra 1881.“

I ravnateljstvo arkeol. odjela nar. muzeja obratilo se je na sve političke i crkovne oblasti te na svoje i na povjerenike hrv. arkeol. društva u Srijemu s molbom, neka budno nastoje, da se arkeološki predmeti, koji bi se pomenutom prigodom otkriti mogli, van naše zemlje neraznesu, nego neka se na kupu sačuvaju, dokle Vis. Vlada o tom svoju odluku neizreče.

Tom prigodom imat će se jamačno kako gdje više ili manje prodrieti u zemlju radi nasipa, i svaliti množ humaca i brdašca, da se put novi otvori i spravi. Srijem je na starinah za svako doba prebogat. I mi dakle pozivljemo sve rodoljube u obće a sviestne učitelje i članove našega arkeol. društva naposeb, neka napeto prate željezničke radnje, i neka nam on čas prijave svaki obret na arkeol. polju; a političke oblasti molimo, da revno i odlučno izvršuju naredbe, koje su obe naše Vis. Vlade na njih lanjske godine upravile u poslu iztraživanja i sačuvanja starih spomenika (*V. Viestnik 1881. br. 1. na uvjku*).

Dar arkeol. muzeju. — Preuz. ban kao kr. povjerenik u poslu sjedinjenja hrv.-sl. Krajine odkupio je i darovao nar. arkeol. muzeju mač, što ga je Luka Grubanović našao na dnu Save blizu Košutarice, potičući iz prvih turskih bojeva na ovoj strani.

Rimske cigle povaljenim pismom. — Ovakovih našlo se je do sada na našoj zemlji, u koliko nam poznato, samo u Osieku i kod Dubice, te smo ih izdali u radu jugosl. akademije za g. 1876. Gosp. Sp. Ugrenović, učitelj u Suseku kod Čerevića, obavješćuje nas, da je našao jednu isto takovu ondje u nekoj kući na podu, donesenu iz mjesta, koje oni stanovnici zovu *crkvina*. No pošto je i za najiskusnijeg strukovnjaka mučno odgonetati onako šarene znakove te točne prepise napraviti, zamolili smo štov. učitelja, da nam tu ciglu ovamo pošalje, i da svoja iztraživanja srećno nastavi.

Znatan prirast naše egipatske sbirke. — Slavno poznati arkeolog R. F. Burton englezki konzul u Trstu, koj je svojim spisi našoj egipatskoj sbirci osobiti ugled pribavio pred znanstvenim svijetom, htjede i sam doprinjeti na to, da se sve bolje popuni i obogati, darujući joj dvie veoma riedke egjip. drvene krabulje, koje su se po ondješnjem običaju mećale na sarkofage, te su predstavljale lice ondje položenih pokojnika. Jedna je čisto staro-egipatskoga tipa, druga egipatsko-grčkoga. Uz to priloži nekoliko predmeta iz kamenite dobe u Egjiptu, našastih u okolici Kaira. Poznato je, da je isti svojom razpravom *Stones and Bones from Egypt an Midian* (*Reprinted from the Journal of the Anthropological Institute, February 1879*) utvrdio mnienje, da su i Egjipćani i Arapi imali svoja kamenita doba, što se od prije tvrdo njekalo. K tomu doda 4 bakr. stara Midianska novca, 3 srebr. i 5 bakrenih kovanih u Hararu u Abisiniji, i još četiri bakrena rimska izkopana blizu Dujna u mjestu nazvanu *palazzo d' Atila*. Najtoplija mu hvala.

Bosanski grobovi. — Pod ovim ako i hromim naslovom izdao je g. prof. Luka Zore veoma zanimivu razpravu u programu c. kr. vel. drž. gimnazija u Dubrovniku za škol. godinu 1880/81., te ju je hvalevriednim zamišljajem *Slovinac* opet na svietlo iznio. Gosp. Zore govori najprije u obće o tih spomenicah, koje on drži za slavenske; zatim opisuje i daje

nacerte od jednoga uprav sjajnoga *bosanskoga* groba, nalazeća se ipak u Konavljih na *Brotnjicama*, te mu tumači slike, i po Daničićevu čitanju navodi srbski nadpis nanj urezan. U tumačenju onih slika po nas vele često liepo nagadja; ali ima i takovih navoda, koji nisu izključivo slavenska osobitost, nego se daju i drugamo prilagoditi. Još nam je i ovo primjetiti: a) da iztražitelju ovih starih spomenika treba ne samo propuтовati Bosnu i Hercegovinu, Dubrovačko i Kotorsko primorje, dali poglavito nutarnju Dalmaciju (zato prije *Dalmatinski* nego *Bosanski*) do Like, gdje jim još danas ako i slaba traga; b) da stari rimski načini u grobovih nisu preko Bizancija u naš narod prodrli, jer jih ovaj našao u porabi gdje god se naselio; c) da bosanski grob nebi mogao biti kenotafij van samo onda, ako je odmaknut bio od svoga prvobitnoga leža, te možda tada i nadpis dobio, pošto po nas nadpisi na tih grobovih kašnje su urezani; d) da Lušinski grobovi Ravne Trešnje nestoje u nikakovom odnošaju sa tako zvanimi bosanskimi¹⁾.

Numismatička opazka. — Gosp. L. Z. u *Slovincu* br. 20 piše, da je Gjuro Bijelić skupio po Hercegovini nekoliko starih novaca, a da su medju njimi osobito dva jako riedka i znamenita. Prvi M. Antonia Augura sasvim je običan (*Riccio p. 23*), a nadpis predka svršuje ovako: R P C (triumvir reipublicae constituendae). Drugi novac sa PVELLAE FAVSTINIANAE u zadku, ako ima uprav u predku rieč VXOR, bio bi doista *unicum*. Cohen (*Descrip. hist. des monnaies etc. II. p. 433 n. 107. 108. VII. 159*) navodi dva tipa Faustinovih novaca onakim zadkom, ali oba u predku imaju DIVA (a ne *uxor*) AVG. FAVSTINA. No veli se, da je novac u lošem stanju, a s toga valjda i zlo čitan. I slika u zadku bila bi drugako. Po Cohenu sjedio bi Antonin lievo na povisokom mjestu (estrade), za njim žena, oba nagnuta da prime djevojčicu, koju jim ozdola pruža čovjek, do koga još jedan vodeći drugu. Novac bio bi urezan (*gravée*), te vriedio bi 60 franaka.

Arheologičko otkriće u Sisku. — Prije dvie godine u dvorištu grada, viećnice otkrio se je rimski zdenac poput svrdla sastavljen, i u njem bakreni vrč. Radnja nastavila se stoprv ovih dana, te u dubljini od 12 metara našao se je pehar od tuča dobro pozlaćen, naruhvica od crna jantara, grobna svietiljka, komad čovječje kosti i više životinjskih i sjekira osobite vrsti. Na dnu čuo se je mukli tutanj, ali je dalnju radnju zapriečila voda, koja je u zdenac nabujila. Predmeti darom graditelja g. Šperhakla i baždara g. Bogdanovića izručeni su g. D. Jagiću kao velezasluznomu tajniku arkeol. društva *Siscia*.

Slovinac. — Književni ilustrovani list *Dragutina Pretnera u Dubrovniku*, vele često se i vješto bavi arheologičkim navlastito domaćimi

1) Gori u naših putopisnih bilježkah iz Ogulina u Prozor opisali smo nekoliko spomenika u živenu kamenu na način ogromnih žrtvenika sa slikami u plahorezbi a primitivnoga posla. Ovakovih, u koliko znamo, nema ni kod Grka ni kod Rimljana, a nismo jih ni drugamo po našoj zemlji opazili. Dobro bi bilo izpitati, jeda li ima traga tomu načinu gdje gdje po Bosni, Hercegovini i Dalmaciji. Moglo bi lasno biti, da ti spomenici, koji po svoj prilici nisu rimski a nose ipak rimski nadpis, stoje u odnošaju sa spomenici, koje g. Zore nazivlje bosanskimi. A onda? Valjalo bi pomisliti na onaj narod, koga su Rimljani zatekli na onom prostoru, gdje oni spomenici stoje, a to su prvobitni Dalmatinci, koji su onda upravo zauzimali, ni više ni manje, one zemlje, gdje se sada stećci nalaze.

predmeti, te ga toga radi našim prijateljem i članovom hrv. arkeol. društva najusrdnije preporučamo. Stoji na godinu 5 for., a izlazit će od sad tri put mjesečno.

Sjekira iz predhistoričke dobe, — o kojoj se govorilo u Viesniku g. 1881. br. 1. str. 8, našasta na Krku i darovana našem arkeol. muzeju od veleuč. g. Dra Vitezića, uprav je udivila strukovnjake četvrtog odsjeka na međunar. geogr. sastanku u Mletic. Po sudu Dra Jos. *BeLUccia* prof. na sveučilištu Peružkom, komu se pridružio i slavno pozna franc. arkeolog *Quatrefage*, ista je sjekira na bridu prozračna, te je *Giadeita*, ruda ustanovljena po Damouru, i prem da se još nezna gdje može se ipak predumiti, da se u Evropi nalazi, jer joj i ovdje ima srodnih ruda, i jer se u Evropi već dosta predmeta našlo iz nje sastavljenih.

Staro-srbska listina neizdana. — Vrli Hrvat, naš povjerenik zastupnik na arkeol. sastanku u Tiflisu N. Frančić poslao nam je *priepis jedne turske povelje na srbskom* (sic) *jeziku*, jošte neizdate, potičuće Moskovskoga arkiva, a to po priepisu učinjenu u istom arkivu, te glas

Грамота на сербскомъ языкѣ.

Одъ великого господара и великого Амуре Султана Мехмедъ Бега племенитомъ и мудрому и свакој чести и хвалы достойномъ Ивану Петру воеводу и Господину Моровлахие любима хришћанине да примъ племенство ти посла и поклицара Мового и биѣримъ Михуда Логофета. И при ему рѣчи господствомъ колникое подвелти ну ако кешъ посылать харча две хилидъ дуката злати господстии ми у свакомъ годъшту, тако и да будъ миръ свершенъ и тоу есть рокъ ставимъ за три мѣсяцы ако до-иде на тому глав тако и да буде миръ свершенъ съ господствомии. ако ли не доид то вы и знате и благо же весди.

Месеца Октобрия 5. У Сарханъ-Белодие

Urednik tako zvanoga *Sriemskoga Hrvata* u br. 76 kao ex catedra kori nas, što smo izkrivili Frančevićev dopis, metnuvši *na srbskom jeziku* mjesto da stavimo *na hrvatskom jeziku*, kako isti Frančić veli u Pozoru, te p mješćuje: „u javnosti bar treba dobro paziti prije no se po volji razbaca imeni srbski i hrvatski, što može biti *stanovitoj* učenoj gospodi (a to mu dakako akademici) svejedno, nu *Hrvatom* to nije i nesmije biti.“ Tako ti tepće, taj proletarac na književnom polju odčituje lekciju o hrvatstvu onit kojim je hrvatstvo jedina hrana, briga i ponos, misleć bedasto, da n na to pravo, čim se dokopao bog zna kako i to *Sriemskoga Hrvata*. Mi si mu pismeno rekli našu, kako mu se pristojalo. Mjesto da se popravi grdu uvredu u listu izpravi, grozi nam se uz druge još grdnije uvred da će naše pismo na svjetlo dati. To i želino, a njegovo mi smo baci gdje mu pravo mjesto, u koš.

Tiskom C. Albrechta.

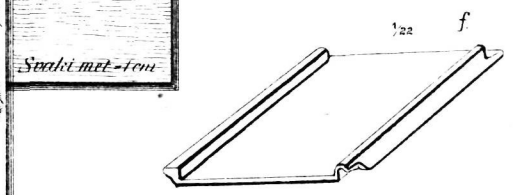
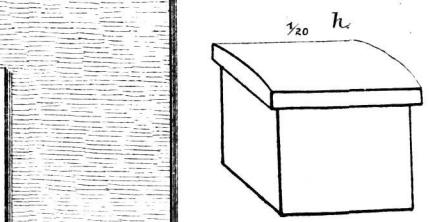
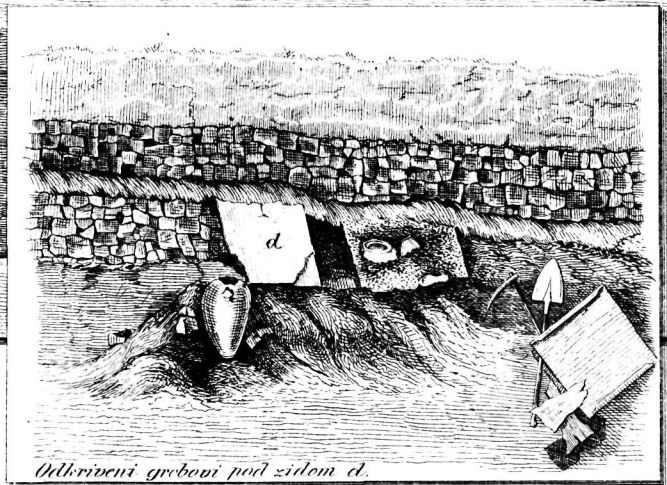
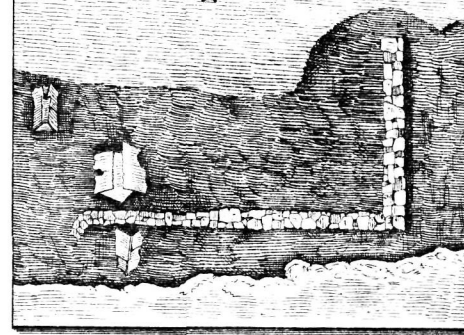
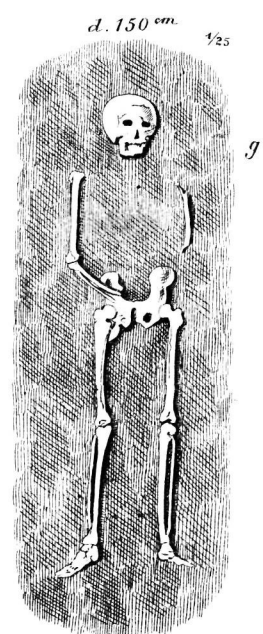
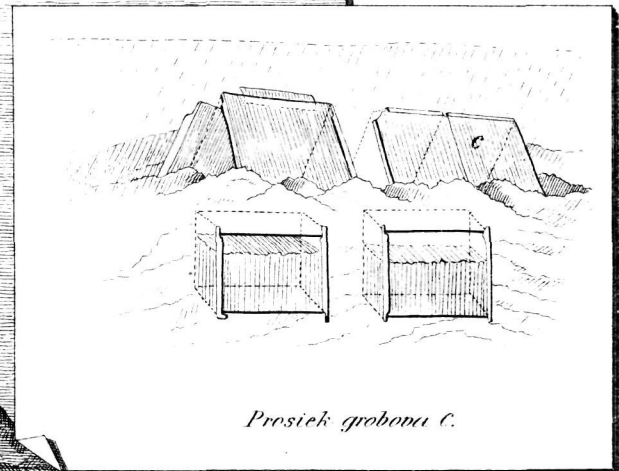
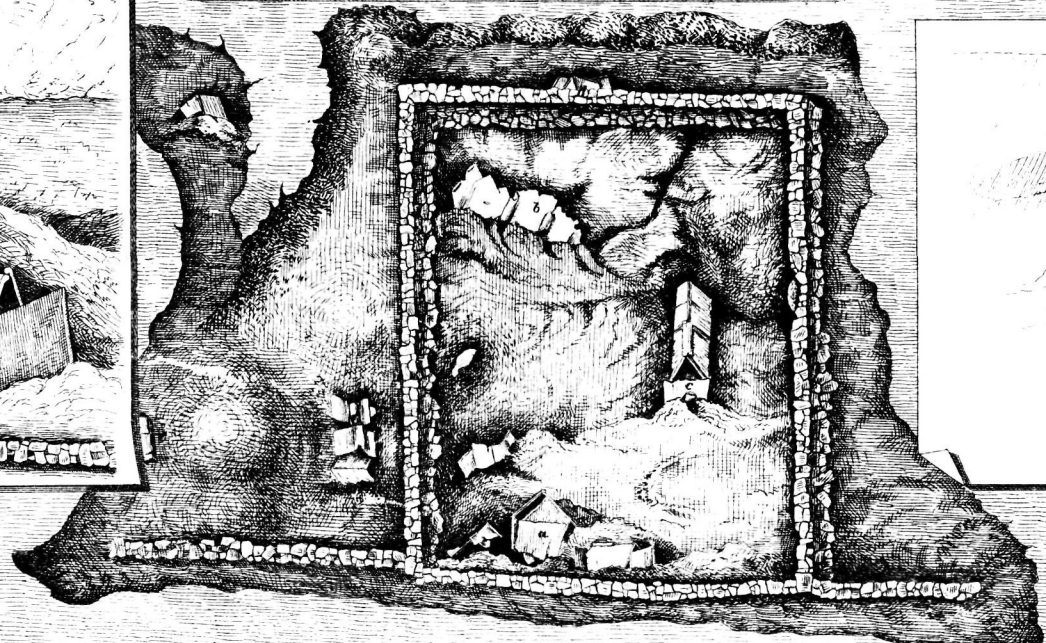
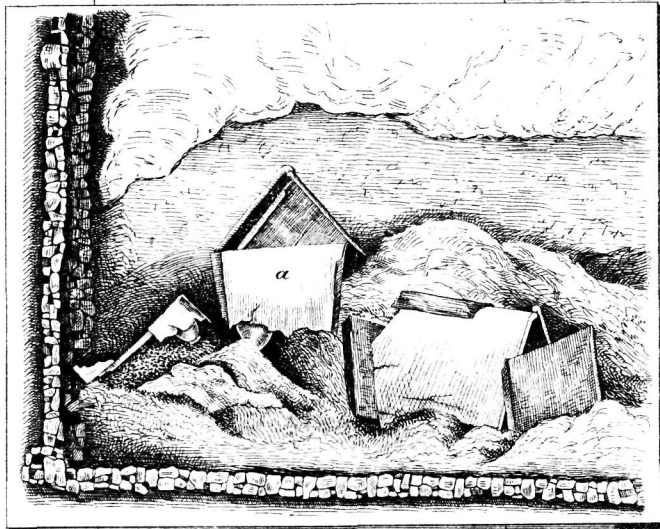
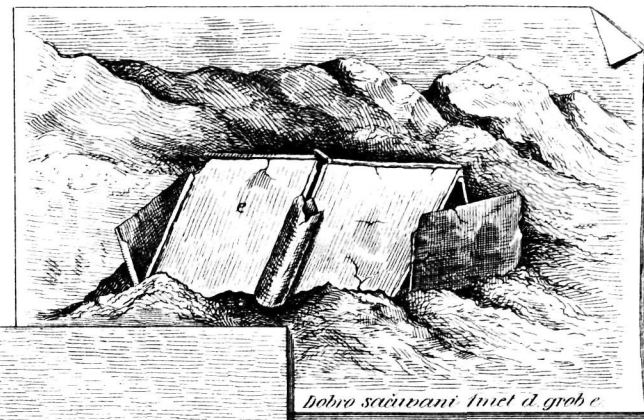
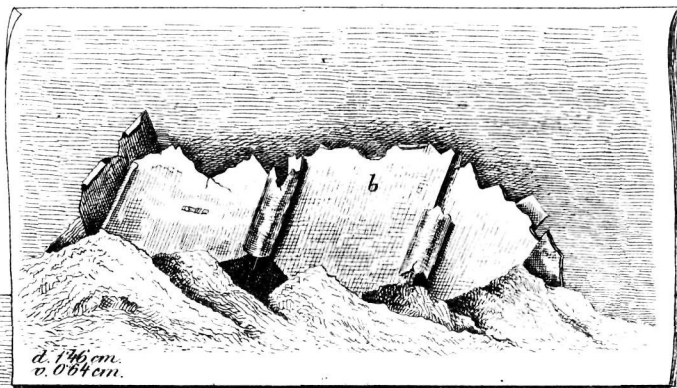
Urednik S. Ijubić.

Rimsko GROBIŠTE i GROBI

izkopani u Bakru

prof. S. Ljubić-em.

Spaliti met-1cm

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

Potravlje.

Ob lievu cestu, što iz Sinja vodi k Vrlici sa dna briega Zrnca do miestašca Ribarić, na podu sjevernog obronka planine Švilaje, leži župa Potravlje.

Na uzvišenoj toj vlaci, oklopljenoj sa zapada humcima i pri-strancim ćelave Švilaje a od istoka obtočenoj poleanim briegom, izpod koga Cetina se tiho vuče. cvao je u staro doba okrupan grad.

Izmedj sela Potravlja i Satrića. na sgodnu položaju, od Pro-lića kuća protezao se je uzduž do kuća Lijića, a širio k zapadu do iza crkve ss. Filipa i Jakova pram podnožju Vindušić-grada.

Od davnijeg svratih pozornost na ove nieme sviedoke nieka-danjeg veličija, a se godišta dne 9. ožujka (1874.) nakanih se ter razgledah kukavne ostanke tog nepoznatog grada, tiem pozornije, što je izvan ruke i s puta, da se putnicim i starinarim lako podkrade.

Što ti se prvom pogledu predstavlja, to su niz njive zvane Čipi i Grudine razniem smerom izmotane i izprisumićene gromile od drobna krećna kamena, kockasto ukresana; a kad bliže stupaš, opaziš, da jezgra tih gromila obrđane su debele zidine, što ti naj-bolje jamče koliko su tvrde i zamašite bile sgrade, od kojihzi su se ujmile. Po ovim kamenitiam njivam na okolo svuda nahodiš komada klačarde, ulomaka od opeka, obgorielih kresanih stiena, uštrpaka od caklena posudja, a najvećma svuda vidiš kovaćine (Schlacke), koja je sviedok, da je u stare zemane ovdie poznata bila gvozdena ruda, i da kovaćka je obrtnost evala, kao što je i dan danas kod Baleka na Cetini obilatim željeznim rudam nahodi se traga.

Da bi ovi grad tvrdim bedenim opasan bio zaključiti se ne-može iz škitih ruševina, što iznad zemlje vire. Naplav žala i zemlje strašno je dobeo. Cielo zemljište Potravskog i Satrićkog razdolja nije za pravo reći, nego piesak, što su bujice sadrle sa boćina

Svilaje i njezina podgorija ter ovdie saniele, da zaspu staro tlo, a medjuto u naplavu uzčuvaju od daljeg rušenja temelje razvaljenog grada.

Pravcem od jugozapada pram sieveroistoku preko zemalja Cipi dubao je upravan, dug zid, kog seljani mal a mal izkrčiše, al temelje u zemlji mu ostaviše. Odatle pram jugu u takozvanoj Barišinoj Lužini pomalja povisoko iznad zemlje od zapada k istoku preko tri noge debeo živi zid za desetak koračaja dužine. Pri dnu iztočnog mu kraja sklop je debelih zidova, što odatle ko palci sa osi različitim polaze smierom, medju kojim veličinom odlikuje se onaj, što pram podnevu okriće, koj nakon 7 koračaji dužine na pravokut se slomi ter k istoku krene, da nakon 5 koračaji k podnevu se zaputi, odkle nakon drugi 7 koračaji k zapadu se vine i izčezne.

Pri poludnevnoj strani Grudina leže njive zvane Katunine. Ove nedavno pune su bile klačnih zidina različita smiera i debeline; nu težaci, da oranice uredie, izkrčiše jih, pak kamenje dielom u rupe zavalije, dielom na gromile uzbaciše. Krčeeć nahodili su novaca rimskih i zemljenih žara. Novce najvećma razprodadoše u Splet, jer težaci misle, da se u starinske novce žudije najbolje razume i najskuplje jih plaćaju, pak obično svakom nadjenom dragocienjenosti najprije splitske čifute zauudjaju, a žare dakako sasviem su poplupali u tvrdom uvierenju, da je u njima novca naći. Medjuto od novaca na ovom zemljištu kašnje našastih u sbirci e. k. gimnazija Sinjskog ima jedan zlatni od *Anthemia* i miedeni od *Antonina*, *Proba* i *Konstantina*, srebrni od *Hrvoje*, i više sićušnih srebrnih novaca ugarskih.

Na sievernom vrhu njive Ivana Rožića, kraj seoskog puta. počima staro groblje, prikriveno pločetinam nekresanim, hrapavim, brez nadpisa jal obilježija. Do njeg na istok vidi se temeljni zid nalik sgradi kršćanske crkvice, a naprama ovog groblja u zapad, ob desnu Tutuševa suhog potoka, vidi se porušenih čemera od grobnica, nešto veličanstvenije i ukusnije sgradjenih, negoli su one kraj puta. Ove grobnice dakle su najbolji dokaz, da je grad bio rimski, jer toliko u onim grobovim, što su ob desnu puta, koliko u onim, što su onkraj potoka, nalazi se svijeća, lončića, bočica i sažganih kostiju, kao i po ostalim grobovim starih Rimljana, samo što ovi uzkrasni pripadaše sebarskoj ruci, dočim u one na čemer zidjane pokopavana biše otmenija vlastela.

Jesenas mimohodeć kraj ovog groblja na ćemere, svratih se, da ga iz bližeg razgledam, pak zemlju čeprkajuć, spazih starinsku posudu od fine crljene gujile. Prizovnuh jedno momče s motikom, ter izvali iz zemlje sud nalik veliku pladnju, nu žalibože u laptim razbiven! Na njem bi sažganih ljudskih kosti, cakla od razbijene gosterice i nieko željezno orudje poput čekića, koje se skupa sa komadim posude čuva u starinarskoj sbirci c. k. gimnazija u Sinju. S onu stranu 15 godina u ovom istom groblju bi našast cielovit jedan lončić sa pliticom. koj takodjer čuva se u spomenutoj sbirci u Sinju.

Za sve da po ovim ruševinam slabo se vidi traga mramoru i finim kamenim radnjam, ništa ne manje očevidci mi pripoviedaše. kako nazad malo godina našav jednu pisanu ploču, seljaci ju razlupaše mnijuć da kad je na njoj pismo, da je u njoj i blaga sakri-vena! Kod vode, što je uzkraj glavnog seoskog puta za Maljkovo, nazad dvaestak godina namieriše se seljani na niekakov starinski viganj ili kovačnicu sa nakovnjem, maljim, klještim, čekićim i sličnim orudjem, koje su razjagmili, da mu danas nije već traga naći.

Istim putem hodeć k sjeveru pri južnoj strani zemalja zvanih Medjugorije pram kućam Majića s jednog i drugog kraja puta vidit je žljebova u živcu kamenu izdubljenih. kao što jih i po dnu Satrića uz Zrnać, kraj oputine, što na priedac vodi u Ervace, imade. Ove žliebe tragovi su rimske ceste, koja nije vodila uprav podem preko Maljkova i Otišića, jer joj obilježija ovuda ne naziru, nego vierojatno s Potravske podine spuštala se je u Potravsko polje, pak odatle krićala put Ribarića, gdje izpod Plavšine kuće pod zemljom duboko zaplit nahode tragove zidjana rimskog drumu, koj premostiv potok Ribarić udarao je sievernim smierom put onih gradića, što jim se ruševine srietaju u vrielo Cetine.

Dvaestak koraćaja od Majića *virtije*, preko njive Tome Petaka, nazad sedam godina odkriven je bio jedan jarak u klak zidjan, a na samar sćemeren, koj prilično, da je za vodovod služio. Vlastnik njive ga izkrićio u koliko mu je oranju smetao; a ter je za vodovod služio rad njegova pravca od jugozapada pram sievero-istoku i rad položaja mu oborita nebi se znalo, odkle je vodu do-
vodio, ako ne s kojeg vriela, što s onu stranu Cetine, gdje na Zasiočko-Bitelićkom padu iztiće. Možda da je vriela bilo u stari zeman i na Potravskoj podini, pak pošto je ovo tlo podzemnim špiljam i šupljinam podrovano, lasno da su ta vriela u ponore pro-

pala. Tako znademo, da nazad malo mjeseci sadanji m. p. župnik o. Ivo Šuman dao je u koritim potoka kopati i ponore otvoriti, koji sada žderu one biesne bujice, što sa Svilaje se obaraju, i što neizmiernu štetu težaštvu prinosiše razadirući i zasipljući njive.

Na ravnini pokraj Cetine u tako zvanom Potravskom polju il dolnjem Potravlju u mjestu *Piket* imade množstvo starinskog opeka, vrste dosta tvrde. Bez dvojbe tudi je u stari zeman obstajala tvornica *cigle*, a do naših doba ujmila joj se njeka saloža opeka. Da je okolica ova za sličnu obrtnost sposobna, jamči to i sad rabljena dobra vrsta lončarske zemlje, kojom seljani Satrića i Potravlja vode znatnu lončarsku obrtnost i na glasu su *bakrari* po gorskoj Dalmaciji od Cetine do dno Kotara.

Potravlju na zapad izdiže se osamljen čunjasti humac, do 300' odnosne visine. Od juga je ponorito strm, kao što je napram istoku i zapadu prilično uzprisit, dočiem na zapad obronak mu se slatko spusta k podnožiju suprotivna mu brdašca »Gradić».

Na zarubljenom vrhu tog humca prkosito držu se još porušeni miri *Vindušić-grada*. Kako su ga orili neprijatelji i čobani, vrijeme i gromovi, ipak je sviem nepogodam odolio. Beden od istoka savijen na luk iz dvora je do 20' visok a 4' debeo, dočim oni od zapada, na tupi kut slomljen, nješto je tanji i većma razoren. Temeljna crta opisiva sliku kose pačetvorine, kojoj su dvokutnice jednako po 60' duge. Prostorom dakle nije bio velik. Vrata je imao od juga, gdje su ozimus pastiri otkrili kamenite skaline, od kojih žalibože dobar broj već su iz obiestne šale sturali nizza ostrmu brinu u Tutušev-potok!

Tvrđjavica ova nije gradjena za ognjeno oružije, jer na njoj nejma ni puškarica, ni okna za topove, a to je dokaz njezine starine. Nu ipak pri podnevnom uglu, sličnu oštmljatu nosu, priliepljen se vidi jedan branik iz nove dobe, na kom je uzkih i visokih pendžera za puške i okna za lagane topove. Da se je svakako i topovim ovuda rabotalo sviedoče gvozdena zrna, što se po brdu na zapad Vindušića nalaze suglasno sa predavom, što priča, da su ga Turci razorili sa glavice Gradić, na vrh koje da se i sad vide ostanci zidjanog meteriza. S istočne bočine Vindušića uzvija se na zasuke trag ceste, koja je u grad vodila, a po dnu glavice gromile sorena kamenja bilježi kolobar u suho zidjana šanca, kog *Šarampov* zovu, na sriedi koga narod priča, da kvrči pun bunar suha zlata! Po isti način i na istočnom obronku Gradića, na

jednom dolčiću, gdje je voda pištala (kaže moj vodjak Ante Mojić-Ogrešić), leži zavaljena dobrota od dviju crkava, tako bar da je njemu njegov otac pripovjedaao, a njemu turski bezi u Kuprisu.

I u Vindušić-gradu nahodi se rimskih babaka, i ja isti nadjoh bakreni novac Konstantinov i gvozdeno pruo od jednog palca promiera. O davnoj prošlosti Vindušić-grad a ne umie kazati nitko ništa; neg da su to bile kule nekijh Vindušića, i da se je tu srebren novac našao sa nadpisom *Vid Vindušić*, a taj novac da je u Spliet prodan bio! Vindušić-grad svakako nosi na sebi znak davne starine, i morao je biti važan na tiesnom klancu izmedj Svilaje i Cetine za obranu onog nepoznatog grada, što je na Potravlju ležao; zato i on siže do rimskih doba. Po mom mnenju ime mu *Vindušić* od velike je važnosti. jer kao što osakaćena rimska imena Trilj i Sutina kriju u sebi dokaz existencije *Tiluria* i *Setonie*, tako i ime Vindušić otajni bi mogao biti ključ za pogoditi ime brezimenom rimskom gradu, što mu je na istočnom podnožju stao. Ako je Vindušić ime izvedeno od *Vinduše*, Vindušić je zamišljen kao čedo većeg grada, koj mu je kao matica pomišljeu, a ta je *Vinduša*. Ako nadalje Vinduša izvodi se od panja *Vind*, a ovi srodan je sa imenom narodnim *Vindi* ili *Vendi*, eto dokaza, da posried zagorske Dalmacije za Rimljanah obstojao je grad sa imenom slovienskog naroda. Kao što izmedj Norika cvao je grad *Norea*, tako i posried dalmatinskih Venda, ovdie na Potravlju obstojala bi bila *Vendea*! Razumiem, da je smiono moje nagadjanje, al ja samo povukoh, a vieštiji nek dalje potežu.

Za hrvatsko-bosanskih doba Vindušić je jamačno obstojao, čemu dokaz Hervojini i Ugarski novci; a što ga zovu gradom Kotromanovića, moglo bi se izvoditi, da je bio vlastitost tih bosanskih bana. Sbilja u Potravlju žive i danas ogranak ove velikaške porodice, kod koje sam nazad desetak godina prebiraao torbu starinskih pisama, najvećma odnosećih se na njihovo rodoslovje i dokaze, da lozu vuku od bosanskih bana i kralja. Rekoše mi, da jim je ta pisma izmanio nietko u Splietu. pak tako će jim s vremenom i uspomena poriekla izčeznuti, kao što jim jur i prezime gine, pokle i sad su gotovo više poznati pod predievkom Biče, nego Kotromanovići, kao što jim i Vindušić većma zovu Bičiniim-gradom! Od ostalog ja bi lašnje vjerovao, da ovi seljaci Kotromanovića, što žemlje težu i stado pasu a u jogunastom svom ponosu velikašku ćud odaju, od Kotromanovića lozu vuku; negoli da

je Vindušić njihova davna vlastitost. Kotromanovići ovi, kao što i ostali Potravčani doselili su ovdje iz Hercegovine istom na početku 18. vieka; pak buduć se Kotromanovići najbliže do Vindušića nastanili i po nieki način ga u svoje predvraće uhvatili, nastao je običaj, da ga zovu Kotromanovića gradom, koj naziv nejma nikakve historične važnosti za poviest ove, zlamenite inčije, porodice.

A. K. Matas.

O njekojih nedavno nadjenih ilirskih pjenezih.

(V. Viestnik 1881. br. 3. 4. 1882. br. 1 i dotične 2 table).

I značaj sam pjeneza nedopušća jamačno dvojiti, da spadaju izravno u vrieme pred ili poslie vladanja Genthiosa. Izim štom jesto kraljevskog imena stoji ono Skodranske občine i gradskoga poglavarstva, zadak ovih pjeneza sa slikom galije istovjetan je onim kasnijeg Genthiosova kova (Tab. I. sl. 6.), kojim su takodjer nalični u težini i u obsegu. Već sam dobrih razloga naveo k tomu, da autonomni tip skodranskog pjeneza, koj stoji neposredno pred onim kralja Genthiosa, bi onaj, koj nosi na sebi štit i kacigu mačedonske vrhovne vlade. Po tom moramo dakle suditi, da su ove galije-pjenezi Skodre kovani neposredno po zaslužjenju Genthiosa¹⁾. Čini se doista, da su gradjani Skodre, posluživši se rimskom pobjedom proti svomu domaćemu silniku, opet došli do autonomnog kovanja; te njihov uspjeh u tom obziru ima upravo suvremenu prednost napram onim macedonskih gradova i kotara, koji su poslie pada Perseusova stali kovati novac u ime svoje samouprave.

Od ovog drugoga izdanja autonomnih pjeneza Skodre kovanih poslie g. 168. pr Is. u stanju sam opisati dvie ili tri vrsti:

1. *Predak*. — Glava Zeusova na desno.

Zadak — ΣΚΟΔΡΕΙΝΩΝ Α. ΥΜΩΝΟ[Σ]? Galija, kao na pjenezih Genthiosa.

Našast blizu Skodra (Skodre).

¹⁾ Premda se ne smije prama tako neznatnomu nalazku preveliku važnost dati čisto negativnomu dokazu, to je ipak znamenito, da u nalazku u Selcih ima više komada do sada nepoznatoga tipa autonomnih pjeneza Skodre, kao što i pjeneza kralja Genthiosa; dočim s druge strane ni jedan komad nije nadjen od poznate i toga radi kako se čini mnogo čestije vrsti pjeneza Skodre sa galijom na zadku. Naravna je posledica tomu, da su pjenezi Skodre sa galijom kovani bili poslie zaslužjenja Genthiosa.

2. *Predak* — Isto,
Zadak — ΔΑ..ΝΟΣ ΣΚΟΔΡΕΙΝΩΝ. Galija kako gori.
Našast blizu Dubrovnika Tab. I, br. 2
3. *Predak* — Isto.
Zadak — ΣΚΟΔΡΕΙΝΩΝ ΚΑΛΛΗΝΟΣ.
Eckhel. Doct. Num. Ill. II, p. 158.
4. *Predak* — Isto.
Zadak — ΣΚΟΔΡΙΝΟΝ . . . ΟΡΟΥ.
(Eckhel loc. cit. ? ΣΚΟΔΡΕΙΝΩΝ.)
5. *Predak* — Isto.
Zadak — ΣΚΟΔΡΕΙΝΩΝ. Gori galija, odozdol ime poglavarstva ali nečitljivo.
U britanskom muzeju.

Za razmatranje Genthiosovih pjeneza imamo barem povjestnički temelj o predmetu. Ali ima još jedna vrsta pjeneza nekog ilirskoga kralja imenom *Balleos*, o kojem nemamo ni ma kojih historičkih podataka. Veliki broj pjeneza ovoga vladara našastih na otoku Hvaru (Lesina), gdje je ležala stara Parianska naselbina *Pharia*, opisan je po profesoru Ljubiću¹⁾ i drugih. Rečeni i drugi pjenezoslovci misle, da su *Balleosovi* novci kovani oko dobe Aleksandra Velikoga; nu nikakvi pouzdani podatci nedolaze u prilog za podupiranje toga mnijenja

Raznim izkapanjem i iztraživanjem na tlu starog ilirskoga grada *Rhizoniuma* pošlo mi je za rukom postići sada nekoliko pjenezoslovnih dokaza, koji će mi pomoći da razjasnim zamršeno pitanje o mjestu *Balleusa* u ilirskoj povjesti.

God 229. pr. Is. tečajem prve rimske navale na Ilirsku, *Rhizon* ili *Rhizonium* najprvo se u povjesti prikazuje kao velika ilirska tvrđava. Ove godine kraljica *Teuta*, čiji gusarski *lembi* bijahu za dugo vrijeme strah jadranskoga mora. bje prisiljena, da se uslied složne navale konsula Cn. *Fulviusa* i A. *Postumiusa* po kopnu i po moru skloni u *Rhizon*, po *Polybiosu* »malen no jako utvrđen grad, udaljen od mora, a ležeć uz riekü *Rhizon*»²⁾. Izraz

¹⁾ *Numografia Dalmata* (1850), u *Archiv für Kunde oesterreichischer Geschichts-Quellen*, 1853. Prvi pisac, koj je ustanovio ilirski značaj pjeneza sa nadpisom ΒΑΛΛΑΙΟΣ bjaše *Neumann* u djelu *Populorum Numismata*. Isti je primio 20 pjeneza rečenoga vladara iz *Skadra* (Skodre).

²⁾ Πολυβίου ἐν πρὸς ὀχυρότητα κατασκευασμένον, ἀνακεχωρηκὸς μὲν ἀπὸ τῆς θαλάττης, ἐπ' αὐτῷ δὲ κείμενον τῷ Ῥίζωνι ποταμῷ (*Polybios* II. 11).

»udaljen od mora» i napomena rieke istoga imena sa gradom dalo je mnogo posve nepotrebitih tegota kritikom i tumačiteljem, ter Sir Gardner Wilkinson¹⁾ i drugi bili su povedeni, da traže kao utočište kraljice ilirske drugo koje mjesto unutarne zemlje. Nema ipak dvojbe, da je ilirski Rhizon ili Rhizonium istovjetan, u koliko se tiče mjesta i imena, sa kasnijom rimskom naselbinom, koja je dala ime Rhizoničkomu zaljevu, danas *Bocche di Cattaro*, i koja još sada uživa municipalno pravo u malenom gradu Risnu. Čini se, da Rhizonički zaljev, iz kojeg zakritih i zavojitih dubljina gusarski brodovi Ilira navaljivaše na trgujuće primorce, bi poznat grčkim brodarom vrlo dobro po imenom *ilirski rieka*, blizu koje bjahu, kao što se pripovieda, zidani grobovi Kadmosa i Harmonije. Priča se, da se je ovdje neki dio Kolkianskih progonitelja Argonauta, na potjeri iznemožen, izkrcao i tvrdjavu sazidao:

Οἱ δ' ἄρ' ἐπ' Ἰλλυρικῶτο μελαμβραθέος ποταμοῖο,
 Τῶν βροσ ἐν Ἀρμονίης Καδμοίωτς, πύργων ἔδειξαν
 Ἄνδρασιν Ἐγγελεέσσιν ἐρέσταιο.²⁾

Ako tražimo upute u pogledu mjesta ovih Eucheleana, to nas Skylax obavješćuje, da leže na Rhizonskom zaljevu³⁾; a da nam ne bude nikakve dvojbe o tom, što se razumieva pod ilirskom riekom priče Apollôniosove, to stavlja taj isti pisac *pećine i hram Kadmosa i Harmonije ἔπιδεν τοῦ Πιζρόντος ποταμοῦ*⁴⁾. Nitko, komu je poznat dugi morski unutarnji zaljev, jednoč reć bi riečka dolina, koja se proteže izpod sjene nadvisućih briegova kao široka i duboka rječina, neće dugo dvojiti o tom, što su stari pisci držali pod *Rhizon Potamos* ili tamno-močvarnom ilirskom riekom.

Ako ima još dvojbe o istovjetnosti Rhizona dobe kraljice Teute s kasnijim rimskim gradom, to će izkapanja i iztraživanja po meni

¹⁾ *Dalmatia*, vol. II. p. 434. ²⁾ Apollônios Rhod. 4,517.

³⁾ Po Skylaxu protezao se ilirski narod od zaljeva Rhizonskoga do Dyrrhachiona. Kašnje, čini se, da se je spustio prama jugu. God. 217. pr. Is. nalazio se je blizu jezera Lychnida (Polybios, V. 108, 8).

⁴⁾ Skylax 24. Kao što je dobro poznato, ima i drugih gradova uzduž istočne jadranske obale, koji su držali, da ovi spomenici stoje u njihovoj blizini. Vjerojatno je ipak, da je Apollônios, u što je ono pisao, imao pred očima Skylaxev stavak, a da bi bio, pišuć u prozi, ilirsku rieku opisao kao onu Rhizona. Spomenici Kadmosa i Harmonije bjahu po svoj prilici gorostasni grobovi, kakovih ima po cielom primorju. Ovo dovoljno razjasnuje, zašto se ova prica na raznih mjestih iztiče. Sam sam opazio nekoliko ovakovih, rekao bi, ilirskih piramida, po bregovih iznad Risna. O tom predmetu nadam se ipak nešto više kazati na drugom mjestu.

u Risnu obavljena, kao što i našasta dva autonomna pjeneza Rhizoniuma pružit dovoljno konačnoga razjasnjenja o tom predmetu. Kod Risna je malen potok, koj. praznuv iz njeke gorske pećine, oko četvrt milje udaljeno utiče u more, a po niskih poljanah ležećih s jedne i druge strane otog potoka nalaze se ostanci staroga grada. U dubljini od oko deset stopa izpod površine više put sam otkrio podove kuća i pločnik uzkih ulica, dočim se pomalja množina rimskih podrtina, nadpisa, pjeneza, posuda i staklenka. Znamenito je pako to, izvanredno veliki broj ilirskih pjeneza, koji mal ne svi izključivo pripadaju kralju Ballæosu, te su našasti u savezu sa predmeti nedvojbene rimske radnje. O velikoj množini ovih ilirskih pjeneza već jedan jedini čin pružit će dovoljno razjasnjenje. Desno risanskog potoka blizu mora leži polje, na kojemu sam vlastitom rukom za manje od jednog sata pobrao pol tuceta malih komada od žute mjedi iz dobe kralja Ballæosa.

Ti su pjenezi radi kakvoće zemlje, u kojoj su nadjeni, većinom u trošnom stanju, nu buduć mi došlo u ruke preko stotine ilirskih komada našastih u Risnu, u stanju sam opisati nekoliko veoma zanimivih pjeneza. unesav ciele vrsti pjenezoslovcem sasvim nepoznate. Ovi se podjeliti mogu na četiri razreda.

1. Autonomni pjenezi Rhizona dosele nepoznati.
2. Pjenezi Ballæosa, na kojih se pokazuje upliv grčke umjetnosti, i kraljevo je ime napisano.
3. Barbarско izopaćenje Ballæosova kova.
4. Pjenezi po svoj prilici nekoga Ballæosova nasljednika, na kojih se očevidno iztiče trag rimskoga upliva. Ovi još nikada opisani.

Ilirski pjenezi našasti u Risnu.

I. Autonomni pjenezi Rhizona.

1. *Predak.* — Prividno bradata glava Zeusova.

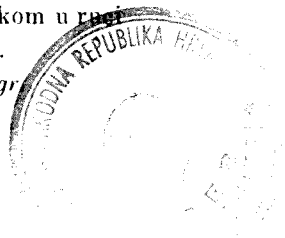
Zadak — ΠΙΣΟ na dva redka u maslinovom viencu.

Tab. I. sl. 9. Bakren. Teži 1.450 mgr.

2. *Predak.* — Golobrađa mužka glava.

Zadak. — ΠΙΣΟΝΙΤΑΝ (? ΠΙΣΟΝΙΤΑΝ). Artemis s inkom u ruci koraca lievo, kao na pjenezih Ballæosa.

Tab. I. sl. 10. Bakren. Teži 1.200 mgr.

II. Pjenezzi Ballæosa.

na kojih se pokazuje upliv grčke umjetnosti, i kraljevo je ime napisano.

1. *Predak.* — Glava kraljeva desno okrenuta.
Zadak. — ΒΑΣΙΛΕ[ΩΣ] ΒΑΛΛΑΙΟΥ. Artemis, s tulicom otraga, koraca lievo, držeć luk (kadšto tulicu) u desnici, čizmice su na noguh sasvim vidljive.
Tab. II. sl. 1. Bakren. Teži 2·100 mgr.
2. *Predak.* — Kraljeva glava lievo, različitog načina.
Zadak. — [Β]ΑΣΙΛΕΩΣ [Β]ΑΛΛΑΙΟΥ. Artemis kao gore, no pjenez veoma je iztrošen.
Tab. II. sl. 2. Bakren. Teži 2·100 mgr.
3. *Predak.* — Kraljeva glava istoga načina.
Zadak. — [Β]ΑΣΙΛΕΩΣ [Β]ΑΛΛΑΙΟΥ. Artemis, kao gore.
Tab. II. sl. 3. Bakren. Teži 2·700 mgr.
4. *Predak.* — Pomanja glava kraljeva desno.
Zadak. — ΒΑΛΛΑΙ ΟΥ. Artemis stojeća u punom liku, a nema traga ni tulici ni čizmicam, u desnici drži luk a u lievici strielicu. Pharianski tip.
Tab. II. sl. 6. Bakren. Teži 1·900 mgr.
5. *Predak.* — Velika glava sa razpustenom kosom.
Zadak. — ΒΑΛΛΑΙΟ[Υ]. Artemis kao pod br. 1—3, ali krupnijega načina; dvie strielice za glavom.
Tab. II. sl. 4. Bakren. Teži 2·970 mgr.

III. Barbarsko izopačenje Ballæosova kova.

1. *Predak.* — Barbarska glava, koja zauzimalje celu plohu.
Zadak. — Nadpis izopačen od četiri znamenja na način šiljastih strielica. barbarska slika Artemise, sa dvie striele za glavom.
2. *Predak.* — Glava kao na predujem, vlasi na način valovitog nakita.
Zadak. — Dvoglava slika Artemise.
Tab. II. sl. 9. Bakren. Teži 2·200 mgr.
3. *Predak.* — Vlasi u urednom namještaju barbarske izopačenosti, što je značajno i na njekojih starih pjenezih britanskih.
Zadak. — Barbarska slika lievo koračajuće Artemise.
Tab. II. sl. 10. Bakren. Teži 2·000 mgr.

IV. Pjenezi nekog Ballæosova nasljednika, na kojih se očituje rimski upliv.

1. *Predak.* — Glava kacigasta desno okrenuta kao ona od *Virtus* na denarih obitelji *Aquillia* itd.
Zadak. — ..MYN... Artemis sa lukom u desnici.
Tab. II. sl. 11. Bakren. Teži 1.500 mgr.
2. *Predak.* — Glava kacigasta, slična onoj boginje Pallas na običnih rimskih konsularskih denarih.
Zadak. — .MYN. Artemis korača desno, držeć luk.
Tab. II. sl. 12. Bakren. Teži 1.000 mgr.
3. *Predak.* — Glava očevidno sastavljena po onoj *Libertas* na pjenezih Porcianske i drugih konsularskih obitelji
Zadak. — MYN? Artemis kao gore.
Tab. II. sl. 13. Bakren. Teži 1.500 mgr.
4. *Predak.* — Glava kacigasta kao ona boginje Pallas na konsularskih denarih (v. br. 2).
Zadak. — [BAΣI]AE[ΩΣ]?... Artemis korača desno.
Tab. II. sl. 15. Bakren. U Zagrebačkom muzeju, vjerojatno iz Risna.
5. *Predak.* — Glava očevidno načinjena po onoj od *Libertas* na rimskih konsularskih denarih.
Zadak. — Artemis kao gore, nadpis nečitljiv.
Tab. II. sl. 14. Bakren. Teži 2.600 mgr.

Nepretjeravam ako rečem, da ova sbirka pjeneza našastih na tlu staroga Rhizona posve novo svjetlo baca na ilirsku numismatiku. Ona dva autonomna pjeneza ovoga grada stojeća na čelu našeg izkaza, sama po sebi dovoljno nas ovlašćuju, da i Rhizon postavimo u broj ilirskih kovnica. Čini se ipak, da ona dva pjeneza spadaju na različita doba. Prvi komad sa nadpisom ΠΙΟ, koj sam dobrom srećom sam vlastitim rukama našao u Risnu, može se kao što po slogu tako i radi pomanjkanja Artemise u zadku velikom vjerojatnošću pripisati dobu prije Ballæosova vladanja, te bi imao, ako sam u opisanju glave u predku kao Zeusa pogodio, neku sličnost s autonomnim pjenezima Skodre kovanima poslije pada kralja Genthiosa. Pošto znamo, da Rhizon, što se svomu kralju iznevjerio, bje obdaren potpunom slobodom i oprostom od danka, te u tom pogledu jamačno stavljen u bolji položaj od Skodre, to je na prvo istinipodobno, da je ovaj Rhizonianski pjenez kovan bio prigodom povraćene slobode ovomu gradu god. 168. pr. Is.

Drugi pjenez, na kom je okrajni nadpis djelomice neizvjestan, no kako se čini glasio bi ΠΙΣΑΝΩΤΑΝ, sličan je po težini i obrazu kao što i po odori Artemise u zadku pjenezom nasljednika ili nasljednika Ballceosovih. Ova dva pjeneza zanimivim su nam dokazom, da občinstvo rimskoga Rhizoniuma, kašnje glavnoga grada na ovom djelu primorja, od koga i ovaj zaliev ime dobi, spada u doba ilirskih kraljeva. I zbilja ovaj grad, dok je kašnje stajao pod Rimom, kao što ilirska imena na njegovih nadpisih pokazuju, bjaše većim djelom sastavljen od prvoseleih živalja. Tu doista bjaše luka i tržište gorskih predjela, koji sada sastavljaju Crnu Goru i Hrcegovinu, i danas imaju svoje luke u Kotoru i u Dubrovniku.

Razredjujuć pjeneze kralja Ballceosa našaste u Risnu, mimoišao sam neznatne razlike u nacrtih, zadovoljiv se navesti poglavite tipe.

Ne samo iz množine ovih istih pjeneza na ovom mjestu otkritih, nego i pogledom na lomke nekovane žute mjedi našaste skupa sa pjenezi, jasno je posvema, da je grad Rhizon ili Rhizonium bio kovnicom kralja Ballceosa. Slična množina pjeneza ovoga vladara, otkrivena na otoku Hvaru naokolo mjesta stare Pharie od duga poveda je dalmatinske starinare na misao, da rečeni grad bjaše kovnicom Ballceosa, što bi se potvrdilo otkrićem pjeneza na Hvaru, na kom se vidi Pharianski tip za polovicu otrt po onom kovničara ilirskoga vladara¹⁾.

Sravnivanjem mnogobrojnih pjeneza Ballceosa izkopanih u Risnu sa kupom pjeneza od istoga kralja iz Hvara, u stanju sam opredieliti dva različita tipa ovoga kovanja, naime Rhizonianski i Pharianski. Pjenezi toga Rhizonianskoga tipa, prometom, slučajno se prikazuju na Hvaru; na proti oni Pharianskoga tipa ne riedko se izkapaju u Risnu; nema pako dvojbe o različitom značaju tipa, koj je u ova dva mjesta pretežniji.

Na Pharianskih komadih Artemis obično je krutnijega stasa nego li na onih Rhizona, i mjesto da napried korača, stoji gledaocu na prama. Skutovi mjesto da se vijuju, vise boginji otraga. Tullica se na plećih nerazaznaje dobro, a u desnici boginje vidi se suličasta striela. Prsa su crtana velikom točnošću, dočim čiznice nisu tako vidljive kao što na Rhizonskih pjenezih. Nadpis je ΒΑΑΑΑΙΟΥ. Prof. Jakov Boglić iz Hvara opazio je²⁾, da su

¹⁾ Gl. Prof. Simeone Gliubich, *Numografia Dalmata*.

²⁾ *Studi Storici sull' isola di Lesina*, p. 18.

pjenezi Ballœosa sa ΒΑΣΙΑΕΩΣ, našasti na onom otoku, na tlu stare Pharie, riedki. Nije dakle nevjerojatno, da su riedko ondje nadjeni komadi izišli iz kraljevske kovnice Rhizonske.

S druge strane skoro na svib pjenezih Ballœosa iz Risna nalazi se nadpis ΒΑΣΙΑΕΩΣ; te su komadi kao br. 4. što no se usudjujem označiti kao Pharianski tip, tako riedki na tlu Rhizova, kao što su ostali br. 1—3 obični. U svrhu, da pružim još jedan primjer Pharianskih pjeneza, nacrtao sam. Tab. II. sl. 7. jedan liep primjerak nalazeći se sada u Zagrebačkom muzeju, koj se u pogledu nadpisa neznatno razlikuje od br. 4. Treba još opaziti, da su pjenezi iz Hvara većim dielom manjega oblika nego su oni iz Risna.

Vidi se dakle, da su kovničari Rhizona i Pharie iz svoga gledišta imali o boginji Artemis dva pojma različita od grčkih kipara. Najljepši primjerak čiste grčke umjetnosti na jednom pjenezu kralja Ballœosa, u koliko mi je poznato, jest krasan pjenez u britanskom muzeju (Tab. II. sl. 5), te dobrotom predstojnika numismatičke sbirke u stanju sam ga sada na svietlo dati. U predku pokazuje se kraljev obraz sa tanko-zakučenim nosom, što je još danas karakteristično u arbanaskih potomaka stare Ilirije i sa obličjem po onom načinu umjetnosti, što no sjeća na pjeneze Selenkidske trećeg i drugog vieka pr. Is Nadpis u zadku ΒΑΣΙΑΕΩΣ ΒΑΛΛΑΙΟΥ, napisan je u dva redka (boustrophedon). Predstavljena je Artemis kao koračajuća lievo, kao što u obće na Rhizonskih primjeraka, u lievici drži baklju, a u desnici dva koplja. Ovaj pjenez je iz prostog srebra, a to je jedini primjerak Ballœosovih pjeneza iz druge kovine osim mjeda meni poznat, i teži 3·498 mgr.

Bilo bi zanimivo znati, da li ona dva koplja za glavom boginje, koja na ovom i na inih ilirskih komadih toga nacerta stalno nadomješćuju tulicu grčkih originala¹⁾, imaju koj odnošaj sa osobitim bogoštovjem ilirske Artemise. Znamenito je, da je Thracianska boginja Bendis, koju su Grei smatrali za Artemisu, dobila osobiti pridjevak *διλογγος*²⁾, od dvostruka koplja, a treba napomenuti, da su južni Iliri bili s Thracianskim življem veoma smiešani.

Barbarska izopačenja Ballœosovih pjeneza, od kojih sam priložio dva ili tri karakteristična i često se pomaljavuća tipa, veoma se obilno nalaze u Risnu, i pokazuju vidljivu srodnost sa sličnima

¹⁾ Vidi Tab. II. sl. 5.

²⁾ Hesychios, s. v. *διλογγος*. Strabo, Geog. lib. x.

uresivimi razvoji na starih britanjskih i celtičkih pjenezih. Iz toga se ipak zaključiti ne smije, da su Rhizonianski prvoselci bili Celti, kao što su bili nedvojbeno njekoja plemena sjevernog Illyricuma. Osobna imena gradjana, koja se prikazuju na spomenicima rimskog doba u ovih krajevima, u koliko nisu latinska ili grčka, karakteristično su ilirska

Glede opredjeljenja približnog doba kralja Ballœosa, pjenezi, koje sam pod četvrtim razredom naveo, i koji su dosele nepoznati bili njegovateljem numismatike, pružaju nam nov i valjan dokaz. Na ovih pjenezima, koji su, akoprem slabije težine i manjeg obrazca, očividno, kao što njihov zadak pokazuje, neposredni nasljednici Ballœosovog kova, vide se na zadku glave sa kacigom ponovljene po onih od *Pallas* i *Libertas* na rimskih denarima, te ovi spadaju na ono razdoblje, kada se je rimski upliv počeo širiti po istočnom jadranskom primorju. Nadpis MYN i MY na drugom i trećem novcu po svojoj prilici jest ulomak imena nekoga vladara, a shodno bi bilo, da čekamo do obreta potpunih primjeraka ove vrste pjenega prije nego se usudimo nadopuniti taj nadpis sa *Amyntas* ili *Amyndros*¹⁾.

Odkrićem tih ilirskih pjenega, koji su slični onim kralja Ballœosa, te pokazuju veoma očito na rimski upliv, moramo se u isto doba odreći mnijenja, da Ballœos bijaše predšastnik kraljice Teute. Za vladanja kraljice Teute, kad Rim stupi prvi put u dotičaj sa Iliri, upliv rimski u istočnom jadranskom primorju bijaše toli neznatan, da su, kao što smo vidili, pjeneci kralja Genthiosa, jurve četvrtoga ilirskoga vladara poslije kraljice Teute, čisto grčkoga značaja. Akoprem nemožemo iz povjestničkih vriela razabrati, kada je Ballœos vladao u Rhizonu ili Pharii, to nam ista povjest ipak pruža dovoljni dokaz o dobi, u kojoj on nije mogao vladati u nijednom od ovih dvaju gradova. Neima dvojbe, da su nasljednici Teute, uključiv Genthiosa do zadnjeg trenutka njegova vladanja, gospodarili nad celim primorjem i otoci počam od Lissosa do Pharie, dapače i sami onostrani Dalmatinci bili su njegovu otcu poslušni. Iznevjerenje Rhizona za Genthiosa, naročito spominje Livius, te tečajem cijele dobe od g. 230. do 167. pr. Is. nema mjesta za neodvisno vladanje Ballœosa na ovom zemljištu.

¹⁾ Njeki Amyndros spominje se g. 198. pr. Is. kao vladar nekog ilirskoga plemena imenom Altamanes.

Vladanje Ballœosa spada dakle umah poslie g. 167. pr. Is., pošto s druge strane podpuni grčki značaj pjeneza kao što je onaj srebrni Ballœosov u Britanskom muzeju izključuje mogućnost, da su bili kovani mnogo kašnje od ove dobe.

Povjest je jamačno sačuvala neki glas o tom, da je malo poslie zaslužjenja Genthiosa staro Ardiceansko gospodarstvo preuzelo mah na ovom dielu primorja. Moguće je, da je Rhizou, njezda utočište svladanoj kraljici Teuti, u što se slegao prvi utisak lahko izvojevane pobjede Anicijeve, opet postao tvrdjavom ilirske neodvisnosti pod kojim preostalim potomkom kraljevske kuće. Sigurno je to, da su g. 135. pr. Is. *Ardicæi*, iz kojih je polazila kraljevska loza, koja je do tada Ilirom kraljeve davala, postali bili radi gusarenja i razbojničtva tako strašni, da se je kousul Flaccus prisiljenim vidio, njihovo podpuno pokorenje poduzeti, a isto je tako sigurno, da su ovi Ardiceani kao što i njihovi saveznici Plerœani bili ona dva plemena, koja su svojim zemljištem medjašila¹⁾ sa zaljevom i gradom Rhizon te s gradom i otokom Pharia, što no bjahu dvie kovnice Ballœosa.

Flaccuševo predobiće g. 135. pr. Is. postavi granicu, preko koje nema više mjesta za kralja po načinu Ballœosa kovajuća pjeneze čisto grčkoga izgleda. S druge strane nije posve nemoguće, da su pjenezi sa nadpisom MYN, koji mjesto kraljeve glave imaju u predku *Pallas* i *Libertas* iz rimskih dinara obiteljskih, kovani bili od kojeg neznatnog *regulus*, koj bi bio nasliedio Ballœosa pod neposrednim pokroviteljstvom rimskim. Illyricum nedolazi u povjesti kao prava rimska država tja do g. 59. pr. Is., kadno se spominje kao utjelovljena ovostranoj alpinskoj Galiji, nu tečajem stoljeća, koje predhadja ovaj navedeni čin, porimljenje ilirskoga primorja neprestano se provadjalo. Dugo prije one dobe. kadno rimske naselbine bješe ustrojene u velikih primorskih gradovih ilirskih, rimski trgovci bjahu se već u istih naselili, kako kažu njihovi nadpisni tragovi. Veliki broj konsularskih denara, što se izkapa u poodaljenih krajevih nutarnje Dalmacije, zasvjedočuje znatnu trgovačku svezu s Italijom, te je sasvim naravno, što su ilirski kovničari uobrazili svoje domaće pjeneze po rimskih konsularskih komadih, koji su od tada nadomjestili u trgovini prijašnji srebrni novac Macedonije i grčkih primorskih gradova. Iz neprestanog od-

¹⁾ Vidi Strabo. Geog. lib. VII. (Oxon. II. 1807. T. I. p. 456).

krića Balceosovih pjeneza skupa sa nedvojbjenimi rimskimi ostanci čini se veoma vjerojatno, da se već u njegovo doba Rhizon započeo pretvarati u rimski grad. Pjenezi njegovog nasljednika sami po sebi su dovoljnim dokazom, da su Rimljani u ovo doba izagnali Grke kao stiegonose trgovine i prosviete u ovom dielu ilirskoga primorja.

Konačno, ovaj odjel ilirskih novaca Skodre i Rhizona sada odkrit, uočuje nam dva okrajka i njekeje srednje karike dugog lanca tudjega upliva. Prijašnji kov kralja Genthiosa predstavlja štit i kacigu macedonsku; dočim se na pjenezih nepoznatog vladara, kojega možemo pravo smatrati za najzadnjega njegova nasljednika, nalaze zaštitna božanstva rimske republike.

S. I.

Opazka. — Na Tab. II, sl. 5 mjesto α stoji pogriješno ϵ .

Arkeologičko izkapanje u Bakru.

(V. Viestnik 1882. br. 1 i dotične ondje priložene četiri table).

IV. Staklenke.

A. Zdjela.

1. Zdjela viencem razpruženim i podstavkom visokim 0·2. Izvana, gdje viencem počima, sve naokolo užica, koja se iznutra prikazuje kao dvostruka okrugla crta. Dno kao da je jaružicom odciepljeno. Sliepljena i ponješto manjkava. Promjer 0·28, vis. 0·8. Tab. IV. br. 1.

2. Kao br. 1, nego pomanja. Sliepljena i poniešto manjkava. Promjer 0·19¹/₂, vis. 0·7¹/₂. *V. Archaeol. Analecten v. J. Arneht. Tafeln zu dem Sitzungsberichte der philos. hist. Classc. Wien 1851 Bd. VI. Heft 1. 2. Taf. XII. b.*

3. Kao br. 1, nego dno čunjasto i znakom valjda tvornice providjeno, a na viencu naokolo malene crte poprečno položene. Promjer 0·15¹/₂, vis. 0·5¹/₂.

4. Kao br. 3, nego na viencu neima poprečnih crtica ni znaka na dnu. Promjer 0·15, vis. 0·5.

5. Kao br. 4. Promjer 0·15¹/₄, vis. 0·5¹/₂.

6. Kao br. 4. Potresom razbita, te nješto manjka. Promjer 0·14, vis. 0·4¹/₂,

7. Kao br. 4, nego na viencu pridružena dva zubata lučića od iste stvari, jedan prama drugomu. Potresom oštećena, te nješto manjka. Promjer 0·13, vis. 0·4¹/₂. Tab. II. br. 14.

B. Tanjuri.

1. Tanjur veliki, prostranim i na okrajku malko povinutim viencem, a niskim podstavkom. Dno iznutri čunjasto. Sliepljen i manjkav. Promjer 0·30, vis. 0·4. Tab. IV. br. 2.
2. Kao br. 1, nego mu na viencu dva zubata lučića kao na zdjeli br. 7. Sliepljen i manjkav. Promjer $0\cdot20\frac{1}{2}$, vis. 0·3 do 4.
3. Kao br. 1. Promjer 0·16, vis. $0\cdot2\frac{1}{2}$.
4. Kao br. 1, nego na viencu crtice poprieko kao na zdjeli br. 3. Sliepljen i manjkav. Promjer 0·17, vis. 0·3.
5. Kao br. 4. Samo odlomci.
6. Kao br. 1, ali je deblje tvari. Okrnjen i sliepljen. Promjer $0\cdot15\frac{3}{4}$, vis. $0\cdot2\frac{1}{2}$.
7. Kao br. 1. Ponješto sliepljen. Promjer 0·15, vis. 0·3.
8. Kao br. 1. Samo odlomci. Promjer 0·17, vis. 0·2.
9. Kao br. 1, nego se vienac diže izravno, nema podstavka, a modrozagasene je boje. Promjer $0\cdot18\frac{1}{2}$, vis. $0\cdot2\frac{1}{3}$. Tab. II. br. 10.
10. Tanjur oblast na način kopanjice, bez podstavka. U dvostrukom okrugu, popriečnimi crtami ukrasenu, nacrtane su dvie ribe a četiri naokolo izpod vienca. Promjer 0·21, vis. $0\cdot4\frac{1}{4}$. Tab. II. br. 1.
11. Kao br. 9, nego s podstavkom, a bijele je obične boje. Promjer 0·21, vis. $0\cdot4\frac{1}{4}$. Tab. IV. br. 4.
12. Kao br. 11, nego podeblje tvari. Promjer $0\cdot16\frac{3}{4}$, vis. $0\cdot3\frac{3}{4}$.
13. Kao br. 11, nego dvostrukim kolutićem na dnu izvana mjesto podstavka, iznutra pako dvostruka jaružica. Potresom potrt te sliepljen i manjkav. Promjer $0\cdot17\frac{1}{2}$, vis. $0\cdot2\frac{3}{4}$. Tab. II. br. 8.
14. Kao br. 11, nego jedva trag viencu. Promjer 0·13, vis. $0\cdot1\frac{1}{2}$.
15. Kao br 11, ali bez vienca, te sasvim ravan. Promjer $0\cdot11\frac{1}{2}$, vis. $0\cdot1\frac{3}{4}$. Tab. IV. br. 16.

C. Čaše.

1. Čaša na šest ugiba osnovno položenih, te se prikazuje kao okrugasto-valovita, bez podstavka. Vienac jedva vani zavojen. Potrta za trešnje, te na viencu i sa strane ponješto manjkava. Promjer na otvoru $0\cdot6\frac{3}{4}$, vis. 0·9. Tab. II. br. 9. — Slična u Spljetskom muzeju iz Dalmacije, a isto takova našasta kod Ljubljane (*V. Archaeol. Analecten l. c. Taf. XII. n. 6.*)
2. Čaša na četiri ugiba kao pod br. 1, te četverokutna; ušće od tiela obsežnije. Jedva na viencu okrnjena. Promjer na otvoru $0\cdot8\frac{1}{4}$, vis. 0·9.
3. Čaša čunjastoga načina, sa tri jaružice naokolo izpod vienca, bez podstavka. Na viencu malko okrnjena. Promjer na otvoru $0\cdot7\frac{1}{2}$, vis. $0\cdot11\frac{1}{2}$. Tab. II. br. 20.
4. Čaša sa okruglastim dnom; vienac dobrano vani zavojen. Promjer na otvoru $0\cdot7\frac{1}{2}$, vis. $0\cdot6\frac{1}{2}$.
5. Čaša na način kaleža, povisokim podstavkom, i viencem od ostalog tiela prostranijim. Izpod vienca više okrugića naokolo. Manjkava. Promjer na otvoru $0\cdot19\frac{1}{2}$, vis. $0\cdot15\frac{1}{2}$. Tab. IV. br. 6.

6. Čaša s podstavkom kao br. 5, ali joj tielo okruglo. Ponješto manjkava i sliepljena. Promjer na otvoru 0·9, vis. 0·11¹/₄.

7. Čaša niskim podstavkom; pri polovici širi se na ugao; vienac vani pružen. Promjer na otvoru 0·6, vis. 0·10¹/₂.

8. Čaša na četiri ugiba kao br. 2, no ovdje izgledaju kao kopanjice. Vienac od tiela užji, a podstavak malen. Promjer na otvoru 0·6¹/₄, vis. 0·9.

9. Čaša na način usječena čunja, niskim podstavkom i okruglicem izpod vienca. Promjer na otvoru 0·6, vis. 0·8. Tab. IV. br. 13.

D. Šalice.

1. Šalica modro-zagasene boje, malenim podstavkom, viencem van pruženim, doli malko užja nego je gori. Dno joj se iznutra diže čunjasto. Mal ne ciela ali sliepljena. Promjer na otvoru 0·11²/₃, vis. 0·6. Tab. II. br. 11.

2. Šalica žuto-tamne boje, malenim podstavkom, na način usječena čunja, viencem van pruženim. Na dnu mal ne ravna. Promjer na otvoru 0·4¹/₂, vis. 0·7¹/₂.

3. Kao br. 2, sa dva ureza sa strane kao znak, zelenkaste boje. Promjer na otvoru 0·7, vis. 0·4.

4. Kao br. 1, ali je biela, a vienac joj djelomice uzvinut. Promjer na otvoru 0·8, vis. 0·3³/₄.

E. Boce.

a) Boce sa dvie ručice pri grlu.

1. Boca čunjastoga načina, sa nekoliko dubčastih okruglića naokolo. Promjer na otvoru 0·8¹/₂, najveći 0·17, na dnu 0·10¹/₂; vis. 0·39¹/₂. Tab. II. br. 15.

2. Boca na okrug, žutog tiela a modrih ručica. Izvanredno krasna. Promjer na otvoru 0·2, vis. 0·7. Tab. IV. br. 8.

3. Boca na četiri četvornaste strane, viencem van pruženim. Promjer na otvoru 0·3, vis. 0·9¹/₄.

4. Boca na četiri strane po sriedi malko upale. Dizala se u nutri u sried dna jedne mnogo veće boce razkomadane, sastavljajući s ovom jednu cielinu. Veoma riedki pojav umietnosti. Dočim je ostala tvar boce zelenkasta, ručice su njezine osobite bijeloće kao da su od alabastra. Promjer na otvoru 0·2¹/₄, vis. 0·8. Tab. IV. br. 3.

b) Boce sa jednom ručicom pri grlu.

1. Boca valjasta, gori malko deblja, zavojenim viencem. Promjer gori 0·12, doli 0·9¹/₂, vis. 0·25. Tab. II. br. 16.

2. Boca kao br. 1, osim što je vienac malko obsežniji. Sliepljena i manjkava. Promjer na otvoru 0·7¹/₄, na dnu 0·11, vis. 0·24¹/₂.

3. Kao br. 2. Sliepljena i manjkava. Promjer na otvoru 0·5, na dnu 0·7, vis. 0·20¹/₂.

4. Kao br. 3. Sliepljena i manjkava. Okrugli naokolo izkičena. Promjer na dnu 0·7, vis. do grla 0·12.

5. Kao br. 3, no nižja i širja. Promjer na otvoru $0\cdot5\frac{1}{4}$, najveći $0\cdot14$, na dnu $0\cdot11\frac{1}{2}$, vis. $0\cdot13$. Tab. II. br. 12.
6. Kao br. 5, nizdol malko užja a širjim grlom. Promjer na otvoru $0\cdot8\frac{1}{4}$, najveći $0\cdot10\frac{1}{2}$, na dnu $0\cdot5\frac{1}{2}$, vis. $0\cdot10$. Tab. II. br. 13.
7. Boca čunjastoga načina, velike ručice i oblastoga dna. Promjer na otvoru $0\cdot3\frac{3}{4}$, najveći $0\cdot10\frac{1}{2}$, vis. $0\cdot12$. Tab. II. br. 19. (*V. Archaeol. Analecten l. c. Taf. XII. n. 3. 4*).
8. Boca okrugastim tielom, visokim podstavkom i grličem. Promjer na otvoru $0\cdot3\frac{3}{4}$, najveći $0\cdot11$, na podstavku $0\cdot6\frac{1}{2}$, vis. $0\cdot14$.
9. Boca na četiri četvornaste strane. Na dnu uz svaku stranu četverokuta izbočito po jedan ulomak nadpisa, piknjami jedan od drugoga razstavljen: ASI·LA·EM·IBI, tako da one četiri piknje dolaze u kutovih. Promjer na otvoru $0\cdot5\frac{1}{2}$, šir. po stranah $0\cdot7\frac{1}{2}$, vis. $0\cdot26$. Tab. II. br. 17. a. b.
10. Boca istoga načina kao br. 9, ali na dnu mjesto nadpisa izbočito osmozračna zviezda. Promjer na otvoru $0\cdot3\frac{1}{2}$, šir. po stranah $0\cdot6\frac{1}{4}$, vis. $0\cdot18$
11. Kao br. 10, nego na dnu po sriedi piknja a oko nje osam trokuta umjetno položenih. Promjer na otvoru $0\cdot4\frac{1}{2}$, šir. po stranah $0\cdot5$, vis. $0\cdot18$.
12. Kao br. 10, nego na dnu po sriedi tri okruga, a u kutevih po jedan trokut. Na uglu okrnjena. Promjer na otvoru $0\cdot4\frac{1}{2}$, šir. po stranah $0\cdot6\frac{1}{2}$, vis. $0\cdot16$.
13. Kao br. 10, nego na dnu po sriedi nacrt kao guske, a u kutevih po jedna piknja. Promjer na otvoru $0\cdot3\frac{3}{4}$, šir. po stranah $0\cdot6$, vis. $0\cdot16$.
14. Kao br. 10, nego na dnu po sriedi piknja, a u kutevih ukras, koj naliči na σ . $0\cdot16$. Slijepljena. Promjer na otvoru $0\cdot4\frac{1}{4}$, šir. po stranah $0\cdot6\frac{3}{4}$, vis. $0\cdot16$.
15. Kao br. 10, od veoma debela stakla te odveć težka, sa četiri okruga na dnu. Promjer na otvoru $0\cdot4\frac{1}{2}$, šir. po stranah $0\cdot8\frac{1}{2}$, vis. $0\cdot16$ (*V. Archaeol. Analecten l. c. Taf. XII. a*).
16. Kao br. 10, nego na dnu bez ukrasa. Promjer na otvoru $0\cdot4\frac{1}{2}$, šir. po stranah $0\cdot10$, vis. $0\cdot15$.
17. Kao br. 16. Okrnjena na uglu i slijepljena. Promjer na otvoru $0\cdot3\frac{1}{4}$, šir. po stranah $0\cdot8$, vis. $0\cdot13\frac{1}{2}$.
18. Kao br. 10, nego na dnu po sriedi slika na krst, a u kutevih po jedna piknja. Promjer na otvoru $0\cdot3\frac{1}{2}$, šir. po stranah $0\cdot6$, vis. $0\cdot16$.
19. Nosac boce osobitoga načina. Tab. IV. br. 15.

c) Boce bez ručice.

1. Boca trbušata, obsežnim otvorom, viencem van pruženim. Promjer na otvoru $0\cdot12\frac{1}{4}$, najveći $0\cdot17$, na dnu $0\cdot6$; vis. $0\cdot14$ (*V. Archaeol. Analecten l. c. Taf. XII. n. 1*).
2. Kao br. 1. Okrnjena na viencu. Promjer na otvoru $0\cdot6\frac{1}{4}$, najveći $0\cdot8$, na dnu $0\cdot5$; vis. $0\cdot6\frac{1}{2}$.

3. Kao br. 1. Manjkava i sliepljena. Promjer na otvoru 0·6, najveći 0·7, na dnu 0·4¹/₂; vis. 0·6.
4. Kao br. 1. Manjkava i sliepljena. Promjer na otvoru 0·5¹/₂, najveći 0·7¹/₂, na dnu 0·4; vis. 0·7¹/₂. Tab. II. 18.
5. Kao br. 1. Promjer na otvoru 0·4³/₄, najveći 0·6, na dnu 0·3¹/₂, vis. 0·5¹/₂.
6. Kao br. 1 Promjer u obće 0·4, vis. 0·3¹/₂.
7. Boca okruglastim tielom a grličem upravnim. Promjer najveći 0·9, vis. 0·12. Tab. II. br. 25.
8. Kao br. 7, nego grlič i dio tiela manjka. Promjer najveći 0·10¹/₂.
9. Boca čunjastoga načina. Promjer najveći 0·9, vis. 0·15 (*V. Archaeol. Analecten l. c. Taf. XII. n. 2*).
10. Kao br. 9, nego grlića nema. Promjer najveći 0·9.
- 11—56. Boce pomanje, kojim je tielo maleno, čunjasto ili oblasto, no grlo veoma dugačko. Jedna je modrasta. Tab. II. br. 27.
57. Suzne bočice stajače, 22 na broju.
58. Suzne bočice nestajače, okruglastim dnom, 6 na broju.
59. Boca na četiri četvornaste strane, veoma obsežnim otvorom. Na dnu po sriedi izbočito pet okruga, a u kutevih po jedno slovo, naime u dva ima C i S, u trećem nezna se pravo, jeda li je E ili F, a u četvrtom slika je sasvim nerazumiva. Promjer na otvoru 0·14¹/₂, šir. po stranah 0·15, vis. 0·27.
60. Kao br. 59. Na dnu ima samo sedam izbočitih okruga. Promjer na otvoru 0·8, šir. po stranah 0·10, vis. 0·12. Tab. II. br. 24.
61. Kao br. 60, ali je doli užja. Ponješto manjkava. Strane po sriedi šir. 0·4, a visoka je do grlića 0·7.
62. Boca sa podstavkom, okruglastog tiela i poduljastog grlića. Promjer na otvoru 0·2, na tielu 0·9, na podstavku 0·5³/₄; vis. 0·15. Tab. IV. br. 10.
63. Boca za liekovnu porabu, uzvita, šiljasta, otvorom s oboje strane (ital. *Ritorta*). Naliči grčkomu *ρῆτόν*, no ovaj je iz pečenice i jednim otvorom. Promjer na otvoru 0·4¹/₂, najveći 0·8; duga je 0·27. Tab. II. br. 7 (*V. Archaeol. Analecten l. c. Taf. XII. n. 8*).
64. Boca oblata. tanahnim grličem i prostranim viencem. Promjer na otvoru 0·3, najveći 0·3¹/₂, na dnu 0·2; vis. 0·10¹/₂. Tab. IV. br. 5.
65. Boca na osam četvornastih stranah, dugim a tanahnim grličem (vis 0·9). Promjer na otvoru 0·2¹/₂, na dnu 0·3; vis. 0·14¹/₂. Tab. IV. br. 7.
- 66—68. Razni komadi od potrtih boca.
69. Modrasta zrna i komadi staklenog tiesta

F. Igle.

1. Pribadača, gori i doli zavita na konopac, po sriedi na četiri četvornaste strane, glavicom uvitom na S, osobito liepa. Duga 0·17³/₄. Tab. IV. br. 14.
2. Pribadača bez rta, zelenkasta, valjasta. Ovako duga 0·6¹/₄. Tab. IV. br. 11.

V. Zemljano posudje.

A. Tanjuri.

1. Tanjur plosnast, bez podstavka i bez ukrasa do dva urezana okrugla na vanjskoj strani. Sliepljen i nješto manjkav. Promjer 0·30, vis. 0·3. Tab. IV. br. 25.
2. Tanjur viencem prostranim i oblastim, i malenim podstavkom. Na viencu izbočito četiri slike kao ribe. Promjer 0·20, vis. 0·4.
3. Kao br. 2. Promjer 0·16¹/₂, vis. 0·3¹/₂.
4. Kao br. 2, nego bez ukrasa na viencu. Sliepljen i malko okrnut. Promjer 0·16¹/₂, vis. 0·3¹/₄.
5. Kao br. 4, nego naokolo na viencu žliebčić. Promjer 0·11¹/₃, vis. 0·1¹/₃. Tab. IV. br. 16.
6. Kao br. 4, ali bez podstavka. Malko odkrnjen. Promjer 0·5³/₄.
7. Tanjur crvenkast s podstavkom i dva uha do vienca, jedno prama drugomu, te na viencu naokolo žliebčić. Promjer 0·15¹/₂, vis. 0·3
8. Kao br. 7, no manji a višji. Promjer 0·11, vis. 0·4¹/₂. Tab. IV. br. 17.
9. Tanjur glasiran, s podstavkom i dva uha do vienca, na kom dvie bočke po strani. Na dnu izvana utisnut znak tronožja. Promjer 0·22, vis. 0·3. Tab. III. br. 45.
10. Kao br. 9, ali bez znaka na dnu. Promjer 0·13¹/₂, vis. 0·5¹/₂.
11. Kao br. 10. Potresom razbit. Promjer 0·10¹/₂, vis. 0·4. Tab. III. br. 38. Ova tri zadnja skupa našasta u grobu.

B. Zdjele.

1. Zdjela bez podstavka. Dno izvana ponješto oblasto, a iznutra dubčasto. Podvršje diže se nakoso. Promjer 0·17, vis. 0·3³/₄. Tab. IV. br. 27.
2. Kao br. 1, ali dno ravno. Okrnjena i sliepljena. Promjer 0·15. vis. 0·3³/₄.
3. Zdjela oblasta, malim podstavkom. Izpod vienca izvana okrug na način užice izvaljan. Tab. IV. br. 26.
4. Kao br. 3, samo na okruglu crte poprečno položene. Promjer 0·15²/₃, vis. 0·5¹/₃.
5. Kao br. 4. Okrnjena i sliepljena. Promjer 0·16, vis. 0·5.
6. Kao br. 2, nego na okruglu ukras dvostruk. Sliepljena. Promjer 0·15³/₄, vis. 0·4¹/₂.
7. Kao br. 3, ali izpod vienca nema okrugla. Promjer 0·15, vis. 0·4.
8. Kao br. 7. Sliepljena. Promjer 0·15, vis. 0·3.
9. Kao br. 7. Promjer 0·12¹/₂, vis. 0·3¹/₂.
10. Kao br. 3, nego se vienac uzvija izvana oblasto, te je izpod vienca sve naokolo poprečnimi crtami u više redoya nakičena. Promjer 0·16¹/₂, vis. 0·5¹/₂.
11. Kao br. 3, no vienac plosnast, te i dublja. Sliepljena. Promjer 0·19, vis. 0·5¹/₄.

12. Kao br. 11, ali izpod vienca prost okrug. Okrnjena. Promjer $0\cdot14\frac{1}{4}$, vis. 0·4.

13. Kao br. 3, nego grlo diže se osovno bez ukrasa, dno je prostranije i ravno, a podstavak širji. Promjer 0·6, vis. 0·5.

14. Na malenom podstavku širi se nakoso, a grlo se diže osovno. Na viencu jaružica naokolo. Promjer 0·6, vis. 0·8. Tab. IV. br. 28.

15. Na malom podstavku diže se oblasto. Izvana je ukrasena sa nizi od crtica razno izvedenimi i jednim od listića. Crnkasta i ponješto sliepljena. Promjer 0·14, vis. 0·10. Tab. III. br. 17.

16. Kao šalica, čunjastoga načina, bez podstavka, tanjahnja i smedje boje. Promjer $0\cdot10\frac{2}{3}$, vis. $0\cdot6\frac{1}{4}$. Tab. IV. br. 9.

17. Na malom podstavku diže se oblasto, no grlo se stiska postupno do vienca. Malko okrnjena, i crnkasta. Promjer 0·10, vis. 0·6. Tab. III. br. 22.

18. Kao br. 17. Promjer 0·10, vis. $0\cdot5\frac{1}{2}$.

19. Kao br. 17, ali izvana naokolo prostimi i crknjastimi okrugići bogato izkićena. Malko okrnjena. Promjer 0·10, vis. $0\cdot5\frac{1}{2}$.

20. Kao br. 17. Manjkava. Promjer $0\cdot9\frac{1}{4}$, vis. 0·5.

21. Kao br. 17, no doli izvana okrugići ukrasena. Promjer $0\cdot9\frac{1}{2}$ vis. 0·5.

22. Kao br. 17. Okrnjena. Promjer $0\cdot9\frac{3}{4}$, vis. 0·5.

23. Kao br. 17. Okrnjena. Promjer $0\cdot9\frac{1}{4}$, vis. 0·5.

24. Kao br. 17. Okrnjena. Promjer 0·9, vis. 0·5.

25. Kao br. 17. Sliepljena. Promjer $0\cdot8\frac{1}{2}$, vis. $0\cdot4\frac{1}{2}$.

26. Kao br. 7, nego izvana sa tri reda likova na način ljušturica uresena. Promjer 0·8, vis. $0\cdot4\frac{1}{2}$.

27. Kao br. 17, ali sa dvie ručice, jedna prama drugoj položena. Dolnji dio izvana nakićen okrugići prostimi i od crta. Okrnjena i sliepljena. Promjer 0·8, vis. $0\cdot5\frac{2}{3}$. Tab. III. br. 39.

28. Kao br. 27. Sliepljena i okrnjena. Promjer $0\cdot10\frac{1}{2}$, vis. 0·6.

29. Kao br. 27, ali izvana izpod vienca osobitim nakitom od zavojenih crta ukrasena. Sliepljena i okrnjena. Promjer 0·13, vis. $0\cdot8\frac{2}{3}$. Tab. IV. 30.

(Konac sledi).

Munjavački nadpis.

U putopisnih arkeoloških bilježakah u prošlom broju ovoga lista izdanih (*V. Viestnik 1882. br. 1. str. 14*) opisali smo po mogućnosti velevažni sunčani sat na kamenu iz rimskoga doba, koj se je onda nalazio pred župnom crkvom svetoga Josipa u Munjavi. Spomenuli smo, da je Mommsenovo izdanje nadpisa, koj je na tom kamenu urezan, nepodpuno, a da ga mi nismo tada izpuniti mogli, pošto se neusudismo isti kamen u zemlji posadjen odkopati i odvaliti, te smo orisali i smiešnost Belobradićevih nazora o Munjavačkih pravicah potičućih iz pomenutoga kamena. Rekli smo, da smo se kašnje badava obratili na ondješnjega župnika, nebi li

ustupio taj spomenik crkvene vlastnosti zem. nar. muzeju; te smo usprkos tomu utvrdili, da će ipak do mala u muzej dospjeti, pošto nam na to svoju pomoć obrekao poznati rodoljub gosp. Gj. vitez Stipetić okružni predstojnik Ogulinski. I tako bje. Velemožni gosp. Stipetić ovih dana uprav iznenadi nas. Kamen Munjevački već krasi sbirku rimskih nadpisa našega muzeja milim i odličnim darom gosp. Stipetića. Slava mu i hvala.

Da se vidi jasno, kako se i na ovom polju znanosti kadkada pušćaju zavesti od neuka i najveći strukovnjaci, izuzjeti ćemo najprije ono, što piše slavui Mommsen o ovom spomeniku (*Corpus Inscip. Latinar. III. p. 388*), a zatim sam nadpis kako je na kamenu.

»3020. Munjaviae ad ecclesiam.

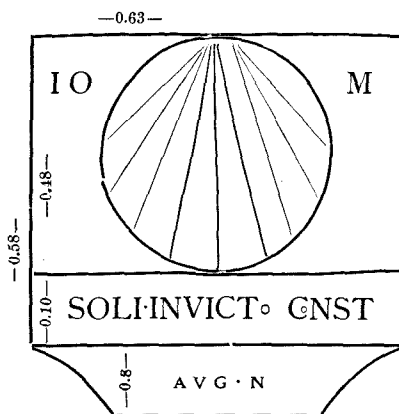
*cavum magnum
cunhae instar*

I O M
SOLI INVICT· CNST
A V R E L I A N
E X F R V ♂ B F C O
F C O I I T / / / / / / / / / /
R O L C I V N I D R
P O E · M A

Sabljar, qui non vidit ipse, in schedis instituti Romani et apud Kukuljevichium et apud Neigebaurum Südsl. p. 230.

In horologio solari scriptam dicit Neig.; *grosse muschelartige Vertiefung*, Sabljar in litteris ad institutum. Indicatur specus Mithriacus, HUEBNER. — 6 IVNIOR Neig. — 7 POE·M sched. inst.»

Ovako Mommsen, dočim pravi mu lik i nadpis stoji ovako:

Kamen je gori i doli podpun, pošto je gori i doli dosta fino izklesan kao što su prednja i pobočne strane, te nije moglo sliediti iza prvoga redka sve ono, što se kod Mommsena dalje navadja, a i zato, jer imamo ovdje treći redak nadpisa na samom kamenu, komu u Mommsenovu izdanju nema traga, i kojim se nadpis posvema izpunjuje. Kopanjica oblata, po sriedi 0·7 duboka. Slova u prvom i drugom redku iste su veličine (0·5), dočim su ona u trećem redku pomanja (0·4). Gori po sriedi rupica, a isto doli u sried vienca. Vjerojatno, da je kamen ležao na stupu, a da se je nad njim dizao kip.

S. L.

D o p i s i.

1. Illustrissimo Signor Professore! — Ragusa 19 decembre 1881. — Le ringrazio tanto per la sua gentile risposta alle mie domande¹⁾. In ciò, che riguarda le monete, le ho comprate per circa 300 fiorini, e naturalmente non vorrei venderle per meno. Ho letto con gran interesse il suo articolo nel Rad, dove trovo le mie obiezioni combattute. È certo, che non c'è nessuna traccia d'iscrizione Austriaca sulle menete. È egualmente certo, che nessun indigeno di Pristina o Prisrendi avrebbe potuto fabbricare contraffazioni simili.

In questi ultimi tempi ho fatto diversi viaggi ed esplorazioni negli paesi Illirici con alcuni risultati d'una certa importanza per l'archeologia di queste regioni. Per il momento mi trovo molto occupato con una dissertazione sulla conquista slava d' Illirico, che devo leggere all' università di Oxford quest'anno venturo. Ma, questo finito, ho l' intenzione di scrivere un racconto delle mie scoperte per la società de' Antiquarj di Londra, della quale son socio. Questo mio articolo sarà riccamente illustrato degli monumenti da me trovati. E se Lei s' interessa per questo lavoro, se potrebbe forse farne a Zagabria una traduzione slava, io m'incaricherei di mandarLe clichets ovvero impronto delle illustrazioni preparate a Londra²⁾.

Era già accennata nel Viestnik la mia scoperta della strada romana tra Trebinje ed Epidaurum, con frammenti d' un obelisco ed un milliaro. Dopo ho scoperto due iscrizioni romane a Gorazda, in una de' quali si fa menzione di ANDERVA. A Plevlje ho trovato ancora nuove iscrizioni romane, e rilevato alcuni errori del. Dr. Hoernes riguardanti a queste antichità. Altre iscrizioni e monumenti romani ho rinvenuto nelle montagne verso Kolashine, a Pristina, Kachanik, a Scoplje, e specialmente il sito d' un municipio Romano a Sočanica nella valle dell' Ibar tra Novipazar e Mitrovitza, che deve esser stato un centro minerario nei tempi Romani, essendo vicino al celebre Kopaonik — è la Montagna d' Argento de' tempi Serbi. Per disgrazia non si legge più, ove era indicato il nome della città, che

1) G. Evans poslao je bio nekoliko zlatnih novaca i spomenica srbskih ravnatelju nar. zem. muzeja s molbom, neka mu kaže, jeda li su pravi ili patvoreni. Uredništvo.

2) Rado i sa zahvalnosti otu veledušnu ponudu prihvaćamo. Uredništvo.

DECURIO MVNicipii D. D. Il sito di Derva dev'essere troppo distante. A proposito: il monumento descritto da Blau ed in una forma più estesa da Hoernes, esistente a Sv. Ilija (una mezza ora distante da Plevlje) non parla, come scrive il Hoernes d' un POPVLVS S, ma chiaramente d' un POPVLVS P. Io oso sperare, che può riferirsi ai *Pirustae*, essendo i contorni ricchi in minerali. È certo, che Livio fa menzione dei *Pirustae* dopo i *Rhizonitae*; *Rhizonium* può esser stato il porto di questo popolo industrioso, e Perasto un VICVS PIRVSTARVM, sobborgo della città abitato da *Pirustae*.

Aspetto con interesse la sua critica sul mio opuscolo numismatico.

Ringraziandola nuovamente per le sue informazioni, mi creda di lei devotissimo.

Arthur I. Evans.

2. **Bosna.** Sanskimost 20 prosinca 1881. — Veleučeni gospodinè! — Kod prve prilike nakanio sam dati kopati kod jedne stare sgrade ili bolje rekuć ruševine u ovom kotaru, za koju vele, da je bila rimska stražarnica, neznam da li sa pravom ili ne; pa jer se tamno sjećam, da sam negdje čitao uputu, kako valja pri tom postupati, i jer bi rada izkustvom drugih okoristiti se pri naumljenu podhvatu, da odgrnem koj starinski predmet, to se ovim obraćam na Vaše p. n. gospodstvo, da bi mi izvoljeli priposlati budi onaj broj Viestnika ili koga drugoga časopisa, u kojem je u kratko nacrtan postupak kod izkapanja starina, za proučenje¹⁾. Razumjeva se samo po sebi, da ću se toga posla latiti na korist hrv. arkeol. muzeja.

U nadi da Vas ovom prošnjom neotegođujem, čast mi je biti uz odlično štovanje Vaš sluga pokoran

Ivan Nep. Šćrbak.

3. Piše nam vrlo g. prof. Ivan Bulić. Zadar 1. veljače 1882. — . . . Nadpis u Slanom, što Vam ga priobćio učitelj Vid Vuletić-Vukasović, i koj je tiskan u cienj. Vašem Viestniku (IV. br. 1. str. 23), obielodanjen je u *Manuale del regno di Dalmazia pel biennio 1876—77* na str. 253, a uz ovaj i onaj obitelji Ohmućevića od g. 1580. i obitelji Okrisića od g. 1676, koje nepominje g. učitelj u svom dopisu na str. 25 (izostavili smo jih. Ured.). Trebalo bi preporučiti ovomu i svoj ostaloj gospodi skupljačim nadpisa i u obće starina, da se pri obielodanjenju obaziru, dali je nadpis bio prije tiskan, pa ako je točno, nebi trebalo tiskati ga po drugi put, ili ako bi se i ovo htjelo, napomenuti bar da je i gdje je bio tiskan (dobro, ako na pravom mjestu, no Maschekov *Manuale* . . . Ured.). — Nije istina pako, da je na kući Mitrovića u Slanom spomenični nadpis cara Frane I. od g. 1818., kako g. učitelj kaže, nego je od g. 1875. cara Frane Josipa I., kako se čita u gore navedenom *Manuale* na str. 254.

Nadpis u Viestniku g. III. br. 1 str. 24 obielodanjen te u *Bullettino di Archeologia e Storia Dal.* g. IV. br. 6. str. 89 pretiskan, nalazi se ne u Lukoranu nego u Sukošanu uzidan na vratima sela, kamo bi donešen sa rta Bibinjskoga.

4. U Vinkovcih 15. prosinca 1881. Sl. hrv. arkeol. Druztvu. — Vaš zadnji list glede nalaza arkeol. predmeta prigodom gradnje Zemunske željeznice, moram žalibože primjetiti, da je sav trud i nastojanje, da se

¹⁾ Po mogućnosti zadovoljilo se. Gosp. J. N. Šćrbak stupio je kao član našeg druztva, te je imenovan i društenim povjerenikom u Bosni.

tamo našasti predmeti našem muzeju sačuvaju, uzaludan, uzprkos poznatim naredbama i zemaljske hrvatske i bivše krajiške vlade. Ja sam bo već prošli ljetos, čim su radnje tamo započele, pisao učitelju Krajnoviću u Beški, neka bi pazio ako se što izkopa, pa da Vam to neposredno ili pako meni javi. On mi odgovori ljetos, da akoprem je on sa tamošnjim inžinirima veoma dobro poznat, nu ipak ništa saznati nemože o izkopanim predmetima, a kad što i sazna, prekasno je, budući inžiniri odmah, čim se što izkopa, od radnika prekupe, pa što sebi zadrže. većim pakom dielom mađarskomu muzeju u Peštu pošalju. Mjeseca srpnja o. g. bio sam tamo i ja, ali mi nije za rukom pošlo ni jedan predmet nabaviti. Rekvizicije bile bi svake bezuspješne, da upravo smišne, jer g. Tisza jamačno nebi na korist hrvatskoga muzeja mađarskomu muzeju uštrb naneo, pa se s toga i one dvie napomenute naredbe u najvažnijim momentima bezuspješnim izpostavljaju, budući u dotičnim krugovima neima snage ni moći, da tim svojim naredbama u ovakovim slučajima kriepost uzpostave. Sa odličnim štovanjem

Nikola Kolar.

Razne viesti.

Pur si muove. — Lanjske godine Vis. Sabor doznakom od 300 for. za izkapanja u Bakru ne samo što je izpunio nemalo listova u poviesti ove naše zemlje za rimsko doba, a navlastito grada Bakra, nego je pribavio zem. nar. muzeju predmeta, koji prelaze u vrijednosti i tisuće. Ovih dana Vis. kr. zem. Vlada učinila je pako na tom polju znatan korak dalje. Na obrazloženi predlog arkeol. odjela zem. muzeja, poduprt izvještajima vrlog podžupana onda u Rumi B. Budisavljevića, da se započne izkapanje starodavne Bassianae na gradini medju Putinci i Petrovcima u Sriemu, Vis. Vlada dozvolila je u tu svrhu iz krajiškoga proračuna za god. 1882. paušalnu svotu od 500 forinta. I ova je dakle staza za bana Pejačevića razkrčena; samo dalje, a bit će svjetla. U to ime pomoz Bog.

Dar zem. nar. muzeju. — Pokojni *Ivan Pajlok*, umirovljeni učitelj u Zagrebu, ostavio je oporučno zem. nar. muzeju sve svoje oružje i druge starine, što je on kroz celi svoj život gorljivo i ne malim troškom sabrao. Došlo je u muzej 11 pušaka, 12 pištolja, 27 sablja, 8 handžara, 2 bodeža, 2 lovačka roga, i više drugih predmeta, medju kojima se izdiče liepi stolni sat iz prošloga stoljeća i 5 vrčeva od majolike. Slava mu i vječni pokoj.

Starine u Mitrovici. — Muzealni i društveni povjerenik prečast. g. opat Pajo Miller župnik Mitrovački poslao je u dar zem. nar. muzeju dvie rimske opeke ondje izkopane. Na jednoj je pečat dug 0·10, šir. 0·3, sa sljedećim nadpisom: LEG VII CL P S. Ovdje se za prvi put spominje LEG VII u opekah dolnje Panonije (*Corp. Inscr. Latin. III. p. 472*). Pečat na drugoj opeki, dug 0·19¹/₂ a šir. 0·3¹/₂, tako je poremećen, da je nemoguće ući u trag nadpisu. Obaviešćuje nas isti nadalje, da je ono gradsko poglavarstvo dalo kopati jarak, te da se je tom prigodom izkopala i u gradsku bašču preniela liepa ploča vis. 0·82, šir. 0·6, deb. 0·29,

sastojeća od tri razdjela. U gornjem izdjelana su dva lika razne veličine; u srednjem tronožni stol, do koga sjedi osoba, koju dvore s desna ženskinja a s lijeva mužkarac, valjda robovi, u donjem nalazio se nadpis, no tu je ploča okrnjena, te od nadpisa ostaje samo:

D   M
AVR · SIMPLICIVS
· · · · · ANNVIII ·
· · · · ·

Paslao nam je g. Müller i prepis nadpisa, koj se nalazi uzidan u kući g. Paje Georgjevića. Priobćio ga je Mommsen po Kanitzu, i izpravio (C. I. L. p. 1040 n. 6438. Naš prepis u toliko je bolji, što ima komad i četvrtoga redka, a to je SAC·R.

Starine u Dalmaciji. — Na predlog srednjega odbora za sačuvanje i izraživanje starina u Austriji podielilo je c. kr. ministarstvo prosvjete u Beču 1000 for. za popravljene gotičkoga hodnika (Kreuzganges) u dominikanskom manastiru u Dubrovniku, a vodjenje te radnje povierilo je ondješnjemu čuvaru starina prof. Jelčiću (*Mittheil.* 1881. p. CXXX). Izkapanja pako u Solinu nastavljaju se svake godine troškom istoga ministarstva i to veoma srećno.

Starine u Trsatu. — Pod naslovom *Antikensammlung auf Schloss Tersatto bei Fiume* izdao je g. Robert Schneider u *Archaeol. epigr. Mittheilungen aus Oesterreich Jahr. V. Heft 2. Wien 1881 p. 157—174* popis starina, koje se čuvaju u gradu grofa Nugenta na Trsatu blizu Rieke. Utemeljitelj ove znamenite sbirke bjaše feldmaršal Laval grof Nugent od Westmeatha († 1862). Većina predmeta polazi iz izkapanja u Minturah, a to je isti grof dobio u dar od Ferdinanda I. kralja Napuljskoga, komu je verno služio od g. 1817. do 1820.; nekogi su pako kasnije nabavljeni ili potiču iz izkapanja, što je sam grof u aniteatru u Puli na svoju ruku izvesti dao. Kratki izvještaj o ovoj sbirci od E. Wolffa donio je rimski *Bulletino di corrispondenza archeologica* još g. 1831. str. 65—8, a jedva nekogi komadi bili su kašnje na svietlo dani. Sbirka sastoji se od kipova (Ariadne, Silenus, Ganymedes, Aphrodite i t. d.), kipića (Apollo, Dionysos, Silvanus i t. d.), sukiplja (Dionysos i Ampelo, Pan i Daphnis), tulina (Attis i t. d.), glava (Apolla, Heraklesa, Dionysosa, Pana i t. d.), rilifa od sarkofaga i drugih raznih komada. Medju timi ima jih nekoliko, koji su veoma dragocieni, te je uprav žalostno, da to blago leži ondje u zabiti. Dičnije bi bilo po sve, da ju sadašnji nje vlastnik, plemeniti utemeljiteljev sin grof Artur Nugent dade na ostavu našem zem. nar. muzeju, i tim uresi liepu sliku njegova otea, koju je sam istomu zavodu veledušno poklonio, ili da ju zemlja od njega odkupi.

O starinah, koje bi na svietlo izaći mogle prigodom gradjenja željezničke pruge iz Novog Sada u Zemun i Mitrovicu. Br. 1077. — 1881. Okružnica¹⁾. — Od nekoga vremena započele se

¹⁾ Stopiv ovih dana saznali smo, i to slučajno, o izdanju ove okružnice, koju je na svietlo iznio „Glasnik biskupije bosanske i sriemske“ još u br. 22 prošle god. 1881. Da je „Glasnik“ izpunio svoju dužnost, koju mu nalaže §. 7. zakona za štampu napram knjižnici zem. muzzja, bili bi ju već u prošlom broju tiskali. Mi se p. eč. duh stolu na taj odličan dar u ime nar. muzeja toplo i duboko zahvaljujemo, a dotično preč. svećanstvo usrdno molimo, neka ju sdušno i revno vrši.

priprave za gradnju željezničke pruge, koja ima spojiti Novi Sad sa Zemunom i Mitrovicom. Radnje na ondješnjem tlu, navlastito u blizini Putinaca i Petrovaca te Zemuna i Mitrovice, koje se toga radi izvadjati imadu, izneti će na vidjelo bez dvojbe množinu starodavnih spomenika, pošto je veoma dobro poznato, da je Sriem bio već iz najdavnijega doba dobro na pučen, navlastito rimskoga, a jurve se je i slučajno mnogo onakova blaga u tih stranah odkrilo, i mal ne sve u tudji sviet razneslo. Obe vis. vlade, naime kr. zemaljska vlada svojom naredbom od 25. studenoga 1880. br. 3302. i c. zem. krajiška upr. oblast svojom naredbom od 12. lipnja 1880. br. 1566. blagoizvolile su pozvati sve političke organe u svom području na točno izvršivanje zakona u pogledu izvažavanja starina iz naše zemlje i njihova sačuvanja.

Ali izvadjatelji tih naredba, velečesto ne dosta upućeni o važnosti starih spomenika i takovih otkrića, nepaze na to onako, kako bi trebalo. Svećenički stališ ina obično i u tom pogledu i više strukovnoga znanja i više rodoljubnoga srca, te je tim opravdana nada, da bi ovaj stališ mogao i prigodom gradjenja one željezničke pruge uspješnije raditi na korist i domaće nauke i našega narodnoga muzeja.

Na molbu slavnoga ravnateljstva arkeologičkoga odjela zemalj. muzeja pozivlje s toga duhovni ovaj stol svu p. n. gg. župnike i kapelane ovih biskupija, da svagdje i svakom zgodom, napose pako pri javnih radnjah na cestah i željezničkih prugah u divnom našem Sriemu nastoje, u koliko im je to možno, spasiti što više arkeologičkih predmeta za narodni naš muzej; ter u slučaju odpora od strane inorodnih poduzetnika i kad bi opazili, da se gore spomeute visoke vladine naredbe nevrše, te se predmeti raznašaju ili tamane, neka to izvole bezodvlačno prijaviti slavnomu ravnateljstvu zemalj. muzeja u Zagrebu, koje će se pri visokoj kr. zem. vladi odmah pobrinuti, da se nadjeni predmeti za naš muzej spase.

Iz sjednice duh. stola držane u Djakovu dne 8. studena 1881.

Josip Juraj s. r. biskup.

Tiskali smo na zavitku Viestnika g. 1881. br. 1 obnovljene naredbe naše vis. zem. i krajiš. vlade u pogledu čuvanja starina, te smo u Viestniku t. g. br. 1 izdali novu naredbu vis. vlade glede onih starina naposeb, koje bi mogle na svietlo doći prigodom gradjenja željeznice iz Novog Sada u Zemun i Mitrovicu. Osim toga vrli g. T. Gjorgjević u ime rumske podžupanije upravio je na sva občinska poglavarstva, oružničke postaje, i inžinirske sekcije poduzetnika gradnje željeznice najshodnije i najstrožije naloge u istom pogledu. Ravnateljstvo zem. nar. muzeja neposredno se je pako obratilo na državne i občinske organe, te na uplivnije rodoljube u onih krajevih, moleći jih, neka budno paze i nastoje o izvršenju vladinih naredba, i sve jave. Evo sada izdajemo i krasnu okružnicu, koju naš poznati dobrotvor biskup Strosmajer o istom predmetu na svoje svećenstvo razposlao. Žalibože ipak uz sve to čini se, da je slutnja velevriednoga našeg povjerenika g. N. Kolara, koju na drugom mjestu izdajemo, živa istina, pošto do sada ni cigla viest nije nam došla o ma kakvom i neznanom otkriću. Zaklinjemo naše rodoljube u onih stranah, neka nestoje skršenih ruku, nego neka svom dušom brane domaće pravo bilo proti komu, te da nas o svem što prije obavieste.

Starine u Sisku. — Prigodom gradjenja željeznice iz Siska u Novo vis. vlada udostojila se je izdati naposeb stroge naloge zato, da se spase starine, koje bi se na toj prugi za radnje otkriti mogle a navlastito u Sisku. Ovdje se pako osobito iztaknulo u tom poslu gradsko načelnništvo i arkeol. društvo *Siscia*. Skrbom navlastito vrloga i neumornoga tajnika ovoga društva g. Drag. Jagića i želj. poduzetnika g. Šlenkera mnoga se starina učuvala za zem. nar. muzej. Isto arkeol. društvo poslalo je ovih dana muzeju te predmete, da sve više obogate samostalnu sisasku sbirku u tom zavodu. K tomu je pridružilo i darove istomu društvu učinjene tečajem prošle godine. Ima tu sjaset svakojakih predmeta, medju kojimi ne malo uprav dragocienih. Tu je: žara i više raznih zem. posuda, staklenka, šalica, zdjelica od kojih jedna srebrna, suznih bočica, spona i zapinjača svake ruke, želj. kotlić, želj. sjekira, ključeva, komada lubanje u kojoj su zabodena bila dva čavla, sr. narukvica i ovratnik, više igala bakrenih i kostenih zem. teža, mjed. kliešćica, njekoliko zemlj. i mjed. glava, svietiljka s nadpisom ili slikom, čekić, pehar od tuća pozlaćen, naruhvica od crnog jantara, cigla s kuršivnim pismom, kamena izbrušenih ili ne, kamea i dosta sr. i bak. novaca. Slava jim i hvala najtoplija.

Viesti bibliografske.

МОРАВИЈА и МАДЂЯРБИ съ половины IX до начала X вѣка. к. я. грота. Санктпетербургъ 1881. 436 стр. u vel. 8°. — Ova znamenita radnja dieli se na četiri strane. U prvoj se izpituje sudba i položaj zemalja na srednjem i donjem Dunavu do početka IX stoljeća; u drugoj političko stanje tadašnje na srednjem Dunavu; u trećoj poviest Magjara do njihova naseljenja na srednjem Dunavu; u četvrtoj napokon naseljenje Magjara na srednjem Dunavu i Tisi, te njihova borba sa Moravci i Njemci. Spisatelj upotrebio je čitav poviestnički materijal stari i novi o predmetu te ga viešto i oštroumno rešeta i bistri. Tim si je velike zasluge stekao i na polju naše hrvatske poviesti, pošto je i našu dotadašnju poviest narodnu sve bolje razvio a u mnogom razjasnio i ustanovio, na čem mu i naša najiskrenija hvala.

Od istoga pisca tiskana je g. 1880. u Petrogradu za nas velevažna razprava: Извѣстия Константина багрянороднаго о Сербяхъ и Хорватахъ. Историко-этнографическое изслѣдованіе Константина Грота.

Mi smo u Viestniku 1881. str. 96 spomenuli još jednu razpravu g. Grotu, koju je na svietlo iznio *Archiv für Slawische Philologie*, gdje isti pisac izpunjuje veoma viešto prazninu, koja se nalazi u pog. 29 Porfirogenita (*De Adm. Imp.*), i koju je Porfirogenitov prevoditelj ondje sasvim protivno izpunio; te smo dodali Grotovu primjetbu: *Rački hat ihn in seinen Documenta sogar ganz weggelassen (es stehen Punkte statt dessen), was für eine kritische Ausgabe kaum schicklich ist.* Tu ni sienke uvriede. Naša je pako namjera bila opomenuti onoga, koj ima *Documenta*, da onu Račkiewu prazninu po Grotu izpuni. Rački u *Radu* LIX. str. 201 izpovjedajuć ipak, da je predlog Grotov opravdaniji od mnienja latinskog prevodioca onoga mjesta, trudi se opravdati svoje postupanje; te prigovor Grotov okrktivši *nepromišljenim*, primjećuje u bilježki: *Još je nepromišljenija zloraba ubaviest o Grotovu prigovoru u Viestniku hrv. ark. društva god. III. str. 96.* Ono prvo *nepromišljeno* ostavljajuć g. Grotu na porabu, sa naše strane odlučno odbijamo ovo drugo pooštreno, te i *zlorabu*, pošto smo u našoj vjesti na prosto mnienje Grotovo donieli bez ikoje naše primjetbe. Našli smo pako za koristno Grotovu

popravku našim domaćim poviestničarom i zato uočiti, pošto su njekeji uprav jedino na temelju onog krivog tumača latin. prevodioca tvrditi i danas tvrde, da Hrvati na svom dolasku nebijahu rimskomu caru podložni, te da nisu ovamo došli dogovorno s carem Heraklijom. — Nadalje naveli smo i tu na prosto mnjenje Grotovo, da Rački krivo tumači Tomu arcidjakona, i da su Hrvati mogli početkom 7 vieka prodrieti kroz Obre, jer ovi tada ne odveć jaki, a glavnom silom oko Carigrada zabavljeni. Na ovaj puki navod Grotova mnienja Rački će ipak ovako: *Odavle se opet vidi, kako je nesmotrena zloradost našega Viestnika kano da sam uhvaćen, kako sam krivo tumačio Tomu arcidjakona.* Ovomu ne treba odgovora. — U ostalom mi se u ovoj borbi slažemo u mnogom sa g. Florinskim (Константин порфирородный какъ писатель о южныхъ Славянахъ передъ судомъ новѣйшей критики. 1881). U Porfirogenita bit će gdje gdje nedostataka kako i kod svakoga pisca navlastito iz one dobi, ali je on svakako najbolje ondašnje i u mnogom jedino povjestni-ko vrielo. Drugih ima odveć malo, te i to nije jamačno sve suho zlato; a višekrat mutna kvari čistu vodu. Porfirogenitove viesti, da su Hrvati došli ovamo za Heraklija, i sporazumno s njim da su si proti Obrom u dugom ratu posvojili Dalmaciju i ostali za njeko vrijeme vjerni Carigradu, po nas je nepobitna istina, koja se ničim ni oslabiti neda.

ТИМОФЕЯ ФЛОРИНСКАГО ЮЖНЫЕ СЛАВЯНЕ И ВИЗАНТИЯ ВОВТОРОЙ ЧЕТВЕРТИ XIV ВѢКА. С.-Петербургъ. 1882. Dvie knjige u 8°. — U prvoj knjizi bavi se pisac istočnim carstvom, od obnovljenja grčkoga carstva u Carigradu Mihailom Paleologom, te za vladanja njegova sina Andronika i Ivana Kantakucina velikoga Andronikova domestika a poslije Andronikove smrti prvo kao regenta a malo zatim kao cara, tja do Ivana Paleologa, komu podje za rukom predobićem Carigrada Kantakucina s prijestola strovaliti i izagnati. U drugoj pako knjizi predstavljajući u kratkom pregledu stanje srbskoga naroda do Dušana, obširno opisuje vladanje Dušanovo do njegove smrti. Pisac je izerpio riedkom vještinom sve svremene i kasnije izvore o predmetu, kojim se bavi, rabeći u isto doba saviestno i kritično sve ono, što je u novije doba o istom predmetu na svietlo izneseno. Ovim se djelom izpunjuje mnoga praznina, koja se do sada živo osiećala u Dušanovoj poviesti; tako da ta slika sada je i jedrija i potpunija.

Nedostaje nam ovdje prostora za pretresanje ove radnje u pojedinosti; reć nam je samo ovo, da nam se nečini pravo, što je pisac slipeo sliedio S. Novakovića u označenju granica srbske oblasti u X. stoljeću, (knj. II. str. 5) što niti je istinito niti bar prividno utvrđeno.

La province romaine de Dalmatie, par Henri Cons. Montpellier 1882. 415 str. u 8°. — Imali smo prilike pregledati ovo djelo, koje je stoprv ovih dana bieli sviet ugledalo. Pisac, rabeć sdušno i vješto mal ne svu staru i novu književnost o predmetu, dosta obširno daje nam poviest Ilirske te Dalmacije od najstarijega doba do smrti Teodosija (395 po Is.). Za sada označit nam je samo, kako ju g. pisac razdielio.

Poslie kratkoga uvoda bilježi novije knjige, koje je poglavito rabio. Zatim

- Glava I. — Obći pregled zemlje. Fisički zemljopis.
 II. — Prvi stanovici.
 III. — Ilirska do njezinih prvih odnošajih sa Rimom.
 1. Prva inostrana naseljenja u Ilirskoj. 2. Ilirska i Macedonija.
 IV. — Predobice rimsko.
 1. Podjarmljenje Ilirske grčke. 2. Podjarmljenje srednje Ilirske (Dalmacije). 3. Podjarmljenje sjeverne Ilirske.
 V. — Prvo stoljeće carstva.
 1. Pobuna i upokorenje Ilirske. 2. Umirenje Dalmacije.
 VI. — Politički zemljopis stare Dalmac. (Uprav. razdioba. Gradovi. Obćila.
 VII. — Rimski država Dalmacije, od Vespasijana do Dioklecijana (70—285).
 VIII. — Dalmacija pod Dioklecijanom i njegovimi nasljednici do smrti Teodosija (285—395).
 IX. — Pregled upravnoga, obćinskoga i gospodarskoga života u Dalmaciji za rimskoga vladanja.

Zaglavlak. Popis upravitelja Dalmacije. Kazalo zemljopisno Zemljovid.

Die Entstehung Kroatiens od Fridrika Pesty. Pest 1882. — Nema jamačno knjige na svijetu, koja jasnije i življe od ove prikazuje književnika u potpunom ludilu te zrela za ludnicu. S njome Pesty otvara put na sasvim nov način historičkoga piskaranja. Ovu upravno izvornu radnju preporučamo što toplije Kirki-zom i Otentotom, pošto se jošte na ovom polju izkazali nisu, za primjer. Dakako ovo je i najbolje mjerilo napredka u znanosti. Samo dalje. Pa da Pesty, i uz ono što je višto znao i Merkurove žepove prikratiti, nezaslužuje biti doglavitnikom veleučenoga zavoda! Ovim trudom si uprav osvietlio bradu. Evala mu. Drugaki odzdrav nemoguć, jer ni sam Dunav da samo gornju kalužu odgrne, dostajao nebi.

Bazilika sv. Klimenta u Rimu. Poviestno-ärkeološkičke crtice. Napisa ih D. Frano prof. Bulić prigodom sveslavenskog hodočašća u Rimu. Zadar 1881. — Malena knjižica od 63 str. u 16, ali za Slavene veoma zanimiva, te gladko i jedro napisana. Načrtavši u glavnih potezih poviest one starodavne crkve, Bulić opisuje dosta obširno najprije njen nadzemni dio naime novu basiliku (sagrađenu g. 1108 od Paskvala II.), a zatim podzemni t. j. basiliku staru otkritu stoprv g. 1857, i o kojoj nezna se pravo, kada je sagrađena, no vjerojatno u IV. vieku. Ova propade za navale Roberta Guiskarda g. 1084. U predvorju te podzemne basilike sačuvala su se dvie slike, koje se nas tiču. I u narhexu više slika, medju kojima jedna sa sv. Metodijom klečćim izpred spasitelja. I brodovi su bogato ukraseni slikami iste vrsti ali su iz starijeg vremena, te izpunjuju prazninu medju kršćanskim slikarstvom u katakombah i medju renaissancem. Napokon izpod ove podzemne basilike nalaze se još druge prostorije sa zidov palače iz prve republikanske doba i kasnije, te i tu na zidovih više slika odnosećih se na poganske predmete. Ovdje misli se, da je s prva bio *oratorium* sv. Klimenta, u trećem stoljeću za kršćanskoga progona pretvoren u spilju poganskoga boga Mithre, čemu su tu našasti nedvojbeni dokazi.

Archivio storico per Trieste, l' Istria ed il Trentino diretto da S. Morpurgo ed A. Zenatti. Roma agos. 1881. Vol. I. fase. 1. — Izlazi svaku tri mjeseca u svezkah od 4 do 8 tab. u 8°. Svrha mu je, da razsvietli sve više poviest onih krajeva, i tim da doprinese *non inutile contributo alla storia italiana*. Ovo već dosta jasno tumači smjer toga lista. Po njem dakle ono su čisto i talijanske zemlje; pravo je tu izključivo italijansko; inorodni stanovnici, bili makar gdje gdje i u većini, roblje su te ni spomena vrijedni. Ovako ti mudraci, no u Rimu. Ali pošto Trst i Istra velikom su većinom našega naroda, treba da budno pazimo i na ovo poduzeće, očito napereno i proti nam. — U ovoj prvjoj svezci pravo rekši nema čemu, da iz toga gledišta prigovorimo. *B. Malfatti* italijanac trudi se da suzbije njemca *Bidermann*a, grabeća mu neke predjele u trentinskom području. *L. Luciani* priobćuje veoma zanimivi nadpis stoprv otkrit u Labinu, posvećen domaćoj božici *Sentoniae*¹⁾. *C. Cipolla* razpravlja podulje o neznatnom spomeniku nekog *Gianesello da Folgara* iz veronezkoga područja, a tim već sada uredništvo prekoračuje opredjeljene si granice. Od veće je vrijednosti 16 izprava, koje priobćuje za prvi put *G. Cesca* o dogovorih medju Trstom i Mletci g. 1368, prije nego su Mletčani obsjeli Trst, da ga podjarme. Napokon *G. Piccola* daje na svietlo 4 lista *C. Vannettia* baš nikakove vrijednosti. Sliedi od *A. Zenatti* prispodoba jedne narodne pjesmice, a za njom *Rassegna bibliografica*. Ovdje *R. Renier* razsudjuje djelo dobro poznata pisca *A. Hortis* o latinskih djelih slavnoga Bokacija, ali i ta kritika jedva da je ovdje na pravom mjestu. Dalje *R. Putelli* u kratko navadja razprave sedme knjige žurnala *Archeografo Triestino*, u kom jamačno poviestničkoga blaga za Trst izobilja, tako da barem za ovaj grad *Archivio storico* suvišnim postaje. Svezka se dokončaje sa nekoliko bibliografičkih viesti.

1) Opazit nam je piscu, da *hostus* po Forcellin'u neznači uljenu mjeru. Isti piše dalje o toj rječi: „est etiam cognomen Romanum. *Macr. Sat. I. b. Quod primus esset in hostico procreatus, Hostum Hostilium a matre vocitatum referunt. Hinc etiam ap. Liv. 4, 30. Hostus Lucretius Tricipit nna*“. A da je naš vrlo prijatelj *L. Luciani* bolje prestedao labinske nadpise, bio bi našao jedan uprav sa skoro onakovim imenom... VS HOSTII (C. I. L. III. n. 3053. *Ephem. Epigr. IV. p. 118. n. 395*).

Die Kroaten im Königreiche Kroatien und Slavonien. Von Josef Starè. Wien und Teschen 1882. 153 str. u 8°. — Ova radnja izpunjuje drugu svezku knjige X. dobro poznatoga izdanja *Die Völker Oesterreich-Ungarns. Ethnographische und culturhistorische Schilderungen* proturana u sviet više svrhom podhvata nego li naobražbe. Toga radi izdavatelj, da si što više zasluži, morao je tražiti robu van puta ondje, gdje mu se za manji novac nudila. Evo zašto i to nalazimo, da dva Slovenca, na to pogodjena, o Hrvatih pisuè, jedan drugoga pobija. Ali komedija biti èe potpunija, kad stupi na daske slavno poznati u Kamčaskoj T. Stefanović *Ritter von Vilovo* (i on Slovenac?) sa svojom jedanaestom knjigom *Die Süd-Slaven in Dalmatien und in südlichen Ungarn, in Bosnien und in Hercegovina*. Omne trinum perfectum. Tim smiešnosti do sitosti. Dakako doèim se ostala plemena izlagaju na okupu, za Hrvate to nemiye biti, valjda zato, što su oni u Dalmaciji itd. srednjega spola, a vrijedni naš Stefanović znati èe jamaèno viešto nam odgonetati i ovu zagonetku. Budi mu u slast.

Slika, koju nam daje Starè o Hrvatskoj, mal ne u obèe je mršava do zla boga. U etnografièko-statistièkom pogledu, a to je glavnije, iznio je u odveè kratkih crtah, što je našao veè na dugo pripravljeno i sustavno priredjeno. U ostalom crpao je amo tamo, više krat iz mal ne presušenih izvora, navlastito u što se tièe povjestnièkih krpica, kojimi je izpunio prve glave svoje radnje. Na pr. Sava mu granicom medj Panonijom i Dalmacijom u rimsko doba; Hrvati poslie mnogogodišnjega obilaznja dodjoše ovamo iz Galicije i to na koncu VI. i poèetkom VII. stoljeèa; malo zatim Hrvati sjeverni, progutavši slavenska plemena veè davno medju Dravom i Savom naseljena. sastaviše osobitu državu *unter den Fürsten von Sissek*; obretnikom glagoljskoga pisma b' aše s. Jerko; akoprem su Hrvati za Grgura VII. pristali odlučno uz katolièku crkvu, *hielt dennoch eine grosse Partei fest zu Constantinopel*, a to da si osigura pravo slavenskog obreda; Koloman sklopi ugovor s Hrvati uprav u Križevcu, gdje se pako najprvo razvilo municipalno pravo u Hrvatskoj, a potom slobodna obèina, *te vor allem anderen ersieht man daraus, dass in den autonomen kroatischen Gemeinden ein viel humanerer und freierer Geist herrschte, als in den unter venetianischen Einflusse stehenden Küstenstädten*; te doèim o samostalnom vladanju jedva spomena, a za ugarskog doba mukom se mimolaze Robert, Ljudevit V, Marija itd., liepo nakièeni se izkazuju Uskoci, Gubac i sam Trenk. I basta.

Poviest Bosne do propasti kraljevstva. Napisao ju po prvih izvorih Vjek. Klaiè. Zagreb 1882. Ciena 2 for. — Ova knjiga nije mogla u sgodnije vrijeme na svietlo izaèi, što danas, u što naime bosansko-hercegovaèko pitanje zanima skoro cieli sviet. Djelo je pako iz svakoga gledišta tako viešto izradjeno, da mu ne samo na istom polju nema para, nego mora da zadovolji podpunoma i najstrožijega strukovnjaka. Našinae dakako, bio i najmanje svomu rodu odan, ne bi smio biti bez ove knjige, a mi ju našim prijateljem najtoplije preporuèamo.

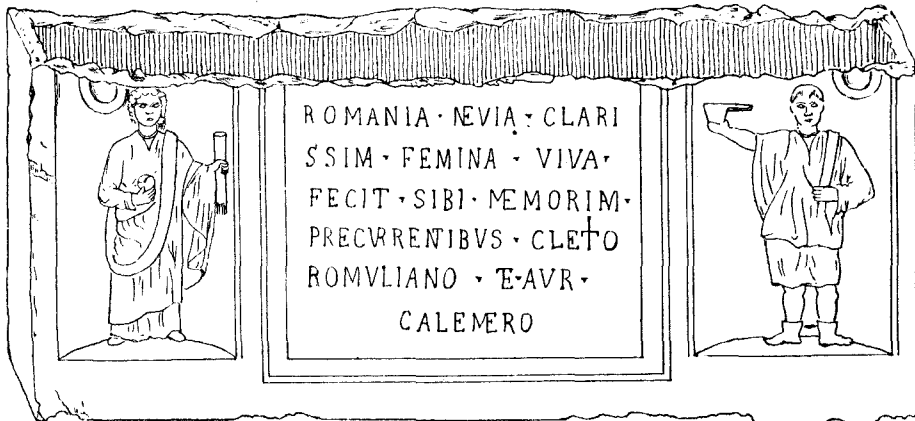
Djelovanje Franjevaca u Bosni i Hercegovini za prvih šest viekova njihova boravka. Naertao Fra Mijo Vjen. Batiniè bosanski Franjevac. Svezka I. Vikarija (1285—1517). U Zagrebu 1881 155 str. u 8°. Ciena 80 nè. — Ovom radnjom vrijedni pisac hoèe da naerta poviest velezaslužnoga svoga reda u Bosni i Hercegovini, te tim da zadovolji potrebi takove knjige, koja se je jamaèno, i kako sam kaže, od više godina živo èutila. Po nas Fra Mijo u ovoj prvoj svezci podosta kritièno izpituje i prosudjuje ako i pregledno one sgode svoga reda i do-tiène zemlje, gdje je trebalo više svietla, te èvrstim a lagahnim korakom stupa napried bez dvojbe do cilja. I ova knjiga kao što i Klaièeva dobro èe doèi svakomu, koj se želi uputiti o prošlosti onih pokrajina. Mi dakle i ovu knjigu svedsrdo preporuèamo, i zato, jer je veoma liepo napisana.

Kroatische Revue. Berichte über die socialen und literarischen Verhältnisse der südslavischen Völker herausgegeben von Dr. Ivan von Bojnièiè. Agram 1882. 1 Heft. — Izlazi svaka tri mjeseca u svezkah od najmanje 4 tabaka u 8°. Ciena 4 for.

VIESTNIK

HRVATSKOGA
ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

Sisački nadpis.

Perisao: F Hribar.

Ovaj nadpis posla nam iz Siska naš vriedni prijatelj g. Drag. Jagić muz. i druŕtv. povjerenik i tajnik ark. druŕtva »Siscia« po nacrtu g. F. Hribara. Proŕloga travnja g. Tomo Dutzman, sisački gradjanin, u ŕto se bavio uredjivanjem svoga zemljiŕta nedaleko ŕupne crkve u st. Sisku, srećno se namiri mal ne uz povrŕje tla na sarkofag iz bieloga mramora, kakovih se malo u Sisku izkopalo, ukrasen s nadpisom i basirilifi po stranah, kako se gori predstavlja. Pokrovca mu nije bilo na mjestu dali podalje, niti u njem ŕta drugog osim kosti. Do sarkofaga naŕao se novac Aureliana i Valeriana sada u sbirki druŕtva »Siscia«.

Slova su u nadpisu sva iste velićine naime visoka 0.4¹/₂, te dosta pravilno i ćisto izrezana. Nadpis je vis. 0.40, a dug 0.95; sarkofag pako visok je izvana 0.70 a izn. 0.50, dug 2.4, a deb. 1.0.

Spomenik je postavljen Romaniji Neviji, o kojoj se veli, da je *clarissima femina*. Po Ulpianu (Dig. I., 9, 8): *feminae nuptae cla-*

rissimis personis clarissimarum personarum appellatione continentur: clarissimarum feminarum nomine senatorum filiae, nisi quae viros clarissimos sortitae sunt, non habentur. Forcellini nabraja one častnike rimske, koji su taj naslov uživali. U ovom nadpisu dolazi pako izraz *precurrentibus*, kakav nismo mogli naći nigdje u rimskih nam poznatih nadpisih. *Praecurro* isto što *προτρέχο*, *ante curro*, *praecedo*. Uzmeš li ga u ovom smislu, činilo bi se onda, da su ona dva, pri koncu u nadpisu spomenuta, bila prije Romanije u toj raki sahranjena. Ali jedva da se to sbiti moglo, pošto se u nadpisu navlaš iztiče, da je Romanija sama za se izključivo spomenik načinila; ova pako *clarissima*, a ona dva samo prosti građani. A još manje onaj izraz bio bi na svom mjestu, ako bi značio *anteo*, *supero*, *antecello*. Toga radi neostaje drugo nego pomisliti na *praeo* u smislu, kako je ovaj glagolj rabljen i u drugih nadpisih. Veli Forcellini: *praeire verba, et verbis, et praeire absolute, est certam verborum formulam alicui dictare, quam is totidem verbis referat.* Ovo su obično obavljali svećenici. Odavle u prenešenom smislu *praeire* znači i predložiti ili potvrditi, kako na pr. *omnia, uti decemviri praeierunt, facta.* Liv. 43, 13. f. — *Non videntur tempora suffectura, si legentibus singulis praeire semper ipsi velint* Quint. 2, 5. Ona dva dakle bili bi spomenik ovaj sa nadpisom pregledali i odobrili kao učinjen onako, kako ga pokojnica željela.

Poznata rodoljubivost g. T. Dutzmana poklonit će bez dvojbe taj liepi spomenik nar. zem. muzeju, sebi na čast a narodu i znanosti na uhar.

S. L.

Arkeologičko izkapanje u Bakru.

(V. Viestnik 1881. br. 1, str. 1—9 sa 4 table, br. 2 str. 48—54.)

C. Vrčevi i čupovi.

1. Vrč sa ručicom i podstavkom. Grlić svršuje na način nosa, a tielo je okrugljasto. Na grliću izvana dvie jaružice. Manjkav. Promjer najveći 0·16, vis. 0·18.

2. Kao br. 1, no tielo manje okruglo. Manjkav. Promjer najveći 0·15, vis. 0·18.

3. Kao br. 1, ali trbuh prostraniji i plosnatiji. Grlić opao. Promjer najveći 0·19, vis. 0·17.

4. Kao br. 3, nego grlić čunjast, te jaružica, gdje se grlić s tielom spaja. Promjer najveći 0·14, vis. 0·15. Tab. III. br. 34.

5. Kao br. 3, bez podstavka, i sa okruglići oko trbuha. Dno dub-
často i krugljicom po sriedi. Promjer najveći $0\ 10\frac{1}{2}$, vis. $0\ 13\frac{1}{2}$.
6. Kao br. 1, no višji i tanji te primiereniji. Najveći promjer $0\ 15$,
vis. $0\ 23$.
7. Kao br. 6. Malko okrnjen na noscu. Promjer najveći $0\ 13$, vis. $0\ 20$.
8. Kao br. 6, trbuh okrugljastiji. Promjer najveći $0\ 13\frac{1}{2}$, vis. $0\ 18\frac{1}{2}$.
9. Čup s grličem valjastim, ručicom i podstavkom, a trbuhom na
okrug. Probušen i sliepljen. Promjer na otvoru $0\ 6$, najveći $0\ 23$, vis. $0\ 28$.
10. Kao br. 9, nego mu trbuh odulji. Sliepljen i probušen. Promjer
na otvoru $0\ 4\frac{1}{2}$, najveći $0\ 20$, vis. $0\ 24$.
11. Kao br. 10. Sliepljen i manjkav. Promjer najveći $0\ 18$, vis. $0\ 12$.
12. Kao br. 10. Okrnjen na viencu. Promjer najveći $0\ 15\frac{1}{2}$, vis. $0\ 20$.
13. Kao br. 10. Promjer na otvoru $0\ 5$, najveći $0\ 14\frac{1}{2}$, vis. $0\ 20$.
14. Kao br. 10. Na viencu okrnjen. Promjer na otvoru $0\ 5$, naj-
veći $0\ 14\frac{1}{2}$, vis. $0\ 18\frac{1}{2}$.
15. Kao br. 10, nego na viencu dvostruki obruč, a izpod vienca
naokolo jaružica. Promjer na otvoru $0\ 4$, najveći $0\ 14$, vis. $0\ 17\frac{1}{2}$.
16. Kao br. 10. Debljina trbuha niže stoji, grlič opao. Promjer
najveći $0\ 11\frac{1}{2}$, vis. do grlića $0\ 15\frac{1}{2}$.
17. Kao br. 10. Na trbuhu više prutaka. Promjer na otvoru $0\ 5\frac{1}{2}$,
najveći $0\ 13\frac{1}{2}$, vis. $0\ 21$.
18. Kao br. 10. Trbuh prostraniji i plosnatiji. Promjer na otvoru
 $0\ 5\frac{1}{2}$, najveći $0\ 20$, vis. $0\ 20$. Tab. III. br. 36.
19. Kao br. 18. Trbuh ponješto uglast. Okrnut na grliču. Promjer
na otvoru $0\ 5\frac{1}{2}$, najveći $0\ 20$, vis. $0\ 22$.
20. Kao br. 18. Bez grlića i probušen. Promjer najveći $0\ 18$, vis.
do grlića $0\ 13$.
21. Kao br. 18. Promjer na otvoru $0\ 5$, najveći $0\ 15$, vis. $0\ 17$.
22. Kao br. 18. Trbuh okrugliji a dno obsežnije. Okrnut na grliču.
Promjer na otvoru $0\ 4\frac{1}{2}$, najveći $0\ 14$, vis. $0\ 15$.
23. Kao br. 18. Promjer na otvoru $0\ 4\frac{1}{2}$, najveći $0\ 12$, vis. $0\ 15$.
24. Kao br. 18. Na trbuhu više prutaka. Manjka grlič i komad
tiela. Promjer najveći $0\ 10$, vis. do grlića $0\ 9$.
25. Kao br. 9, ali trbuh po sriedi teče ravno, te ova i gornja
strana čupa crticami ukrasena. Grlič je prostraniji, a na viencu dvostruki
prutak. Okrnjen na rubu. Promjer na otvoru $0\ 7\frac{3}{4}$, najveći $0\ 18$, vis. $0\ 18\frac{1}{2}$.
26. Kao br. 9, no grlič veoma prostran i visok mal ne koliko i
trbuh. Ružica i komad grlića manjka. Promjer na otvoru $0\ 10$, najveći
 $0\ 15$, vis. $0\ 16$. Tab. III. br. 23.
27. Kao br. 9, no bez grla, poduljastog trbuha, a prutci naokolo
ukrasen. Promjer na otvoru $0\ 7$, najveći $0\ 11$, vis. $0\ 15\frac{1}{2}$.
28. Kao br. 27, nego na viencu izbočita vezica, a podstavak višji.
Promjer na otvoru $0\ 7$, najveći $0\ 8$, vis. $0\ 11$. Tab. IV. br. 29.
29. Kao br. 28. Sliepljen. Promjer na otvoru $0\ 6\frac{1}{2}$, najveći $0\ 8$ vis. $0\ 12$.
30. Kao br. 27, nego bez podstavka, a najveća debljina trbuha
stoji niže. Na viencu vežica ravna. Promjer na otvoru $0\ 6\frac{1}{2}$, najveći
 $0\ 10$, vis. $0\ 15$.

31. Kao br. 30. Sliepljen. Promjer na otvoru $0\cdot6\frac{1}{2}$, najveći $0\cdot10\frac{1}{2}$, vis. $0\cdot15$.

D. Lonci.

a) Lonci bez ručice.

1. Lonac crnkast, prostom rukom sastavljen, i slabo izpečen te naliči na predhistoričke. Nema podstavka, a dno mu ravno. Promjer na otvoru $0\cdot8\frac{1}{2}$ — $0\cdot9$, na dnu $0\cdot6\frac{1}{2}$, vis. $0\cdot10$ — $0\cdot11$. Tab. III. br. 24.

2. Kao br. 1, žutkaste boje. Promjer na otvoru $0\cdot10$, na dnu $0\cdot9$, vis. $0\cdot11\frac{1}{2}$.

3. Kao br. 2. Na dnu oblučne crte. Pravilnije izradjen. Promjer na otvoru $0\cdot9$, na dnu $0\cdot5$, vis. $0\cdot11\frac{1}{2}$.

4. Kao br. 3, ali bolje radnje. Na viencu dva okruga. Promjer na otvoru $0\cdot8\frac{1}{4}$, na dnu $0\cdot5$, vis. $0\cdot9\frac{1}{2}$.

5. Kao br. 4. Promjer na otvoru $0\cdot6\frac{1}{3}$, na dnu $0\cdot3\frac{3}{4}$, vis. $0\cdot7\frac{1}{2}$.

6. Kao br. 4. Promjer na otvoru $0\cdot8\frac{1}{4}$, na dnu $0\cdot9\frac{1}{2}$, vis. $0\cdot9\frac{3}{4}$.

7. Lonac na uglove, jaružicom naokolo po sriedi. Promjer na otvoru $0\cdot5$, vis. $0\cdot8\frac{1}{4}$. Tab. III. br. 27.

8. Lonac okruglastim dnom i prutci sve naokolo izkićen. Promjer na otvoru $0\cdot8$, vis. $0\cdot8\frac{3}{4}$.

9. Kao br. 8, nego niži i širji i s malim podstavkom. Promjer na otvoru $0\cdot10\frac{2}{3}$, na dnu $0\cdot4\frac{1}{4}$, vis. $0\cdot7\frac{1}{2}$.

10. Lonac čunjasta oblika, malim podstavkom, izvana ukrasen piknastimi okrugli. Vienac se k nutri giblje. Promjer na otvoru $0\cdot6\frac{2}{3}$, na dnu $0\cdot2\frac{1}{2}$, vis. $0\cdot7\frac{2}{3}$. Tab. IV. br. 23.

b) Lonci sa jednom ručicom.

1. Lonac trbušat, bez postavka, izbočitim viencem i okruglastim dnom, izvana naokolo prutci uresen. Promjer na otvoru $0\cdot9$, vis. $0\cdot9\frac{1}{2}$.

2. Kao br. 1. Promjer $0\cdot9\frac{1}{2}$, vis. $0\cdot9$.

3. Kao br. 1. Promjer $0\cdot8\frac{1}{2}$, vis. $0\cdot9\frac{1}{2}$.

4. Kao br. 1. Sliepljen i probušen. Promjer $0\cdot7\frac{1}{2}$, vis. $0\cdot8$.

5. Kao br. 1. Okrnjen i sliepljen. Promjer $0\cdot7$, vis. $0\cdot7\frac{1}{2}$.

6. Kao br. 1. Promjer $0\cdot7\frac{1}{2}$, vis. $0\cdot9\frac{1}{2}$.

7. Kao br. 1. Sliepljen i jako okrnjen. Promjer $0\cdot8$, vis. $0\cdot10$.

8. Kao br. 1. Sliepljen, okrnjen i bez ručice. Promjer $0\cdot7$, vis. $0\cdot8\frac{1}{2}$.

9. Kao br. 1. Promjer $0\cdot8$, vis. $0\cdot10$.

10. Kao br. 1. Na viencu okrnjen. Promjer $0\cdot8$, vis. $0\cdot10$.

11. Kao br. 1. Malko okrnjen. Promjer $0\cdot7\frac{1}{2}$, vis. $0\cdot10$.

12. Kao br. 1. Okrnjen i sliepljen. Promjer $0\cdot7$, vis. $0\cdot9$.

13. Kao br. 1. Na rubu jedva okrnjen. Promjer $0\cdot6\frac{1}{2}$, vis. $0\cdot9$.

14. Kao br. 1. Doli naokolo prutci. Promjer $0\cdot7$, vis. $0\cdot9$.

15. Kao br. 1. Okrnjen na viencu. Promjer $0\cdot7$, vis. $0\cdot7$.

16. Kao br. 1. Bez ručice i okrnjen. Promjer $0\cdot6\frac{2}{3}$, vis. $0\cdot7\frac{1}{2}$.

c) Lonci sa dvie ručice.

1. Lonac veoma pravilnoga oblika i malim podstavkom. Promjer na otvoru 0·10, vis. 0·16.
2. Kao br. 1. Bez jedne ručice i na viencu okrnjen. Promjer 0·11, vis. 0·14¹/₂.
3. Kao br. 1. Bez jedne ručice, i na viencu okrnjen. Promjer 0·8, vis. 0·10¹/₂.
4. Kao br. 1. Promjer 0·6³/₄, vis. 0·10¹/₂.

E. Viedra i žare.

1. Viedro sa dvie ručke, bez podstavka. Izvana izpod čunjastoga grla naokolo prutak. Promjer na otvoru 0·7, najveći 0·27, vis. 0·43. Tab. III. br. 37.
2. Kao br. 1, ali bez prutka. Na viencu okrnjeno. Promjer na otvoru 0·6¹/₂, najveći 0·27, vis. 0·43.
3. Kao br. 1. Promjer na otvoru 0·6, najveći 0·25, vis. 0·40¹/₂.
4. Kao br. 2. Obe ručke opale. Promjer na otvoru 0·6 najveći, 0·24, vis. 0·42.
5. Kao br. 2. Promjer na otvoru 0·5¹/₂, najveći 0·15, vis. 0·27.
6. Kao br. 2, ali na trbuhu naokolo niz čunjastih piknja. Slipljeno i probušeno. Promjer na otvoru 0·6, najveći 0·10, vis. 0·14. Tab. IV. br. 24.
7. Kao br. 2. Na viencu okrnjeno. Promjer na otvoru 0·7, najveći 0·11, vis. 0·15¹/₂.
8. Kao br. 2. Slipljeno i manjkavo. Promjer najveći 0·9, vis. 0·13.
9. Viedro sa jednom ručkom, malim podstavkom, bez grla, obširnim otvorom, i veoma trbučasto. Promjer na otvoru 0·16, najveći 0·38, na dnu 0·16, vis. 0·45. Tab. III. br. 25.
10. Žara sa malim podstavkom i jaružicom na trbuhu. Grlo i ručke manjkaju. Promjer najveći 0·22, na dnu 0·11¹/₂, vis. ovako 0·47. Tab. IV. br. 36.
11. Žara na donjoj strani šiljasta, sa dvie ručke, koje su većinom opale. Promjer najveći 0·29, vis. 0·80. Tab. IV. br. 31.
12. Kao br. 11, nego sva teče šiljasto na pravi čunj. Manjka grlo i veći dio ručica. Promjer najveći 0·24, ovako vis. 0·64. Tab. IV. br. 34.
13. Kao br. 12, ali bez ručke, a s većim otvorom. Promjer na otvoru 0·18¹/₂, najveći 0·24, vis. 0·64. Tab. III. br. 19.
14. Kao br. 13, no u tielu obsežnija. Promjer na otvoru 0·26, najveći 0·33, vis. 0·44.
15. Kao br. 14. Na viencu sve naokolo manjkava. Promjer najveći 0·28, vis. 0·38.

F. Poklopci.

1. Poklopac velike posude, ravan, crvenkast. Slipljen i okrnjen. Promjer 0·15.
2. Poklopac načina čunjasta. Promjer 0·11. Tab. III. br. 32.
3. Kao br. 2. Slipljen i probušen. Promjer 0·12.

4. Kao br. 2. Žliebčiči na viencu, izpod vienca i na dnu izvana. Promjer $0\cdot10\frac{1}{2}$. Tab. III. br. 31.
5. Kao br. 2. Promjer $0\cdot7\frac{1}{2}$.
6. Kao br. 2. Promjer $0\cdot7\frac{3}{4}$.
7. Kao br. 2. Promjer $0\cdot7$.
8. Kao br. 2. Promjer $0\cdot7\frac{1}{4}$.
9. Kao br. 2. Okrnjen i sliepljen. Promjer $0\cdot7$.
10. Poklopac prost, čunjast, kugljicom odozgo. Promjer $0\cdot12$.

G. Posude zemljene osobitog oblika.

1. Lopiza na način mjedene kotluše. Dno joj oblasto, vjenac razito se vani pruža, ne ima ručica, a surova posla. Promjer na otvoru $0\cdot24$, a vis. $0\cdot17$. Tab. IV. br. 21.
2. Plaska pakrugastog načina, dugim grličem sa dva okruglića nepravno urezana, bez postavka tako da jedva stajati može, prilična grčkomu *alabastron* (Jahn Tab. II. br. 76). Najveći promjer $0\cdot6$, na otvoru $0\cdot3\frac{1}{4}$ a duga $0\cdot16\frac{1}{2}$. Tab. III. br. 12.
3. Posuda bez ručica, jaružicom po sriedi, koja ju na dvie pole razstavlja. Na grliču kao široka užica. Najveći promjer $0\cdot10$, na otvoru $0\cdot3\frac{1}{2}$, a vis. $0\cdot12\frac{1}{2}$. Potrena i manjkava. Tab. IV. br. 12.
4. Zdjela na način umivaonika za ociedjenje tekućina, sa noscem, na kom tri jaružice strmo nagnute. Promjer $0\cdot15$, vis. $0\cdot5$. Tab. IV. br. 20.
5. Posuda sa podstavkom u spodobi kokota. Grlo stoji nakoso na hrbtu. Vis. $0\cdot23\frac{1}{4}$, dug. $0\cdot27$. Tab. IV. br. 18.

VI. Svetiljke.¹⁾

A. Svetiljke slikane.

1. Glava Palade kacigasta lievo, drži koplje i štit.

Samo veći dio gornje ploče, pošto se ostalo nje našlo zdrobljeno. V. Tab. III. br. 4. Među komadi bijaše sljedeći novac:

TI CLAVDIVS CAESAR AVG P M TR P IMP. — Glava Klaudijeva gola lievo okrenuta.

S.C. — Pallas, stojeć desno, baca strielicu i drži štit (god. 41. po Is.).

Srednji bronz. Cohen I. 165 br. 87.

2. Amor pred stupom nabožke okrenut. Do noguh mu kao dvie posude, po jedna sa svake strane i tulica.

Nosac manjka. Promjer $0\cdot8\frac{1}{4}$. Tab. III. br. 14.

¹⁾ Doba rimskih svetiljka starinari ograničuju u obće na prva tri stoljeća po Is. (*V. Passerius: Lucernae fictiles Musei Passerii. Pisauri 1743. I. prol. p. XVI*). Millin (*Monuments antiques inédits etc. Paris 1806. II. 186*) dieli jih na tri vrsti, naime proste, napisane i slikane, te da su prve i najstarije, druge iz augustova doba, a treće iz adrijanova. Neemeljitost Millinove tvrdnje dokazuju jasno ove naše svetiljke. Mi smo uz kratki njihov opis označili po Cohenu u koliko se dalo i novac, koj se je na dotičnoj svetiljci našao; a mal ne sve su imale svoj bakreni novac u gornjoj praznini položen. To smo učinili i zato, da tvrđnju Millinovu sve bolje suzbijemo. Pravost pako naših svetiljka stoji van svake sumnje. O njih veoma je viešo razložio dobro poznati F. Kenner u svom djelu: *Die antiken Thonlampen etc. Wien 1868*.

ANTONIA AVGVSTA. — Poprsje Antonije desno; vlasi u čepcu.

TI CLAVDIVS CAESAR AVG P M TR P IMP. — **S.C.** —

Cesar Klaudij, stojeći lievo, drži u desnici žrtveničku posudu (kovan za Klaudija g. 41—54. po Is.).

Srednji bronz. Cohen I. 136 br. 6. Antonia, kćer triumvira M. Antonia i Oktavije Augustove, bijaše udata za Nerona Drusa, od kojega dob više sinova, među kojima su bili Germanik i cesar Klaudij. Kaligula, njezin unuk, dao ju otrovati g. 39. po Is.

3. Amor desno okrenut.

Ciela. Promjer 0,8, duljina $0.10^{2/3}$. Crveno-žutkasto glaserana.

IMP CAES VESPASIAN AVG COS III. — Glava Vespasianova lovorvenčana desno.

VICTORIA NAVALIS. — **S.C.** — Pobjeda, stojeća na provi ladje, koja se sa zmijom dokončava, drži vienac i paomu (god. 71 po Is.).

Srednji bronz. Cohen I. 331 br. 502.

4. Muškarac žuri lievo, te odjeća mu u letu.

Ciela. Promjer 0,7, dulj. 0,10. Tab. III. br. 13. Bjaše crveno bojadisana. — Novac kao pod br. 1.

5. Amor brzim korakom ide lievo, držeć sulicu u desnici. Na dnu izvana T izbočito.

Ciela. Promj. $0.7^{1/2}$, dulj. $0.10^{1/2}$. — Novac veoma iztrošen. Jedva se razaznaje u predku **AVG GERM.**

6. Amor u hodu desno. Na dnu izvana urezano I.

Ciela. Promj. 0,7, dulj. 0,10.

DIVVS AVGVSTVS. — **S.C.** — Glava zračna Oktavianova lievo.

DIVA AVGVSTA. — Livija stojeć lievo, drži klas, mak i zublju

Sreduji bronz kovan za Tiberija (g. 14—37 po Is.). Cohen I. 70. br. 264. Uz ovu svietiljku nadjen je zlatni prsten (Viest. 1882 str. 7, br. 2) i posuda od bronza (l. c. br. 1).

7. Siedeća osoba lievo, slabo sačuvana.

Ciela. Promj. $0.8^{1/4}$, dulj. 0,12.

DIVA FAVSTINA. — Poprsje Faustine starije desno.

S.C. — Hram od šest stupova, liepo izkićen.

Veliki bronz slabo sačuvan. Cohen II. 451 br. 173—174. Vriednost 100 frs.

8. Krupan pas trči lievo.

Ciela. Promj. $0.7^{1/2}$, dulj. $0.10^{3/4}$. Novac zametnut.

9. Jaruh u trku desno. Na dnu izvana T izbočito.

Ciela. Promj. $0.7^{1/2}$, dulj. $0.10^{1/2}$. Tab. III. br. 15. Novac zametnut.

10. Jaruh ležeć desno.

Ponješto manjkava. Promj. $0.7\frac{1}{2}$, dulj. $0.10\frac{1}{2}$.

NERO CLAVD. CAESAR AVG. GER P M TR P IMP P P. — Glava zračna Neronova desno.

ROMA — S. C. — Rim kacigast sjedi lievo na snopu oružja; noga mu na kacigi; drži vienac i pas, a koplje se izada nevidi (g. 54 - 68 po Is.).

Cohen I. 204 br. 240.

11. Prase hrli desno.

Samo goruji komad, pošto se svietiljka razdrobila. Novac zametnut. Tab. III. br. 11.

12. Prase koraca desno. Na dnu izvana okrugić izbočito.

Ciela. Promj. $0.7\frac{1}{2}$, dulj. $0.10\frac{1}{4}$. — Novac kao pod br. 1.

13. Prase u trku desno.

Ciela. Promj. 0,8, dulj. $0.11\frac{1}{2}$.

Novac veoma iztrošen, te se u predku razaznaje glava cesareva desno, a od nadpisa: *Imp. Caes Ner* **VA TRAI—AN AVG GE.** . . . (god. 98—117 po Is.).

14. Zec jede voće viseće o grančici. Na dnu izvana okrugić sa piknjom po sried i četiri brnice vani na krst.

Ciela. Promj. $0.7\frac{1}{2}$, dulj. $0.10\frac{1}{2}$. Tab. IV. br. 39.

Diva **FAVSTINA.** — Poprsje Faustinovo desno.

AETERNITAS. — **S. C.** — Viečnost, stojeća lievo, drži u desnici kruglju, nad kojom se diže phoenix, a lievicom podiže skutove svoje odjeće.

Srednji bronz. Cohen II. 439 br. 142.

15. Kokot desno.

Ciela. Promj. $0.7\frac{1}{2}$, dulj. 0.10.

HADRIANVS AVGVSTVS. — Glava cesareva lovorvjenčana desno.

S. C. — Zdravost, stojeća desno, pita zmiju, koja joj na mišici stoji.

Srednji bronz. Cohen II. 244 br. 1118. Vr. 10 fr.

16. Pliskavica desno. Nješto kao orudje izpod nje.

Ciela. Promj. $0.7\frac{1}{2}$, dulj. $0.10\frac{1}{2}$. Tab. III. br. 16. Novac zametnut.

17. Pliskavica lievo.

Ciela. Promj. 0.6, dulj. $0.8\frac{1}{2}$. Novac posvema izjeden.

18. Pliskavica kao br. 17.

Ciela, te iste veličine kao br. 17, ali lošije radnje, a novac sasvim pokvaren.

19. Hižica preko koje na sukrst Merkurov štap i kita.

Malko okrnjena. Promj. $0.6\frac{1}{4}$, dulj. $0.8\frac{1}{2}$.

HADRIANVS — AVGVSTVS. — Glava cesareva lovorvjenčana desno.

.....**VS — AVGVSTI. — S.C.** — Osoba lievo okrenuta stojeća, drži desnicu povrh žrtvenika a u lievici žezlo ili koplje.

Srednji bronz slabo sačuvan. Sr. Cohen II. 242 br. 1108.

20. Žrtvenik gorući, pošto se uzvijaju oblaci od dima.

Ciela. Promj. $0.6\frac{1}{2}$, dulj. $0.8\frac{3}{4}$.

DIVA FAVSTINA. — Poprsje Faustinovo desno.

AVGVSTA. — S.C. — Vesta, stojeća lievo, drži u desnici pliticu nad žrtvenikom, a u lievici *paladium*.

Srednji bronz slabo sačuvan. Cohen II. 444 br. 199.

21. Zvezda.

Ciela. Promj. $0.7\frac{1}{2}$, dulj. $0.8\frac{1}{2}$.

ANTONINVS AVG PI—VS P P TR P COS III. — Antoninova glava lovorvjenčana desno.

LIBERALITAS IIII. U podkrajku **S.C.** — Antonin sjedi lievo na plokati. Pred njim boginja darovitosti, držeći rovaš i obilnicu. Doli izpred plokate stoji čovjek s rukama pruženima napram caru kao da ga moli (god. 145 po Is.).

Cohen II. 370 br. 661. V. 10 fr.

22. Čini se, da je bila njeka posuda.

Jako izgledana. Promj. $0.7\frac{3}{4}$, dulj. 0.11. Novac iztrošen.

B. Svietiljke napisane.

1. Na dnu izvana **ATIME**.

Ciela. Promj. 0.7, dulj. $0.10\frac{1}{2}$. Novac nečitljiv.

2. Kao br. 1., ali raznoga posla.

Ciela. Promj. 0.8, dulj. $0.11\frac{1}{2}$.

IMP CAES NERVA TRAIAN AVG GERM P M. — Glava Trajanova lovorvjenčana desno.

TR POT COS III P P. — S.C. — Pobjeda korači lievo, držeć paomu u desnici a u lievici štit, na kom se čita **S P Q R** (god. 100 po Is.).

Srednji bronz. Cohen II. 82 br. 525.

3. Na dnu izvana **ATIMETI** u dvostrukom okrugu.

Bez nošca i gornje strane. Promj. 0.7. Novac zametnut.

4. Na dnu izvana u dvostrukom okrugu **CANNEI**.

Ciela. Promj. $0.7\frac{1}{4}$, dulj. $0.10\frac{1}{2}$.

FAVSTINAE AVG PII AVG FIL. — Poprsje Faustine desno.

VENERI GENETRICI. — S.C. — Venus, stojeć lievo, drži jabuku i djete povito.

Srednji bronz slabo sačuvan. Cohen II. 602 br. 224.

5. Na dnu izvana CASSI.

Ciela. Promj. 0.7, dulj. 0.10.

DIVVS AVGVSTVS PATER. — Glava Augustova zračna lievo.

IMP T VESP AVG REST. — S.C. — Razkrijljen orao nad krugljom lievo.

Srednji bronz. Cohen I. 99 br. 486. V. 10 fr.

6. Na dnu izvana COMAVNIS.

Ciela. Promj. $0.7\frac{3}{4}$, dulj. $0.11\frac{1}{4}$. Novac zametnut.

7. Na dnu izvana *cr*ESCES.

Na dnu manjkava. Promj. $0.7\frac{2}{3}$, dulj. 0.11.

L AEL AVREL COMM AVG P FEL. — Glava Komodova lovorvjenčana desno.

P M TR P XVII IMP VIII COS VII P P. — S.C. — Osoba lievo okrenuta, drži nješto u desnici spreda, a u lievici zada čini se obilnicu. Pred njom doli kao vjenac ili žrtvenik.

Srednji bronz slabo sačuvan. Sr. Cohen III. 161 br. 683—697.

8. Na dnu izvana *Cresces*.

Manjkava. Promj. $0.7\frac{1}{2}$, dulj. $0.10\frac{1}{2}$. Novac iztrošen, a po glavi čini se, da je Nerve.

9. Na dnu izvana . . . . .S u dvostrukom okrugu.

Samo otažnji komad. Promj. $0.8\frac{1}{4}$. Novac zametnut.

10. Na dnu izvana C DESSĪ.

Ciela. Promj. $0.6\frac{1}{2}$, dulj. $0.9\frac{1}{2}$. — Na novcu u predku jedva se vidi cesareva glava lijevo okrenuta, a od nadpisa: . . . **DOMITIAN COS II**; u zadku pako stojeć osoba.

11. Na dnu izvana FAOR.

Ciela. Promj. 0.6, dulj. 0.9.

IMP T CAES VESP AVG P M TR P COS VIII. — Titova glava lovorvjenčana desno.

GENIO — P R. — S.C. — Genij, stojeć lievo, drži u desnici žrtvenicu a u lievici obilnicu. Pred nogama gorući žrtvenik (god. 80 po Is.).

Srednji bronz. Cohen I. 362 br. 182. V. 6 fr.

12. Na dnu izvana FELIX.

Ciela. Promj. 0.7, dulj. $10^{1/2}$.

ANTONINVS AVG PIVS P P. — Glava Antoninova lovorvjenčana desno.

TR P COS III. — S.C. — Sreća, stojeća lievo, drži u desnici spreda kormilo, a u lievici zada obilnicu.

Srednji bronz slabo sačuvan. Cohen II. 398 br. 883.

13. Na dnu izvana u dvostrukom okrugu FORTIS.

Manjka komad tiela i nosca. Novac zametnut.

14. Isto kao br. 13.

Ciela. Promjer $0.7^{1/2}$, dulj. 0.11. Novac zametnut.

15. Isto kao br. 14.

16. Isto kao br. 14.

17. Isto kao br. 14.

18. Isto kao br. 14.

19. Isto kao br. 14.

ANTONINVS AVG PIVS P P TR P COS III. — Glava Antoninova lovorvjenčana desno.

SECVRITAS AVG. — S.C. — Boginja sigurnosti, stojeća desno, drži u desnici žezlo, a u lievici skut svoga odjela.

Sr. Cohen II. 391 br. 828. Blizu ovoga našao se je još drugi novac Faustine kako gori A. br. 10, nego Vesta u zadku drži u desnici goruću baklju. Cohen II. 443 br. 197.

20. Isto kao br. 14.

Samo donji komad.

21. Na dnu izvana IANVAR

I

Ciela. Promj. $0.7^{1/2}$, dulj. 0.10. Novac zametnut.

22. Gori po sriedi glava satira, a doli na dnu izvana u dvostrukom okrugu LITOGENE. Prva tri slova su spojena.

Ciela. Promj. $0.6^{3/4}$, dulj. $0.10^{1/2}$. Novac zametnut.

23. Na dnu izvana LITOGENE. Zada ručica opala.

Ciela. Promj. 0.7, dulj. $0.10^{1/2}$. Novac zametnut.

24. Na dnu izvana u trostrukom okrugu LVCIVS.

F

Manjkava sa strane. Promj. $0.7^{1/2}$, dulj. $0.10^{3/4}$. Novac zametnut.

25. Na dnu izvana u dvostrukom okrugu LVPAT1.

Ciela. Promj. 0.6, dulj. 0.9. Novac veoma iztrošen.

26. Na dnu izvana OCTAVI.

Nosac razbit. Promj. 0.7, dulj. 0.10.

IMP CAESAR TRAIAN HADRIANVS AVG. — Poprsje Adrianovo lovorvjenčano desno.

P M TR P COS III. — S.C. — Mir, stojeći lievo, drži u desnici kitu lovorike a u lievici obilnicu.

Srednji bronz. Cohen II. 230 br. 1015.

27. Na dnu izvana okrugić sa piknjom, a pod njim PVLLI.

Ciela. Promj. 0.7, dulj. 0.10^{1/2}. Novac iztrošen.

28. Na dnu izvana SEXTI.

Ciela. Promj. 0.5^{1/2}, dulj. 0.8. Novac nečitljiv.

29. Na dnu izvana STROBILI u dvostrukom okrugu.

Gori po sriedi manjkava. Promj. 0.8, dulj. 0.11^{1/2}. Novac zametnut.

30. Isto kao br. 29.

31. Na dnu izvana VERI.

Ciela. Promj. 0.7, dulj. 0.10.

HADRIANVS AVG COS III P P. — Glava Adrianova lovorvjenčana desno.

S.C. — Diana, stojeć lievo drži u desnici spreda luk a u lievici štap.

Novac slabo sačuvan. Sr. Cohen II. 243 br. 1112.

32. Na dnu izvana VIBIANI.

Ciela. Promj. 0.7^{1/2}, dulj. 0.10^{1/2}. Novac zametnut.

33. Isto kao br. 32, samo promj. 0.6, dulj. 0.9.

34. Jedan ulomak nadpisa ...IAN. valjda *Vibiani*.

35. Na dnu izvana Ic. Zada ručka sa luknjom.

Ciela. Promjer 0.7, dulj. 0.11.

36. Na dnu izvana bio je nadpis, ali je sada nečitljiv.

ANTONINVS AVG PIVS PP TR P COS IIII. — Glava Antoninova lovorvjenčana desno.

S.C. — Pallas kacigasta, stojeć desno, baca strielicu i drži štit (god. 145 po Is.).

Cohen II. 387 br. 798.

C. Svietiljke proste, naime bez slike i nadpisa.

1. Malko ozledjena. Promj. 0.6^{1/4}, dulj. 0.8^{3/4}.

2. Čunjastom rupom po sriedi. Promj. 0.7, dulj. 0.9.

3. Na način plavčice sa probušenom ručkom gori, a polukrugljicami sva ukrasena.

Ciela. Duga 0.11^{1/2}, vis. 0.8. Tab. IV. 48.

VII. Cigle.

Iz bakarskoga rimskoga groblja povadilo se je tečajem izkapanja veliki broj ogromnih cigala (V. Tab. I. f). Od njih su grobovi većinom sastavljeni bili. Na mjestu prikazivale su se kao ciele, ali malo jih se našlo u zdravom stanju, pošto vlažnost i težina nadstojeće zemlje bijahu uzrokom, da se pokvare, te da se u izkapanju razstave i razdrobe. Njekoliko bolje sačuvanih, koje su pečat tvornice, iz koje su polazile, na sebi nosile, donešene su u zemalj. muzej. Ti pečati jesu:

1. NERONS CLA PN. — Dug 0·15, šir. 0·3. Takova četiri komada.

2. TI PANSINA. — Dug 0·15¹/₂, šir. 0·2¹/₂. Takova dva komada.

3. PANSIANA. — Dug 0·16, šir. 0·4¹/₄ ili dug. 0·15¹/₂, šir. 0·4. Takova tri komada.

4. SOLONAS. — Dug 0·16, 0·17 i 0·19, a šir. 0·3¹/₂ i 0·4¹/₂. Takova 3 komada.

VIII. Predmeti od kamena.

1. Ploče brusaonice na način pačetvorine, kao donji suvodni usjeci piramide. Boje su biljaste, ili modraste ili smeđe. Tab. III. br. 29.

a) Duga 0.13¹/₄, šir. 0.7.

b) Duga 0.12³/₄, šir. 0.7¹/₂.

c) Duga 0.11, šir. 0.8

d) Duga 0.10¹/₄, šir. 0.6³/₄.

e) Duga 0.7³/₄, šir. 0.4¹/₂.

2. Žare. Ima jih do 21. Dvadeset su valjastoga načina. Ovim je poklopac obao, osim na jednom, gdje malne ravan, a višina i promjer u njih razni su, naime najmanja je vis. 0·36 sa promjerom 0·26, a najveća je vis. 0·55 sa promjerom 0·45. Jedna je samo četverouglasta, vis. 0·38, po stranah tiela duga 0·38, a po stranah poklopca 0·42. Tab. I. h i Tab. III. br. 20.

Rimski nadpisi u vrtu gospoje Kapor u Korčuli.

M. Kapor, vrli njegovatelj starina u Korčuli, budno je sakupljao, te u zadarskih novinah izdavao i rimske nadpise, koji su se na onom otoku otkrivali; a Mommsen je pako Kaporovo čitanje sa nekvojimi izpravei uvrstio u *Corpus Inscriptionum Latinarum III. p. 392—393*. Nikola Ostoić Blaćanin u svom *Compendio storico dell'isola di Curzola, Zara 1878.*, nepoznavajući Mommsenovo izdanje, naveo jih je sa znatnimi pogreškami (*V. Viestnik 1879. str. 93*). Znajući, da se nekvoji od onih nadpisa nalaze u vrtu baštinika M. Katora uzidani, zamolili smo ondješnjega učitelja vriednoga g.

Vida Vuletić-Vukasovića, neka nam od njih pošalje otiske na papiru. Ovo ne učini, ali nam posla liepe njihove nacрте iz ruke g. F. Radića učitelja kod ondješnje tehničke škole, dodavši svoje opazke, u kojih iztaknuje razlike medj svojim i čitanjem kod Mommsena.

Mommsen l. c. br. 3065.

LIB·PATRI
P·SATVR·EX·VO
T°·PRO·CLE
MENTE·FILIO
SVO·EX·SVO
CVM·SVIS

Vuletić.

LIB·P·IOR·F
P·SATVR·EX·VO
TO·PRO·P·CLE
MENTE·FILIO
SVO·EX·SVO
CVM·SVIS

Okrnjen doli lievo na uglu. Vis. 0.23, šir. 0.27.

Mommsen opazuje o prvom redku: »LIB·PATRI Caporis schedae antiquiores; in posterioribus legitur in litura LIB·P·CON«. Ostoić čita na prosto LIB·IOVI. Vuletić pako primjećuje: *Slova su u zadnjoj rieči iztrošena, te bi bilo smjelo po Ostoiću čitati IOVI. Po nas vjerojatnije* LIB·P·CONS.

Mommsen l. c. br. 3068.

D·M·S
COE·CRES
CENTINO·Patri
PIENTISSIMO·FIL
CVM·MATRE
IN·MEM
ORIAM

Vuletić.

D·M·S
COE·CRES
CENTINO·PA/
PIENTISSIMO·FIL/
·CVM·MATRE
IN·MEM
ORIAM

Medju dva stupića. Vis. 0.85, šir. 0.43.

Mommsen l. c. br. 3070.

D·M
VRBANA
FRATRI·SV
O·MARTIALI
B·M·P

Vuletić.

D·M·S//
I·VRBANA//
FRATRI·S//
Q·MARTIALI
B·M·P

Ploča veoma iztrošena. Vis. 0.42, šir. 0.41.

Mommsen l. c. br. 3072.

D·M
NT
CEN
LIO
EN
VII

Vuletić.

M
NTN
CEN
LIO
EN
IIIO

trs s grozdovi

Po Mommsenu čini se, da manjka desno, dočim po Vuletiću lievo.

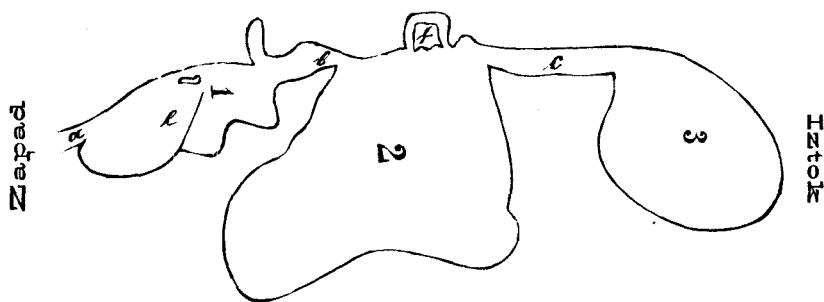
Napokon donosi Vuletić još komad nadpisa ondje uzidana, komu kod Mommsena nema traga:

R O N I A
T O N I C E
· P · F A C I V N T

Nadpis Mommsenov l. c. br. 3069 na istom mjestu uzidan, slaže se potpunoma sa Vuletićevim čitanjem. S. L.

Nova pećina (špilja).

Sjever

Podne

U pećinastoj našoj Dalmaciji evo nam izadje na vidjelo nova krasna pećina svakojakim mosurima, stupovima i različitim slikam nakićena. Ona se nalazi sedam kilometara na istok Muću Gornjemu u Sutinskoj muši, a daleko od pokrajinske ceste jedan kilometar. Uklapam nacrt iste. Ulaz je od zapada gdjeno slovo *a*. Izvana natrpano je velikih stienâ, koje su *ga* i zatvarale, i uz koje sada treba se uzpet *a* na drugu se stranu spuščat na vrata metar visoka, a ista vrata, ili bolje ulazna šupljina, biti će duga oko 4 metra. Odmah se tu ulize u prvu dvoranu, koja je od ošita *e* razdieljena u dvoje. Duga je 12 metara, a široka $4\frac{1}{2}$. U *b* drugi je ulaz za u drugu dvoranu, koja je najveća, te ima duljine 23, a širine 9 metara. U *c* opet je prolaz 12 metara dug, 1 visok, a 2 širok, i ovaj vodi u treću dvoranu dugu 12, široku 5, a visoku $12\frac{1}{2}$ metara. Ova odozgor imade mali otvor *s* koga je prosvjetljena tako, da se i brez zubarja u njoj dosta liepo vidi. Naravno u svakoj dvorani niti dužina, niti širina, niti visina nije svuda jednaka, te u momu

narisu nisam ni mogao to točno prikazati. U njoj nisam dosada bio nego samo jedan put i to za kratko vrijeme. U *f* vidi se skup stupovni, a na drugom mjestu nalazi se dovršen stup širok i debeo kao daska i stoji o sebi. Ljepotu sigâ, mosurâ, stupová i drugih slikâ nije moguće opisati, nego gledati i nadiviti se. U trećoj dvorani jedna sigâ prikazuje pravu sliku nakovnja.

U ovoj pećini našlo se luga, komadinâ lonaca debelih kao najdeblji prst, zvonce četverouglasto ali brez jezička, kostni prsten, i dvi babke, a svuda se nalazi svakovrstnih kostiju. Kad lupneš nogom o tle, to zvoni i trese se kao na cémeru; te nema sumnje da su ljudi tu pribivali ili barem u nevolji pribježavali, a po svakom razlogu izpod sadašnjih dvoranâ imala bi se naći ili niža pećina ili duboka jama.

Dolaze u nju iz Sinja, a i iz Spljeta, a kad se pročisti ulaz i dobro prigleda, doći će i iz daljega. Prvi su dolazili Sinjani, i kažu mi, da su divljački odbili i odnieli sobom koješta, a između ostalog i jednu sigu što je naličila na čovjeka. Ja sam vrlo priporučio a Neorićani ne dadu već ništa odbiti a još manje odneti. Svaki dan svetačni popodne naš puk i mužko i žensko i staro i mlado hrli u tu pećinu, i svašta gata, a najviše da je to vilinska špilja.

Kad budem nju bolje razgledao nastavit ću moj opis o toj pećini.

Muč Gornji, 7. lipnja 1882.

M. J. Granić.

Rimski novci carski zem. muzeja u Zagrebu,

kojih nema u Cohenu ili se u čem od njegovih razlikuju.

(Nastavak. V. Viest. 1881. br. 2. str. 50)

Lucius Septimius Severus Pertinax.

(God. 193—211).

1. **L. SEPT. SEV. PERT. — AVG. IMP. X.** — Glava Severa lovorvjenčana desno.

PACI — AETERNAE. — Boginja mira, sjedeći lijevo, drži kitu maslinovu i žezlo (g. 197 po Is).

Sr. Cohen III. 261 br. 229. Srebrna tri komada.

2. **SEVERVS — PIVS. AVG.** — Poprsje Severa lovorvjenčano desno.
INDVLGENTIA — AVGG — IN CARTH. — S. C. — Cybela,

sjedeći na lavu, koj hrli desno, drži harfu i žezlo; doli vidi se, gdje šiklja voda iz pećine.

Sr. Cohen III. 30 br. 520—522. VII. Suppl. str. 209. Bronz.

Varius Avitus Bassianus Heliogabalus.

(*God. 218—222.*)

1. **IMP. ANTONINVS — PIVS. AVG.** — Poprsje Heliogabalovo lovorvjenčano i rogato desno sa plaštem.

INVICTVS. SACERDOS — AVG. — Heliogabal rogat, stojeći lievo pred gorućim žrtvenikom, drži u desnici žrtvenicu a u lievici grančicu; u polju zvjezdica, a isto tako za žrtvenikom.

Sr. Cohen III. 519. br. 38. Srebren.

Marcus Aurelius Severus Alexander.

(*God. 222—235.*)

1. **IMP. ALEXAN - DER . PIVS . AVG.** — Poprsje Severa lovorvjenčano desno.

YICTOR - IA . AVG. — Božica pobjede, stojeći lievo, drži u lievici paomu, a desnicom kao da se na štapu naslanja.

Sr. Cohen IV. 28 br. 205—211. Srebren.

Marcus Antonius Gordianus.

(*God. 238—244.*)

1. **IMP. GORDIANVS . PIVS . FEL . AVG.** — Poprsje Gordianovo lovorvjenčano desno sa plaštem.

P . M . TR . P . V . COS . II . P . P. — Apolon na polak gol, drži lovorovu kitu, i naslanja se na stolicu.

Sr. Cohen IV. str. 138 br. 114. Mali bronz.

Marcus Julius Philippus.

(*God. 244—249.*)

1. **IMP . M . IVL . PHILIPPVS AVG.** — Poprsje cesarevo zračno desno.

AETERNITAS AVGG. — Slon lievo, na kom jaši pratilac, držeći strielicu i prutić.

Sr. Cohen IV. 176 br. 11. Srebren.

2. **IMP . M . IVL . PHILIPPVS . AVG.** — Poprsje cesarevo zračno desno.
FIDES . EXERCITVS. — Četiri vojna znaka, od kojih jedan ima na vrhu orla.
 Sr. Cohen IV. 177 br. 22. Srebren.
3. **IMP . M . IVL . PHILIPPVS AVG.** — Poprsje cesarevo zračno desno.
ROMAE AET - ERNAE. — Rim kacigast, sjedeći lievo, drži pobjedu i žezlo; sa strane štit.
 Sr. Cohen IV. 183 br. 72. Srebren. Tri komada, od kojih jedan je darovao graničar Parać iz otočke pukovnije, a drugi O. Fr. Miličević kao nadjen kod Ljubučkoga u Hercegovini.
4. **IMP . PHILIPPVS . AVG.** — Poprsje cesarevo zračno desno.
SAECLVARES . AVGG. — Srna ide lievo, doli III. (G. 248 po Is.)
 Sr. Cohen IV. 184 br. 86. Srebren novac, čini se patvoren. — O tom Cohen šuti.

Marcia Otacilia Severa, Philippi uxor.

1. **M . OTACIL . SEVERA . AVG.** — Poprsje Otacilijevo ovjenčano desno sa polumjesecom.
CONCORDIA AVGG. — Boginja sloge, sjedeći lievo, drži u desnici žrtvenicu a u lievici dvostruku obilnicu; pred njom žrtvenik.
 Sr. Cohen IV. 207 br. 7. Srebren.
2. Isto kao br. 1, nego u zadku obilnica isto je dvostruka, a nema žrtvenika.

Cajus Messius Quintus Trajanus Decius.

(God. 249—251.)

1. **IMP . C . M . Q . TRAIANVS DECIVS AVG.** — Poprsje Trajanovo zračno desno sa oklopom.
VERITAS AVG. — Boginja plodnosti, stojeći lievo, drži kesu i obilnicu.
 Sr. Cohen IV. 255 br. 48. Suppl. VII. 255 br. 5. Srebren.

Herennia Etruscilla Trajani uxor.

1. **HER . ETRVSCILLA . AVG.** — Poprsje ovjenčano carice desno, polumjesecom zaokruženo.

ADVENTVS . AVG. — Car na konju lievo.

Sr. Cohen IV. 248 br. 2, gdje kaže u bilježki, da je to *médaille hybride*, i da se nalazi u bečkom muzeju. Naša je prava. Iz sбирke O. Filipa Ljubasa iz Bosne. Srebren.

Caius Vibius Trebonianus Gallus.

(*God. 251—254.*)

1. **IMP . C . C . VIB . TREB . GALLVS . P . F . AVG.** — Poprsje Trebonianovo zračno desno.

IVNO . MARTIALIS. — Juno sjedeći lievo, drži dva klasa i žezlo popriečno. U podkrajku IIII (a ne IV).

Sr. Cohen IV. 272 br. 28. — Tri srebrna komada. Ostala dva nemaju broja u podkrajku.

2. **IMP . C . C . VIB . TREB . GALLVS . P . F . AVG.** — Poprsje carevo zračno desno.

ROMAE . ATERNAE. (sic) **AVG.** — Rim kacigast, sjedeći lievo, drži pobjedu i koplje; do njega štit; u podkrajku dvie točke.

Sr. Cohen IV. 275 br. 56—58. — Srebren; darovao Juro Horvatović tada kapetan kao nadjen u Varvarici u Srbiji.

3. **IMP . CAES . C . VIB . TREB . GALLVS . AVG.** — Poprsje Trebonianovo zračno desno.

VIRTUTI AVGVSTI. — Herkul gol, stojeći desno, naslanja se na štap.

Sr. Cohen IV. 276 br. 72. — Srebren.

4. **IMP . C . C . A . IB** (sic) **TREB . GALLVS . AVG.** — Glava Trebonianova zračna desno.

AETERNITATI . AVG. — Boginja vječnosti desno, diže desnu ruku i drži kruglju.

Sr. Cohen IV. 269 br. 8—10. — Izgleda kao mali bronz.

Cajus Vibius Volusianus.

(*God. 254.*)

1. **IMP . C . V . AF . GAL . VEND . VOLVSIANO AVG.** — Poprsje Volusianovo zračno desno.

AEQVITAS AVG. — Boginja pravde stojeći lievo, drži težu i obilnicu; u podkrajku jedna točka.

Sr. Cohen IV. 289 br. 1. — Srebren. Od ovoga cesara nalazi se bronz kod Cohena str. 299 br. 92, koj nije veći od srebrnih novaca njegovih, ali ponješto deblji, te bi mogao biti mali bronz.

Cajus Publius Licinius Valerianus.

(*God. 254—260.*)

1. **IMP. VALERNVS** (sic) **PI** (sic) **AVG.** — Poprsje Valerianovo zračno desno.

PAX — AVHG (sic). — Božica mira, stojeći lievo, drži maslinovu kitu i žezlo popriečno.

Sr. Cohen IV. str. 323 br. 92. Bronz i izgleda kao pravi.

Publius Licinius Gallienus.

(*God. 260—268.*)

1. **IMP. C. P. LIC. GALLIENVS P. F. AVG.** — Poprsje Galienovo lovorvjenčano desno sa plaštem.

VICTORIA AVGG. — Pobjeda, stojeći lievo, desnicom naslanja se na štit, a u lievici drži paomu.

Sr. Cohen IV. 425 br. 610. i Suppl. VII. 275 br. 69. — Zlatan. Teži 3.8 gr. V. 100 fr. Dar Njeg. Visosti kneza Schaumburg-Lippe, a našast na njegovu imanju kod Virovitice.

2. **IMP. C. P. LIC. GALLIENVS. AVG.** — Poprsje Galienovo zračno desno sa oklopom.

AETERNITATI AVGG. — Saturn, stojeći desno, drži srp.

Sr. Cohen IV. 357 br. 45. Bronz.

3. **GALLIENVS. AVG.** — Poprsje Galienovo zračno desno sa plaštem.

ANNOVA. AVG. — Boginja obilnosti, stojeći lievo, drži klasja i obilnicu; do noguh joj modij.

Sr. Cohen IV. 357—358 br. 53, 54 i Suppl. VII. 268 br. 5. Bronz.

4. **GALLIENVS. AVG.** — Glava Galienova zračna desno.

DIANA. CONS. AVG. — Kosuta ide lievo a ogledava se desno; u podkrajku **ϵ**.

Sr. Cohen V. 364 br. 105. Bronz.

5. **GALLIENVS. AVG.** — Glava Galienova zračna desno.

FORTVNA. REDVX. — Boginja sreće, stojeći lievo, drži ravnalo na kruglji položeno i obilnicu; u polju **Σ** i bez toga.

Sr. Cohen IV. 371 br. 171. Bronz. Više komada.

6. **IMP.GALLIENVS.AVG.** — Poprsje zračno Galienovo desno sa plaštem i oklopom.
GENIVS.AVG. — Genij šinikom pokriven, stojeći lievo pred gorućim žrtvenikom, drži žrtvenicu i obilnicu
 Sr. Cohen IV. 372 br. 181. Bronz.
7. **GALLIENVS.AVG.** — Poprsje Galienovo zračno desno sa plaštem i oklopom.
IOVI.CONSERVAT. — Jupiter gol, stojeći lievo, s plaštem zada visećim, drži kruglju i žezlo; u podkrajku **PXV.**
 Sr. Cohen IV. 376 br. 218. Bronz, dva komada.
8. **IMP.C.P.LIC.GALLIENVS.AVG.** — Poprsje Galienovo zračno desno s oklopom.
LAETITIA.AVGG. — Boginja veselja, stojeći lievo, drži vienac i sidro.
 Sr. Cohen IV. 380 br. 252, i Suppl. VII. 266. Bronz.
9. **IMP.C.P.LIC.GALLIENVS.AVG.** — Poprsje zračno Galienovo desno sa plaštem i oklopom.
PACATORI.ORBIS. — Jupiter, sjedeći lievo, drži žrtvenicu; do noguh mu orao.
 Sr. Cohen IV. 395 br. 383. Bronz, iz otkrića kod Virovitice.
10. **GALLIENVS.AVG.** — Poprsje zračno Galienovo desno sa plaštem.
PAX.AVG. — Božica mira hrli lievo, držeć maslinovu kitu i žezlo; u podkrajku **S.**
 Sr. Cohen IV. 396 br. 393. Bronz.
11. **IMP.GALLIENVS.P.F.AVG.G.M.** — Poprsje Galienovo lovorvjenčano desno sa oklopom.
PAX.AVGG. — Božica mira koraca lievo, držeći kitu i žezlo popriečno.
 Sr. Cohen IV. 397. br. 403—404. Bronz.
12. **GALLIENVS.AVG.** — Glava Galienova zračna desno.
SALVS.AVG. — Boginja zdravlja, stojeći lievo, pruža jesti zmijski, koja je oko žrtvenika omotana, i drži žezlo. U polju s jedne strane zvjezdica a s druge **P.**
 Sr. Cohen IV. 411 br. 504. Bronz, više komada, u polju zadka sa **SI** kako kod Cohena i sa **P** samo bez zvjezdice.
13. **IMP.C.P.LIC.GALLIENVS.AVG.** — Poprsje Galienovo zračno desno sa plaštem.

- SALVS. AVGG.** — Boginja zdravlja stojeći lievo, pruža jesti zmijski, koja se mota oko žrtvenika, i drži žezlo.
Sr. Cohen IV. 412 br. 509. Bronz.
14. **GALLIENVS. AVG.** — Glava Galienova zračna desno.
VENVS. VICTRIX. — Venus, stojeći lievo, drži kacigu i žezlo popriečno, i naslanja se na štit. Pred njom klečeća osoba.
Sr. Cohen IV. 418 br. 552. Bronz.
15. **GALLIENVS. AVG.** — Poprsje Galienovo zračno desno sa plaštem i oklopom.
VICTORIA. AVGG. — Božica pobjede, koračajuć lievo, drži vienac i paomu; u polju T.
Sr. Cohen IV. 426 br. 615. Bronz, tri komada.
16. **IMP. GALLIENVS. P. F. AVG.** — Poprsje Galienovo lovorvjenčano desno sa plaštem.
PAX. AVG. — Božica mira, sjedeći lievo, drži u desnici maslinovu kitu, a u lievici žezlo popriečno.
Sr. Cohen IV. 352 br. 18 u srebru. Medaljon iz bronza.

Cornelia Salonina, Gallieni uxor.

1. **SALONINA. AVG.** — Poprsje Saloninino ovjenčano desno s polumjesecom.
PVDICIT. AVG. — Božica sramežljivosti, stojeći lievo, uzdržava koprenu i žezlo.
Sr. Cohen IV. 470 br. 65. Bronz.
2. **SALONINA. AVG.** — Poprsje Saloninino ovjenčano desno sa polumjesecom.
VENERI. GENETRIC. — Venus, stojeći lievo, u desnici drži pliticu, na kojoj jabuka, a u lievici žezlo. Pred njom dječak s rukama pruženima kao da jabuku pita.
Sr. Cohen IV. 471 br. 74—75. Bronz.
3. **COR. SALONINA. AVG.** — Ovjenčano poprsje Saloninino s polumjesecom.
VENERI. GENETRICI. — Venus, stojeći lievo, drži jabuku i žezlo. U polju nema zvjezdice.
Sr. Cohen IV. 471 br. 75. Bronz, dva komada.

Marcus Aurelius Claudius (II. Gothicus).

(*God. 268—270.*)

1. **IMP. CLAVDIVS. AVG.** — Glava Klaudijeva zračna desno.
AEQVITAS. AVG. — Boginja pravičnosti, stojeći lievo, drži težu i obilnicu. U polju **Ć**.
 Sr. Cohen V. 85 br. 31. Bronz, dva komada.
2. Isto kao br. 1, nego u polju zadka nema nikakova slova.
3. Isto kao br. 1, nego u predku je carevo poprsje, a u polju zadka **H**. — Dva komada.
4. Isto kao br. 1, nego u predku je carevo poprsje, a u podkrajku zadka **S**.
5. **IMP. CLAVDIVS. AVG.** — Glava Klaudijeva zračna desno.
GENIVS. EXERCII. — Genij modijem pokriven, stojeći lievo, drži žrtvenicu i obilnicu. U polju **I**.
 Sr. Cohen V. 93 br. 94. Bronz.
6. **IMP. CLAVDIVS. AVG.** — Poprsje Klaudijevo zračno lievo.
LAETITIA. AVG. — Boginja veselja, stojeći lievo, drži vienac i obilnicu. U polju **I**.
 Sr. Cohen V. 95. br. 109.
7. **IMP. CLAVDIVS. AVG.** — Glava Klaudijeva zračna desno.
LAETITIA. AVG. — Boginja veselja, stojeći lievo, drži vienac i sidro; u polju ništa.
 Sr. Cohen V. 95. br. 111. Bronz.
8. **IMP. CLAVDIVS. AVG.** — Poprsje Klaudijevo zračno desno.
LIBERTAS. AVG. — Božica slobode, stojeći lievo, drži kapiću i obilnicu.
 Sr. Cohen V. 96 br. 115. Bronz.
9. **IMP. CLAVDIVS. AVG.** — Poprsje Klaudijevo zračno desno.
PAX — AVG. — Boginja mira, stojeći lievo, drži maslinovu kitu i žezlo poprično. U polju **S**.
 Sr. Cohen V. 99 br. 144. Bronz.
10. Isto kao br. 9, nego u predku nadpis: **CLAVDIVS AVG.**
11. **IMP. CLAVDIVS. P. F. AVG.** — Poprsje Klaudijevo zračno lievo.
PAX AVG. — Božica mira hrli lievo, držeći maslinovu kitu i žezlo; u podkrajku **T**.
 Sr. Cohen V. 99 br. 146. Bronz.

12. Isto kao br. 11, nego u predku poprsje desno kao kod Cohena, ali u zadku božica stoji.

Bronz. Tri komada, od kojih jedan darovao g. savjetnik Jos. Alačević onda sudac u Kninu.

13. **DIVO . CLAVDIO.** — Glava Klaudijeva zračna desno.

PAX . AVGVSTI. -- Boginja mira, stojeći lievo, drži maslinovu kitu i žezlo popriečno. U polju **A.**

Sr. Cohen V. 99 br. 148. Bronz.

(Nastavak sledi.)

D o p i s i.

1.

Varaždin 7. srpnja 1882. — Veleučeni gospodine! Desih se slučajno 9. lipnja t. g. na kratko vrijeme u Čakovcu, pak prošetav malko gradom, nanese me sгода u stari grad, posjed grofa Festetića.

Tudjer u dvorištu spazih u zid uzidan rimski kamen, od zemlje jedan metar po visoko, tako da čovjek lahko š njega čita, i ja namah snimio ga olovkom; te sam tako slobodan priposlati Van, veleučeni gospodine, taj snimak. Kamen pako jest do dva metra dug i do jedan metar širok.¹

P · A N T O N I V S
C L A · T A V O R I S
L · F · A N N · X X V
C L A V D I A · T · F
D A G V M E N A
A N N · X X X X V
F A V E N T I N A · E R E S
F A C I · C V R A

¹ Ovaj nadpis izdao je Mommsen po Draškoviću i drugih u Cor. Inscr. Lat. III. p. 522 n. 4116, te opisuje i slike, koje stoje iznad nadpisa. Razlike u čitanju jesu: u drugom redku Mom. ima FAVORIS m. TAVORIS. Ako je uprav *Tavoris* a ne *Favoris*, što je moguće, bilo bi to ime ne rimsko nego tuzemno, kao što je *Batonis*, *Platoris* itd. u nadpisih dalmatinskih (Mom. I. c. p. 362), te kako je i *Dagumena* u ovom istom nadpisu. U trećem redku Mom. ima NN m. ANN. Po našem štov. dopisniku kamen svršuje doli polukrugom, u kom bio bi urezan „čovjek na konju bez oružja i bez oklopa ili kacige“. Ured.

Izvolite dakle taj moj maleni prinesak blagohotno primiti, te će me veoma radovati, ako sam time ma i najmanju iskricu k poznavanju starožitnosti naših pridonio.

U tom istom gradu visi u kapiji na lancu jedna debela goljenica od ajdova (goljata), koj da je tim istim lancem u tom gradu sapet bio i tudjer poginuo. Uz to visi pokraj te goljenice jedna repina od ribe? ili svakako od koje morske životinje.

Ja sam o tom kazivao momu po izbor pobratimu gimn. prof. Adolfu Jurincu, te mi je obrekao, da će si to prvom sgodom pogledati, da vidi i sazna šta je; pak će tada kao dobar prirodopisac već koju o tom objelodaniti.

Želeć Vam svako dobro od srdea, ostajem s Bogom

Vaš veleštujući Plohl-Herdvigov, bivši gimn.
učitelj a sad gr. podbilježnik u Varaždinu.

2.

Mostar 29. prosinca 1881. — Dragi rodjače! . . . Dokaza mi župnik iz Dubrava D. Stiepan Putica, da se nahodi jedan stećak ogromne veličine vas izpisan starom bosanicom negdje u Ulogu prema Taslidži. Seljaci mislili, da je pod njim azna, ter su ga prevalili, ipak nisu pisma pokvarili. Želio bih, da mu se javite, nebi li na proleće izvadio to pismo.

Primate izkreni pozdrav uz izraz najdubljeg štovanja

Vašeg Fra Martina Ljubića.

Pisali smo, ali odgovora nedobili. Ured.

Razne viesti.

Novo otkriće predmeta iz kamenite dobe na otoku Hvaru u Dalmaciji. (Sr. Viestnik 1881. br. 1, str. 1.) — Gosp. *I. A. Botteri* odvjetnik i načelnik gradski u Starom gradu na Hvaru, gorljiv sakupitelj i cienitelj starina, piše 26. ožujka t. g. uredničtvu spljetskoga *Bullettino di Archeologia e Storia Dalmata* (1882. svibnja str. 73) ovako: „Uz one nožiće kremenite i onu kost crtkanu, o kojih je bila rieč u br. 9. 1879. *Bullettina* i opis u br. 1. 1881. *Viestnika*, našlo se je g. 1880. u ovoj okolici: komad čekića s rupicom za držak, smeđe boje, — komad tesle, crvenkaste boje, — komad isto s rupicom za držak, s jedne strane na način sjekirice, a s druge čekića, boje crnkaste, — komad žrvnja, — nekoliko krugljica za praću itd.; a ove godine ciela tesla od hruste mal ne mra-

morne, posvema ugladjena i pravilna, sa mrljama, — dva ručna dljeta, i njeka vrst blanje, sve to na jednom kupu. Našašće od g. 1880. sieća na sprave jurve rabljene; ono pako od g. 1882. na sprave iz tvornice tek izašle. Ovi su primjerci svi ili mal ne dosta važni, i od kojih, pošto su u mojoj ruci, poznajući mjesta, pridržavam si, čim mi bude lasno, nacрте napraviti i poslati jih s opazkami i nagadjanji *Bullettinu* opata *Chierici* u *Reggio d' Emilia*, onog glasovitog i nalježnog etnologa, koj se toliko odlikova na zadnjem sastanku u Mletcih medju strukovnjaci IV. skupa.“

Starine iz bakrenoga doba. — Predjeli oko Save već su dobro poznati kao veoma bogati na predmetih iz bakrenog doba. Dosta nam spomenutih dva poveća odkrića, jedno u gradiškanskom a drugo u brodskom kotaru, oba sada u zem. nar. muzeju (V. popis predmeta iz predhist. dobe u nar. zem. muzeju u Zagrebu 1876), ono darom Luke Ilića Oriovčanina, ovo braće Brlića iz Broda. Evo nam sada još jedno. Prošlog svibnja Ivan Bakić ribar iz Broda, loveć ribu, opazi na savskoj obali viš Šamca, da njeko žuto orudje van zemlje viri, te misleć da je na blago naišao, sakupi toga što je više mogao, i donese kući u Brod. Vrli gosp. Adolf Miler, umirov. major u Brodu, čim doču o toj stvari, posveti svu svoju brigu, da što više tih predmeta spasi za zem. muzej, i srećno uspije. On sam izruči muzeal. ravnatelju u Brodu, u što je parobrodom polazio iz Mitrovice u Sisak vraćajuć se iz Petrovcih, gdje je starine kopao, liep smotak tih predmeta za zem. muzej uz uvjet, da se za to Ivan Bakić primjerno nagradi. Ti predmeti jesu: jedna otka s uhom sa strane i pet drugih bez uha a s rupicom ali manjkave, — jedna otka krilata, — jedno dljeto osobitoga načina, — tri koplja podpuna (od kojih jedno liepo izkićeno uresi) i dva manjkava, — i dva srpa. Po obaviesti g. majora Milera ovo odkriće sastojalo bi se sve od bakrenih predmeta ali troje vrsti, naime od predmeta podpunih, od ulomaka porabom polomljenih, te od šibka ili gruda od kojih se je ono orudje napravljalo ili popravljalo. Činilo bi se dakle, da se tu nalazila kovnica ovakova orudja. Ali sve što je ondje na kupu bilo, nije ribar digao. Gosp. Miler nastoji sada o tom, da isti ribar, kad Sava opadne, odgrne svu naokolo zemlju, gdje je ono orudje ležalo, i pomnživije iztraži sve, te pobere i najsitnije stvari, koje se lasno izmaći mogu iz ruke, dočim su često najvažnije.

Slučajno odkriće predmeta iz željezne dobe. — Dne 10. svibnja tek. god. Franjo Budišćak, seljak iz Malunja občine svetojanske, odkapajuć zemlju radi gradjenja kuće s brežuljka čunjastoga oblika i po svoj prilici umjetno sastavljena, ležećeg do seljačkog puta, koj vodi od občinske ceste Jaska-Ivanić iz donjieg Malunja kroz gornje, naišao je na čovječju okostnicu, do koje ovelik kamen, kao da je služio za pokrov grobu, a malo dalje na dva željezna mača, štit i troje koplje i još mnogo komada iztrunuta željeza na način karika, i jednu konjsku glavu sasvim truhlu. Velmožni gosp. kr. podžupan Vl. Mažuranić na prve viesti o tom pohiti na lica mjesta, te pobravši predmete, obilno nagradi iznašatelja, i naloži mu, neka dalje i obzirno kopa. Uvidivši pako veliku važnost toga obreta, nepočasi časa obaviestiti o svem i Vis. Vladu i arkeol. odjel zem. muzeja, izrazivši

želju, neka sam ravnatelj dodje razviditi položaj i odrediti što treba za daljnja izkapanja, pošto nije onaj jedini humac, koj u onoj okolici stoji. Muzeju pako odpravi na dar i razsudbu sve gori pomenute i kašnje na istom mjestu otkrite predmete, naime: tri želj. mača na okrug pognuta, — dva želj. štita krilata, — šest želj. koplja, — tri komada želj. pasa, — donji čunjasti želj. okov kopljišta, — dva želj. nožića, — jednu cielu i nekoliko komada izeifranih zapinjača od mjedi, — komade od zemljene surovo izpečene ogromne žare i zdjelice, — i komade od dvaju čovječjih lubanja. Muz. ravnatelj odazva se želji velm. g. podžupana, koj mu na izletu veledušno pruži svu moguću pripomoć. Osvjedoči se isti ravnatelj na licu mjesta o točnosti podžupan. izvještaja i o potrebi, da se upitni humac i još nekogji drugi one okolice točno iztraže, ali se rada namah, kao što je želio, prihvatiti nije mogao, pošto mu uz svu revnost dodjeljenih mu podžup. činovnika nebjaše moguće dobiti radnika, buduć ondješnji seljaci žetvom i drugimi poljskimi poslovima zabavljeni. Tako se izkapanje odgoditi moralo.

Mumija sa napisanimi poveljama našega nar. muzeja. — Glasoviti orientalist g. *Rikard F. Burton* englezki konsul u Trstu buduć g. 1878. posietio naš muzej, obrati osobito svoju pažnju na napisane povelje jedne naše mumije. Već slavno poznati egjiptolog H. Brugsch, g. 1869. opisujući našu egjiptatsku sbirku, pokušao je bio, da udje u trag čudnovatomu pismu tih povelja, te kasnije prozbori o njem pred orientalnim društvom u Leipzigu, koje se malo za tim obrati na muz. ravnateljstvo s molbom, da mu se ti povelje za njeko vrijeme ustupe, čemu se zadovoljiti nije moglo, pošto je vis. naredbom zabranjeno odašiljanje predmeta izvan zavoda u tuđinstvo. Gosp. Burton sada u svom djelu „*The ogham-runes and el-mushajjar*“ (*reprinted from the Trans. Roy. Soc. of Literature, Vol. XII., Part I. 1879*) obavješćuje učeni svijet o onih poveljih po koliko jih sam proučio i putem g. F. P. Cautleya poslana u Zagreb navlaš za to, da one povelje što točnije moguće prerisa. I sbilja g. Cautleyu pošlo je za rukom točno prerisati nje-koje komade, koje sada g. Burton na svietlo iznosi, te po njih gradi dotičnu azbuku. Ova bi sastojala od 25 znakova, broj što no ga daje Plutark hiroglifom.

Odkriće rimskih starina u Gornjem Muću. — Piše nam revni naš povjerenik g. M. J. Granić: „Tu nikidan otide čeljade da kopa u grudinam, nebi l' našao potribite mu opeke za ognjište. Desio se na liepo uzidan greb, nad grebom ploča s nadpisom, ali za dva prsta okrnuta s desne strane. Slova su dosta ružna i nejedna a i vremenom ogledjana. U grebu našli tri okostnice i tri svieće, jedna veća a dvi manje, sve tri liepo i dobro sačuvane, a na većoj jest utiskan golub, a i radnja je razlikovita. Našli i jednu petlju, prsten od iste kovine kao i petlja, a komad manjega i po sve tankoga prstena, i bočicu, koja se sva raspala.“ Ovi će predmeti nabavom doći u naš muzej.

Starine na Korčuli. — Piše nam g. Vid Vuletić-Vukasović: „Kod Donjega Blata, polja blizu grada Korčule, na Slanoj su Glavici dvie ogromne predhistoričke mogile, jedna prama drugoj, a kažu mi, da je treća uz samo Donje Blato, a četvrta u baštini Zagrâcu.“

Priča mi Dr. Ivan Karst. Zovetti, da su nazad nekoliko godina kod Blata Korčulanskoga razmetli predhistoričku mogilu, i da su našli nekoliko drevnih predmeta. Neznam, gdje su sada rečeni predmeti, ali držim, da će jih biti M. Kapor darovao kakvu muzeju.

U selu Račišćima kod Korčule na zemlji g. Josipa Sponselli odvajana je rimska omirina, te držim, da je bilo kupalište. Tlo je mozairano. G. Sponselli je našao uz zidoderinu dva srebrna rimska novca.

Sbirka starih nadpisa u arkeolog. odjelu zem. muzeja. — Dok se je ovaj odjel zem. muzeja nalazio u narod. domu, ova sbirka imala je svoju dvoranu, te je svakomu, bio strukovnjak ili ne, pristupna bila, kao što sada nikomu. Pokle se taj muz. odjel na vrat na nos, a na udobnost drugoga iz svoga vlastitog i vrlo ugodnoga stana u novu sgradu na Zrinjskom trgu izseliti morao, u prostorije niti dovoljno prikladne niti dostatne, i ova sbirka bude kud kamo razbacana. Dio nje osta u dvorištu nar. doma, da ga straži; poveći komadi već od dvie godine leže uz novu sgradu u blatu pod vedrim nebom. a pomani u dvorištu iste sgrade, gdje po sudu nekijh krilatih umova skrivali bi nedokučive njezine liepote. Dvie godine su prošle, da se je gradsko poglavarstvo muzeal. ravnateljstvu pismeno obvezalo, da će što prije napraviti dati na pomenutom trgu mjesto za namješćenje ove sbirke, ali još ni danas toga izpunilo nije. Prostor oko one sgrade radije se dozvoljuje, da ga ma tko bud kako zaprema, a pušća se, da u blatu gnije ova velevažna muz. sbirka, za koju se u naobraženih državah grade krasni triemovi i sjajne palače. Videant consules.

Liepi dar hrv. nar. muzeju. — Gosp. Drag. Planić gradski zastupnik i član ark. društva „Sisciae“ u Sisku, poklonio je preko rečenoga društva hrv. zem. muzeju 30 komada rimskih novaca i to 28 bakrenih i 2 srebrna iz dobe careva Proba, Aureliana, Diokleciana i Graciana. Novci nadjeni su ponajviše u njegovoj bašći, te su prilično uzdržani.

Još i danas naše starine putuju u Beč i to na dar. — O. Jakov Duić župnik u Travniku i vitez reda Fr. Josipa, posla tu nedavno na dar centralnomu odboru za iztraživanje i sačuvanje austr. spomenika u Beču liepu sbirku starih novaca. Izvještitelj Dr. Kenner veli, da je tu bilo drakma dračkih, i od starijih egjip. tolomejskih, rimskih denara obiteljskih i carskih, te novaca bosanskih, dubrovačkih, turskih i ugarskih. Bude imenovan dopisujućim članom toga odbora. — Isto tako istomu odboru posla u dar konservator Jelčić iz Dubrovnika velecienih predmeta našastih u Risnu i u Captatu (*V. Mittheil. 1882. I. Heft str. XI.*)

Mittheilungen der k.k. Central-Commission zur Erforschung u. Erhaltung der Kunst- u. Historischen Denkmale. 1882 VIII. Bd. 1 u. 2 Heft. — Na str. 19—25 nalazi se: *Mittelalterliche Grabdenkmäler in der Hercegovina, von Dr. Moriz Hoernes.* G. Hoernes i ovdje, valjda već za stoti put, opisuje, ali uvijek isto, hercegovačke stečke, koje on drži kao slavenske iz konca srednjega vieka, ali ničim nedokazuje. Prilaže do 26 njihovih slika (deveta je izostala). Već smo mi o vriednosti tih njegovih izdanja i o dobi tih spomenika rekli našu. (*V. Viestnik 1881 br. 2. str. 55 br. 3. str. 90.*) — U *Verhandlungen der Plenarversammlungen* (I u. II. Sect.) očituje se jasno velika briga, koju si daje

centr. odbor, da se nastave arkeol. iztraživanja u Istri i u Dalmaciji sve obsežnije, i da se novi muzeji podignu u Zadru i u Kopru. — Dalje na str. 59.: „*S. Donato in Zara. I. Baubeschreibung von Alois Hauser k. k. professor und conservator. II. Die Baugeschichte von Franz Bulić k. k. professor und conservator*“. Od radnje Buličeve ovdje samo ulomak, dalje sliedit će. Obe su radnje veoma važne za arkeol. znanost a za povjest našu navlastito.

Biblioteka za povjest dalmatinsku, upravljena od I. Jelčića. — Pod ovim naslovom počela je izlaziti u Dubrovniku travnja t. g. 1882. sbirka povjestničkih radnja starih i novih. Kani se svake godine izdavati u mjesecnih svezkih tri knjige, naime *prvu* od starih radnja još neizdanih sastavljenu; *drugu* od starih povjestničkih izprava; a *treću* od kritičkih monografija iz pera sadašnjih pisaca. Već je izašlo na svietlo šest svezaka takova sadržaja. Za *prvu* knjigu tiska se kronika Junija Restića; za *drugu* nekoliko listina raznoga predmeta; za *treću* monografije — o Klišu (g. 1596) od Jos. Alačevića, — o Korčuli (Lazarin Testa — Vid Ostoić) od V. Vuletića-Vukasovića, — o M. Ant. Dominisu od E. G., — tumač nekotjih rieči i izraza sredoviečnoga kurialskog stila u Dalmaciji od —h, — te napokon *Meletii versus* od A. K. Matasa. Ovdje nastoji naš vrli prijatelj, da u praviji red dovede Melecijeve stihove o postanku Dubrovnika; trudi se dapače uprav vješto, da njegove praznine izpunji, ali se zaleće dokazati, da su Slovjeni (kojim trag još danas bi ostojao od ušća Neretve do Bojane, gdje narod, niti se zove hrvatskim? ni srbskim, a svoj jezik nazivlje *naškim*?) pomoću Obra razorili Solin i Epidaur, dočim je već u obće primljeno i neoborivo utvrđeno, da se ovo poglavito Obrom, onda u najvećem sjaju svoje moći, a bud uz pripomoć podčinjenih si Slovjena, pripisati mora.

Fligier Cornelius. Die Urzeit von Hellas und Italien. Ethnologische Forschungen (Archiv für Anthropologie. Vol. XIII. pag. 433. Braunschweig 1881. p. 50. 4°).

U prvom odsjeku ove razprave, za našu najstariju poviest veoma važne, slavno poznati etnolog Fligier razpravlja o prvih stanovnicih Grčke te i susiednih joj zemalja na balkanskom poluotoku. U prvoj glavi dokazuje, da su Pelasgi prvobitno zauzimali sve zemlje kašnje kao grčke poznate; u drugoj se navadjaju mnienja starih spisatelja o izvoru Pelasga; u trećoj se po Hahnu i Benloewu potvrđuje, da su Pelasgi ogranak Ilira; u četvrtjoj govori se o dolazku Lika (Lelega) i Kara u Grčku; u petoj o dolazku u Grčku Trako-Friga; u šestoj o odnošaju Fenika s narodi u Maloj Asiji i na balkanskom poluotoku; u sedmojoj o dolazku Elena (Grka) u Grčku; u osmojoj o kulturi prvobitnih stanovnika; u desetojoj o tračkih predajah; u desetjoj o ilirskih i tračkih plemenih u egjipatskih spomenicih.

U drugom odsjeku rieč je o Italiji. Spisatelj većinom o etuje ona načela, koja je viešto izjavio u razpravi god. 1877. tiskanjoj u Beču. Sikani, Ibersko pleme, bili bi prvi naselili Siciliju; a tragova Iberom činilo bi se da ima u Sardiniji i u Korsiki. Sikuli, ilirskoga poriekla (i po mnienju Virchowa: *die Urbevölkerung Europas 1874*), nadošli iz italijanskoga kopna u Siciliju, bili bi iztisljali Sikane k zapadu kao što i njeko pleme

Ligura, koje medjutim bješe u Siciliju pribieglo izpred Pelasga. — Južna Italija u najstarije doba bjaše naseljena ilirskimi i pelasgimi pastirstvom živućimi plemeni. Ovi dodjoše onamo stranom po moru iz balkanskoga poluotoka (*Helbig*), a stranom iz srednje Italije (*Mommsen*). Pelasgi bili bi i prvi stanovnici Latiuma, te su obuhvaćali i Umbriju, Picen, Etruriju, Veneciju; a tragova jim i u Liguriji. U zadnjoj glavi govori se po Helbigu (*Die Italiker in der Poebene. Leipzig 1879*) o dolasku Sabina (Umbro-Sabella ili Italika), Elenom srodnika, iz sjevera ili sjevero-iztoka u gornju Italiju, gdje su s prva živili u *terramarah* (u stanovih na kolju i gdje nema vode), odakle su kašnje sašli u Latium, gdje se, predobivši Iliro-Pelasse i svojimi jih sužnjevi učinivši, nastaniše i utvrdiše (V. Strobel: *Bullettino di Paletnologija Italiana 1881. p. 122*).

Archeografo Triestino, raccolta di memorie, notizie e documenti particolarmente per servire alla storia di Trieste, del Friuli e dell' Istria. Vol. VII. a. 1880, Vol. VIII. a. 1881. — Organ je ovo književnoga tršćanskoga društva *del gabinetto di Minerva*; koje već od više godina postoji, i svake godine jednu knjigu u dva debela svezka izdaje. Poglavitito se bavi prošlosti Trsta, ali ima često razprava o Istri, Kranjskoj, te kadkada i o Dalmaciji; a pošto su sve ove zemlje slavenske jer pretežito Slaveni napučene, toga radi ovo izdanje za nas ima osobitu važnost. Za sada pobilježiti ćemo njegove glavne razprave.

U knjigi VII. nalaze se sliedeće: — Poslanica u stihovih Jerka Mucija iz Kopra (*A. Zenatti*). — Uspomene vojnika istarskih i stranih, koji su vojevali u Istri kao mletački plaćenici u XIII—XV. stoljeću (*G. di Sardagna*). Jedva da je što vriedna u tom odveć dugom sastavku. — Naselbine grčke na istočnih obala jadranskoga mora (*P. Dr. Pervanogliù*). Činilo bi se po naslovu, da pisac izražuje postanak i razvoj naših grčkih naselbina, kad tamo o njih mal ne ni slovea. Pisac, komu su nepoznata sva najnovija odkrića na ovom polju, tumara kroz zavojke mitičko-klasičke škole njemačke, i hoće da jedino po tih na hrpe snešenih a često zlo shvaćenih pabircih obilježi grčko naseljenje istočnih obala pravo jonskoga a ne jadranskoga mora. — Stare pisane glinaste posude oglejske (*C. Dr. Gregorutti*). — Dva pečata biskupa ninskih, t. j. Jakova Bragadina (god. 1463—74) Mletčanina, i Jakova Divinića (god. 1530—56) Šibeničanina (*C. Kunz*). — Popis izprava iz kaptolskoga arkiva u Trstu (*A. Marsić*). Važnije izprave doslovce tiskane — Viesti o ratu medj Austrijom i Mletci god. 1616—1617 (*A. Puschi*). Pabirci, kako sam pisac kaže, iz tiskanih knjiga Austriji naklonih, dočim mu mletački arkiv sa svojimi neizcrpivimi rudami mal ne na vratih — Putnici (Romieri), koji su preko Trsta polazili u Loret i u Rim (*A. Hortis*). — O izvoru imena jadranskoga mora (*P. Dr. Pervanogliù*). Ono što gori rekosmo o ovom piscu vriedi i ovdje. Kaže, da su Dori, naselivši VIII. stoljeća pr. Is. naše obale, našemu moru dopitali ime jadranskoga od *atar* rieči zendske znaćeće *oganj* od njih donešene iz Azije. More i *oganj*, čudno li se slažu! — Novci nepoznati ili riedki italijanskih kovnica (*C. Kunz*). — Život Ivana Rinalda Carli iz Kopra od Iv. Marije Mazzucchelli (*S. Morpurgo*). Carli bjaše glasoviti uče-

njak, te od najboljih arkeologa za ono doba. Mnogu je istarsku starinu sačuvao i viešto razsvietlio. — Prag g. 1899. — Viesti bibliografičke.

U knjigi VIII.: — Novci nepoznati ili riedki italijanskih kovnica (nastavak). — Popis izprava iz kaptolskog arkiva u Trstu (nastavak). — Tužaljka radi smrti mletačnog vojskovođe Alviana (*A. Zanetti*). — Prvi naseljenici mletačkih močvara (*P. Dr. Pervanoglù*). Pisac pokupio i naveo sjaset citata iz novijih njemačkih knjiga, u kojih se kazalo a nedokazalo, da su Gefirei, polazeć od Eufrata preko Fenicije, Male Azije i Grčke, te Epira, Ilirske i Liburnije, naselili istočne italijanske obale. — Viesti o ratu medj Austrijom i Mletci god. 1616—7. (nastavak). — Kratki predhodni pregled na opis friaulskih tvrđjavica (*F. di Manzano*). — O najstarijih kazalištnih predstava u Trstu (*A. Hortis*). — Istra do Augusta. Radnja dosta pomnjivo izradjena, hvale vriedna, gdje mnogo zrnce i za nas. — Parne kupelji u *Monfalcone* prije Rimljana (*P. Dr. Pervanoglù*). Taj ti nemienja boje. — Listovi dužda Andrije Contarini i obćega zapovjednika Dinka Michiel o Trstu g. 1368—9. (*G. B. Sardagna*). — Viesti bibliografičke (*A. Puschi*). — Santo de' Pellegrini e Blenghio de' Grilli (*A. Hortis*). — Novi miljarski rimski stupovi friaulski (*V. Dr. Joppi*).

Bullettino di archeologia e storia Dalmata per cura di M. prof. Glavinic e cons. G. Alačević. Anno III. IV. Spalato 1880. 1881. — Ovaj za našu arkeologiju i poviest veoma važan i koristan list sledi dalje sve hrabrije i ponosnije k svomu cilju. Već smo u našem *Viestniku* (g. 1879. str. 30 i g. 1880. str. 128) pobilježili glavne sastavke, koje je on tečajem g. 1878. i g. 1879. na svietlo iznio, a sada nam isto tako učiniti i za g. 1880. i g. 1881. Na čelu svakoga svezka (a dvanaest jih na godinu) donosi rimske nadpise, koji se medjutim otkrivaju po Dalmaciji, navlastito u Solinu; a uz ove velečesto dolaze nadpisi naši iz srednjega doba historičke vriednosti. Glavne pako razprave jesu za god. 1880.: — Drago kamenje spljetskoga muzeja. — Petar Berislavić Trogiranin. — Historičke sgođe dalmatinske od najstarije dobe do Augusta. — Manastir *Paludi* blizu Spljeta. — Historički mučenici Solinski. — Izkapanja u Solinu g. 1880. — Stare razvaline u benkovačkom kotaru. — Albamaris (Biograd). — Trgovački nameti u jugoslavenskih pokrajinah u srednje doba. — Poprava stolnog hrama u Spljetu. — Marko Kraljević po narodnih pjesmah. — Risan.

Za god. pako 1881.: — Imena i pečati tvornica na opekah spljetskoga muzeja. — Rimski put od Sirmiuma do Solina. — Hercegovački nadpis. — Junak Visko Sulendić. — Pravnički život obćine spljetske. — Poljička pokrajina. — *Oppidum Stridon* neležaše uz riekü Glinu. — Kronologičke bilješke i izprave sakupljene od Ivana Lucija Trogiranina. — Ruševine kotarske. — Knez Žarko Dražoević. — Drevne uspomene o Korčuli. Osim toga nastavlja se izdanje spljetske ustanove, te se na svietlo nosi „*Dioclias Josephi Ciobarnich Carmen Polymetrum. Libri tres*“. Samo dalje.

Crkva u Topuskom. — Profesor budapeštanskoga sveučilišta dr. Mirko *Henszlmann*, glasoviti poznavaoč sredovječne arkitekture, napisao je u po magjarskoj akademiji znanostih izdanom časopisu „*Archaeologiai értesítö*“ poveći članak o nedavno po prof. S. Ljubiću iztraženih razvalina sta-

rogotske crkve u Topuskom. Henszlmann u tom članku na temelju listina dokazuje, da je crkva u Topuskom oko god. 1212. po francuzkih cistercita iz Clairveauxa u gotskom slogu sagrađjena¹, da je dakle za najmanje deset godina starija od najstarije njemačke u gotskom slogu sagrađene crkve, od takozvane „Liebfrauenkirche“ u Treviru, započete god. 1227. Opisuje zatim arhitektonički razmjer crkve u Topuskom, te dokazuje, da i ovaj podpuno odgovara francuzkoj gotici, koja se kako je poznato znatno razlikuje od njemačke gotike. Henszlmann drži ove okolnosti za noviji dokaz istinitosti mnijenja, izrečenoga po francuzkih piscih Vitetu i Didronu te po Njemcih Mertensu i Reicheuspergeru, da gotski slog *nije poriekla njemačkoga nego francuzkoga*. I. B.

„Wallenstein horvát karabélyosai“ (Hrvatski arkebuziri Wallensteinovi). — Pod ovim naslovom izdao je poznati magjarski historik Dr. Alfred Ballagi, profesor historije na ugarsk. sveučilištu u Budimpešti za nas veoma zanimivo djelo, o kojem po do sada nepoznatih vrelih opisuje ratovanje Hrvata u tridesetgodišnjem ratu. Sadržaj ovoga djela je sljedeći: 1. Kako postadoše hrvatski arkebuziri; 2. Hrvati prvi put ratovaju na zapadu; 3. Hrvati spase Wallensteina; 4. Narodnost Hrvata; 5. Wallensteinovo veliko novačenje; 6. Pukovnija Petra Gala; 7. Pukovnija Juraja Zrinjskoga; 8. Pukovnija Franje Orehovačkoga; 9. Pukovnija grofa Ljudevita Isolano; 10. Muštra i plaća Hrvata; 11. Život u taboru; 12. Oprema Hrvata; 13. Taktika Hrvata; 14. Plenjenje Hrvata; 15. Neizdane listine. — Buduć je ovo djelo po do sada nepoznatih listinah nalazećih se u austrijskih, njemačkih, francuzkih i španjolskih arkivih, u nami osobito povoljnom smjeru pisano, te mnoga kriva mnijenja o Hrvatih temeljito opruvrgnulo, bilo bi dobro, da se na naš jezik prevede. Jedan naših dnevnika n. pr. „Pozor“, mogao bi isto u svojem podlistku izdati. Bečka *Presse* navlaš je krivo izvjestila. I. B.

Izpravci. — U *Bullettino di Archeologia e Storia Dalmata 1882.* br. 5 str. 67. g. I. A. Botteri izpravlja nadpis, koj smo mi po njegovu prepisu izdali u *Viestniku 1881.* br. 1. str. 25., te se na koncu prvoga redka i početkom drugoga ima čitati *quondam Ambrosi canonicus*, a u petom (a ne šestom) redku *ideo* mjesto *pro eo*.

— Piše nam g. Vid Vuletić-Vukasović iz Korčule, da se je u nadpisu od g. 1420., izdanu u *Viestniku tek. god.* br. 1. str. 23, podkrala pogrješka u zadnjem redku, gdje mjesto *iuncto* ima biti *iunctos*; i da je istina isti nadpis obielodanjen bio u *Manualu* Mašekovu, kako veli prof. I. Bulić u *Viestniku tek. g.* br. 2. str. 57 ali bez pokratnica i opisa dotičnoga spomenika, što ipak važi. Dodaje nadpis Marka Okrisića isto odanle s točnim opisom spomenika, te iztaknuje pogrješke Mašeka, koj ga u istom *Manualu* prvi put izdao; no mi ga tiskati nemožemo, pošto je iz novije dobe (g. 1676). Primećuje napokon, da je nadpis, o kom veli isti prof. Bulić (l. c.) da je od g. 1875. a ne od g. 1818., uprav od g. 1818., te da je Mašek bio kao obično zlo upućen, a tim i g. Bulića zaveo.

¹) Ovo je sve dokazao prije sam Ljubić. Sr. *Viestnik 1880* br. 2 str. 39—40. — Uredništvo.

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

Dva spomenika kova zlatarskoga

od Ivana Kukuljevića Sakeinskog.

Na zlatarske umotvorine prošlih vjekova malo se do sada obzirala literatura slavenska.

U mom slovníku umjetnika obratio sam prije nekoliko godina mimogred pozornost na njeke naše umne zlatare, što su u staro doba živili u Dalmaciji, Srbiji i t. d., od kojih slučajno nadjoh spomenike njihova rada.

Ali ovo bijaše jedva neki maleni prinesak za povjest zlatarstva, koje je kod južnih i ostalih Slavena u staro doba veoma bujno cvalo.

Spomenici zlatarskog rada razjašnjuju znatno kulturno stanje svakoga naroda, s toga bi vriedno bilo, da se naši časopisi, posvećeni starinarstvu i umjetnosti, većom pomnjom na nje obaziru, a ponajbolje preporučili bi ovu stvar našim starinarom u Dalmaciji, Srbiji i Bugarskoj, gdje se još mnogo nepoznatih zlatarskih umotvora nalazi po crkvah, monastirih i kojekuda raztrešenih.

Mi ćemo se u našem Viestniku od sada i ovimi spomenici većom pomnjom baviti. Za sada priobćujemo ponajprije opis jednoga kaleža i jedne čaše, od kojih se prvi spomenik u sbirci starina pisca ovoga članka, a drugi u narodnom arkeologičkom muzeju zagrebačkom nalazi.

I.

Srebrni, dobro pozlaćeni i umjetnom rezbarijom izkićeni kalež (potir), kojega sliku priobćujemo na sljedećoj strani nabavio je pisac ovoga članka od grofa Bethlema, činovnika kod gubernije riečke, u kojega obitelji čuvao se dugo vremena u Erdelju.

Kalež je visok $22\frac{1}{2}$ centimetra, gornja šupljina široka je $8\frac{1}{2}$ centm., dubljina čaše ima 8 cm., a podnožje široko je $11\frac{1}{2}$ cm.

Staroslavenski nadpis oko kaležne čaše glasi ovako:

† сѣ потӣ · сѣтвори · ѡдаріе · вѣ · снѣта̄ · и кнѣгнне єго се †
мка.

(† снѣ потир сѣтвори пѣндаріе келе снѣтарь и кнѣгнне єго семка †)

(† Hoc πωτάριον faciendum curavit Pandarje magnus spatharius et domina ejus Semka.)

Pri čitanju ovoga nadpisa bijaše najveća poteškoća protumačiti ime velikoga spatara. Ja sam iz prvine čitao »pan Andrije i »pan Darije«. ¹ Ali priobćiv nadpis našim slavenskim filologom gg Miklošiću i Jagiću, izjaviše se oba, da se ovo ime u savezu kao jedna rieč čitati imade. S toga moglo bi se čitati Pandarije (stsl. Pantalije) ili Pančarije sr. Panča, Panče (Pantzus), Pančin. Pančo. ²

Ime velespatarove supruge (kneginje) čitali su neki сеника, nu Dr. Miklošić učini me pozorna na nadpis druge dole opisane čaše, na kojemu je pisme **н** (**М**) u rieči **своємъ** uprav ovako izrezano, kao i na našem kaležu, te se s toga ovo ime svakako kao Semka ³ čitati ima.

Drugo je važno pitanje, kojemu narodu pripadahu na kaležu spomenuti velispatar i njegova knjeginja Semka?

Prem da su u staro doba i Bugari imali velespatara, to bi se ipak usudio utvrditi, da naš velespatar Pandarije ili Pančarije zajedno s kneginjom Semkom, pripadahu narodu rumunjskomu; jer držim, da nadpis na kaležu nije stariji od XV. ili XVI. vieka, kad je Bugarska jur od davna stenjala pod gospodstvom turskim, dočim je Vlaška i Moldavska imala još uvijek svoje vladare i boljare.

Da kalež nije mlađi od XVI. vieka, svjedoči nam kasniji poljski nadpis od g. 1604., koji se nalazi na podnožju kaleža, te ovako glasi:

a. iz vana :

ZA PANOVANIA IEGO MOSCI BERNATA MACIOWSKIEGO
KARDINALA I BISKVPA KRAKOWSKIEGO ZA X. (Ksienża)
STANISLAWA PLIESIKA PLEBANA SCZVROWSKIEGO, SLA-
HETNIE VRODZONY.

b. iz nutra :

STANISLAV DVI EBA ZASAYCZA SOLTYS ZROLOWEY KVPIL
KIELICH KV CZCI KV CHWALE PANV BOGV DO KOSCIOLA
SCZVROWSKIEGO SWEY WIERY PRAZY. A. D. 1604.

¹ Sravni Dara, Даря. Moroškin, Onomasticon slavicum.

² Moroškin. onomasticon.

³ Sravni : Sema, Semka, Semeika, Simka (Simeonida). Moroškin, Onom. slavicum.

Iz ovoga nadpisa razabire se dakle, da je g. 1604. za vrijeme Bernata Mačiovskoga, kardinala i biskupa krakovskoga i popa Stanislava Pliesika, plovana sčurovskoga, kupio taj kalež plemeniti Stanislav Duleba, za crkvu sčurovsku.¹

Šteta, što nije zabilježeno, gdje i od koga je kupljen isti kalež, te tako ostaje za uvijek tajna, odkuda je ova posuda pravoslavne crkve dospjela u katoličku crkvu poljsku. Isto takova je tajna, kako se je s vremenom naš spomenik iz Poljske povratio opet u polurumunjsku zemlju Erdelj, i u dvorove grofova Bethlema, od kuda dodje napokon u Hrvatsku.

II.

Sreberna, stranom pozlaćena čaša zagrebačkog ark. muzeja, oblika je podugačkog, od zgora širja, od zdola užja. U visini ima $18\frac{3}{4}$ centm., u gornjoj širini $12\frac{1}{2}$ ctm., u donjoj širini $8\frac{1}{4}$ ctm.

Kako se iz ove slike razabrati može, izkićena je čaša na gornjoj širini pozlaćenimi arabeski, izpod kojih izrezan je poput grba

¹ Miesta Szezurow i Szezurowa leže u Galiciji, okružju bohinjskom.

monogram, od zgora sa znakom sličnim sidru, a s objih stranah ima ćirilsko pismo М. Od zdola u sredini latinsko pismo S, a s objih stranah L.

U sredini i na podnožju čaše stoji u dva reda sljedeći nadpis:
 † СІА КВНА ДАРОКА ПАНЬ СТРОМУЪ ЛОГОФѢ. ФИНЪ СВОЕМЪ БОСИНЪ УАШНИКЪ.
 К ЛШО ІЗУФ. АН. МІ

(† Hunc poculum donavit dominus Stroičb logotheta filio (baptis- mali) suo Bosne, pincernae, Anno 7099 (1591) Aprilis XVIII.)

Oblik »сіа квна« mjesto »сію квна«, kao i »финъ« mjesto »сина«, a i rieč »логофети.« daju nagadjati, da je i ova čaša potekla iz Rumunjske ili Bugarske.

Nu šta će reći rieč »Bosni«? Ima li ovo značiti ime zemlje Bosne, ili pako ime krstno?

Ako uzmemo u obzir, da pokrajina Bosna koncem XVI. vieka nije mogla imati svojih čašnika ili peharnika, pa da tada ni u susjednoj Hrvatskoj ili Ugarskoj nijedan velikaš naslov bosanskog čašnika nosio nije, to onda možemo potpunom vjerojatnošću utvrditi, da je ovdje ime Bosna, svakako ime krstno. I doista nalazimo u hrvatskih listinah isto ime. U jednoj listini g. 1103. spominje se medju podpisanimi svjedoci *Bosna*, kaludjer (*Bosna monachus*)¹ a Moroškin u svom »slavjanskom imenoslovu« spominje česka i moravska imena: Bosa, Bosak, Bosata, poljski Bosanta. Imadu i Srbliji ime Bosanko i Bosanka. Na našoj čaši ima se dakle ime Bosna ili »Bosan« (Bosni) rasumjevati kao krstno ime čašnika, kojemu logofet Strozić darova istu čašu.

Odkuda je ova čaša dospjela u naš narodni muzej nije mi poznato, nu na koliko se sjećam, nabavljena je po pokojuom neumornom iztražitelju starina, majoru Mihalju Sabljaru.

Sirmia citerior et ulterior.

Piše V. Klaić.

Poslanicom od 20. siečnja 1229. dozvoli papa Gregorije IX. na molbu nadbiskupa koločkoga, da se obnovi *sriemska biskupija*, koje bješe u burno doba seobe naroda nestalo². Sielo obnovljene

¹ Gl. moj Codex Dipl. Regni Croatiae II. p. 9.

² Theiner, Mon. Hung. I. p. 88.

biskupije hje smješteno u *Banoštor* na Dunavu, i to u samostan sv. Stjepana prvomučenika, koj bješe još u 12. stoljeću sagradio hrvatski ban Belus (1143—1163.)¹.

Još iste godine, prije nego bi nova biskupija uređena, piše papa Gregorije IX. dne 3. ožujka svomu kapelanu Egidiju, poslaniku u Ugarskoj, po prilici ovako: Koločki nadbiskup saobćio nam je, da je plemenita gospodja . . . . ., sestra kralja ugarskoga (Andrije II.) stekla neku zemlju, koja se zove *ulterior Sirmia* u ime nekoga diela Ugarske, koj zovu *citerior Sirmia*, i da se po nalogu i odredbah rečene kraljeve sestre upravlja ta zemlja, tako da je ona (kraljeva sestra) poslala onamo takodjer nekoga svećenika nadbiskupu podložna za upravitelja *veće crkve* (in maiori ecclesia), koju tamošnji žitelji zovu *biskupskom*, i to za vrijeme, dok mi (rimski papa) o toj crkvi, koja se drži *grčkoga obreda* (Graecorum ritum) te se još nije podvrgla apoštolskoj stolici, nešto odredimo. Medjutim isti nadbiskup (koločki) molio nas je, da pošto je ista crkva u susjedstvu njegovoj crkvi, da ju pridružimo novoj biskupiji, koja će se podići po našoj dozvoli u ovostranom Sriemu (in citeriori Sirmia), i to najviše s toga, što služi na čast apoštolskoj stolici, da Slovjeni i Grci (Sclavi et Greci), koji prebivaju u onoj zemlji, budu privedeni rimskomu obredu i pod rimsku stolicu. Zato nalažemo tebi (Egidiju), da iztražiš, ima li u onoj zemlji biskup, (pa ako bi bio) i htjeo se podložiti rimskoj crkvi, da ga primeš; ako ga pako nebi bilo ili se nebi hotio nama pokoriti, da rečenu crkvu (i zemlju) pridieliš novoj biskupiji«².

Ovo je pismo veoma zanimivo za poviest i topografiju Sriema u prvoj polovici 13. stoljeća, ali je osobito znamenito stoga, što razlikuje dva Sriema (*citerior i ulterior*), čemu inače u spomenicima dosele poznatih nema traga. Prema tomu veoma je mučno opredieliti, što papa Gregorije razumieva pod ovostranim (*citerior*) a što pod onostranim (*ulterior*) Sriemom? Ugarski povjestničar F. Pesty misli³, da se pod ovostranim Sriemom (*citerior Sirmia*) ima razumievati današnji Sriem počam od Save i Mitrovice dalje k sjeveru, a onostrani Sriem (*ulterior*) da je zemlja na jugu Save i Sriema u današnjoj Srbiji. On razlikuje »*cissavanisches* (*citerior*) i *transsavanisches* (*ulterior*) *Syrmien*«, te bi ih po tom razstavljala rieka Sava.

¹ Vjestnik hrv. ark. društva, II. p. 65—68.

² Theiner, Mon. Hung. I. p. 88—89.

³ Die Entstehung Croatiens, p. 26.

U prvi čas čini se tvrdnja Pesty-jeva donakle opravdana. osobito, kad se pomisli, da je i za Rimljanâ Pannonia secunda (sirmiensis) Savu prelazila, i ako se još uvaži, da se malo kasnije iza g. 1229. pomalja Srijemu i Savi na jugu oko g. 1254. nova oblast ugarska, *banovina Mačva* upravo tamo, gdje si Pesty misli, da je bila »Sirmia ulterior«. Pa ipak nema Pesty pravo.

Da bi se mogao što točnije označiti položaj obiju Sirmia, prije svega je nužno obazrijeti se na ono, što nam papa Gregorije IX. o tih oblastih u svom pismu govori. Za *Sirmia citerior* kaže papa najprvo, da je čest Ugarske (pars Ungarie), zatim da je u njoj sielo sriemske biskupije (monasterium de *Cuhet* = *Banoštor* na Dunavu), i napokon, da je istu oblast prije g. 1229. posjedovala sestra ugarskoga kralja Andrije II.; za *Sirmia ulterior* opet čujemo, da je bila naseljena Slovjeni i Grci, da je imala oveću crkvu grčkoga obreda, koju su domaći žitelji zvali *biskupskom*, i još čujemo, da je istu oblast dobila kraljeva sestra g. 1229. ili nešto prije u zamjenu za drugu Sirmiju, zvanu *citerior*.

Sestra kralja Andrije II., o kojoj se tuj govori, zvala se je *Margareta*. Još g. 1186. bješe ju otac Bela III. udao za tadanjega *byzantskoga* cara Izaka II. Angela¹. Nebijaše joj tada ni deset godina. Otac joj bješe prije toga protivnik byzantskih careva, ter vojevaše zajedno sa srbskim velikim županom Stjepanom Nemaujom proti njim. Još g. 1194. haraše on byzantske zemlje, pače prodre sve do Niša i Sofije (Sredca), te ponese ovom prilikom iz Sredca moći bugarskoga svetca Ivana Rilskoga, i odpravi ih u Ugarsku u Ostrogon². Izmirivši se međjutim dvie godine zatim sa carem Izakom II. Angelom i dadši mu kćer svoju za ženu, vrati mu u ime miraza sve oblasti i gradove, što ih bješe za prijašnjih ratova byzantskoj državi oteo. Nu uza to bi ipak određeno, kada i u kojem slučaju da bi se iste oblasti i gradovi imali opet povratiti ugarskim vladarom³.

Za vladanja kralja Andrije II. nalazimo sestru mu, obudovljelu caricu Margaretu zajedno sa sinom njezinim Ivanom u Ugarskoj. Ona zajedno sa sinom živi u južnih predielih Andrijine države, u zemljah i županijah, koje joj bješe brat doznačio. God. 1223., za

¹ Nicetas Choniates (Bonnsko izdanje) p. 481.

² Nicetas, p. 359; Jireček, Istorija Bolgar. Odessa 1878, p. 297.

³ Jireček, op. cit., p. 298.

burnih pokreta u Ugarskoj, bijaše Margareta prinukaua uteći se zaštititi pape Honorija III., koj pismom od 30. ožujka 1223. primi u zaštitu sv. Petra nju samu i sva njezina dobra, što ih njoj bješe poveljom darovao brat Andrija II. Iz ovoga pisma papinoga razabiremo, koje zemlje bijahu tada u vlasti njezinoj, naime »castrum Kewe cum toto comitatu . . . ; Varod quoque, Perben, Camanc et Zilzeng cum villis . . . ; regale predium Elyud . . . ; nec non et alia tria (predia) in Baachiensi provincia constituta, videlicet Soya, Curth et Mirislon . . . «¹. Margareta dakle posjedovala je g. 1223. svu županiju Kewe, (koja se je sterala uz Dunav medju istom riekom i Fruškom gorom) zajedno sa gradovi i seli; *Banoštorom* (Kewe), *Petrovaradinom* (Varod), *Kamenicom* (Camonc) i *Susjekom* (Zilzeng); osim toga imala je posjeda i u *bačkoj županiji* na sjeveru Dunava. Kada po tom u pismu pape Gregorija IX. čitamo, da je Margareta bila prije g. 1229. gospodarica oblasti »*Sirmia citerior*«, a s druge strane znademo, da je g. 1223. upravljala županijom »Kewe« i donekle županijom bačkom na sjeveru Dunava; to nam je lahko opredieliti i položaj oblasti »*Sirmia citerior*«. Bijaše to po svoj prilici oblast, koja je obuhvatala županiju Kewe uz Dunav (od Iloka do Karlovaca), zatim na sjeveru Dunava županiju bačku medju Dunavom i Tisom sve negdje do rimskih šanaca (Römer Schanze).

Nu gdje je bila *Sirmia ulterior*? U isto doba, dok je Margareta upravljala županijom Kewe i bačkom, podielio je kralj Andrija II. svojoj drugoj ženi Jolanthi na uživanje neke županije, također na jugu svoje države. I kraljicu Jolanthu primio je papa Honorije III. pismom od 7. srpnja 1222. u zaštitu sv. Petra. Iz dotičnoga pisma razabiremo, da je kraljici darovao njezin suprug kralj Andrija: »*banatum cum omibus pertinentiis suis, comitatum de Warastin, . . . comitatum Sumiegiensem, comitatum de Zala i napokon comitatum de Cerem (Serem) cum suis pertinentiis*«².

U isto dakle vrijeme, kad je razarica Margareta upravljala županijama »Kewe« i »Baachiensis«, bila je kraljica Jolautha gospodarica sriemske županije (comitatus de Cerem, bolje Serem) Županija sriemska dakle nespadaše tada na »*Sirmia citerior*«, pošto nije njom upravljala Margareta, — nego sastavljala oblast »*Sirmia ulterior*«.

¹ Theiner, Mon. Hung. I. p. 39.

² Theiner, Mon. Hung. I. p. 35.

Sirmia citerior, za koju se kaže, da je bila čest Ugarske, obuhvataše dakle u prvoj polovici 13. stoljeća županije „Kewe“ i „Baachinensis“, te se prostirale od Fruške gore preko Dunava današnjom Bačkom sve do rimskih šanaca; *Sirmia ulterior* opet zapremaše zemljište od Fruške gore do Save ili županiju sriemsku (comitatus Cerem). Obie oblasti razslavljalo je po tom sljeme (vienac) Fruške gore.

Ove naše rezultate potvrđuju još neke okolnosti.

U pismu pape Gregorija IX. od g. 1229. čitamo, da su žitelji oblasti »*Sirmia ulterior*« zvali svoju veliku crkvu *biskupskom*. U predielu Savi i današnjem Sriemu na jugu, u banovini Mačvi, spominje se doduše kasnije g. 1346. mjesto (a po svoj prilici i crkva) »*Mazonia*« (= Mačva)¹; nu za to mjesto nezna ni historija ni tradicija, da bi ikada bilo sielo biskupa. Naprotiv za prediel medju Savom i Fruškom gorom znade se pozitivno, da je tamo bilo sielo biskupije, poimence u gradu *Sirmiumu* (Mitrovici), te se još pod konac šestoga stoljeća po Is. spominje sriemski (sirmiensis) biskup Sebastijan (591–595). Taj stajahu takodjer i *veoma stare i znamenite crkve sv. Anastuzije i sv. Dimitrije*. Upravo s toga razloga molio je g. 1247. sriemski biskup rimskoga papu, da bi smio stolicu svoje biskupije iz Banoštora, koj bješe od Tatara razoren, prenieti u samostan sv. Dimitrije kod današnje Mitrovice².

Da se je i današnja Bačka još u 12. stoljeću pribrajala Sriemu, svjedoči grčko-byzantski ljetopisac Cinnamus. On pripovieda obsežno, kako je byzantski car Emanuel g. 1164. vojevao sa ugarsko-hrvatskim kraljem Stjepanom III., da bi mu oduzeo pokrajinu Sriem. Cinnamus priča po prilici ovako: »Emanuel predje s obilnom vojskom Savu i dospije u Sriem, . . . Kasnije prodre do Petrovaradina (χωρον Πετράρον), a odavle dalje na zapad . . . Svigdje ga susretnu narod, vodjen svećenici, koji su nosili u rukama evangjelja i pjevali po grčkom obredu svete pjesme . . . Na to predje car rieku Dunav kod nekoga otoka i krene dalje gore, te dopre do nekoga grada *Pagatzion* (πολιν Παγατζιον). Grad taj bijaše prostran, te se je smatrao *metropolom cieloga Sriema* (πολις μητρόπολις ἐν Σιρμίου) . . . U tom gradu stanovaše i *nadbiskup* (ἀρχιερέως)« . . .³

Već po položaju i kretanju Emanuelove vojske suditi nam je, da je Cinnamov Παγατζιον današnji Bač u Bačkoj. U tom nas

¹ Idem, Op. cit. I. p. 701.

² Fejer, Cod. dipl. IV. 1. p. 475—476.

³ Cinnamus, p. 216—217.

utvrđuje i sličnost imena (Παγαρζιον = Παγαρζ = Baach = Bach), a i ta okolnost, što Cinnamus javlja, da je u tom gradu stanovao arhijerej ili nadbiskup¹. Ako je dakle grad Bač bio u 12. stoljeću glavni grad ili metropola Srieima, to je nedvojbeno, da se je i zemlja naokolo njega pribrajala Srieimu, t. j. da je današnja Bačka do rimskih šanaca bila čest Srieima.

Čini se, da se je još za rimskoga vladanja zemlja medju Dunavom i Tisom do rimskih šanaca pribrajala Pannoniji u obće, a kasnije sriemskoj Pannoniji (secunda, sirmiensis) napose.

U prvo vrieme rimskoga vladanja bijaše doduše i današnjemu Srieimu, kao što cijeloj rimskoj državi u tih priedjelih medjom rieka Dunav. Nu pošto je car Trajan g. 106. po Is. staru Daciju osvojio, pridruži on rimskoj državi takodjer i današnju Bačku, koja je prije pripadala Jazygom, a kasnije dacijskomu kralju Decebalu. O tom piše Fr. Kenner ovako: »Nur einen Theil ihres Gebietes (der Jazygen) zog K. Trajan förmlich ein; es ist bezeugt, dass er den von König Decebalus vor Beginn des zweiten Krieges besetzten Theil des Gebietes der Jazygen späterhin, so sehr auch diese darum baten, nicht mehr zurückgegeben habe. Er hat also jenen Landstrich als einen Bestandtheil des Reiches des Decebalus nach dem Rechte, das ihm die Siege über den letztern gaben, betrachtet und als unterworfenes Land behandelt. Ohne Zweifel war dies der südliche Gebiets-theil (Neusatz bis Szegedin), welcher dem Savelande gegen Norden vorlag; indem er ihn besetzte, schloss er wenigstens theilweise die Lücke, die zwischen Pannonien und Dacien offen geblieben war, und verlieh dem Savelande ein schützendes Vorland gegen die Barbaren. Es ist selbstverständlich, dass der occupirte Landstrich durch Wall und Graben gegen das übrige Jazygenland abgesperret wurde; man findet die Reste dieser Schanze noch heutzutage vor . . . «².

Zemlja medju Tisom i Dunavom (današnja Bačka), čim bješe g. 106. ili 107. postala rimskom, pridružena bi nedvojbeno pokrajini Pannoniji, kojoj bijaše branikom. U četvrtom stoljeću spade poimence pod Pannoniju sriemsku (secunda, sirmiensis); te još g. 535. čitamo

¹ U jednoj povelji od g. 1163. čitamo: „*Michone bachiensi archiepiscopo*“ Kuk. Cod. dipl. II. p. 67.

² Noricum und Pannonia, Wien 1870., pag. 31. — Sravni još str. 118., gdje pisac opisuje ostatke rimskih (Trajanovih) šanaca u današnjoj Bačkoj (od Dunava do Tise).

u jednom pismu byzantskoga cara Justinijana: »*pars secundae Pannoniae, quae in Bacensi est civitate*¹. *Bacensis civitas* (Bač) bijaše dakle g. 535. u jednoj česti Pannonije secundae ili sirmiensis.

Rimski nadpis u Varaždinskih Toplicah.

Početkom mjeseca rujna t. g. naišlo se je prigodom izkapanja jednoga zdenca u seljačkoj kući blizu ulaza u kupalištui perivoj u Varaždinskih Toplicah na trag jedne starorimske sgrade, sagrađjene velikim djelom od bijeloga mramora. Visoka Vlada, doznajuć ovu okolnost, izaslala je podpisanoga², da te starodavne ruševine na mjestu prouči i ob uspjehu izvjesti. Podpisani došao je na licu mjesta do osvedočenja, da je ova sgrada starorimska kupelj bila, te da bi se daljnim strukovnim izkapanjem na tomu mjestu do veoma znamenitih rezultata moglo doći³.

Medjutim evo jedan starorimski nadpis, koj se je na tom mjestu izkopao:

NYPHAS·SALVTARES
M·RVTILIVS·LVPVS·TR·MIL·
LEG·XXII·Q·TR·PL·
LEG·AVG·LEG·XIII·GEM·

Imade se ovako čitati: NYPHAS·SALVTARES·Marcus·RVTILIVS·LVPVS·TRibunus·MILitum·LEGionis·XXII·Quaestor⁴·TRibunus·

¹ Kukulj. Cod. dipl. I. p. 3.

² U odsutnosti muz. ravnatelja.

³ Spomenuto je već bilo u Viestniku g. 1879. str. 35 (Toplice Varaždinske), da se je još g. 1878. uprav na tom mjestu naišlo „na očite tragove nekadašnjih kupelja“, te se dodavalo: „a bilo bi veoma probitačno po isti muzej, da se to na starinah veoma bogato tlo sustavno iztraži“.

⁴ Q za *Quaestor* dolazi kadkada u nadpisih i kao vojnička čast (*V. Corp. Insc. Lat. III. n. 1396, 4858, 5944*), te po Forcelliniu „*quaestores militares, erant magistratus minores, qui mittebantur cum imperatoribus, cum consulibus, vel cum praetoribus, in militiam ad administrandam rem pecuniariam et praedam*“ (*V. Cic. Sen. 10., Liv. 26, 47 etc.*). Ovdje bi se činilo, da bi se ono Q moglo prije raztumačiti sa *Questionarius* (a *questionibus*), isto no poveća vojnička čast (*V. Corp. Inscr. Lat. II. n. 4156; III. n. 3162 b; VIII. n. 2586, 2751 itd.*), ali koja bi se bolje dolikovala jednomu, koj je od časti *Tribunus militum* postao dalje *tribunus pro legato* i napokon *legatus Augusti*.

PLEbis¹-LEGatus-AVGusti-LEGionis-XIII-GEMinae². — Nadpis stoji na velikoj 2 metra širokoj i 1 metar visokoj ploči od bjelog mramora, te je osobito liepo sačuvan, premda je, kada je nadjen, bio sasvim pokrit sumpornim sedimentom.

Zanimiv je oblik *accusativa* mjesto dativa u NYMPHAS-SALVTARES³. — Ime M. Rutilia Lupa nedolazi u drugih pozuatih panonskih nadpisih, akoprem je isti Rutilius, kako se iz našega nadpisa vidi, dosta visok dostojanstvenik bio⁴.

Kao kuriozum mi je još spomenuti, da vlasnik dotične kuće, gdje je ovaj nadpis nadjen, za isti zahtjeva 200 forinta!!

Dr. Bojničić.

¹ *Tribunus plebis* bijaše sasvim građanska čast u Rimu, te jedva da ju dobio *Rutilius tribunus militum*, o kom se vidi, da je neprekidno u vojski daleko od Rima služio. Moglo bi se ono PL (ako je uprav tako na kamenu) razstaviti sa piknjom P-L, te onda bi se vojničke časti Rutilijeve postepeno prikazale, naime *tribunus militum leg. XXII, questionarius, tribunus pro legato, legatus Augusti leg. XIII. geminae*. U jednom dračkom nadpisu dolazi L. Titinius Sulpicianus kao TR-MIL-ET-TR-MIL-PRO LEGATO (C. I. L. III. p. 117 n. 605. V. Orelli n. 4027. Tac. Ann. 15, 28 etc.).

² Imamo još jednog *Leg. Aug. leg. XIII. gem.*, koj u to doba postavi spomenik isto *Nymphis* u Toplicah Varaždinskih, a to je M. Fabius Fabullus (V. *Viestnik l. c.*).

³ Ovaj oblik postaje sasvim pravilan, ako se doda glagol (na pr. *deprecatur*) umietno izostavljen. U ostalom *accusativus pro nominativo vel c couverso* često dolazi u nadpisih. *Nymphae* pako *salutares* poznate su iz nadpisa u istih Toplicah našastog (V. *Viestnik l. c. str. 41*) u dvorištu kuće br. 45, valjda gdje i ovaj ili na blizu. I *gens* Rutilia poznata je uprav u gornjoj Panoniji (C. I. L. III. n. 4486, 4591, 4603).

⁴ Mukom se mimolazi što je najvažnije, kada je naime ovaj nadpis postavljen bio. Nemože biti sumnje, da ga je Rutilius dao postaviti, u što je obnašao čast *Leg. Aug. leg. XIII. gen.* Znamo pako, da su o polovici prvoga stoljeća po Is. u gornjoj Panoniji stanovale tri legije, naime IX Hispana, VIII Augusta i XV, i da je prvu Claudius poslao u Bretanju (Tac. Ann. 14, 32), drugu Nero u Mesiju (Tac. Hist. 1, 79 cf. 3, 10); a i treća prodje u istok oko g. 63 po Is. (Tac. Ann. 15, 26). Na mjesto njih dođoše samo dvie druge, t. j. iz gornje Njemačke XIII gemina (ova po Mommsenu vjerojatno umah po odlasku leg. VIII Aug.), o kojoj se izviestno zna, da je god. 69. po Is. zimovala u Optuju (Poetovio, dakle blizu Varaždinskih Toplica. V. C. I. L. III. p. 510); i leg VII gemina, koju je u to doba ustrojio bio Galba (Tac. Hist. 2, 11, 67, 86). Ona t. j. leg. XIII iz Optuja prodje kašnje u Vindobona, a stoprv Trajanus oko g. 107. odpravi ju u Daciju, te se više ovamo nepovrati (V. *Viestnik l. c.*). Nadpis dakle gori naveden, bje postavljen oko g. 69. po Is. Opazke uredništva.

M a t o K a p o r

starinar.

Mato Kapor rodio se je u gradu Korčuli dne 1. januara 1789. od Marka Antuna i Ivanke Lovrićevićeve, obodvoje građanskoga roda. Prije su se Matovi stari bavili gradjenjem brodovlja, i tako su stekli liepa imetka, da lagodno živu. Nije bilo mučno Marku Antunu, da vrstno odgoji sinove, i da jim propusti na volju, da se zabavljaju naukom. Mato (neznam zašto) nije izučio nauka kod kakve univarse, ali se je izobrazio u svome rodnome mjestu kod kanonika starodavne stolne crkve. Najglavniji mu je bio učitelj kan. Mihovil Depolo, koj je dočekao, da pročita pečatnicu pape Lava XII. „*Locum Beati Petri*“, kojom je bila ukinuta episkopska stolica (g. 1828.) u Korčuli; a tad mješte *sborne kanoničke škole* Austrija je otvorila dvorazrednu školu. Evo u koja je vremena Mato stupio u bieli svijet, ali to nije moje pitanje, da tumačim i razglabam različite struje, koje su onda vladale, jer nebi ovo stalo u strogo znanstvenome listu, pa je sve ovo liepo napomenuo g. Petar Franasović u *Slovincu* br. 16. str. 310 g. 1880.

Kad je Mato svršio *sborne nauke*, po majčinnu svjetu podje da se vježba u juristici kod vriednoga odvjetnika Mateja Miloša, koj je bio engleskim tajnikom na Korčuli (za Petra Lovvena) do god. 1814. Ali najviše je Mata svrnuo na ozbiljno učenje čelični primjer brata mu Ivana, dobroga i glasovitoga nadpopa sv. Hieronima u Rimu. Pop je Ivan duboko bio učen u povjesti, pa je i brata na to naveo. Nadpop Kapor bio je u prigodi, da se posveti visokoj nanci, jerbo, baš marljivo, nakupi u Rimu i drugovdje krasuu sbirku *novuca, medalja, posuda, korniola, slika* itd., *rukopisa* najviše vriednosti i *knjiga* najstarijih edikcija. Kod vrloga su se kanonika svjetovali i vriedni učenjaci, a navlastito *numismatici*. Ivan je dosta izučio i napisao u Rimu¹. Pod starost odreče se svetohieronimske prebende. te dodje kod svoga brata Ambrogja, i donese sobom sve znanstvene dragocienosti. Umre na Korčuli g. 1846. i zasluži,

¹ Osim učenih rukopisa na talijanskomu i našem jeziku (ponajviše su pjesme na našem jeziku), ostavi tiskana sliedeća djela:

- a) Della patria di S. Girolamo. Roma nel 1828, presso Bourlié.
- b) Sullo stesso tenore, seconda risposta al canonico Stancovich nel 1831. Zara coi tipi Battara.
- c) Della lingua illirica, dimostrazione della sua antichità. Spalato 1844 presso Oliveti.

da ga N. Tommaseo uvrsti u učene i odlične naše muževe. — Ove sam crtice prije udario, da pokažem, da je Mato stupao za dobrim stopama. Kad se povratio iz Monopolja, gdje je bio zaposlen kod bogate trgovačke kuće, za pet godina propatuje gotovo kroz svu Taliju, da se naobrazi, pa se ustavi u Rimu dvie godine kod brata nadpopa. U Rimu je ozbiljno učio i dan i noć, te se je upoznao s odličnim muževima i s njima je pohađjao one starodavne biblioteke, gdje je neprestano vodio bilješke za našu domaću povjest. Kad se povratio u domovinu, počne, da sakuplja marljivo starine, a navlastito rimske nadpise, pa da jih objelodanjuje uz glasovitoga P. Nižetića (Nisiteo) u *zadarskim novinama*. Dne 14. marta 1834. Mato bude imenovan korčulanskim načelnikom, te mu ova čast odnese dosta vremena, jer je mjesto bilo dosta zapušteno, i njemu je valjalo, da uredi navlastito svoj obljubljeni grad¹. Obćina je bila tako siromašna, da je valjalo, da joj on uzajme svoga novca bez ikakve kamate. Pod njime su se probile nove ceste preko svega otoka², otvorila se ženska škola, umanjila se desetinja, i njegovim se savjetom započeo novi popis pučanstva (censiment). On je bio prvi, koj je želio, da se povrati sjaj drevnoj katedrali, jer je prosio, da postane sv. Marko kolegijatom. Svak ga je podupirao kao pravedna i pametna muža, pa i ista je vlada mislila, da nagradi njegovo slavno djelovanje; ali mu smrt pokosi život u 54. g. dne 28. novembra 1842.

Svak ga je živ oplakao kao veleučena i poštena gradjanina, a i dalmatinski su listovi o njemu oduševljeno govorili³. Spomenuti je Nižetić uzkliknuo: „*La patria ha ben ragione di ricordarlo e di piangerto*“⁴. Učeni ga prof. Sime Ljubić prikazuje svietu kao veoma zaslužna muža po našu domovinu⁵. — Mato je Kapor bio uzor marljivosti i udruženosti. Od njega nam je ostao čitav niz bisera u *zadarskim novinama*:

- a) 1834. II. 47—48. Dissertazione del canonico Sallicich sull'iscrizione dell'acquedotto di Epidauro; e la Bolla di Leone X, colla quale prometteva il vescovado di Lesina a Giacomo de Banisiis.

¹ Slovinac ut supra.

² Ibid.

³ „*Gazzetta di Zara*“ Nr. 100, 103.

⁴ „*La Dalmazia*“ foglio letterario Nr. 10, an. 1846.

⁵ „*Dizionario biografico*“ degli uomini illustri della Dalmazia. Vienna 1856.

- b) 1835. II. 19. Sulla patria di Mattia Flacco illirico, e di Pietro Barnaba Ferro. — II. 24. Sui bachi da seta. — II. 29. Belle arti in Dalmazia, e sul medaglione di Alfonso re d' Aragona, fatto da Paolo di Ragusa. — II. 40. Biografia di M. Luca de Tollentis vescovo di Sebenico. — II. 68, 69. Sui tipografi Dalmati coll' elenco dei libri stampati dagli stessi. — II. 78. Sulle medaglie Faresi.
- c) 1836. II. 53. Sulle monete di Lissa. — II. 57. Biografia di Sava Vladislavich di Ragusa.
- d) 1837. II. 34. Notizie biografiche di illustri dalmati, e di tre uditori di Rota Traurini.
- e) 1838. II. 18. Su Gallicano martire. — II. 19. Sulla famiglia Aurelia Valeria.
- f) 1839. II. 64, 65. Cenni numismatici su Curzola e sulle monete della stessa, con alcune iscrizioni ritrovate in varii luoghi dell' isola.
- g) 1840. II. 13. Che la battaglia navale fra Vatinio e M. Ottavio sia successa presso Torcola (Tauris), e non già presso Giuppana.
- h) 1841. II. 102. Catalogo delle opere di illustri Ragusei, che si trovano in varie biblioteche, e che finallora non erano state citate.
- i) 1842. II. 51. Su di un documento dell' Imp. Sigismondo indirizzato ai Curzolani del 1402, dal quale risulta, che in quell'anno erano bani di Dalmazia, Croazia e Slavonia Eberardo Vescovo di Zagabria ed Emerico priore di Vrana.
- Dva brata Kapora ukopana su u ovećoj raci na groblju *Sr. Križa u Korčuli*. Nad sliedećim nadpisom prekrizene su dvije granične pôme, a nad njima zvezda:

ALLE FRATERNE CENERI
DI MATTEO CAPOR
DI CVRZOLA PODESTÀ BENEMERITO
IL 28 NOVEMBRE 1840¹
E DI GIOVANNI CAPOR
PIO ARCIPRETE DEGL' ILLIRICI IN ROMA
IL 3 GENNAIO 1840²
ALLA PATRIA RAPITI
L' AFFETTIVO SVPERSTITE AMBROGIO
P.

¹ Pogriška je kamenarova; valja da bude 1842.

² Pogriška je kamenarova; valja da bude 1846.

Pred sobom mi je hrpa Kaporovih bilježaka, prepisa starih izprava, nadpisa itd. Da mi nije, da se borim prostorom, naveo bi po koju certu, koja bi koristila za razvitak arheologije; ali, pošto su te bilješke napisane izključivo talijanski, počet ću jih navadjati u drugomu listu. Svakako mi je napomenuti, da je zlamenita sbirka nadpisa rimskih, grčkih itd. Mato je Kapor bio u dopisivanju s Kararom, s Dubrovčaninom Agićem malobraćaninom, M. de Casotti-om itd., i s mnogim učenim talijancima, a navlastito zaslužuje, da se osvrnem na njegove listove (16 izbranih) i P. Nižetića (14 izbranih) t. j. od godine 1835. do godine 1841.

U spomenutim se poslanicama svjetuju u arheologiji i u povjesti dva prijatelja učenjaka, a za primjer navadjam samo dva najkraća lista, premda nijesu od velike zlamenitosti:

Signor amico pregiatissimo.

Nè posso nè devo immorare vieppiù senza accusarle in ricevimento della graditissima sua 19 febbraio, ma sono talmente occupato con affari anche in continuazione, che nego di spesso il discreto e ben necessario riposo alla mia vita, e quindi tanto necessario alla sua conservazione, per cui non mi dilungo, e sarò brevissimo, come forse fin ora non sono stato giammai. O letto col solito piacere l'anzidetta grata sua, e la ringrazio delle varie notizie comunicatemi relativamente alla raccolta di lei, e godo finanche che à scoperto un nuovo termine latino ignoto ai tre *F.*, cioè *Faciolati*, *Forcelini* e *Furlanetto*. — In quanto ai due *MM.* (Magistri Mercuriales), che s' incontrano nelle lapidi di Nerenta, io, comechè scarso di cognizioni lapidarie, non saprei indicarle più di quello Ella dottamente à eruito e proposto, e ritengo, che almeno le finali proposizioni di lei saranno accettate; altrimenti l'Istituto (archeologico di Roma), composto di uomini in tal genere dottissimi, ne addotti un'interpretazione di suo genio, e che meglio di ogni altra potrà incontrare anco l'approvazione generale. Cogli ultimi viaggi del piroscavo per la Dalmazia conobbi qui varii letterati Slavi, fra i quali Vuk Stefanovich coletore delle *Narodne Servianske i Dalmatinske pisme*, e Lodovico Gaj autore ed editore della Gazzetta di Agram, uomo quest'ultimo come mi pare ben dotto specialmente nelle slaviche cose. Egli mi diceva, che in una lapide romana di Nerenta si legge la voce di *Volodemerius*, che sarebbe lo stesso che *Vladimir* in illirico. Non sono andato addietro a ricercarlo ove esiste, o da chi è riportata tale lapide od iscrizione. Se Ella la tiene, io la prego di volermela trascrivere e spedire; e così ogni altra Dalmata, in cui trovasse qualche voce senza dubitazione illirica, locchè potrebbe servire al mio fratello arciprete per un lavoro letterario, che si è proposto di fare.

Seusi alla libertà. Mi comandi, e mi creda colla solita distinta estimazione e particolar attaccamento. — Curzola, 28 Giugno 1841.

Suo affezionatissimo amico Matteo Capor.

F. All'Ornatissimo Signor Sig. *Pietro Nisiteo. Cittavecchia.*

Evo odgovora:

Città Vecchia 2. agosto 1841. — Signor amico pregiatissimo. — Rispondo alla gradita sua 28. giugno, giorni fa ricevuta. Devo esser breve per risparmiare gli occhi. Soffersi una gagliardissima infiammazione, e mi devo tenere in riguardo. Le iscrizioni, delle quali le fece parola il signor Gaj, sono assolutamente apocriefe; se intende parlare di quelle siocamente inventate da Prudenzio Narentino, e riportate nell' operetta stampata in Venezia l' anno 1781, la quale ha per titolo: *De Regno Bosniae etc. De Narbonensi Urbe etc. De laudibus inclitae familiae Vladimirovich etc.* E appunto per esaltare la famiglia Vladimirovich con grande impudenza e con maggiore ignoranza ha ignorantemente composte delle iscrizioni latine dell' epoca dei Romani, per dar prova agli sciocchi, che gli antenati della famiglia Vladimirovich fossero già dai tempi della Romana Republica. Per non affaticare gli occhi non posso farle conoscere le iscrizioni in discorso. Sono quattro. Le basterà questa:

VENERI VICTRICI
SACRVM
L·V·S·P·L·L·T.

e queste sigle sono lette dall' impudente Frate: LVCIVS·VLADIMIRIVS·SVPREMVS·PRÆTOR·LIBENS·LOCAVIT·TEMPLVM. Nessuno le potrebbe leggere così, se non esso, che le ha inventate. — Mi continui la di lei amicizia, e mi creda

Suo affezionatissimo Pietro Nisiteo.

F. All' egregio signore il signor *Matteo Capor. Corzola.*

Vid Vuletić Vukasović.

Rimski novci carski zem. muzeja u Zagrebu,

kjih nema u Cohenu ili se u čem od njegovih razlikuju.

(Nastavak. V. Viestnik 1882. br. 3, str. 88.)

Marcus Aurelius Claudius (II. Gothicus).

(*God. 268—270.*)

14. **DIVO CLAVDIO.** — Glava Klandijeva zračna desno.

PROVID .AVG. — Boginja providnosti, stojeći lievo, pokazuje prutićem na kruglju, koja pred njom stoji na tlu, i drži obilnicu. U polju **X.**

Sr. Cohen V. 101 br. 161. Bronz.

15. **IMP .CLAVDIVS .AVG.** — Poprsje Klandijevo zračno desno.

PROVIDEN .AVG. — Božica providnosti, stojeći lievo, pokazuje prutićem na kruglju. koja joj je pred nogama, i drži obilnicu; u polju **S.**

Sr. Cohen V. 102 br. 165. Bronz.

16. **IMP. C. M. AVR. CLAUDIVS. AVG.** — Poprsje Klaudijevo zračno desno.
SALV — S AVG. — Božica zdravlja, stojeći desno, hrani zmiju u svóm naručaju. U podkrajku **S. P. Q. R.**
 Sr. Cohen V. 105 br. 190. Bronz.
17. **IMP. CLAUDIVS. AVG.** — Poprsje Klaudijevo zračno desno.
VICTORIA. AVG. — Božica pobjede, stojeći lievo, drži vjenac i paomu.
 Sr. Cohen V. 107 br. 209. Bronz.
18. **IMP. CLAUDIVS. AVG.** — Glava Klaudijeva zračna desno.
VICTORIA. AVG. — Pobjeda, stojeći lievo, drži vjenac i paomu.
 Sr. Cohen V. 108 br. 215. Malo veći bronz ali mnogo težji, 10.34 gr.
19. **IMP. CLAUDIVS. AVG.** — Glava Klaudijeva zračna desno.
VIRTVS. AVG. — Mars kacigast, stojeći lievo, drži grančicu i koplje; do noguh mu štit, a u polju **Ć.**
 Sr. Cohen V. 109 br. 223 i 230. Bronz.
20. Isto kao br. 19, nego u zadku nema štita do noguh Marsovih.
21. **IMP. C. M. AVR. CLAUDIVS. AVG.** — Poprsje Klaudijevo zračno desno s oklopom.
VIRTVTI. AVG. — Trofej medju dva siedeća sužnja. U podkrajku **S. P. Q. R.**
 Sr. Cohen V. 110 br. 232, velec, da je mali bronz, dočim je naš od povećih Klaudijevih.

Marcus Aurelius Quintillus.

(*God. 270.*)

1. **QuintILLVS Aug.** — Glava careva zračna desno.
ConsECRATIO. — Čini se, da je po sriedi oraó, a ne gorući žrtvenik.
 Sr. Cohen V. 115 br. 16. Bronz veoma iztrošen. Teži 1,02 gr.
2. **IMP. C. M. AVR. QVINTILLVS AVG.** — Poprsje carevo zračno desno sa plaštom.
PROVIDEN. AVG. — Boginja providnosti, stojeći lievo, pokazuje prutićem na kruglju stojeću na tlu, i drži obilnicu; u polju **T.**
 Sr. Cohen V. 118 br. 44, koj izrično izključuje ono **T** u polju zadka.
 Bronz.

Cajus Lucius Domitius Aurelianus.

(God. 270—274.)

1. **IMP . C . AVRELIANVS AVG.** — Poprsje Aurelianovo zračno lievo s plaštom.
CONCORDIA MILI. — Boginja sloge, stojeći lievo, drži dva vojna znaka.
 Sr. Cohen V. 132 br. 65. Bronz.
2. **IMP . AVRELIANVS AVG.** — Poprsje Aurelianovo zračno desno sa oklopom.
ORIENS AVG. — Sunce zračno na pola golo, diže desnu ruku i drži kruglju. Do noguh mu lievo sužanj siedeći na tlu zavezanih ruku na leđjih. Sunce, stupajuć lievo, diže nogu na leđja sužnja na upravni kut.
 Sr. Cohen V. 141 br. 136. Bronz.
3. **AVRELIANVS AVG.** — Poprsje Aurelianovo zračno desno sa oklopom.
ORIENS AVG. — Sunce zračno na pola golo, stojeći lievo, drži desnicu u vis a u lievici kruglju; do noguh mu lievo bradati sužanj, desno obrnut, pružajući mu ruku. U podkrajku **P**.
 Sr. Cohen V. 141 br. 133. Bronz.
4. **IMP . C . AVRELIANVS AVG.** — Poprsje Aurelianovo zračno desno sa oklopom.
ORIENS AVG. — Sunce zračno na pola golo, stojeći lievo, drži desnicu u vis a u lievici kruglju; do noguh mu sa svake strane po jedan sužanj sjedeći na zemlji; ruke jim zada savezane. U podkrajku **Q (M?)**.
 Sr. Cohen V. 141 br. 134. Bronz, dva komada.
5. **AVRELIANVS AVG.** — Poprsje zračno desno sa oklopom.
ORIENS AVG. — Sunce zračno na pola golo lievo, stupa na leđja lievo sjedećega sužnja na zemlji; desno, isto tako sjedeći drugi sužanj; obima su ruke svezane izada. U podkrajku **BC (S?)**.
 Sr. Cohen V. 142 br. 139. Bronz, dva komada.
6. **IMP . C . AVRELIANVS P . F . AVG.** — Poprsje Aurelianovo zračno desno s oklopom.

RESTITVT . ORBIS. — Ženskinja, stojeći desno, pruža vjenac stojećemu Aurelianu lovorvjenčanu, vojnički odjevenu i držećemu koplje. Doli po sriedi zvjezdica, a u podkrajku **K H . Π.**

Sr. Cohen V. 146 br. 166. Bronz.

7. **IMP . AVRELIANVS P . AVG.** — Poprsje Aurelianovo zračno desno s oklopom.

Zadak kao br. 6.

Sr. Cohen V. 146 br. 167. Bronz.

8. **IMP . C . AVRELIANVS INVICTVS P . F . AVG.** — Poprsje Aurelianovo zračno desno s oklopom.

Zadak kao br. 6.

Sr. Cohen V. 146 br. 169. Bronz.

9. **AVRELIANVS AVG.** — Poprsje Aurelianovo zračno desno s oklopom.

RESTITVTOR ORBIS. — Ženskinja, stojeći desno, pruža vjenac stojećemu Aurelianu lovorvjenčanu, vojnički odjevenu i držećemu koplje.

Sr. Cohen V. 147 br. 177. Bronz.

10. **IMP . C . AVRELIANVS AVG.** — Poprsje Aurelianovo zračno desno s oklopom.

RESTITVTOR ORBIS. — Ženskinja, stojeći desno, pruža vjenac stojećemu Aurelianu lovorvjenčanu, vojnički odjevenu i držećemu koplje; do noguh Aurelianovih kleči sužanj na tlu i diže ruke. U podkrajku *** H.**

Sr. Cohen V. 148 br. 179. Bronz.

11. **IMP . C . AVRELIANVS AVG.** — Poprsje zračno Aurelianovo desno s oklopom.

SOLI INVICTO. — Sunce zračno na pola golo, stojeći lievo, diže desnicu a u lievici drži kruglju.

Sr. Cohen V. 149 br. 188. Bronz.

12. **IMP . C . AVRELIANVS AVG.** — Poprsje zračno Aurelianovo desno s oklopom.

VICTORIA AVG. — Pobjeda korača lievo, držeć vjenac i paomu; pred njom sjedi sužanj na zemlji, rukuh savezanih izada.

Sr. Cohen V. 150 br. 198. Bronz pomanji.

(Dalje sledi)

S. L.

D o p i s i.

1.

»Jastrebarsko, 18. svibnja 1882. — Veleučeni gospodine. U Malunju, po prilici 4 kilometra od Jastrebarskoga prema sv. Jani, kopao je dne 10. t. m. nieki Franjo Budinščak sa svojimi težaci zemlju, hotеći odkopat obronak brežuljka, da uzmogne tamo sagraditi kućicu. Kod te prilike izkopaše dva mača, dvie manje i jednu veću sulicu i komad oklopa (ramenicu, sudeć po obliku). Sve je od željeza. Nadjoše tada i lubanju čovječju, al ta se je sva raztepla, tako da uz pomenuto oružje nemogoh ništa dobiti osim komadića kosti.

Bio sam vani. Brežuljak je čunasta oblika. Bez dvojbe ogroman grob. Imade jih u okolici po svoj prilici više. Starina mora biti i u odkritu briežuljku mnogo još ukopanih. Budinščak nije odkopao ni dva tri metra ruba. Prava sredina mogile ostala je netačnuta. Ja sam dao Budinščaku potrebit iznos, da nastavi kopanje. On je inteligentan seljak. Obećao je, da će paziti na težake, da pozorno kopaju i neoštetuju predmeta.

Kod kuće Budinščakove našao sam liepo tesana kamena naskladana, i to nekoliko ploča i velik izduben kamen, kao da je služio za žljeb kod studenca. Rekoše mi, da je izkopano u Ivančićih iznad sv. Jane.

Dodjite, veleuč. gospodine! Možda bismo mogli u okolici naći zanimivih starina, još iz predrimskoga vremena.

Ovi mačevi nisu onako široki, kao *ensis* ili *gladius*. Medjutim — možda se varam. To ćete Vi najbolje znati prosuditi. Čim dočujem uspieh daljega kopanja i pribereh sve izkopane starine, poslat ću sve zemaljskomu muzeju. Vrlo bi mi drago bilo, kad biste Vi izvolili sami ovamo doći ili poslali makar zamienika, viešta arkeologiji. Primite izraz duboka štovanja, kojim ostajem Veleučenosti Vaše pokorni

Vladimir Mažuranić, (kr. podžupan).

Muzealni ravnatelj nije mogao tomu plemenitomu pozivu pogoditi, pošto se tada nalazio u Srijemu, zabavljen izkapanjem starodavne Bassiane (Petrovci). Medjutim se izkapanje u Malunju nastavilo. Ob ovom isti gosp. podžupan blagoizvoli obavijestiti ravnateljstvo nar. arkeol. muzeja 24. istoga svibnja:

»Uspieh nije bio nepovoljan. Toliko je malne nedvojbeno, da u tom humku mora biti još mnogo sličnih predmeta, potičućih iz duboke starine. Dosad izkopane predmete, kako su pobilježeni u priležećem popisu, šaljem slavnomu tomu ravnateljstvu, ter molim ist da dodje koj od gospode arkeologa razvidit stvar na licu mjesta. Pripravan sam pružit svaku moguću pripomoć«.

Popis predmeta, u Malunju izkopanih, veledušno u dar prikazanih zem. arkeol. muzeju od velm. g. podžupana V. Mažuranića :

»1. Tri mača i nekoliko komada od korica. — 2. Dva štita. — 3. Šest sulica, jedna vrlo velika, dvie srednje veličine, a tri pomanje. — 4. Dva komada, reć bi od oklopa. Sve ovo od željeza. — 5. Sapinjača. — 6. Nieki nakit, u dva komada. — 7. Niekoliko komada od sapinjača. Sve ovo od miedi. — 8. Komadi od zemljene žari i svietiljke. — 9. Niekoliko kosti od dviuh lubanja«.

Medjutim i Vis. kr. zem. vlada, koja se sve više brine i za ovaj zem. zavod, obavieščena od istoga podžupana o tom otkriću, 27. svibnja upućivala je muz. ravnateljstvo, neka one brežuljke u Malunju pretraži. Vrativši se muz. ravnatelj iz Sriema, pohiti umah onamo, gdje se na licu mjesta uvjeri o točnosti podžupanovih izvještaja, te je kanio umah se latiti posla, ali poljske ondašnjeg zabave zapriečiše da dobije za to potrebite radnike. Čim bude moguće radnja će se u Malunju nastaviti, pošto se vidi očito, da će se trošak obilno nagraditi. Humci Malunjski potiču bezdvojbeno iz prvog razdoblja predhist. željezne dobe. Tomu su jasni sviedoci gori navedeni predmeti. — Budi dakle hvala najtoplija velm. g. podžupanu V. Mažuraniću od strane nar. arkeol. muzeja i na liepe izvještaje, i na predmete poslone mu u dar, i na znamenitu žrtvu vremena i novca uložena na korist istoga zavoda i napredka same znanosti. Želit je, da Budisavljevića, Muzlera i Mažuranića bude sve više u nas.

2.

U Ogulinu 3. listopada 1882. — Veleučeni gospodine profesore! *Belovar*, štopsko mjesto prijašnje varaždinske krajine a sada sielo belovarske županije, leži u ravnici kraj potocića Belovacke. Mjesto biaše u današnjem obsegu iza vladanja carice Marije Terezije 1756. sagradjeno, premda je gradić istog imena na istom mjestu već za cara Leopolda I. obstojao, kako se to iz jedne diplome obitelji Nanića od g. 1688. vidi. Ikonostas pravoslavne crkve prenešen

je ovamo iz Sredica, sela tik Belovara, a katolička crkva sahranjuje uz glavni oltar dvie malene slike iz marčanskoga manastira. Okolicu nedaleko od Belovara, po prilici pol sata hoda, najme obronak brežuljka ždralovačkoga, dosegnu nedvojbeno rimska stopa. Na tom obronku i to na zemljištu mlinara Nematka, udarala se je g. 1870. opeka, kojom zgodom radnici tuj devet rimskih grobova odkriše. Kad sam to dočuo, pohrlio sam na mjesto, nu na žalost nadjoh, da su grobovi već zatrpani bili. Moglo se je ipak razlučiti, da su razmierno jedan od drugog odijeljeni, i kako radnici kazivaše, u zemlju ilovaču, gdje ni mrvce kamena nije, do 4 cipele duboko ukopani bili. Kosturina nenadjoše, osim ljubanje u jednom grobu, u drugom tri dobro održana zuba a u ostalih sljedeće predmete, koji se u mojoj sbirci nalaze, i to: jednu mjedenu i jednu srebrnu kopču, dobro sačuvanu, jednu u komadnih trulih od mjedi, dvie utrgnuté zavojite mjedene žice i pet komada bakrenih novaca. Jedan od tih novaca jest ovelik, nu nemože se na njem ništa razabrati; po svoj prilici spada u kasniju periodu rimskoga carstva. Drugi komad od Konstantina na nadličnoj strani sa dva vojnika, držeći barjak, nosi nadpis »gloria exercitus«; dva od cara Konstansa imadu isti nadpis a peti istoga cara sa reversom: dvie božice drže palmu i vienac, okolo kojega je napisano: **Victoriae D. D. AVG. GOMN. B. Sis**.¹ Po tom sudeć potiču ti grobovi bezdvojbeno iz rimske dobe, neznajući ipak da li je tuj kakva rimska naselbina ili kakovo taborište obstojalo.

Sv. Ivan-Žabno, prije sielo satnije, leži kraj potočića Žabnice, i imade dobro uzčuvani grad. Spadao je na porodicu pl. Mihajlevića, od koje se još g. 1769. gospoja Štefanija, udovica pukovnika pl. Mihajlevića sa sinovi Štefanom, Miškom i Alexandrom u konskripciji navadja. Ova gospoštija imadjaše 264¹/₈ rali zemljišta, koja bijahu

¹ To su dvie pobjede iduće jedna prama drugoj. Nadpis u zadku ima biti ovako: **VICTORIAE DD. AVGG. Q. NN.** Mali novac, te običan. Pravo čitanje onoga nadpisa nije jošte izviestno ustanovljeno. Cohen (*Description historique des Monnaies frappées sous l'empire romain. VI. p. 270. n. 160—163*) opisuje isti novac, te u opazki primjećuje o čitanju nadpisa: „Ni Banduri ni Eckhel n' ont donné l' explication de cette légende qu' on retrouvera plus tard à Constance II. Il est probable, qu' elle doit se lire: *Victoriae dominorum Augustorum quinque nostrorum.* Ces cinq princes, Augustes ou Césars, seraient Constantin II, Constance, Constant, Delmace et Hanniballien, et toutes les médailles où se trouve cette légende auraient été frappées un peu avant la fin de l' an 1090 (de J. C. 337) entre la mort de Constantin et l' assassinat de Delmace et d' Hanniballien“.

— iza kako je ta porodica u zamienu drugo imanje u Banatu dobila — medju krajišnike porazdieljena. Na tom jednom zemljištu nadje seljak Košćević g. 1869. kod oranja zlatni u mojoj sbirci se nalazeći novac cara Honoria. kojemu je nadpis **VICTORIA AVGGG**, a zdola **COMOB.**, i u kojega sredini Honorij pobjedonosni sa desnicom barjak a s ljevicom ovjenčanu božicu drži te ljevom nogom na pobjedjenika stupa¹.

Samarica, selo u belovarskoj županiji. leži na podnožju brda Garjevice, nedaleko staroga Garić-grada. o kojem pripovjedaju, da je spadao na palatina Garu, kojemu brat ženu ote i u Dalmaciju odvede. Pri toj otmici uze — kažu — sa sobom srebro i zlato, koje mu se na putu kojegdje razsipa. I zaista nadje jedan graničar (kojega ime nemogoh saznati) na jednoj oranici pred 20 godina krasno sačuvani zlatni novac cara Probe, koj dodje u ruke kapetana Vukajlovića. od ovoga u ruke trgovca Ružičića a od ovog u moje ruke. Kovan je u Sisku, te nosi na nadličnoj strani nadpis: **ORIENS AVGVSTI**, a ozdol **SIS**, u kojega sredini Rimljanin² dva prsta desue ruke u vis a u lievoj kruglju drži. Lujo Ivkanec.

3.

U Korčuli 20. rujna 1882. — Veleučeni gospodine! U Gracu poviše Stona, osim naših drevnijih starina, ima ostataka i rimskim spomenama. Kod crkve jesu *Grudine* (na polju), a na njima su tako rečeni *oklaci*. To je zidina duga preko sto metara. Kad težaci oru oko spomenute zidoderine, nalaze dosta debelih crvenih opeka i raznih criepova; a nalazili su čupova i drugoga posudja, no ja nisam vidjao tih stvari. Oko groblja i po oklacima sam izpitivao opeke, al' nisam naišao na rimsku marku. Nazad malo doba težak Liće Kralj iz Graca, radeći na oklacima, otkrije obični grob pokriven poklopnicama, a unutra načinjen kupinom. U dno groba nadje crvenu okruglu bocu od koje po litra, a uz bocu kao dlieto ćeser (kao srp) i sjekiricu (bradvu). Liće razbije bocu, a ono ostalo kao gvozdušinu (kako on kaže) razdjeli bez ikakve fajde. Kako čujem zapane dlieto m. p. župniku, ćeser g. B. Vukasoviću, a bradva g. Matu Butiganu iz Dobrova. Nastojanjem gospodje pl. Draganiće bradva bude meni predana za kakav naš muzej. Bradva je željezna

¹ V. Cohen l. c. p. 478 n. 20—22.

² To je sunce sjevajuće, polugolo, lievo okrenuto. Novac veoma rie dak' V. Cohen l. c. v. p. 227 n. 24. U num. sbirki nar. muzeja nema ga.

kao i ostali predmeti, te je vis. 0,20 m a šir. 0,15. Uši su joj dosta visoke i pokvarene 'rdjom. Svakako je držati, da spada rimskoj dobi. U donjemu je Hrasnomu kod g. Ante pl. Draganića Vrančića, kotarskoga pristava i upravitelja izpostave, gornji dio rimske posude za nošenje vode. Ovaj je predmet bio otkriven, kad se lovila riba kod vira u Blatu Bašanskomu. Pričaju mi, da se i dan danas vide u Blatu nekakve razvaline i ploče.

//////////
 SEXTVS CAESEA
 NIVS RCMANVS
 B F COS LEG XIII G
 V S L M

Vapnenjasti utarak postavka — četvrk. m. 1,25; stranice m. 0,25; vis. 0,36. Nezna se na kojemu je mjestu u Stocu bio izkopan spomenuti utarak, al' je bio do u zadnje doba upotrebljen za naslonjalo u kući g. Ivana Vukasovića. Iza okupacije spomenuti kamer bude prenešen u predstojnički ured, a ove godine učeni general g. Reicher prenese ga u generalat, a sada po premještenju Reicherovu ko zna, koja ga sudbina čeka. Al svakako je rečeni spomenik svojina g. Iv. Vukasovića, te držim, da neće izvan naše domovine.

MARTI · AVG
 √ / · T A E L · F I R M I √
 / V S B F C O S
 / E G X I I I I G

Vapnenjasti utarak nadstupine — četv. m. 1,27; vis. m. 0,43; stranice m. 0,29—0,36. Ovaj je spomenik bio uzidan u Stocu kod Muktićevine, a sada je u generalatu. Od istoga spomenika obстоје dva komada odbita u dnu. Na jednom su slova L P, a na drugom slova M · L.¹

General Reicher, kopajući površno kod vojničke bolnice, pogodio je stranom na ogromnu sgradu, te joj je stranica do sad duga po prilici m. 30. Mislim, da je ovo bio *Fanum*, pa da je izgorio Gospodin je general izkopao sljedeće predmete:

a) Komadić tige sa slovima $\overline{SO}$; b) Okrnjak stupa; c) Više velikih ulomljenih tigala; d) Sedam komada tuča (po čemu bi rekao, da je izgorjela sgrada); e) više mramornih zrna od mozaika; f) 'rt

¹ *Slovinac*, koj je izdao ovaj nadpis (1880. str. 14), meće ovdje: V S M L, dočim po našem dopisniku mjesto V S, stoji L P = *loco publico*.

suljice; g) četiri ogromne podstupine, dvie četveronglaste a dvie okrugljaste ali dosta okrnjene. Nalaze se sada pred predstojničkim uredom prama novomu vojničkomu kasinu.

Još se je našla malo podulje okrugla zemljana debela posuda razbijena, al su criepovi uzdržani, te se može sastaviti sa okomitom visokom ručicom. Po obliku rek bi, da nije rimska, al svakako je veoma stara.

Još se izkopalo novaca: Maximinus, Claudius II. Gothicus, Constantinus II. itd., koji se nalaze kod Reichera.

Razgledajući starine po Stocu, opazio sam *pod Bentom* kod *Saraja* u rieci ogromnu ploču, te mi reče g. Lalić, da je napisana. Gledao sam, da bude iztegnuta, ali je žalibože ugradjena u zidinu vodenice. Malo sam podalje opazio komad kornišona, stupca i dvie kamenice, a niže Saraja Rizvanbegovića okrnut kornišon. — Vaš štovatelj

Vid Vuletić Vukasović¹.

4.

U Toplicah Varaždinskih 27. rujna 1882. — Dragi moj Ivica! Ovdje u Toplicah kopao je gospod. Liebman zdenac. Najprije odvalio je pećinu, onda odkopao zemlju, te je nadošao na stare zidine, a to je jedna zasuta soba popločena sa velikimi četverouglastimi pločami od krasnoga bielog mramora. Našao je pako uzki kanal, nadkriven takodjer izklesanimi mramornimi pločami. Otim kanalom napuštala se je topla voda u kupalište. Kako je daleko vodio kanal, nije se moglo razaznati, pošto su nad njim zemlja, pećina i sadanje kuće. U onu sobu, koja je morala nekada kupalište biti, vodila su jedna vrata, odzgor posvodjena. Šteta, da nije se dalje kopalo. Među ovimi mramornimi pločami nadjena je jedna sa nadpisom, koj ti ovdje u prilogu pošiljam. Vidi se, da je neki Marcus Rutilius Lupus ovaj spomenik vodenim božicam posvetio. Neimam stare rimske povjesti; ti jamačno imaš Mommsena, te gledaj, što je bio taj Rutilius Lupus, pa mi još protumači ono pokraćeno QTR · PL-, ostalo znadem.

¹ Od istog vrijednog učitelja primili smo prepis nadpisa rimskoga, koj se nalazi na miliarnom stupu, izkopanu na Brštaniku kod Četkove u Hercegovini. Taj prepis učinio je prečast. g. Stjepan vit. Putica, ali u hitnji, te je tako manjkav, da ga se obielodaniti nesmije. Vidi se samo, da je postavljen bio za imperatora Flavia Valeria Konstancia, oca Konstantina velikoga († 306). O tom stupu veli naš dopisnik: „Čuo sam, da je stup bio cielovit do nazad malo doba, ali ga Beglerbeg Rizvanbegović prebije i otuče, jer je mislio, da je pod njim hazna. M. P. Putica ga je postavio na dobro mjesto“.

Ako bi narodni muzej htio onu ploču kupiti, može ju dobiti. Ploča je od prekrasnog bijelog mramora, liepo izgledjena, visoka 70 cm., dugačka 145 cm., debela 15 cm.¹ I. Kralj, župnik.

Razne viesti.

U Hrvatskoj najstariji spomenik gotičkoga stila. — Dočim s jedne strane tako zvana *Kroatische Revue* u svezku III. (str. 180), koj je ovih zadnjih dana bieli svijet ugledao, piše, da je „der als vorzüglicher Kenner der gothischen Baukunst rühmlichst bekannte Budapester Universitätsprofessor Dr. Emerich Henszlmann“ u svojoj razpravi „Die Kirchenruine zu Topusko“ dokazao „dass die Kirche zu Topusko mindestens zehn Jahre vor der ältesten deutschen Kirche in Spitzbogenstyl, der im Jahre 1227 begonnenen Liebfrauenkirche zu Trier, durch französische Mönche aus Clairvaux erbaut wurde“, te da isti „Henszlmann sieht darin einen neuen Beweis für die Richtigkeit der Ansicht, dass der Spitzbogenstyl nicht deutschen, sonder französischen Ursprungs sei“, te tako ovo za poviest umjetnosti velevažno otkriće pripisuje Henszlmannu; s druge strane *Wiener Allgemeine Zeitung*, dakle sam Njemac, baveći se istim predmetom, po načelu svakomu svoje, Henszlmanna niti nenapominje, a znao ga jamačno, no piše ovako:

„Bisher galt die Annahme, dass die östlich von Deutschland gelegenen Länder, wie Ungarn und seine Nebenländer, welche die Gothik aufgenommen haben, diese von Deutschland, mit dem sie in geistiger und politischer Beziehung in regerem Verkehr als mit Frankreich standen, überkommen haben. Der Custos des Agramer Museun, Abbé Ljubich, hat dagegen vor einiger Zeit in der in croatischer Sprache erscheinenden Zeitschrift „Viestnik“ den Nachweis geführt, dass der Spitzbogenstyl in den Ländern der ungarischen Krone früher als in Deutschland zur Anwendung kam. Die Kirche zu Topusko (oder Toplica, was so viel als „warmes Bad“ bezeichnet und desselben Stammes wie Teplitz ist). noch als Ruine vorhanden, ist ein rein gothischer Bau. Erhalten sind von ihr etwas mehr als die Grundmauern des Chorschlusses und die Südwand des Langchores, einige Säulenstumpfe und Fensterstreben, sowie theilweise die Langwand des südlichen Seitenschiffes und beinahe die ganze westliche Façade. Diese Reste lassen keine Zweifel darüber aufkommen, dass die Kirche in strengem französischen Spitzbogenstyl ausgeführt war. Es fragt sich nun, welches Alter die Kirche haben mag.

¹ Ovo zanimivo pismo ustupio nam je blagohotno naš vrli član gosp. Iv. Tkalčić, na čem mu osobita hvala. Nadpis, o kom je ovdje rieč, naveden je gori na str. 107. Ufamo za stalno, da će poznato rodoljubje gosp. Liebmana darovati taj spomenik nar. arkeol. muzeju, gdje mu pravo mjesto. Grihota, što još neznamo u kakvom položaju taj spomenik bjaše našast, i jeda li su stiene ote sobe bojadisane bile. Bilo bi svakako veoma vredno, da se tu izkapanja čim prije nastave.

und da hat Ljubich nachgewiesen, dass sie mindestens ein Jahrzehnt (točnije 16 godina) älter als die im Jahre 1227 begonnene Liebfrauenkirche zu Trier ist. Aus einer Reihe lateinischer Urkunden geht hervor, dass König Andreas II. von Ungarn (u. Kroatien) im Jahre 1205 die terra de Gorra den Cisterciensern vom Kloster Clairvaux in Frankreich schenkte, welche sich im letzten Viertel des zwölften Jahrhunderts in Ungarn (Kroatien) angesiedelt hatten. König Andreas hatte ein Gelübde gethan, ein Kloster zu bauen, und that dieses Hand in Hand mit den französischen Cisterciensern; er schenkte den Platz und die Mittel zum Bau und sie führten denselben aus. Schon im Jahre 1220 wurde, wie aus einer weiteren Urkunde hervorgeht, von den Mönchen zu Toplica eine andere Kirche eingeweiht. Die Kirche von Topuszko ist, das kann man wohl als sicher betrachten, doch einige Jahre vor der Einweihung der Tochterkirche fertiggestellt worden. Ugarn¹ hat also ein älteres Denkmal gothischer Baukunst aufzuweisen als Deutschland“.

Dr. Henszlmann uzeo je mnogo toga iz Ljubičeve razprave, dapače njegovom dozvolom i same naerte, te mu i sam ovo velevažno odkriće priznaje.

Zlatni novci našasti ovoga ljeta blizu Baške na otoku Krku.

— Prosloga srpnja neki pastir iz Baške nadje u Bosaru istočno od Baške za sat hoda blizu ruševine crkvice sv. Nikole zlatni novac, a malo zatim opet se je na istom mjestu našlo drugih devet, veli se, onomu sličnih, jedna čovječja lubanja, drugih kosti i nekoliko gvozdenih čavala. O tom odkriću prvi nas obaviesti gosp. učitelj Mate Sorić u Pozoru (br. 184 od 12. kol.); a i Vienac zatim reče svoju. Sorić opisa novac na dugo, Vienac pako donese samo njegov nadpis, oba manjkavo i pogriješno. Opetujemo: listovi, koji se nebave znanosti, imali bi se nepačati u takove stvari, a pustiti da prvu rieč reče strukovni list, kad je tu uprav za to. Po Sabatieru (*Description Générale des Monnaies Byzantines I. 177*) Justinian I, komu taj novac pripada, kovao je (g. 527 — 565) tri vrsti zlatnih solida. Činilo bi se po Viencu, da oni novci spadaju na prvu vrst, a po Pozoru da su treće. Točno njihovo opisanje i za to je od potrebe, što novci prve vrsti riedki su te i skuplji (takova mi u arkeol. muzeju nemamo), dočim oni treće vrsti obični su, te i u Parizu neviade više od 18 franaka. Čitanje pako nadpisa pogriješno je, jer se čitati ina: *Dominus Noster Justinianus, Pater Patriae, Augustus*) (*Victoria Augustorum* [I, gdje je u polju, jest slovo kao biljeg]. *Constantinopoli obsignata*. Vienac je vrlo dobro primjetio: „bilo bi željeti, da se tamošnji hrvatski rodoljubni župnik P. Dorčić (zna ga dobro i naš ark. muzej) zauzme za tu stvar, pa da seljakom preporučí osobitu pažnju pri izkapanju, te ako li nadju ma kakvu starinu, da ju ne unište, kako to često med prostimi seljaci biva“. Sorić pako u Pozoru piše ovako: „svakako bi shodno bilo, da bi amo došao što skorije jedan vještak iz Zagreba, da se na licu mjesta osvjedoči o stvari“. Nastavša neugodna vremena bila su uzrokom, da se toj želji nije udovoljilo. Bude li boljih tragova za uspjeh, biti će i posla. Medjutim isti Sorić opisuje dalje u Pozoru (br. 193 od 24. kolovoza) ondješnju okolicu, te iztraživanja, koja su se kašnje ondje nastavila:

¹ Dakako Hrvatska je za Njemca Ugarska, a Dalmatinac mu Magjar.

„Kako vam obrekoh u mojem dopisu (br. 184), evo me pripravna reći još po koju rieč ob ovdješnjih starina i gradini *Korito*. Ne možda, da je koja starina, već pohlepa za zlatnimi novci uzbudila je kod mnogih ljudi volju, da su se bili odvažili na izkopavanje u Bosaru i u gradini *Korito*. Buduć se gradina i ostale ruševine nalaze na zemljištu biskupskog dobra, s toga se najamnik rečenoga zemljišta odlučno protivio izkopavanju, koj ga bijaše svietina započela. Kad su mi moji poslovi dopustili, odputih se i ja morem, jedan sat vožnje na hitroj plavčici, na lice mjesta. Prva mi zadaća bje, zaputiti *tamo*, gdje je bilo ono nekoliko zlatnih novaca nadjeno.

Došav najprije ruševinam crkvice sv. Nikole, razgledav ih, neopazih na njih traga ikakvom nadpisu, jedino nadjoh u crkvi dva komada stupa kamenita i komadića bieloga mramora. Ruševine ove crkvice jesu blizu mora u morskoj drazi tako zvanog *mala luka*. Obašav rečene ruševine, zaputih se na ono mjesto, gdje su bili oni zlatni novci srećom nadjeni. Mjesto to leži zapadno od crkvice, nekoliko metara odaljeno. U blizini ovoga mjesta ne vidi se nikakvog traga ruševinam, već je čitava površina zemljišta sam živac kamen. Zaputih se tada k ostalim ruševinam blizu samoga mora, koje se sjevero-zapadno od crkvice protežu, i pomnivo ih razgledah. Na starinu nisam nigdje naišao. Zatim odoh na sjevero-istočnu stranu *Male luke*, i dodjoh do ruševina, koje naš narod zove *Kloštar*. Uzprkos zubu vremena ovdje se nadje zidina i na više metara visokih. Iduć ovuda našao sam više komada izdjelanoga zelenog i tamnog ljubičastog mramora. Svud širom po Kloštru leži cripovlje žara i komadi debelog modrog stakla. Osim ruševina tako zvanog Kloštra, još se mnogo drugih ruševina naokolo stere. Razgledav ove ruševine, odputih se k poljani, koja leži istočno crkvice sv. Nikole. Provaliv nekoliko časaka puta dodjoh do poljane. Ova vam je poljana pravo groblje, a to najbolje svjedoči jedan grob ovih dana otvoren, a i drugim se trag vidi. Kad su ovih dana ljudi ovaj grob otvorili, nisu u njem ništa drugo našli nego čovječji kostur. Grobnica je prilično liepo i dosta pravilno zidana, dugačka je 2.5 m., široka 0.7 m. a duboka 1.1 m. Grobnica je čvrstom maltom zažbukana, koja se težkom mukom odcepiti daje. Otvarati nisam hotio druge grobnice s toga razloga, da iznovice neprobudim volju kod svietine, da se daje na kopanje novaca.

Vidiv ovo, odlučih popeti se na gradinu *Korito*. Gradina ova leži na dosta strmom briegu, iz kojega se uživa divan vidik osobito na hrvatsko Primorje. Na podnožju briega sa sjeverne strane je *Mala luka*, a sa južno-zapadne *Velika luka*. Akoprem sam se bio popeo na gradinu ob 12 sati, ipak mi je gori tako ugodno bilo, da sam produljio za koju uru više moj boravak medju ruševinami. Gradina se proteže na vrhu briega u formi parkružnice. Zidine građine nisu niti podpuni jedan metar debele. Nu čudit se mora čovjek, kako te zidine uzprkos kiši i vjetru čvrsto stoje, i hoće se truda prvo nego se jedan komad sruši. Koliko se razabrati može, u gradini nije bilo velikih sgrada, već su bile malene kućarice nepravilno jedna od druge nahrpane. Narod o ovoj sgradi koješta i pričati znade, tako medju ostalim tvrdi, da se pod gradskimi vratu nahodi silno blago zakopano. Uslied ovoga pučkoga pričanja (dok još nije najamnik zapriečio), zaputilo se bilo više ljudi izkopavati ta gradska vrata. Na dvih se točka kopalo, na jugo-

iztočnoj i sjeverozapadnoj. Sa jugoiztočne strane našao se je trag gradskim vratam, koja mogu biti široka do 1.5 m., ali blagu ni traga. Isto tako našli jesu sa sjeverozapadne strane trag drugim gradskim manjim vratam. Kopajuć i tražeć ova vrata, nije se naišlo na nikakovu starinu, osim na črepovlje žara i komade debelog modroga stakla.

Ono, što me u gradini najvećma zanimalo, bje malena ruševina duga 7 m. a široka 4 m. Nigdje se opaziti nemože, da je ta sgradica imala prozore i vrata. Kad stupih u nutra, naložih mojim ljudim nek kopaju na jednom mjestu. Kopajuć malo vremena, opazih da su zidine rečene ruševine obložene bielom i tvrdom materijom u visini od 8 cm., i to sve naokolo, koju materiju nije moguće odčepiti kako je tvrda. Istom materijom potaracano je i tlo ruševine u cijeloj površini.

Vraćajuć se iz gradine u *Malu luku*, doznadoh, da je pod gradinom i jedna špilja. Da se osvjedočim, je li sbilja istinita tvrduja mojih ljudi, zaputih se tamo. Špilja nahodi se izpod velikih vrata za nekoliko koračaja napram moru. Ulaz špilje je tako velik, da čovjek može slobodno ući. Njokoliko koračaja ide se vodoravnim pravcem, zatim okreće špilja u ponor. Kad se kamen u nju baci, kotrnja se za koji čas, onda padne udariv žestoko. Ja sam sokolio moje ljude, nek se spuste u špilju, ali pošto nismo imali svieće, nitko se nije uzdao to učiniti. Kao što sam već izrazio želju u vašem cienjenom listu br. 184, da bi koj vještak iz Zagreba amo došao ter ovu gradinu i ostale ruševine u području naše občine izpitao, ja sudim, da bi se ovdje sa malenim troškom do liepih starina došlo.

Pred dvie godine, kad su težaci radili na njivi kraj crkvice sv. Marka blizu Baške, našli su komade kamenitih stupova, glave od istih (*capitelli*), ploče sa nadpisi, koje i sada se ovdje čuvaju. Predmeti na istom mjestu nadjeni, jesu iz rimske dobe. Pred tri godine priredjivalo se zemljište za nasadu novoga vinograda sjeverno od Baške u tako zvanom *Tuinovom selu*. Ovo vam zemljište izgleda ko jedan veliki humak iz zemlje i kamenja. Radeć ovdje težaci, našli jesu ciele grobnice od kamena i velike žare, nu što god su našli, to su sbog neznanstva polupali, a ovo odkriće držali su tajno.

Pri koncu napomenuti mi je takodjer, da prečatni g. Dr. Ivan Bolmarčić, kanonik krčki, bivši župnik osorski, kani prodati svoju bogatu sbirku starina izkopanih u starodavnom gradu Osoru. Sbirka sastoji iz više hiljada komada. Vriedno bi bilo, da ova bogata sbirka mogla bi postati svojinom našega nar. muzeja u Zagrebu, jer imade u njoj upravo takovih predmeta, koji bi još pobolje ukrali i onako dosta bogate sbirke narodnoga muzeja⁴¹.

Gradsko vieće u Sisku kao Moecenas arkeologičke znanosti.

— Uslied molbe nar. arkeol. muzeja u Zagrebu slavno gradsko zastupstvo sisačko blagoizvolilo je istomu dozvoliti, da na stanovitom mjestu glavnoga trga izvede arkeologično pokusno izkapanje, nebi li se tu, kao što je nade, našlo tragova kojoj plemenitoj rimskoj zgradi. Ovaj veledušni čin zaslužuje osobito priznanje od strane celoga naroda, navlastito pako narod. muzeja.

¹ Opisao je i prosudio tu sbirku glasoviti arkeolog prof. O. Benndorf u *archaeol.-epigraf. Mittheilungen aus Oesterreich Wien 1880*. Gosp. Bolmarčić u pismu na nas i na g. Iv. Kukuljevića veli, da je ta njegova sbirka procijenjena (?) 16.000 for., a da će ostati za onoga, koj dâ više. Na tom temelju svjestan čovjek ne smije ni pustiti se u dogovore.

a sve više dokazuje, što je riedkost, kako Sisak, čisto trgovački grad, zna ipak cijeniti znanost, domaću navlastito, koju već davno liepo pomaže i svojim velezaslužnim arkeologičkim društvom.

Kotlovi u živcu kamenu. — Pripovjeda nam gosp. Milan Smrekar, kr. kot. pristav u Petrinji, da je u banskom okružju blizu Vel. Graduše na ~~njekoj~~ visočini opazio u živcu kamenu izdubene jame sasvim slične kotlu, koj se obično rabi u pravljenju žeste. Veli da su jim na ušću stajale pribite dvie željezne pruge na sukrst. Bilo bi jih preko trideset. Leže sada pod zemljom, koja je gdje više gdje manje nalegla iz nadstojjećeg brda. Jedan je bio pretražen, te se kaže, da se nije ništa u njem našlo. Stvar je ova sasvim nova, te za arkeologiju veoma zanimiva. Teško je izreći sud o porabi tih kotlova; no vjerojatno je, da su u prestaro doba služili kao rake za pohranu ostanaka izgorielih tjelesa. Znamo već, da su najstariji narodi rabili jame na način bunara sazidane u tu istu svrhu. Trebalo bi ove kotlove pomno i strukovno izpitati; a moguće, da se u do sada neiztraženih nadje predmeta, iz kojih bi se dala upoznati i njihova poraba.

Ostanci starodavnoga grada. — Narodne Novine (br. 199 od 31. kolovoza t. g.) priobćile su dopis iz Križevaca, u kom se kaže o kiselici u Apatovcu, te da oko njega „na Humu od kloštra opatica, duvna i crkve sv. Mihalja na Gradcu, nekada Varošinac sada šuma, za starinare važno je mjesto poput Siska“. Molimo, neka nas koj ondješnji rodoljub blagoizvoli što obširnije obavijestiti o toj stvari.

Dubrovačka epigrafija. — Pod ovim naslovom velevriedni gosp. prof. L. Zore u Dubrovniku izdaje u Slovincu dugi red sriedoviečnih nadpisa, koje je sakupio u onom gradu i u njegovu kotaru. Ta sbirka, kad bude podpuna, imala bi se i naposeb otiskati, pošto biti će od velike koristi kao pripomoć u dalnjem iztraživanju političke i književne poviesti one veleslavne republike, a u Slovincu nije pristupna kao što bi trebalo. U izdavanju tih nadpisa prilika mu se dala (V. br. 25 Slovincu str. 396) navesti i dva rimska nadpisa. Jedan, do sada nepoznat, poslao mu je g. St. Hrdalo iz Stona, a urezan je, kako veli, *na ploči u zidu potrijemka uz crkvu Gospina Naviještenja u polju Stonjskomu*. Glasi ovako:

D · M
FORTVNATAE
AN · XVIII ET
RVFO AN · XII
RESVTIANVS
VALENTIN · ET
CRESCENTILLA
*liber*IS INFELIC

O drugom pako nadpisu g. Zore kaže samo, da se je našao u Smokovljanih, te ga navadja, valjda iz rukopisa, veoma pogrešno. Izdao ga Mommsen (*Corpus Inscr. Lat. III. n. 1761*), a sam ga vierno prepisao u Dubrovniku.

Dva rezbara iz Šibenika, do sada nepoznata. — G. A. Bertolotti iz Mantove, kao činovnik u državnom arkivu u Rimu imao je prilike

ondje sabrati ne malo dragocienih viesti, kako sam veli u žurnalu *Archivio Storico per Trieste l' Istria ed il Trentino* (sv. IV. 1882 str. 391) i o Istri, Dalmaciji i Trentu, te njekeje od njih ovdje na svietlo iznosi. Medju ovimi stoji i ova:

„A di 7. settembre 1580. Andrea Bacci, medico romano, conveniva con mastro Natale del qm. Girolamo da Sebenico, disegnatore in rame per l' intaglio di *una tavola di rame con figure et tavole scritte et altri disegni, intitolata = De ordine universi =*. Era obbligato di venir a lavorare nella casa del medico in via de' Pontefici, con proibizione di far altre copie; doveva disegnare fedelmente a bulino ed acqua forte, e finir l' opera nello spazio di 40 a 50 giorni. Il prezzo era stabilito in scudi 25 di moneta, con mancia se il lavoro riusciva bene (Rog. del notaio Palmerio).

Conoscevamo già un Natale Bonifazio da Sebenico incisore“.

Die italienischen Schaumünzen des fünfzehnten Jahrhunderts (1430—1530). Ein Beitrag zur Kunstgeschichte von Dr. Julius Friedlaender Director des königl. Münzkabinetts. Berlin 1882. — Ovo je novo krasno djelo glasovitoga Friedlaendera, koj si je na polju numismatičke znanosti već osigurao bio jedno od prvih mjesta za vječitu uspomenu. Tu se na dugo nabrajaju i vještački prosudjuju radnje od 49 ital. riezbara, te od poglavitih prilažu se slike u 42 table. Medju onimi nalazi se i *Paulus de Ragusio* (str. 191 - 192), od koga se navadaju samo dva raznolika komada; a pošto su ova dva po radnji medju sobom veoma slična, a o prvom se za stalno zna, da je izradjen bio oko g. 1474., vjerojatno je, da i drugi polazi iz istoga doba. O vrijednosti tih komada veli Friedlaender: „es sind Werke von nicht hervorragenden Verdienst, die Kehrseite der zweiten Schaumünze mag unter Einfluss antiker römischer Münzen entstanden sein“; dočim Alek. Visconti hvali jih u veliko (V. Diz. Biogr. str. 235).

Friedlaender ovako jih opisuje:

1. (45 MM.)

**FEDERICVS · CO · MONTIS-
FERETRI · VRBINI · DVRAN-
TISQVE.** Poprsje lievo sa
kapom i oklopom.

Fridrik od Montefeltra bje g. 1474. imenovan od Sista IV. vojvodom Urbinskim, a pošto se ovdje označuje kao knez (comes), toga radi ova spomenica bi izradjena nješto prije. Nalazeć se isti Fridrik u Napulju dobi red granostaja, ustanovljen g. 1465. Ova spomenica bje dakle zgotovljena medj g. 1465. i 1474. vjerojatno u Napulju.

2. (45 MM.)

ALFONSVS · REX · ARAGONVM.
Poprsje kraljevo desno.

Alfons umrie g. 1458., no način radnje pokazuje, da je ova spomenica kašnje izradjena, onda kad i prva. Jedan komad čuvao se je u sbirki M. Kapora vrijdnog starinara u Korčuli, a ovaj drugi nalazi se sada u našem nar. arkeol. muzeju.

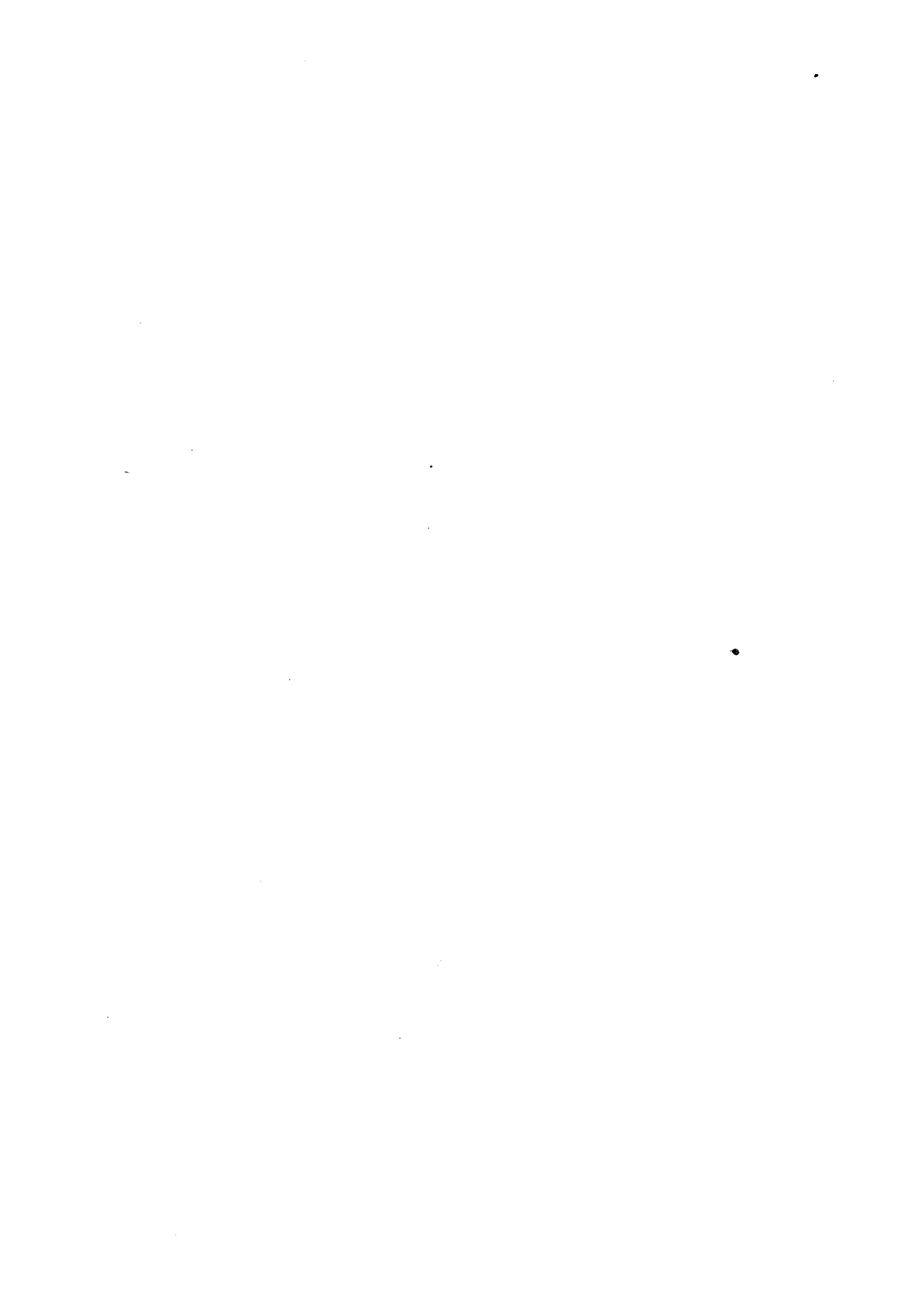
OPVS · PAVLI · DE · RAGVSIO.

Granostaj, a nad njim u polju:

**REGIVS
CAPITANEVS
GENERALIS**

OPVS · PAVLI · DE · RAGVSIO.

Ženska odjevna stojeći lievo, u
desnici drži kesu, u lievici visoki
štap, oko koga se vije zmija.

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

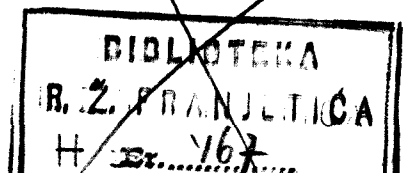
GODINA IV.

U ZAGREBU.

TISKARSKI I LITOGRAFIJSKI ZAVOD C. ALBRECHTA.

1882.

7069

1952

SADRŽAJ

Viestnika hrv. arkeologičkoga društva.

Godina IV. 1882.

	Strana
Broj I. — 1. Arkeologičko izkapanje u Bakru. Sa četiri table. — S. Ljubić	1—9
2. Rimski nadpisi u Smederevu. — Dr. P. pl. Despinić ..	9—12
✓ 3. Putopisne arkeologičke bilješke od Ogulina do Prozora. — S. Ljubić	12—23
4. Nadpis u Slanom kod Dubrovnika od g. 1420. — Vid Vuletić-Vukasović	23
5. O nekujih nedavno nadjenih ilirskih pjenezih. — Po Arturu I. Evansu preveo S. L. Sa dvie table (priložene k br. 3. 1881.). Nastavak	23—25
6. Dopisi:	
<i>a.</i> Vid Vuletić-Vukasović iz Dubrovačkoga kotara ..	25—26
✓ <i>b.</i> Marko Marković iz Prozora	26—28
<i>c.</i> Dragutin Jagić iz Siska	28—29
7. Razne viesti (S. L.):	
<i>a.</i> Naredba sviet. bana kao kr. povjerenika	29—30
<i>b.</i> Dar nar. arkeolog. muzeju	30
<i>c.</i> Rimске cigle povaljenim pismom	30
<i>d.</i> Znatan prirast naše egjipatske sbirke	30
<i>e.</i> Bosanski grobovi	30—31
<i>f.</i> Numismatička opazka	31
<i>g.</i> Arkeologičko odkriće u Sisku	31
<i>h.</i> Slovinac, književni list u Dubrovniku	31—32
<i>i.</i> Sjekira iz predhistoričke dobe	32
<i>k.</i> Staro-srbska listina neizdana	32
Na uvoju: Darovi sa zahvalnosti primljeni od arkeolog. odjela nar. zem. muzeja tečajem g. 1881.	
Broj II. — 1. Potravlje. — A. K. Matas	33—38
2. O nekujih nedavno nadjenih ilirskih pjenezih. (Konac.)	38—48
3. Arkeologičko izkapanje u Bakru (Nastavak.) — S. Ljubić	48—54
✓ 4. Munjavački nadpis. — S. Ljubić	54—56

5. Dopisi:	
<i>a.</i> Artur J. Evans, Ragusa	56—57
<i>b.</i> Ivan Nep. Šćrbak, Sanski most	57
<i>c.</i> Prof. Franjo Bulić, Zadar	57
<i>d.</i> Nikola Kolar, Vinkovci	57—58
6. Razne viesti (S. L.):	
<i>a.</i> Pur si muove. Dar vis. vlade za izkapanje Basiane	58
<i>b.</i> Dar nar. zem. muzeju od Iv. Pajloka	58
<i>c.</i> Starine u Mitrovici	58—59
<i>d.</i> Starine u Dalmaciji	59
<i>e.</i> Starine u Trsatu	59
<i>f.</i> O starinah, koje bi na svjetlo izaci mogle prigodom gradjenja željezničke pruge iz Novog Sada u Zemun i Mitrovicu. Okružnica preuzv. gosp. biskupa Strosmajera	59—60
<i>g.</i> Starine u Sisku	61
7. Viesti biografičke i ocjene (S. L.):	
<i>a.</i> МОРАВІЯ и МАДЪЯРЫ съ половины ІХ. до начала Х. вѣка. к. я. Грота. Санктпетербургъ 1881. — Извѣстія Константина багрянороднаго о Сербяхъ и Хорватахъ. Историко-этнографическое изслѣдованіе Конст. Грота 1880.	61—62
<i>b.</i> ТИМОФЕЯ ФЛОРИНСКАГО ЮЖНЫЕ СЛАВЯНЕ И ВИЗАНТІЯ ВОВТОРОЙ ЧЕТВЕРТИ ХІV. ВѢКА. С.-Петербургъ. 1882. Dvie knjige	62
<i>c.</i> La province romaine de Dalmatie, par Henri Cons. Montpellier 1882.	62
<i>d.</i> Die Entstehung Kroatiens od Frid. Pesty. Pest 1882.	63
<i>e.</i> Basilica sv. Klimenta u Rimu, od prof. Fr. Bulića.	63
<i>f.</i> Archivio storico per Trieste, l' Istria ed il Trentino. Roma 1881. fasc. I.	63
<i>g.</i> Die Kroaten im Königreiche Kroatien u. Slavonien. Von Josef Starè. Wien und Teschen 1882.	64
<i>h.</i> Poviest Bosne do propasti kraljevstva. Napisao ju po prvih izvorih Vjek. Klaić. Zagreb 1882.	64
<i>i.</i> Djelovanje Franjevaca u Bosni i Hercegovini za prvih šest viekova njihova boravka. Nacrtao Fra. Mijo Batinić. Sv. I. Zagreb 1881.	64
<i>k.</i> Kroatische Revue . . . herausg. v. Dr. Ivan Bojničić. Agram 1882.	64
Broj III. — 1. Sisački nadpis. — S. Ljubić	65—66
2. Arkeologičko izkapanje u Bakru. (Konac.) — S. Ljubić	66—77
3. Rimski nadpisi u vrtu gospoje Kapor u Korčuli. — S. Ljubić	77—79
4. Nova pećina (špilja). — M. J. Granić.	79—80

Izvješće

hrvatskoga arkeologičkoga društva

za

godinu 1881.

Zapisnik

glavne skupštine hrvatskoga arkeologičkoga društva, održavane
dne 2. travnja 1882.

Treću glavnu skupštinu hrvatskoga arkeologičkoga društva održavanu dne 2. travnja 1882. u 11 sati prije podne u muzealno-akademičkoj palači na Zrinjskom trgu u Zagrebu u dvorani arkeol. odjela nar. zem. muzeja pod predsjedništvom presv. gosp. Ivana Kukuljevića Sakcinskoga, u prisutnosti podpredsjednika g. prof. S. Ljubića i drugih odbornika te mnogih društvenih članova, otvorio je predsjednik sljedećim govorom :

„Slavna skupštino! Malo ima znanosti, kojih goj treba toliko požrtvovanja i uztrajnosti, koliko znanost arkeologije. Iztraživaoc starina mora se često penjati na najviša nebotična brda, a kadikad valja mu razmagliti i duboka ždriela zemlje. Guste šume i gajevi, plodna polja i livade, tamne špilje i jaruge, bistra jezera i kalužne vode, napokon isti tisućljetni grobovi i bezzračne rake vabe k sebi ljubitelja starina na trudnom putu svojih iztraživanja.

Pak ipak često puta zaludan je sav njegov trud i trošak. Gdje se nadao naći zanimive predmete davne starine, tu nagazi na sam prah i pepeo, ili nadje prazne ruševine pokraj neznatnih cripova. Otpremi se tada u daleka mjesta, da razgleda bogate sбирke, arhive i gradove, zaviri uzput u siromašne kućarice, kao i zakutne dućane zlata i gnjusnih ropotarija, pa kako mu srce kućne od radosti, kad iznenada uhvati okom koju starinu od poveće vrijednosti. Tada zaboravlja sav veliki trud i znatan trošak prvašnjeg zaludnoga plandovanja, pak nastavlja iztraživanje još revnije i živahnije, dok mu se iznevjeri tjelesna snaga ili mu se osuši kesa.

To vam je, gospodo, u obće život revna iztraživaoca starina, kojemu se obični svjet često puta uz sažaljenje smije. Nu takovomu

životu treba okretna i zdrava tjela, zanešena i naobražena duha, poduzetna značaja, uztrajne i nepokolebive volje. Pak jer se sva ta svojstva riedko kad nalaze sjedinjena u jednom čovjeku, s toga vam ima tako malo revnih i vještih iztraživaoca starina i u velikih naprednih naroda, kamo li u našem malenom narodu hrvatskom, gdje nalazimo tako riedko čiste sviesti za najveće svetinje narodne; i gdje malo tko shvatiti umije, kako bi koj predmet iz davne prošlosti mogao zavriediti više, nego li njegova kojagod neznatna materialna potreba.

Kažu izkusni ljudi inostranih naroda, da su umjetnosti, starine, konji i lov prirodjene i obljubljene strasti imućnika i višjeg plemstva. Mi u Hrvatskoj neopažamo, osim možebiti zanešenosti za lovom i za konji, kod rečenih razreda pučanstva prve dvie uzvišene strasti. I naše društvo, kao sva ostala književna društva u domovini, broji većom stranom tako zvane nizkorodjene članove, koji čestoputa svoj posljednji prištedjeni novčić žrtvuju na znanstvene svrhe; dočim mnogi mogućnik nekim oholim sažaljenjem i porugljivim posmjehom obara oči na one svoje sunarodnike, kojim je najmilija zabava knjiga a životna svrha voditi narod k prosvjeti.

U takih okolnostih socijalnoga života mogu kod nas težko napredovati pojedine vrsti znanosti i umjetnosti, kamo arkeologija, koja bez podpore nemože burno napredovati. Naše arkeol. društvo nije dakle kadro takmiti se sa inostranimi društvima srodne vrsti. Mi smo jedva počeli iztraživati starine, premda ima malo tako bogatih zemljišta na starinah, kao što je naše.

U staro doba iztraživali su kod nas domaći i inostrani učenjaci samo rimske i grčke starine. Jedva od nekoliko godina svraća se pozornost i na starine predrimske i sredovječne, s povješću našega naroda toli uzko skopčane. Nadajmo se, da će ova vrst starina kod nas sve više i više ljubitelja te izpitivaoca naći.

Ali osim predmeta starinarskih ima u našem narodu zakopano prem bogato duševno blago od prevelike ciene za staru povjest kulturnoga života. Ovo blago leži u pučkih pjesmah, pričah, pripovjesticah i običajih. U njih su nam sakrivene tajne prastaroga života naših pradjedova. Do sada veoma malo pozornosti svraćamo na ovu dragocienu starinu našega naroda. Ufajmo se, da će se i u nas od sele više radnika naći za tu vrst starinarstva.

Naše društvo ima istina bog malena sredstva, a još nikakove podpore iz bogatijih vrela zemlje; pak ipak možemo nekim ponosom

kazati: da napredujemo ako i po malo. Velika je nevolja, što imamo malo radnika, jer od pojedinih književnika zahtjeva se kod nas, da budu sve u svemu i da stvaraju u svemu čudesa; a ipak im se često puta zgadja, da jih sred njihovoga najrevnijega rada pojedini nevezu počaste kojekakovimi porugami i teškimi uvriedami. Ufajmo se, da će i za književnike a potom i za još veće napr. dovanje ovoga društva svanuti bolji dani, nego li su današnji u Hrvatskoj.

No da nam ovo društvo bude i ovako napredovalo kako do sada, zavisi ponajviše od Vas, gospodo članovi! Ako nam ostanete vierni i uztrajni, poskočit će i ovo društvo malko bolje napred, i razigrati će veselo kolo. U to ime bog daj sreću, a od mene i čitavog upravljajućeg odbora srdačni Vam pozdrav.

Poslie toga čitao je tajnik društva sljedeće izvješće:

„Visokoštovana gospodo! Dopustite, da Vas u ime odbora hrv. arkeol. društva izvjestim o prošlom godišnjem radu ovoga društva.

Odbor se je odmah iza druge glavne skupštine, obdržavane dne 20. veljače 1881. konstituirao, te izabrao za predsjednika presv. g. Ivana Kukuljevića, za podpredsjednika i urednika društvenog časopisa „Viestnika“ g. prof. S. Ljubića, za tajnika gosp. Ivana Tkalčića, za blagajnika g. Gjuru Deželića i za knjižničara g. prof. Vjek. Klaića. Tajnik gosp. Tkalčić zahvalio se je odmah u prvoj odborskoj sjednici na tajničkoj časti, te je odbor vodjenje tajničkih posala povjerio meni. Iz odbora je pako izstupio tečajem godine gosp. prof. Tade Smičiklas.

Na prvom mjestu iztaknuti mi je, da je vis. kr. zem. vlada, uslied previšnje dozvole Njegovog ces. i kr. apošt. Veličanstva od 3. veljače 1881, dne 18. veljače 1881. br. 3628 odobrila nova društvena pravila.

Odbor obdržavao je prošle godine četiri odborske sjednice, u kojih se je osim tekućih društvenih posala medju ostalim još i to odlučilo, da se pučkim učiteljem, koji bi društvu izvješća o starinah, nalazećih se u njihovom kraju i koje bi se ondje otkrivala, poslali, društveni organ „Viestnik“ zabadava dade; nadalje, da se učitelju Markoviću u Prozoru dade podpora za arkeologička izkapanja.

Gosp. podpredsjednik prisustvovao je u kolovozu prošle godine drugomu sastanku austrijskih antropologa i praehistorika u Solnogradu, a na međunarodnom arkeol. sastanku u Tiflisu zastupao je društvo društveni član i vrlo rodoljub g. N. Frančić, koj je o tom sastanku društvu obširno izvješće poslao, tiskano u „Pozoru.“

Od društvenoga „Viestnika“ izašla su za god. 1881. četiri svezka sa tri kamenotiskane table.

Da je društveni rad i nadalje našao odziva u hrvatskom narodu, najbolje dokazuje ta okolnost, što je broj društvenih članova i ove godine narasao; tako da društvo danas imade 30 članova utemeljitelja, 28 radnika i 276 podupirućih, dakle ukupno 334 članova. A da društvo danas toliko članova broji, zahvaliti je osobito revnosti velezaslužnoga gospodina podpredsjednika.

Tečajem god. 1881. te do danas ugrabila nam je nemila smrt sljedeće odlične članove: Gjuru Smičiklasi, biskupa križevačkoga člana utemeljitelja; Stjepana Spillauera, pukovnika i predstojnika vlad. odjela za bogoštovje i nastavu; Ivana Murgića, umir. pukovnika; Ladislava Mrazovića, vlad. perovodju i hrv. književnika; Ignjata Benkovića podarcid. i župnika u Šipku; Emanuela Pristera, veletržca i veleposjednika u Zagrebu, i Franju Cikotu posjednika u Senju. Lahka im bila zemljica domovine!

Iz društva izstupiše tečajem godine gg. Nikola Krestić, predsjednik hrv. sabora; Franjo Kojanović, ravnatelj pomoćnih ureda kod zem. vlade; Franjo Žigrović-Pretočki, umir. dvor. savjetnik; Ivan Bartolović, umir. financ. ravnatelj; Bothe E. F., trgovac umjetnina; grof Artur Nugent, posjednik.

Brisani su iz imenika članova, jerbo opetovano neplatiše prinos gg.: N. Dujmović u Senju, Mato Epner u Novaku, Lad. Domjanović u Pakracu, Drag. Hirc u Bakru, Petar Petrović u Virovitici, Drag. Radoboj u Bednji, Vjek. Sadar i Milan Tauffer u Lepoglavi, Konrad Filip u Koprivnici itd.

Društvo bilo je sa 84 inostrana evropska i izvanevropska znanstvena društva i zavoda u savezu, od kojih je u zamjenu za naš časopis primilo mnogobrojne znamenite znanstvene knjige i časopise koje se sada u posebnom za tu svrhu napravljenom ormaru u nar. arkeol. muzeju čuvaju uz ostalu društvenu knjižnicu na porabu društvenih članova.

Što se tiče novčanoga stanja, o tom će g. društveni blagajnik svoje izvješće podnieti, a meni nepreostaje ino, nego se slav. društvu na meni podijeljenoj časti društv. tajnika što srdačnije zahvaliti, te nazočnu gospodu članove umoliti, neka bi izvoljeli ovo izvješće o prošlo-godišnjem djelovanju društv. odbora do znanja uzeti!

Izvješće tajnikovo uzeto je na znanje, te je zatim blagajnik g. Gjuro Deželić pročitao svoje izvješće, iz kojega samo to vadimo,

da društvo ima glavnički imetak od 4615 for. 51 novč. i dvie zaklade u iznosu od 1633 for. 77 novč., dakle ukupno 6249 for. 20 novč. Tekući dohodak bio je 1519 for. 39 novč. a izdatak 1311 for. 65 novč. tako da je u blagajni preostalo u gotovu 207 for. 74 novč.

Za pregledatelje računa blagajnikovih imenovana su gospoda major M. Crnadak i car. nadprijemnik Jos. Keraus.

Po predlogu g. prof. Dra. A. Lobmayera izražena je društv. odboru za njegov trud zahvala celoga društva.

G. podpredsjednik S. Ljubić javlja, da je arheologičko društvo „Siscia“ u Sisku u svojoj glavnoj skupštini od 19. ožujka t. g. zaključilo stupiti u savez sa našim hrv. arkeol. društvom na taj način, da svi članovi društva „Sisciae“ budu takodjer članovi hrv. arkeol. društva i da dobiju „Viestnik“ za 1 for., koj bi odpao od njihova godišnjeg prinosa. Ovim će načinom broj članova hrv. arkeol. društva znatno narasti.

Po predlogu istoga g. podpredsjednika izrazuje se g. tajniku arkeolog. društva „Siscia“ Drag. Jagić u u Sisku, čija je ponajviše zasluga i navedeni zaključak i mnoga druga dobit na arkeol. polju, u zapisniku osobito priznanje hrv. arkeol. društva.

Po predlogu društvenoga odbora izabrani su zatim u smislu §. 3 i 5 društvenih pravila sada za prvi put za počastne članove oni inostrani učenjaci, koji su ovdje napried na svom mjestu navedeni.

Gosp. Gjuro Deželić predloži, neka glavna skupština zaključi, da se iz imovine hrv. ark. društva, vodjene do sada pod naslovom „teret društva“ imadu izlučiti svote i to: a) za spomenik grobnički 1313 for. 86 novč. i kamate; b) za izdanje pismenih data g. 1848 i 1849 glavnicu sa 320 for. 91 novč. i kamate, pak da se imadu kao posebne zaklade, stojeće pod upravom hrv. arkeolog. društva, voditi svaka pod svojim naslovom i posebnim računom; zatim neka se zaključi, da za izvršbu toga zaključka bude slobodno vrijednosti papira do potrebne svote prodati, i za svaku od pomenutih zaklada plodonosno uložiti posebnu glavicu. Primitljeno je jednoglasno.

Napokon izabrani su članovi novoga odbora za g. 1882. kako dalje, i tim bje svršena treća glavna skupština hrv. arkeolog. društva.

Imenik

članova hrvatskoga arkeologičkoga društva.

I.

Upravljavajući odbor.

Kukuljević Sakcinski Ivan — predsjednik.

Ljubić prof. Sime — podpredsjednik.

Bojničić Kninski Dr. Ivan — tajnik.

Deželić Gj. Stjep., blagajnik.

Klaić prof. Vj., knjižničar.

Maixner Dr. Fr., odbornik.

Kern Dr. Hinko, odbornik.

Lopašić Radoslav, odbornik.

Keraus Josip, odbornik.

II.

Č l a n o v i.

4. Počastni.

1. **Benndorf Dr. Otto**, prof. klasičke arkeologije na sveuč. u Beču.
2. **Bertrand Aleksander**, ravnatelj muzeja narodnih starina u St. Germain-en-Laye kod Pariza.
3. **Brugsch Dr. Henrik Paša**, sveuč. prof. u Charlottenburgu kod Berlina.
4. **Glavinić Mihovil**, gimn. ravnat. i čuvar c. kr. muzeja u Spljetu.
5. **Hampel Dr. J.**, ravnatelj arkeol. odjela zem. muzeja u Pešti.
6. **Helfert barun Jos. Alek.** tajni savjetnik, um. drž. podtajnik i predsjed. centr. odbora za iztraž. i sačuv. starih spomenika u Beču.
7. **Henzen Dr. Vilhelm**, prof., prvi tajnik arkeol. zavoda u Rimu.
8. **Hildebrand prof. Dr. Hans**, starinar švedske države, ravnatelj kr. his. muzeja i numis. kabineta i tajnik doživ. kr. akademije nauka u Stockholmu.
9. **Jiriček Josip**, bivši c. kr. ministar za bogoštovje i nastavu, predsjednik c. kr. društva znanosti u Pragu.
10. **Kenner Dr. F.**, prvi čuvar dvor. sbirke starina i medalja u Beču.
11. **Kunik Aristo Aristović**, ravnatelj car. muzeja u Petrogradu.

12. Mijatović Čedomil, kralj. srbski ministar u Beogradu.
13. Mommsen Dr. Teodor profesor na sveučilištu u Berlinu.
14. Pigorini Ljudevit, ravnatelj predhist. muzeja u Rimu.
15. Rossi Dr. Ivan Krst., arkeolog u Rimu.
16. Romer Dr. Florian, opat i kanonik u Vel. Varadinu.
17. Tomašek Dr. Ivan Adolf, profesor državne i pravne poviesti na sveučilištu u Beču.
18. Schliemann Dr. Henrik, arkeolog u Atheni.
19. Uvarov grof Aleksij Sergjević, predsjednik moskov. arkeol. društva u Moskvi.

B. Utemeljitelji.

a) Stari.

1. Bedeković-Komorski pl. Koloman, kr. hrv. ministar u Budimpešti
2. Bogović Mirko, umir. ministar. savjetnik u Zagrebu.
3. Crnadak Gjuro, gradski podnačelnik u Zagrebu.
4. Deželić Gjuro, gradski vijećnik u Zagrebu.
5. Janković grof Julio, u Budimpešti.
6. Knjižnica biskup. sjemeništa u Djakovu.
7. Knjižnica duhovne mladeži u Zagrebu.
8. Kukuljević-Sakcinski, Ivan, umirov. vel. župan u Zagrebu.
9. Kušević Svetozar, umir. vel. župan u Blacku.
10. Ljubić Sime, ravnatelj nar. zem. muzeja u Zagrebu.
11. Lukić Božo, župnik u Trnavi kod Djakova.
12. Mažuranić Ante, um. gim. ravnatelj u Zagrebu.
13. Ožegović bar. Metel, umir. dvor. savjetnik u Hitzingu.
14. Pleše Ferdo, župnik i kanonik u Fužini.
15. Slamnik Ljudevit, gim. ravnatelj na Rieci.
16. Stražimir Dragutin, župnik kod sv. Jakova na Zelini. —
17. Štrosmajer Gjuro, taj. savjet., biskup u Djakovu.
18. Vučetić Stjepan, kanonik u Zagrebu.

b) Novi.

1. Antolković Josip pl., umir. vlad. ravnatelj u Beču.
2. Brunšmidt Josip, kand. prof. u Beču.
3. Čeh Dr. Dragutin, prof. u Moskvi.
4. Depoli Jakov, pošt. nadzornik u Zagrebu. —
5. Ilić Andrija, biskup na Hvaru.
6. Kolar Nikola, arhitekt u Vinkovcib.
7. Kovačević Josip, kanonik i ravnatelj sirotišta u Požegi.
8. Mihalović Josip, nadbiskup stožernik u Zagrebu.
9. Pulić Dr. Gjuro, umir. gim. ravnatelj i kanonik u Rimu.
10. Smičiklas Tadia, sveučil. prof. u Zagrebu.
11. Šestak Ivan, ravnatelj bolnice u Osieku.
12. Vitezić, obiteljska knjižnica u Vrbniku.

C. Radnici.

a) U Zagrebu.

1. Bojničić Dr. J., pristav arkeol. odjela narodnog muzeja.
2. Geitler Dr. Lav. sveuč. profesor.
3. Gruber Dane, gimnaz. profesor.
4. Klaić Vjek., gimn. profesor.
5. Kern Dr. Hinko, liečnik.
9. Ljubić Sime, ravnatelj nar. zem. muzeja.
7. Maixner Dr. Franjo, sveuč. profesor.
8. Pilar Dr. Gjuro, sveučilišni profesor.

b) Izvan Zagreba.

1. Batinić O. Mijo, prov. tajnik u Fojnici.
2. Bogetić Ant., duh. pomoćnik u Piškorevcih.
3. Brunšmidt Josip, prof. kand. u Beču.
4. Bulić Franjo prof. i škol. nadzornik u Zadru.
5. Despinić pl. Dr. Petar, vlad. savjet. u Budimpešti.
6. Evans Arthur J., starinar u Dubrovniku.
7. Granić M. J., župnik u Gornj. Muću.
8. Gutal Matija, duh. pomoćnik u Otoku.
9. Jagić Drag., žup. perovodja u Sisku.
10. Jare Franjo, duhov. pomoćnik u Leskovcu.
11. Lapaine V., inžinir u Petrinji.
12. Ljubić O. Martin bisk. tajnik u Mostaru.
13. Matas A. K., gimn. ravnatelj u Dubrovniku.
14. Marković Marko, učitelj u Prozoru.
15. Miler Pajo, opat i župnik u Mitrovici.
16. Milinović O. Sim., gimn. ravn. u Sinju.
17. Pilepić Dr. Franjo, odvjet. na Rieci.
18. Radetić Ivan, gimn. prof. u Senju.
19. Seč Franjo, inžinir u vojnom Križu.
20. Slamnik Ljud., gimn. ravnatelj na Rieci.

D. Povjerenici.

Bakar. — Batistić Jakov, ljekarnik. Beč. — Antolković Josip, umir. vlad. ravnatelj. Belovar. — Vuković Marijan, žup. školski nadzornik. Benkovac. — Alačević Dujam, c. kr. poreznik. Brod na Savi. — Miler Adolf umir. major. Budimpešta. — Gržetić Dr. N., pukovnički liečnik. Bukovac Vel. — Šavor Josip, podarčidj. župnik. Delnice. — Padavić Tomislav, podžupanijski tajnik. Djakovo. — Cepelić Miho, bisk. kapelan. Dubrovnik. — Matas A. K., gimn. ravnatelj. Erdevik. — Lobmajer August, župnik. Fojnica. — Batinić O. Mijo prov. tajnik. Gradiška Nova. — Mikoević Ladislav, okruž. predstojnik. Ilok. — Bišćan Martin, sudb. pristav. Jaska. — Franić Josip, podžup. tajnik. Karlovac. — Kramberger Ernest, gimn. profesor. Kopar. — Spinčić Vjekoslav, gimn. prof. Koprivnica. — Beruta Josip, župnik. Kostajnica.

— Sabljak Franjo carin. nadprijemnik u Sisku. Križ vojni. — Seć Franjo, inžinir. Krk i Cres. — Oršić Matija, kanonik. Leskovac pri Krškom. — Jarc Fr. duh. pomoćnik. Ljubljana. — Šašel Janko, bogoslov. Miholjac Dolnji. — Mavračić Stjepan, župnik. Mitrovića. — Miler Pajo, opat i župnik. Muć Gornji. — Granić M. J., župnik. Orahovica. — Lampe Franjo, župnik. Osiek. — Kodrić Andrija, gimnaz. profesor i Šestak Ivan, ravnatelj bolnice. Otok. — Gutal Matija, duhovni pomoćnik. Pakrac. — Tubić Stjepan, pristav kot. suda. Petrinja. — Glaser Josip, profesor. Petrovaradin. — Okrugić Ilija, župnik. Piškorevci. — Bogetić Antun, duh. pomoćnik. Podgorac. — Nikolašević Marijan, vlast. činovnik. Požega. — Budisavljević Bude, vel. župan. Prozor. — Marković Marko, učitelj. Putinci. — Paus Mijo, podarcidj. župnik. Rakovac. — Horvat Levin, pristav kot. ureda. Ravnagora. — Popović Stjepan, občinski bilježnik. Rieka. — Ante Polić, veletržac. Ruma. — Vitanović Ante, duhovni pomoćnik. Sanskimost. — Šerbak Ivan, sudbeni pristav. Senj. — Radetić Ivan, gimn. profesor. Sarajevo. — Premužić Mirko, blag. oficial. Sinj. — Milinović O. Sime, gimn. ravnatelj. Sisak — Jagić Dragutin, podžup. perovodja. Spljet — Simonić Ante, sudb. ravnatelj. Starigrad na Hvaru. — Botteri Ivan, odvjetnik. Sušak — urednik „Slobode“. Šibenik. — Granić Jakov, profesor. Trnjani. — Bunjik Koloman, šumar. Trst. — Pavišić pl. Dr. Alviž, kav. prelat i vladin savjetnik, te urednik „Naše sloge“. Varaždin. — Jurinac Ad. E., gimn. profesor. Vinkovci. — Kolar Nikola, arhitekt. — Vrhovina. — Budisavljević Ivan, župnik. Vukovar. — Krajčević pl. Alek., obč. načel. i ljekarnik. Zadar. — Bulić Franjo, prof. i školski nadzornik. Zemun. — Ivić Mate, odvjetnik. Zlatar. — Stipčić Zdravko, podžup. perovodja. Županje. — Benaković Josip načelnik i poštar.

E. Podupirući.

1. Alačević D., c. kr. porez. u Benkovcu.	11. Batušić Ignatz, trgovac u Sisku
2. Altman Josip, mjernik u Zagrebu.	12. Bauer Gj., profesor u Zagrebu.
3. Anšion Vilko, predstojnik u Glini.	13. Bedeković Kamilo, nadinž. u Osijeku.
4. Babić B., ravnatelj naut. škole u Bakru.	14. Benaković Jos., načelnik u Županju.
5. Babić F., kan. žup. u Ravnojgori.	15. Benedičić I., željez. činov. u Sisku.
6. Balaš Mio, škol. odbor. u Karlovcu.	16. Benković Iv., grads. viećnik u Zagr.
7. Baloković Lov., župnik u Bizovcu.	17. Benović Gjuro, trgovac u Sisku.
8. Barbieri Stj., kot. kap. u Benkovcu.	18. Benzan Dr. Iv., gradski liečnik u Bakru.
9. Barčić Erasmo, odvjetnik na Rieci.	19. Beruta Josip, župnik u Koprivnici.
10. Batistić Jakov, ljekarnik u Bakru.	20. Blau Mavro, trgovac u Sisku.

21. Blažić Vjekoslav, trgovac u Sisku.
22. Bišćan Martin, sudb. pristav u Iloku.
23. Bojanić O. Andjeo, župnik na Bolu.
24. Bolf Ivan, posjednik u Delnicah.
25. Botteri Iv., odvjet. u Staromgradu.
26. Brčić An. viećnik priz. suda u Zadru.
27. Bresztyenszky Dr. A., sveuč. prof. u Zagrebu.
28. Brusina Sp., sveuč. prof. u Zagrebu.
29. Budisavljević Bude, veliki župan u Požegi.
30. Budisavljević J., parok u Vrhovini.
31. Budmani Pero, gimn. prof. u Dubrovniku.
32. Bulat Dr. Gaj. F., odv. u Spljetu.
33. Buneta Drag., veletržac u Karlovcu.
34. Bunjik Koloman, šumar u Trnjanih.
35. Buratti grof Dr. Iv., veleposjednik u Zagrebu.
36. Burgstaller Vjek., financ. tajnik u Osieku.
37. Butorac Drag., podž. pisar u Jaski.
38. Buzolić Stj., ravn. učilišta u Zadru.
39. Ciesel Iv., obćin. blagajnik u Sisku.
40. Colussi Andrija, posjednik u Sisku.
41. Crnadak Mirko, umirov. major u Zagrebu.
42. Crnčić Dr. Ivan, predstojnik zavoda sv. Jerka u Rimu.
43. Crnetić Janko, gr. oficial u Zagrebu.
44. Crnković Milan, posjed. u Kastvu.
45. Crnovšek Jer., brz. činov. u Zagrebu.
46. Čvietković M., fin. savjet. u Zagrebu.
47. Čitaonica građanska u Belovaru.
48. Čitaonica narodna u Požegi.
49. Čitaonica narodna u Senju.
50. Čitaoničko društvo »Dvorana« u Varašdinu.
51. Čuvaj Ante, ravn. gradj učione u Sisku.
52. Dadić Miko, trgovac u Sisku.
53. Danilo Dr. Fr. vitez, vl. savjetnik u Zadru.
54. Dautović Mijo, predstojnik vl. odjela u Zagrebu.
55. Deutsch Albert, knjižar u Zagrebu.
56. Didolić Drag., kand. prof. u Selcih.
57. Dolački Alekso, župnik u Bučici.
58. Dollhopf Gustav, vl. odj. savjetnik u Zagrebu.
59. Ducman Tomo trgovac u Sisku.
60. Egersdorfer S., inžinir u Zagrebu.
61. Eisenhut Ljud., mjernik u Karlovcu.
62. Eisner Milan, poduzetnik u Zagrebu.
63. Erben Franjo, inžinir u Petrinji.
64. Fabac Gjuro, trgovac u Sisku.
65. Fanto Adolf, trgovac u Sisku.
66. Ferlan Ivan, veletržac u Senju.
67. Fermendžin O. Eusebij u Baji.
68. Fiamin Ivan, arcidj žup. na Rieci.
69. Fink Josip, inžinir u Delnicah.
70. Folnegović Fr., podarcidj. župnik u Selih.
71. Folnegović Fr., urednik »Vienca« u Zagrebu.
72. Fosco An. Jos., biskup u Šibeniku.
73. Frančić N, trg. ravn. u Tiflisu.
74. Franić Josip, podž. tajnik u Jaski.
75. Friedrich Vj., ravn. šted. u Sisku.
76. Friš Andrija, kanonik u Rimu.
77. Füršt Dr. H., gr. liečnik u Sisku.
78. Gajdek Toma, arcid. kan. u Zagrebu.
79. Galjer Matija, učitelj u Sesvetih.
80. Gašparić Fr., arcid. kan. u Zagrebu.
81. Gimnazija realna u Belovaru.
82. Gimnazija vel. u Gospiću.
83. Gimnazija vel. u Karlovcih.
84. Gimnazija vel. u Karlovcu.
85. Gimnazija vel. u Osieku.
86. Gimnazija vel. u Požegi.
87. Gimnazija vel. u Vinkovcih.
88. Glaser Josip, profesor u Petrinji.
89. Glaser Tomo, trgovac u Sisku.
90. Globočnik Antun, okraj. glavlar u Postojni.
91. Gogolja D., šted. činov. u Zagrebu.
92. Golub Vjek., gimn. prof. u Zagrebu.
93. Gorenjec Dr. Vjekoslav, u Petrinji.
94. Gorički Lavoslav, liečnik u Sisku.
95. Göszl J., ravnajući učitelj u Rumi.
96. Grahor Janko, arhitekt u Zagrebu.
97. Granić Jakov, profesor u Šibeniku.
98. Gržetić Dr. N., pukov. liečnik u Budimpešti.
99. Guteša Ilija, trgovac u Zagrebu.
100. Haidin Nikola, podžup. perovodja u Delnicah.
101. Halper Mirko pl., vl. savjetnik u Zagrebu.
102. Halper Vlad., veleposjed. u Zajezdi.
103. Haněl Dr. Jarom., sveuč. profesor u Pragu.
104. Herkov Rajm., financ. nadsavjetnik u Zagrebu.
105. Hintringer J. M., trgovac u Sisku.
106. Horvat Levin, pristav kot. ureda u Rakovcu.
107. Horvat Nik., arcid. kan. u Zagrebu.
108. Hribar Fr., podžup. mjern. u Sisku.
109. Hrvoić Ljud., vl. tajnik u Zagrebu.
110. Hudovski Adolf, gradski viećnik u Zagrebu.
111. Hübner A., trgovac u Sisku.
112. Iveković Dr. Fr., sveuč. profesor u Zagrebu.
113. Ivić Mate, odvjetnik u Zemunu.

114. Ivkanec Ljudevit, predsjednik subd. stola u Ogulinu.
115. Jagunić J., gimn. prof. u Karlovcu.
116. Jakčin Andr., odvjetnik u Zagrebu.
117. Janušić Hinko, prebend. u Zagrebu.
118. Janušić H., trgovac u Sisku.
119. Jilk Jos., umir. gosp. prov. u Sisku.
120. Jurinac Ad. Eug., gimn. profesor u Varašdinu.
121. Jurković Janko, vl. savjet. u Zagr.
122. Jurković pl. Dr. Nik., vlad. tajnik u Zagrebu.
123. Kaiser Ljud., oruž. straž. u Rumi.
124. Kamber Dr. P., odvjet. u Spljetu.
125. Kappus D., grads. mjer. u Zemunu.
126. Karaman Dr. S., odvjet. u Spljetu.
127. Karić Pavao, umir. podpukovnik u Temišvaru.
128. Kassa Sk., podžup. živinar u Jaški.
129. Kaznačić Dr. A., lieč. u Dubrovniku.
130. Keraus J., car. nadprij. u Zagrebu.
131. Kiepak S., inžin. u dolj. Miholjcu.
132. Kišpatić Dr. M., prof. u Zagrebu.
133. Klemenčić Ok., podžup taj. u Sisku.
134. Koblar A., bisk. arhivar u Ljubljani.
135. Kodrić Andrija, gimn. prof. i muz. ravnatelj u Osieku.
136. Kondrat Ferdo, inžinir u Zagrebu.
137. Kontak Dr. Gjuro, odv. u Zagrebu.
138. Kopun Josip, podžupan. perovodja u Virovitici.
139. Kostrenčić Ivan, sveuč. knjižničar u Zagrebu.
140. Košćec Franjo, župnik u Šestinah.
141. Kovačev Ivan, trgovac u Šibeniku.
142. Kovačić Risto, gimn. prof. u Kotoru.
143. Krajčević pl. Aleks., obć. načelnik i liekar u Vukovaru.
144. Krajnović Nikola, učitelj u Beški.
145. Kramberger Dr. Drag., muz. pristav u Zagrebu.
146. Kranjec Vl., inž. kapet. u Kremsu.
147. Kresić O. St., župnik u Miljevcih.
148. Krešić Milan, tajnik trg. komore u Zagrebu.
149. Kristianović Ign., bisk. u Zagrebu.
150. Krivošić Ivo, trgovac u Sisku.
151. Križanić Stevo, posjednik u Glini.
152. Kržan Antun, kanonik u Zagrebu.
153. Kučera O., gimn. prof. u Vinkovcih.
154. Kubany pl. Fr., liekarnik u Sisku.
155. Kuralt Franjo, tajnik gosp. društva u Zagrebu.
156. Kus Miros., drž. blagajnik u Zagr.
157. Lampe Franjo, župnik u Orahovici.
158. Lažansky Jakov., predstojnik željez. postaje u Sisku.
159. Leber Pavao, župnik u Maji.
160. Lehpamer Jos., kan. u Varašdinu.
161. Leović Vinko, bilježnik u Trnjanih.
162. Liebermann David, trgovac u Sisku.
163. Liebhart V., pekar u Sisku.
164. Ljubas O. Filip, župnik u Sokolinih.
165. Lobmajer Aug., župnik u Erdeviku.
166. Lobmajer Dr. A., prof. u Zagrebu.
167. Lopašić Rad., vl. tajnik u Zagrebu.
168. Lutz Ig., željez. mjernik u Zagrebu.
169. Maček Ivan, inžinir u Jaski.
170. Majhofer Josip, podž. pisar u Jaski.
171. Makanec Dr. Julio, okruž. liečnik u Sarajevu.
172. Makanec Dr. M., odvj. u Zagrebu.
173. Malec Dr. Josip, odvj. u Zagrebu.
174. Mallin Teodor, gr. tajnik u Zagrebu.
175. Marušić Mate, gimn. katek. na Rieci.
176. Mašić A., re. prof. u Zemunu.
177. Mašić Ivan, šted. činov. u Zagrebu.
178. Matijević Pajo, tajnik kot. ureda u Rakovcu.
179. Matz Mavro, vl. tajnik u Zagrebu.
180. Maurović Mijat, nadinž. u Zagrebu.
181. Mavračić Stjepan, župnik u Dolnj. Miholjcu.
182. Mažuranić Vlad., podžupan u Jaski.
183. Mazzura Dr. Šime, odvj. u Zagrebu.
184. Meiksner pl. Dragutin, podžupan u Delnicah.
185. Metikuš St., obć. načelnik u Selih.
186. Mikić Mijo, župnik u N.-Gradiški.
187. Mikoević Ladislav, okruž. predstojnik u Novoj-Gradiški.
188. Milčić Mavro, kr. jav. biljež. u Sisku.
189. Milić pl. Nik., um. satnik u Glini.
190. Milosavić D., trgovac u Zemunu.
191. Milutinović Vasil, učitelj u Beški.
192. Mitrović vit. Spiro, podpuk. u Zadru.
193. Modec Ljudevit, ravnatelj preparandija u Zagrebu.
194. Monti Dr. Lovro, odvjet. u Kninu.
195. Morović Dragutin, trgovac u Sisku.
196. Mošinski Adolf, vl. tajnik u Zagrebu.
197. Mrazović Dr. M., odvjet. u Zagrebu.
198. Muć Ant., brzojavni čin. u Osieku.
199. Mudrinić Matej, gimn. profesor u Vinkovcih.
200. Muha Antun, učitelj u Rumi.
201. Muhić Dr. Pavao, umir. vl. predstojnik u Zagrebu.
202. Muzler Josip, kr. podžup. u Rumi.
203. Mužević Ant., posjednik u Stubici.
204. Narodni Dom u Bakru.
205. Neuman W. trgovac u Sisku.
206. Nikolašević Marijan, vlastel. činov. u Pogoraču.
207. Novaković Stojan, ministar nastave u Biogradu.

208. Obćina gradska u Starom Gradu.
 209. Obćina gradska u Šibeniku.
 210. Obrtnička Zadruga u Senju.
 211. Ocvarak Mate, brijač u Sisku.
 212. Odjić Ivan, šumar u Rumi.
 213. Oklopiša Isak, kapet. u Banjaluki.
 214. Okrugić Ilija, žup. u Petrovaradinu.
 215. Oršić Matija, kanonik u Cresu.
 216. Osbold Pavao, učitelj na Rieci.
 217. Padavić Tomislav, podžup. tajnik u Delnicah.
 218. Palunko Vinko, gimn. kateketa u Dubrovniku.
 219. Paus M., podarc. župn. u Putincih.
 220. Pavec J., vl. škol. nadz. u Zagrebu.
 221. Pavić Ar., sveuč. prof. u Zagrebu.
 222. Pavišić pl. Dr. Al., prelat, vl. savjetnik u Trstu.
 223. Pavlešić Ivan, biskup u Zagrebu.
 224. Pavlica Stevo, trgovac u Sisku.
 225. Pechan Antun, učitelj u Petrinji.
 226. Pečenovski Ant., žup. u Trnjanih.
 227. Perlić Franjo, knjigovodja u Sisku.
 228. Perpić Nedeljko, c. kr. satnik u Kutersihu.
 229. Persoglio Franjo, trgovac u Sisku.
 230. Petračić F., sveuč. prof. u Zagrebu.
 231. Petranović Mijo, posjed. u Delnicah.
 232. Planer David, trgovac u Sisku.
 233. Planić Drag., gr. zastup. u Sisku.
 234. Pliverić I., nadbisk. tajnik u Zagrebu.
 235. Polak Ljudevit, brz. činov. u Sisku.
 236. Polesi Ant., duh. pomoć. u Delnicah.
 237. Polić Ante, veletržac na Rieci.
 238. Popović Stjepan, občinski bilježnik u Ravnojgori.
 239. Posilović Dr. Juraj, biskup u Senju.
 240. Premužić M., bl. oficial u Sarajevu.
 241. Preradović pl. Dušan, pomor. nadporučnik u Poli.
 242. Prister Em., veletržac u Zagrebu.
 243. Prister Jerol., veletržac u Zagrebu.
 244. Prukner Martin, gostioničar u Sisku.
 245. Pučić grof. N. V., veleposjednik u Dubrovniku.
 246. Pupavac Sime, trgovac u Sisku.
 247. Rabar Ivan, gimn. prof. u Osieku.
 248. Rački Dr. Franjo, kan. i predsjednik jugosl. akad. u Zagrebu.
 249. Rakovac Dr. L., vl. tajnik u Zagrebu.
 250. Rankl Jakov, trgovac u Sisku.
 251. Realka velika u Osieku.
 252. Realka velika u Rakovcu.
 253. Rechnitz Dr. M., kotar. liečnik u Zemunu.
 254. Reis Mavro trgovac u Sisku.
 255. Rieger Albin, podžup. liečnik u Delnicah.
 256. Ritonia Sl., trgovac u Rakovcu.
 257. Rohaček Dr. Kol., ravn. ludnice u Stenjevcu.
 258. Ros Sebastian, inžinir u Zagrebu.
 259. Rubetić Cvjetko, kateketa na realci u Zagrebu.
 260. Sabljak Fr., car. prijemnik u Sisku.
 261. Sbor mladeži sjemeništa u Senju.
 262. Schwarz Dr. Žiga, gradsk. liečnik u Glini.
 263. Shauff Adalb., odvjetnik u Zagrebu.
 264. Simić Vatroslav, financ. ravnatelj u Osieku.
 265. Skočić Ilija, trgovac u Šibeniku.
 266. Sladović A., financ. savj. u Zagrebu.
 267. Smetiško Mijo, kanonik u Zagrebu.
 268. Sokač pl. Žiga, blag. ofic. u Zagr.
 269. Sparhakel Juk., podžup. perov. u Jaski.
 270. Spinčić Vjek., gimn. prof. u Kopru.
 271. Steklasa I., gimn. prof. u Karlovcu.
 272. Stern Mak., grads. zast. u Zagr.
 273. Stipčić Zdravko, podžup. perov. u Zlataru.
 274. Stoos N., posj. u Rakovcu-Vrbovcu.
 275. Sunko August, činovnik d. parobrodarskog društva u Sisku.
 276. Šaj Ferdo, odvjetnik u Zagrebu.
 277. Šamšalović Alek., duh. pomoćnik u Rumi.
 278. Šašel Janko, bogoslov u Ljubljani.
 279. Šavor Jos., podarcid. župnik u Vel. Bukovcu.
 280. Šćerbak Ivan, sudb. pristav u Sanjškostomu.
 281. Šegerc Radoslav, pukovnik u Vel. Bečkereku.
 282. Šenoa J., šted. knjigov. u Zagrebu.
 283. Šestak Franjka, učiteljica u Osieku.
 284. Šimunčić Gj., kateketa u Zagrebu.
 285. Šipuš Ive, trgovac u Sisku.
 286. Šipuš Miko, trgovac u Sisku.
 287. Šišić Jak., odsj. savj. u Zagrebu.
 288. Špiček St., grads. zast. u Zagrebu.
 289. Špišić J., veletržac u Sisku.
 290. Šram Dr. pl. Lav., odv. u Zagrebu.
 291. Šteidle Fr., grad. biljež. u Sisku.
 292. Štradr Žiga, carin. protust. u Sisku.
 293. Šuljok Alek., dvor. savj. podpredsjednik stola sedm. u Zagrebu.
 294. Švinderman Blaž, nadbisk. tajnik u Zagrebu.
 295. Tallian Eduard, kan. u Zagrebu.
 296. Thomé J., obč. nač. u Ravnojgori.
 297. Tkalčić Ivan, prebend. u Zagrebu.
 298. Tkalčić Mirko, šted. čin. u Zagrebu.
 299. Topić Marko, učitelj na preparandiji u Dubrovniku.

300. Trnka Fr., gimn. prof. u Požegi.	317. Vitezić Dr. D., fin. nadsavj. u Zadru.
301. Tropper En., kotar. predstojnik u Zemu.	318. Vojnović conte Ivo, sudb. perovodja u Zagrebu.
302. Troyer Josip vit., javni bilježnik u Delnicah.	319. Vončina Ivan, odjel. vl. predstojnik u Zagrebu.
303. Tubić Stjep., sudb. pristav u Pakracu.	320. Vranicani-Dobrinović bar. Šimun, vlastelin na Ricci.
304. Učiteljske u Petrinji.	321. Vrbanić Mijo, šum. vl. nadzornik u Zagrebu.
305. Učiteljska knjižnica u Otočcu.	322. Vrtačnik J., gostioničar u Sisku.
306. Učiteljska Zadruga u Ogulinu.	323. Všetocka Adalbert. šumar u Cerju vlastelinstva Turn-Taksis.
307. Unterweger Vilko, vlad. perovodja u Zagrebu.	324. Vučetić Ante, gimn. prof. u Dubrovniku.
308. Vakanović Antun, banski namjestnik u Zagrebu.	325. Vujević O. Stjepan, predstoj. samostana u Crniku.
309. Vancaš Dr. Aleksa, nadlicnik u Zagrebu.	326. Vuković Adolf, ravnatelj brzojav. ureda u Zagrebu.
310. Velendarić T., uprav. suda u Sisku.	327. Vuković M., škol. nadz. u Belovaru.
311. Velušić J., trgovac u Sisku.	328. Zlatović O. S., prov. taj. u Spljetu.
312. Vernak Aleks, ljekarnik u Sisku.	329. Zoričić Milan, predstoj. statističk. ureda u Zagrebu.
313. Westermajer Karl, ravn. kreditne banke u Sisku.	330. Žaček Dr. Josip, liečnik u Beški.
314. Vidrić Dr. Lovro, odv. u Zagrebu.	331. Zakić Gjuro, učitelj u Virovitici.
315. Vihodil Vlastimil, ravnatelj gosp. zavoda u Križevcih.	
316. Vitanović Ante, duh. pom. u Rumi.	

III.

Učena društva i zavodi

koji su našem društvu god. 1881. svoje knjige poslali:

1. Athene, *Ἀρχαιολογικὴ ἐταιρεία*.
Πρακτικα. 1881. i 1882.
2. Berlin, *Kön. preus. Akademie der Wissenschaften*.
Monatsberichte. 1881. Januar—Dezember.
3. „ *Archaeologisches Institut des deutschen Reiches*.
Archaeologische Zeitung. 1881. 1—4 Heft.
4. „ *Numismatische-Gesellschaft*.
Verhandlungen. 1879—1880. 1 Heft. 1881. 1 Heft.
5. Bern, *Historischer Verein des Kantons Bern*.
Archiv. X. Band. 1—3 Heft.
6. Breslau (Vratislava), *Verein für Geschichte und Alterthum Schlesiens*. Zeitschrift. Band XV., Heft 2. 1881. Band XVI. und. Register zu Bd. XI—XV.
7. Brünn (Brno), *Hist. statist. Section der k. k. mährisch-schlesisch. Gesellschaft zur Beförderung des Ackerbaues u. s. w.*
Schriften. Band XXV. 1881.

8. Br ü n n , *Landesausschuss der Markgrafschaft Mähren.*
Libri citationum et puhonum. Pars I. voluminis IV.
9. Budape st , *Magyar tudományos akadé mia.*
Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Vol. VII. 1881.
Monumenta comitialia regni Hungariae. Vol. VII. 1881. —
Codex diplomat. Andegavensis. Vol. II. — Ungarische Re-
vue. 1881, Heft 1—12.; 1882. Heft 1—3.
10. „ *Magyar orsz, régészeti és embertani társulat.*
Archaeologiai értesítő. Uj folyam. 1—2 füzet.
11. „ *Magyar történelmi társulat.*
Századok. 1881. IX.—X. füzet.
12. Calcutta , *Asiatic Society of Bengal.*
Journal. Vol. 50. Part. I. Nro. 1—4. 1881.
13. Dresden , *Kön. sächsischer Alterthumsverein.*
Neues Archiv. Bd. II.; 1—4 Heft.
14. Donaueschingen , *Verein für Geschichte und Naturgeschichte
der Baar.* Schriften. 1882. 4 Heft.
15. Dorpat (Gurjevo), *Gelehrte ethnische Gesellschaft.*
Verhandlungen. Bd. X., 3—4 Heft. — Sitzungsberichte 1880.
16. Firenze , *Società Italiana di Antropologia ed Etnologia.*
Archivio. Vol. XI. 1881. fasc. 1—3.
17. Freiberg i. S., *Freiberger Alterthumsverein.*
Mittheilungen. 17 Heft 1880.
18. Görlitz (Gorelice), *Oberlausitzische Gesellschaft der Wissen-
schaften.* Neues lausitz. Magazin. Bd. LVII., Heft 1—2.
1881—1882.
19. Graz (Gradac), *Historischer Verein für Steiermark.*
Mittheilungen. Heft 29. 1881.
20. „ *Naturwissenschaftlicher Verein für Steiermark.*
Mittheilungen. 1880.
21. Helsingfors, *Finska Vetenskaps Societeten.*
Observations Meteorologiques. 1879. — Bidrag till Käm-
edom af Finnl. Natur och Folk. H. 33—34 — Ofversigt
af F. V. S. Förhandlingar. XXII.
22. Jena , *Verein für Thüring-Geschichte und Alterthumskunde.*
Zeitschrift. I—VIII. Band.; Neue Folge. II. Band, Heft 3.
Thüringische Geschichtsquellen. I—III. Band. — Stadt-

- ordnung für Jena. — Der Mainzer Hof zu Erfurt.
Codex Thuringiae diplomaticus. — Ausgang der Grafschaft
Orlamünde.
23. K a z a n, Императорскій Казанскій Унверситетъ.
Известія. Годъ. XLV. 1880. 1—6.
24. Kiel, *Gesellschaft für Schleswig-Holstein-Lauenburgische Geschichte.*
Zeitschrift. Band X. XI.
25. Kiev, Црковно археологическо общество. — Отчетъ. 1880.
— Мпнъятуръ. — Указатель. 1880.
26. Kjöbbehaven (Kopenhaga), *Sociétéoyal des Antiquaires
du Nord.*
Aarbøger. 1880. II. Heft.; 1881. I—III. Heft. — Mé-
moires. 1880.
27. Königsberg, *Alterthumsgesellschaft l'russia.*
Sitzungsberichte. 1880—1881.
28. Landshut, *Historischer Verein für Niederbayern.*
Verhandlungen. Band XX., 3 und 4 Heft.; Band XXI.,
1 und 2 Heft.
29. Leipzig, *Lausitzer Predigeresellschaft.*
Jahresbericht. 1881.
30. Linz, *Museum Francisco-Carolinum.*
Neununddreissigster Bericht. 1881.
31. Lwów (Lavov), *Zaklad narod. imienja Ossolinskich.*
Sprawozdanie. 1881. — Catalogus manuscriptorum. Vol. II.
32. Meissen, Verein f. Geschichte der Stadt Meissen.
Jahresbericht. 1880.
33. München (Monakov), *Kön. bairische Akademie der Wissen-
schaften.* Sitzungsberichte 1881. 1—3., II. Bd. 1—3.
34. Novisad, *Matica Srpska.*
Летописъ Матице Српске. Књига 126.
35. Nürnberg, *Germanisches National-Museum.*
Anzeiger. XXVIII. Band 1881.
36. Odessa, Имп. Одесское общество Исторіи ѱ Древностей.
Отчетъ. 1881. — Имп. новороссійскій Унверситетъ.
37. „ Записки. Томъ 32. 1881.
38. Orleans, *Société Archéologique et historique de l'Orléanais.*
Bulletin. Tome VII Nr. 107 et 108.
39. Paris, *Société Nationale des Antiquaires de France.*
Memoires. Tome 40. 1879.

40. P e t e r s b u r g (Petrograd), Императорская Академія Наукъ.
Записки. Томъ XXXVIII.; XXXIX 1.—2; XL., 1.
41. „ Импер. археолог. коммиссія.
Отчетъ за 1878. и 1879. год. Съ. атласомъ
42. „ Императ. Университетъ.
Записки историко-филологическаго факултета. 1876 до
1881, Часть I—IX.
43. „ Импер. археолог. общество.
Извѣстія. 1880.
44. P r a g, *Kön. böhmische Gesellschaft der Wissenschaften.*
Sitzungsberichte 1880. — Jahresbericht 1880. — Decem
registra censuum.
45. „ *Museum kralovstvi Českého.*
Památky. D. XI. sešit 11—14.
46. R i g a, *Gesellsch. für Gesch. und. Alterthumsk. der Ostseeprovinzen
Russlands.* Mittheilungen aus d. livländ. Geschichte
Band 13, Heft 1.
47. R o m (Rim), *Reale Accademia dei Lincei.*
Atti. Vol. V. fasc. 8—14.; Vol. VI. fasc. 1—8.
48. „ *Instituto di Corrispondenza Archeologica.*
Bulletino per l' anno 1881.
49. S a l z b u r g, *Städt. Museum Carolino-Augusteum*
Jahresbericht 1881.
50. S t e t t i n, *Gesellschaft f. pommersche Geschichte.*
Baltische Studien. 30. Jahrg. 1—4 Heft.
51. S t o c k h o l m, *Société archéologique suédois.*
Tidskrift. 1880. Nr. 12.
52. S t u t t g a r d, *Württembergischer Alterthumsverein.*
Vierteljahrshefte. 1881. 1—4 Heft.
53. S y d n e y, *Royal Society of New South Wales.*
Journal. Vol. XIII. — Annual Report of the depart. of
mines. 1879, 1878. Maps 1879.
54. T o r i n o, *Società di Archaeologia e belle arti.*
Atti della società. Vol. IV. fascic. I.
55. „ *Reale accademia della scienze.*
Atti. Vol. XVII. disp.. 1—5.
56. T r i e s t e (Trst), *Società Adriatica di Scienze naturali.*
Bullettino 1881. Vol. VI.

57. Wien (Beč), *K. k. Centralcommision für Erforsch. und Erhalt. d. Baudenk.* Mittheilungen. VII. Bd. 1—4 Heft.
58. „ *K. k. geologische Reichsanstalt.*
Verhandlungen 1881. 6—17. Heft; 1882. 1—5 Heft.
59. „ *K. k. geographische Gesellschaft.*
Mittheilungen. 1880. XXIII. Band.
60. „ *Archaeolog. epigraphisches Seminar der kais. Universität.*
Mittheilungen. Jahrgang V. Heft 1—4 1881.
61. „ *Numismatische Gesellschaft.*
Sedamnaest manjih razpravah, posebno otiskanih iz časopisa numizmatičkog društva.
62. Zagreb, *Hrvatsko-slavonsko šumarsko društvo.*
Šumarski list 1881. 1—4.
63. „ *Klub inžinirah i arhitektah.* Viesti. God. II. 1881.
64. Zürich, *Allgem. geschichtsforschende Gesellschaft der Schweiz.*
Jahrbuch für schweiz. Geschichte VI. Band. 1881.

Društva, s kojima u savezu stojimo ali koja nisu još ove godine svoje knjige našem društvu poslala.

1. Cherbourg. Société nationale académique.
2. Halle. Thüring. sächs. Verein für Erforschung d. vaterländ. Alterthums.
3. Hermannstadt. Verein für siebenbürg. Landeskunde.
4. Innsbruck. Ferdinandeum für Tirol und Vorarlberg.
5. Klagenfurth. Geschichtsverein in Kärnten.
6. Leipzig. Verein für Geschichte Leipzigs.
7. Luxembourg. Institut Royal Grand-Ducal.
8. London. Society of antiquaires of London.
9. Moskva. Московское археологическое общество.
10. München. Histor. Verein für und von Oberbayern.
11. Napoli. Reale accademia di Archeologia, Lettere e Belle Arti.
12. Novara. Biblioteca civica.
13. Pressburg. Verein für Natur- und Heilkunde.
14. Regensburg. Histor. Verein für Oberpfaz und Regensburg.
15. Schwerin. Verein für Meklemburg. Geschichte und Alterthumskunde.
16. Washington. Smithsonian institution.

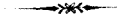
17. Wien. Alterthumsverein.
18. „ Anthropologische Gesellschaft.

Znanstveni časopisi.

1. Reggio dell' Emilia, Bullettino di paletnologia italiana.
2. Spljet, Bullettino di archeol. e storia Dalmata.
3. „ Pravo.

Novine.

1. Cetinje, Glas Crnogorca.	4. Trst, Naša Sloga.
2. Dubrovnik, Slovinac.	5. Zadar, Narodni list.
3. Sušak, Sloboda.	6. „ Katolička Dalmacija.

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

~~~~~

GODINA IV. — BR. 1.

~~~~~

SADRŽAJ.

1. Arkeologičko izkapanje u Bakru. — S. L. — Str. 1—9. Sa *četiri* table.
2. Rimski nadpisi u Smederevu. — Dr. P. pl. Despinić. — Str. 9—12.
3. Putopisne arkeologičke bilješke od Ogulina do Prozora. — S. L. — Str. 12—23.
4. Nadpis u Slanom kod Dubrovnika od g. 1420. — Vid Vuletić-Vukasović. — Str. 23.
5. O nekojih nedavno nadjenih ilirskih pjenezih. — Po Arturu I. Evansu. Prevod. Sa *dve* table (priložene k br. 3. 1881.). — Str. 23—25.
6. Dopisi. — Vid Vuletić-Vukasović iz Dubrovackoga kotara. — Marko Marković iz Prozora. — Dragutin Jagić iz Siska. — Str. 25—27.
7. Razne viesti. — Str. 27.—32.

~~~~~

U Zagrebu 1. siečnja 1882.

~~~~~

Obznane uredništva.

Viestnik za sada izlaziti će svaku tri mjeseca. — Godišnja **predplata** stoji 4 for. a. vr. za sve austrijsko-ugarske zemlje; a za inozemstvo 8 maraka ili 10 franaka.

Spisi, pošiljke i godišnji prinesci imaju se od sada odpravljati pod naslovom: **Hrvatskomu arkeologičkomu društvu u Zagrebu (u zemalj. muzeju).**

Naručbe na **predbrojku** **Viestnika** prima i knjižara L. Hartmana u Zagrebu.

I m e n i k

članova pomagajućih, koji su položili prinos za god. 1882.

Alađević Dujam, c. k. poreznik u Benkovcu.
Barbieri Stjepan, c. k. kotarski kapetan u Benkovcu.
Čitaonica građanska u Belovaru.
Gutal Matej, duh. pomoćnik u Putinovcih.

Lazić uprav. vel. gimn. u Karlovcih.
Lehpamer Josip, kan. u Varaždinu.
Makanec Dr. Julijo okruž. liečnik u Sarajevu.
Milić pl. Nikola umir. satnik u Glini.
Milinović O. Šime. gimn. ravnatelj u Sinju.

I m e n i k

članova pomagajućih, koji su položili prinos za god. 1881.

Brusina S. sveuč. prof. u Zagrebu.
Didolić Drag. posjednik u Selcih na Braču i za g. 1880.
Gimnazija vel. u Požezi.
Granić Jakov, prof. u Šibeniku.
Koščec Franjo, župnik u Sestinah.
Kovačev Ivan, trgovac u Šibeniku.
Krajnović N., učitelj u Beški.
Krsić O., Stjepo župnik na Miljevcih kod Drnisa.
Lazić upravitelj vel. gimnazije u Karlovcih.
Lehpamer J., kan. u Varaždinu.
Leber Pajo, župnik u Maji.
Makanec Dr. Julijo, okruž. liečnik

u Sarajevu.
Mazek Antun, ravnatelj vel. gimnazije u Požezi.
Mitrović vit. Š. podpukovnik u Zadru.
Milić pl. Nikola. c. kr. satnik u miru u Glini.
Modec Ljud., ravnatelj preparandija u Zagrebu.
Rechnitz Dr. M. kot. lieč. u Zemunu.
Skočić Ilija, trgovac u Šibeniku.
Stipčić Zdravko, podžup. perovodja u Zlataru.
Šašelj Ivan, bogoslovac u Ljubljani.
Žaček Dr. I. liečnik u Beški.

Darovi sa zahvalnosti primljeni od arkeol. odjela zem. muzeja tečajem god. 1881.

Gg. Seč Franjo inžinir u Vojnom Križu: srebr. novac Rudolfa II. ugar hrv. kralja (1581). — Kotur Joco, poštar u Bedniku: uzengiju željeznu i bronzenu zapinjaču, sve ondje izrovano izpod gradine. — Pejačević Lad. grof, svietli ban: grozd umjetno sastavljen od klesara u Našici. — Haniel Josip, načelnik. Petrovaradinski: zl. dukat beljički (1803.) i sr. novac nemački (1795). — Schütz Franjo, škol. ravnatelj iz N. Gradiške: 8 sr. i 4 bakr. novca. — Šaban Lačko, gradski nadocestar u Zagrebu: 2 sr. novija novca. — Potočnjak Ardoj, iz Selaca: dvie rimske staklenke našaste u mjestu Pešćac pod Knežinom blizu Selaca u Vinodolu, te rimsku svietiljku (krilata sfinx) i suznu bošicu iz Cirkvenice. — Grsm Silvio, gimnazijalac na Rieci: 1 bak. rimski, 1 sr. dubrovački i 7 bak. novijih novaca. — Merlato Jakov, ginaz. na Rieci: 1 sr. i 1 bakr. novac. — Prestini Roman, gimnaz. na Rieci: 1 bak. rimski novac. — Hiter Josip, župnik u Štefanju u belovarskoj županiji: 2 rimaka srebrna, 1 sr. poljski, 1 sr. ugarski, 24 bakr. novija novca, 5 srebrnih i 6 bakr. spomenica, assignat francuzke republike (II. godina) i dvie bečke banke (1806), i 3 zelena kamenčića. — Fabković Skender, prof. u Zagrebu: knjigu L. A. Milania *Il ripostiglio della Venèra. Roma 1880* s eliotipičkim tablama i dva liepa slavonska sr. novca. — Zlatarski prof. Gjuro N. bugarin: u liepojkutiji sve bakr. novce sadašnje bugarske. —

Bišćan Viktorina, iz Samobora: mjeden pečat *Bureau de Postes de Samobor*. — *Bonifačić* Petar, iz Baške: sr. rimski *Hadrianus*, i malenu kinezku rezbariju u drvu. — *Pogledić* kurilovečki Dragutin, vel. župan: tursku pušku iz bosanske zapreme 1878. — *Tkalčić* Ivan, prebendar i akademik u Zagrebu: sr. novac Karla Olmučkog biskupa (1690). — *Weisz* Lavoslav, iz Zagreba: 3 bak. spomenice. — *Fanto*, trgovac u Zagrebu: papinski sr. talir od g. 1830. — N. N. 6 bakr. rimskih, 6 sr. i 3 bakr. novija novea i fran. assignat od g. 1792. — *Mihalinec* Milan iz Siska: 12 bak. rimskih novaca. — *Gruber* Dane, prof. u Zagrebu: 4 sr. rimska novea. — *Bogdanić* Dane, učitelj u Jošanu: sr. talir nemački (1610), — *Košak* Joso, kr. porezni protustavnik: 4 bak. rimska i 2 novija novea. — *Dubravčić*, iz Mitrovice: 12 bak. rimskih i 6 bakr. novijih novaca. — *Beck* Vinko, iz Osieka: lepu tikvicu urezi krasno nakličenu. — *Eisenstädter* Filip, iz Karlova: starinski sat i glagoljsku listinu od g. 1519. sa višecim pečatom. — *Sabljak* Franjo, kr. prijemnik u Sisku: turski pečat bronzani. — *Stojana* Mijata, baštinici: 615 bak. rimskih novaca, 213 sr. i 294 bak. novija, 23 bakr. spomenice, lijepe gusle i svirala i 2 handžara. — *Bego* Dujam, pravnik u Zagrebu: 1 sr. dubrovački i 1 bakr. rimski novac iz Makarskog primorja. — *Benaković* Josip, načelnik u Županju: gorostasani mamutov zub i rebro iz Save ondje izručeno i bos. pušku saraj. radnje. — *Jugurčić* Stjepan, iz Vinkovaca: 101 bakr. rimski i 7 sr. novijih novaca. — *Gradsko poglavarstvo* u Varaždinu: 3 sr. celtička novea, bakrenu ploču s urezanom slikom t. j. grbom bratovštine tiela Isukrstova i nadpisom: *Brassow: Goszpomu Umiraiucheh-Schit Bratouschine tela Kristussevogau Varasdinu u sztolne szirkue szuetago Miklawsa biskupa. Podigniene leta 1677* — *Ivić* Dr. Mate, odvjetnik u Zemunu: revolver osobitoga ustroja sa nadpisom *Joseph Netcht in Passau invenit et fecit 1790*, rimsku staklenku osobitoga načina, mjedenu zapinjaču, lončić i tri svietiljke (FORTIS, PROBVS), sve ovo našasto u istom grobu u bašci darovateljjevoj, 2 malena zlatna turska, 3 sr. i 12 bakr. rimskih, 10 sr. (dva velika) i 6 bakr. novijih novaca. — *Gradsko poglavarstvo* u Zemunu po istom Iviću: poveći komad rimske glave u pečenicu, 9 stopa duboko izkopan. — *Jung* Ignjat, učitelj u Mitrovici: starodavnu kost osobitimi znakovi izkičenu, bakr. slavonski novac (N-B Nikola ban?), 4 sr. i 4 bakr. novija novea. — *Karaman* Dr. Dinko Fort, odvjetnik u Spljetu: urezani kamenčić od prstena, našast na Solinu. — *Duić* Jakov, župnik u Travniku po g. Nap. pl. Špunu Stričiću: sr. talir dužda Fr. Erizzo, 1/2 talira dužda Dominika Contarini, 8 sr. rimskih republikanskih, 8 bak. carskih, 1 bak. grčki, 1 sr. bosanski i 3 sr. novija novea. — *Plentaj* Franjo, kot. predstojnik u Bjelini (Bosna) po sveuč. knjižničaru Kostrenčiću, koj doprinese 33 nov. poštarine: zlatan novac bizatinski, na kom slike Konstanta II. Konstantina Pogonate, Eraklija i Tiberija (g. 659—668). — *Bubanović* Ana, iz Zagreba: pokal stakleni od g. 1668. i stvari svileni otarak zlatom izvezan iz erkve Dubovačke. — *Ljubić* o. Martin, biskup, tajnik u Mostaru: dva stara nadpisa cirilska. — *Sekulić* Martin, prof. u Rakovu i akademik: prepis cirilskog nadpisa iz Gračaca. — *Kučenjaka* Dragutin, podžup. inžinir u Sisku po D. Jagiću: kamenitu sjekiru, koju nadje u šljunku Mate Kramarić nadecestar. — *Huponja* Ivan, iz Križevca: kuglju željeznu našastu u zemlji kod starog grada na Kalniku. — Stebnički, ručki general u Tiflisu po N. Frančeviću: topogr. kartu Kavkaza (ovogodišnje drugo izpravljeno izdanje glavnoga štaba). — N. Frančević veletržac u Tiflisu i zastupnik zem. muz. i ark. društva: etnogr. kartu Kavkaza u dva vel. lista i više knjiga.

Knjige

hrv. arkeol. društva na prodaji kod Hartmanove knjižare u Zagrebu i u
pisarni samoga društva uz veoma obaljenu cieniu.

Arkiv. Knjiga II. Razdjel I. i II.	2 for.	— nč.
" " IV. i V. svaka po	— "	80 "
" " VI. do XII. svaka po	— "	50 "
Codex Diplomaticus, knjiga I. i II. svaka po	1 "	50 "
Bibliografija hrvatska	— "	50 "
Bibliografija della Dalmazia	1 "	— "
Supplementi alla bibliografija della Dalmazia	— "	25 "

Kod iste Hartmanove knjižare i u pisarni nar. muzeja mogu se dobiti i
sliedeće radnje prof. S. Ljubića :

Opis jugoslav. novaca. U Zagrebu 1875. vel. 4. sa 20 tabla. za 8 for.
Ob odnošajih Dubrovačke sa Mletačkom republikom. Tri obširne razprave
iz *Rada* — za 4 for.

Pučkim učiteljem. — Opazuje se, da među članovi našega društva malo je učitelja pučkih škola. Upravljajući odbor uvjereu, da su uprav pučki učitelji a stanju najbolje pomoći društvenim svrham, nudi jim svoj *Viestnik* badava uz to samo, da uredništvu *Viestnika* pošalju točno i što obširnije izvješće o starinah u svojoj okolici, i da ga nadalje revno obaviešćuju o svakom obretu arkeolog. predmeta, o kom bi ma što doznali. U slučaju pako, da nebi imali o čem izvješćivati, mogli bi namerivati svoj prinos sa starinskimi predmeti, koje bi po vrijednosti odkupio arkeol. odjel nar. muzeja, a tim bi postali i članovi društva.

Štov. povjerenikom. nar. muzeja i hrv. arkeol. društva, te svim našim članovom i svim drugim rodoljubom i ljubiteljem domaćih starina i narodnoga napredka što toplije preporučamo, neka budno paze na svaki prekršaj naredba Vis. zem. Vlade i Vis. zem. krajiške oblasti, koje smo izdali na uvoju predprošloga broja, o sačuvanju starina, te za svaki slučaj neka umah obavieste ravnateljstvo arkeol. odjela nar. muzeja ili upravu hrv. arkeol. društva za dalnje postupanje u stvari. One naredbe kadre su odlučno pomoći i domaćoj nauci i nar. arkeol. muzeju, samo ako jih dotične oblasti budu sdušno vršile.

O p o m e n a.

Članovi, koji jošte nisu položili priinos za g. 1881, te i oni, koji duguju isti prinos za g. 1880., umoljeni su, da te prinose čim prije uredništvu *Viestnika* poštarskom doznakom pošalju.

Isto tako molimo naše članove, da nam prinos za tek. g. 1882. pošalju.

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

~~~~~  
GODINA IV. — BR. 2.  
~~~~~

SADRŽAJ.

1. Potravlje. — A. K. Matas. — Str. 33—38.
2. O nekih nedavno nadjenih ilirskih pjezeih. — Po Arturu I. Evansu. Preveo S. L. — Sa *dvie* table (priložene k br. 3. 1881) Konac. — Str. 38—48.
3. Arkeologičko izkapanje u Bakru. — S. L. — Sa *četiri* table (priložene k br. 1. 1882.). Nastavak. Str. 48—54.
4. Munjavački nadpis. — S. L. — Str. 54—56.
5. Dopisi. — Arthur I. Evans, Ragusa. — Ivan Nep. Šerbak, Sanski most. — Prof. Frano Bulić, Zadar. — Nikola Kolar, Vinkovci. Str. 56.—58.
6. Razne vesti. — Str. 58—61.
7. Vesti bibliografske. — Str. 61—64.

~~~~~  
U Zagrebu 1. travnja 1882.  
~~~~~

Obznane uredništva.

Viestnik za sada izlaziti će svaku tri mjeseca. — Godišnja predplata stoji 4 for. a. vr. za sve austrijsko-ugarske zemlje; a za inozemstvo 8 maraka ili 10 franaka.

Spisi, pošiljke i godišnji prinesci imaju se od sada odpravljati pod naslovom: **Hrvatskomu arkeologičkomu društvu u Zagrebu (u zemalj. muzeju).**

Naruče na **predbrojku** Viestnika prima i knjižara L. Hartmana u Zagrebu.

Članovi

koji su dalje položili prinos za god. 1882. (V. uvojak br. 1).

- Altman J. mjernik u Zagrebu.
Baloković L. župnik u Bizovcu.
Bauer Gj. prof. u Zagrebu.
Benaković J. načelnik u Županju.
Benković I. gr. vieć. u Zagrebu.
Bojanić o. Andj. župnik na Bolu.
Botteri Iv. odvjet. u St. Gradu.
Brusina S. prof. sveuč. u Zagrebu.
Burgstaller V. fin. taj. u Zagrebu.
Crnadak M. um. major u Zagrebu.
Crnčić Dr. I. kan. u Rimu
Crnetić I. gr. ofic. u Zagrebu.
Crnovšek F. brz. čin. u Zagrebu.
Čvietković M. fin. savj. u Zagrebu
Čitaonica nar. u Požegi.
Čitaonica nar. u Senju.
Čitaoničko društvo u Varaždinu.
Dautović M. vlad. predst. u Zagrebu.
Deutsch A. knjižer u Zagrebu.
Dolački A. župnik u Bučici.
Evans A. I. posjed. u Dubrovniku.
Ferland I. trgovac u Senju.
Folnegović F. žup. kod sv. Kate
na Selih.
Folnegović F. narednik u Zagrebu.
Gajdek J. kanon. u Zagrebu.
Geitler Dr. L. prof. sveuč. u Zagrebu.
Gimnazija vel. u Osieku.
Gimnazija vel. u Požegi.
Gimnazija vel. u Vinkovcih.
Gogolja D. šted. činov. u Zagrebu.
Golub V. prof. u Zagrebu.
Granić M. I. župnik u G. Muću.
Gruber D. gim. prof. u Zagrebu.
Guteša I. veletrž. u Zagrebu.
Halper M. vlad. savjet. u Zagrebu.
Herkov R. vlad. savjet. u Zagrebu.
Horvat N. kanon. u Zagrebu.
Hrvoić L. vlad. tajnik u Zagrebu.
Hudovski A. grad. vieć. u Zagrebu.
Iveković Dr. F. sv. prof. u Zagrebu.
Ivkanec L. sud. preds. u Ogulinu.
Jagunić I. gimn. prof. u Karlovcu.
Jakčin A. odv. u Zagrebu.
Jurinać A. E. gim. prof. u Varaždinu.
Jurković pl. Dr. N. vlad. tajnik u
Zagrebu.
Karaman Dr. S. odvjet. u Spljetu.
Karić P. major u Temišaru.
Kišpatić Dr. M. r. prof. u Zagrebu.
Kodrić A. gim. prof. u Osieku.
Kondrat F. inžinir u Zagrebu.
Kontakt Dr. Gj. odv. u Zagrebu.
Kostrenčić I. sv. knjiž. u Zagrebu.
Kranjac V. kapetan u Kremsu.
Krešić M. taj. trg. kom u Zagrebu.
Kristianović I. biskup u Zagrebu.
Križanec S. posjed. u Glini.
Kržan A. kanon. u Zagrebu.
Kuralt F. tajnik g. d. u Zagrebu.
Kus M. kr. blagajnik u Zagrebu.
Lobmajer A. župnik u Erdeviku.
Lobmajer Dr. A. prof. u Zagrebu.
Makanec Dr. M. odvjet. u Zagrebu.
Mallin T. grad. tajnik u Zagrebu.
Mašić I. šted. činov. u Zagrebu.
Matz M. vlad. tajnik u Zagrebu.
Maurović M. nadinžinir u Zagrebu.
Mavračić S. župnik u D. Miholjeu.
Mazzura Dr. S. odvjet. u Zagrebu.
Monti Dr. L. odvjetnik u Kninu.
Mošinski A. vlad. taj. u Zagrebu.
Muhić Dr. P. um. vlad. predstoj. u
Zagrebu.
Mužević A. posjednik u Stubici.
Nikolašević M. vlast. činov. u
Pogoraču.
Obćina gradska u Šibeniku.
Okrugić I. župnik u Petrovaradinu.
Oklopšić Isak kapet. u Banjaluki.
Pavec J. škol. vl. nadz. u Zagrebu.
Pavić A. sveuč. prof. u Zagrebu.
Pavlešić I. biskup u Zagrebu.
Petračić F. sveuč. prof. u Zagrebu.
Pilar Dr. G. sveuč. prof. u Zagrebu.
Posilović Dr. J. biskup u Senju.
Preradović pl. D. nadp. r. u Puli.
Prister E. veletrž. u Zagrebu.
Rački Dr. F. kanon. u Zagrebu.
Radetić I. gim. prof. u Senju.
Rakovac Dr. L. vl. taj. u Zagrebu.
Realka vel. u Osieku.
Rubetić C. r. katek. u Zagrebu.
Savor J. župnik u Vel. Bukovcu.
Sbor mladeži sjemen. u Senju.
Schauff A. odvjetnik u Zagrebu.
Simić V. fin. nadsavjet. u Zagrebu.
Smetičko M. kanon. u Zagrebu.
Spiček S. grad. zas. u Zagrebu.
Steklasa I. gim. prof. u Karlovcu.
Stern M. grad. zas. u Zagrebu.
Šaj F. odvjetnik u Zagrebu.
Šerbak I. sud. pris. u Sanskom mostu.
Šegerić R. pukov. u Vel. Bečkereku
Šenoa J. šted. činov. u Zagrebu.
Šistić J. vlad. savjet. u Zagrebu.
Šram Dr. L. pl. odvjet. u Zagrebu.
Šuljok A. podpred. stola sedm. u
Zagrebu.
Švinderman B. nadbisk. tajnik u
Zagrebu.
Tallian E. kanon. u Zagrebu.

Tkalčić M. šted. činov. u Zagrebu.
Tubić S. sud. prist. u Pakracu
Vakanović A. ban. namj. u Zagrebu.
Vanceas Dr. A. nadlieč. u Zagrebu.
Vidrić Dr. L. odvjet. u Zagrebu.
Vitežić Dr. D. fin. predstoj. u Zadru.

Vojnović conte I. u Zagrebu.
Vončina I. vl. predstoj. u Zagrebu.
Vrbanić M. šum. nadz. u Zagrebu.
Vujević o. S. sam. preds. u Crniku.
Vuković A. brz. ravn. u Zagrebu.
Zoričić M. pred. stat. ur. u Zagrebu.

Članovi

koji su dalje položili prinos za god. 1881. (V. uvojak Viest. br. 1).

Brlić Dr. I. odvjetnik u Brodu.
Bunjik K. šumar u Trajanjih.
Crnčić Dr. I. kanonik u Rimu.
Dolački A. župnik u Bučici.
Evans Art. posjednik u Dubrovniku.
Galjer M. učitelj u Sesvetih.
Gimnazija realna u Belovaru.
Gimnazija vel. u Karlovcu.
Gruber D. gim. prof. u Zagrebu.
Halper V. veleposjed. u Zajezdi.
Jagunić I. gim. prof. u Karlovcu.
Kodrić A. gim. prof. u Osijeku.
Križanec S. posjednik u Glini.
Leović V. bilježnik u Trnjanjih.
Lovar M. poduzetnik u Glini.
Matiević P. kotar. taj. u Rakovcu.

Mužević A. posjednik u Stubici.
Občina gradska u Šibeniku.
Obrtnička zadruga u Senju.
Paus M. podare. i žup. u Putincih.
Polak Lj. brz. činov. u Sisku.
Premužić M. prist. blag. u Sarajevu.
Savor I. podar. i žup. u V. Bukovcu.
Sbor mladeži sjemeništa u Senju.
Steklasa I. gim. prof. u Karlovcu.
Schwarz Dr. Ž. gr. lieč. u Glini.
Šestak F. učiteljica u Osijeku.
Učiteljska knjižnica u Otočcu.
Unterweger V. sl. perov. u Zagrebu.
Vuković M. šk. nadzor. u Belovaru.
Zlatović o. S. prov. tajnik u Spljetu.

Članovi utemeljitelji.

Smičiklas Tade gim. profesor u Zagrebu, novi član, te položio u to ime 10 for.
Ceh Dr. Dragutin u Moskvi položio 10 for.

Novi povjerenici hrv. arkeol. Društva.

Budisavljević Bude podžupan u Požegi (prije u Rumi).
Vitanović Ante duh. pomoćnik u Rumi.
Ivkaneć Ljudevit predsjednik sudb. stola u Ogulinu (prije u N. Gradiški).
Mikoević Ladislav tajnik okružne oblasti u N. Gradiški.
Šerbak Ivan Nep. sudb. ni pristav u Sanskom mostu u Bosni.

O p o m e n a.

Članovi, koji jošte nisu položili prinos za g. 1881, te i oni, koji duguju isti prinos za g. 1880., umoljeni su, da te prinose čim prije uredničtvu Viestnika poštarskom doznakom pošalju.

Isto tako molimo naše članove, da nam prinos za tek. g. 1882. pošalju.

K n j i g e

hrv. arkeol. društva na prodaji kod Hartmanove knjižare u Zagrebu i u
pisarni samoga društva uz veoma obaljenu cieniu.

Arkiv. Knjiga II. Razdjel I. i II.	2 for. — nč.
" " IV. i V. svaka po	— " 80 "
" " VI. do XII. svaka po	— " 50 "
Codex Diplomaticus, knjiga I. i II. svaka po	1 " 50 "
Bibliografija hrvatska	— " 50 "
Bibliografija della Dalmazia	1 " — "
Supplementi alla bibliografija della Dalmazia	— " 25 "

Kod iste Hartmanove knjižare i u pisarni nar. muzeja mogu se dobiti i
sliedeće radnje prof. S. Ljubića :

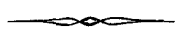
Opis jugoslav. novaca. U Zagrebu 1875. vel. 4. sa 20 tabla. za 8 i 12 for.
Ob odnošajih Dubrovačke sa Mletačkom republikom. Tri obširne razprave
iz *Rada* — za 4 for.

Skrovište rim. zl. novaca iz Zemuna. U Zagrebu 1876. sa tabl. — za 70 n.
Popis predmeta predhist. u zem. muzeju. U Zagrebu 1876. sa 4 table —
za 1 for.

O VIII. zasjedanju antropol. i arkeolog. sastanka u Pešti. U Zagrebu 1877.
— za 70 nč.

Razvod Istarski. U Zagrebu 1874 — za 1 for.

Viestnik nar. zem. muzeja. U Zagrebu 1870. sa 2 table — za 1 for.

Pučkim učiteljem. — Opazuje se, da medju članovi našega društva malo je učitelja pučkih škola. Upravljajući odbor uvieren, da su uprav pučki učitelji u stanju najbolje pomoći društvenim svrham, nudi jim svoj *Viestnik* badava uz to samo, da uredničtvu *Viestnika* pošalju točno i što obširnije izvješće o starinah u svojoj okolici, i da ga nadalje revno obavieščuju o svakom obretu arkeolog. predmeta, o kom bi ma što doznali. U slučaju pako, da nebi imali o čem izvješćivati, mogli bi namerivati svoj prinos sa starinskimi predmeti, koje bi po vriednosti odkupio arkeol. odjel nar. muzeja, a tim bi postali i članovi društva.

Štov. **povjerenikom.** nar. muzeja i hrv. arkeol. društva, te svim našim članovom i svim drugim rodoljubom i ljubiteljem domaćih starina i narodnoga napredka što toplije preporučamo, neka budno paze na svaki prekršaj naredba Vis. zem. Vlade i Vis. zem. krajiške oblasti, koje smo izdali na uvoju *Viestnika* pr. god. o sačuvanju starina, te za svaki slučaj neka umah obavieste ravnateljstvo arkeol. odjela nar. muzeja ili upravu hrv. arkeol. društva za dalnje postupanje u stvari. One naredbe kadre su odlučno pomoći i domaćoj nauci i nar. arkeol. muzeju, samo ako jih do-
tlične oblasti budu sdušno vršile.

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

GODINA IV. — BR. 3.

SADRŽAJ.

1. Sisački nadpis. — S. L. — Str. 65—66.
2. Arkeologičko izkapanje u Bakru. — S. L. — Sa četiri table (priložene k br. 1. 1882.). Nastavak. — Str. 66—77.
3. Rimski nadpisi u vrtu gospoje Kapor u Korčuli. — S. L. — Str. 77—79.
4. Nova pećina (špilja). — M. J. Granić. — Str. 79—80.
5. Rimski novi carski zem. muzeja u Zagrebu, kojih nema u Cohenu ili se u čem od njegovih razlikuju. — S. L. — Str. 80—88.
6. Dopisi. — Plohl-Herdvigo, Varaždin. — Fra Martin Ljubić, Mostar. — Str. 88—89.
6. Razne viesti. — Str. 89—96.

U Zagrebu 1. srpnja 1882.

Obznane uredništva.

Viestnik za sada izlaziti će svaku tri mjeseca. — Godišnja predplata stoji 4 for. a. vr. za sve austrijsko-ugarske zemlje; a za inozemstvo 8 maraka ili 10 franaka.

Spisi, pošiljke i godišnji prinoseci imaju se od sada odpravljati pod naslovom: **Hrvatskomu arkeologičkomu društvu u Zagrebu (u zemalj. muzeju).**

Naručbe na **predbrojku** Viestnika prima i knjižara L. Hartmans u Zagrebu.

Novi povjerenici

hrvatskoga arheološkoga društva i nar. zem. muzeja.

Benaković Josip, poštar u Županju.
Bišćan Martin, sudbeni pristav u Iloku.
Cepelić Mihovil, biskupski kapelan itd. u Djakovu.

Članovi

*koji su dalje položili prinos za godinu 1881. (V. uvojak Viestnika
br. 1 i 2, 1882.).*

Narodni dom u Bakru.
Prister Jerolim, veleposjednik u Zagrebu.
Učiteljska zadruga u Ogulinu i za g. 1879. i 1880.

Članovi

*koji su dalje položili prinos za godinu 1882. (V. uvojak Viestnika
br. 1 i 2, 1882.).*

Barčić Erasmo, odvjetnik na Rieci.	Ljubaš O. Fil., župnik u Sokolinah.
Bišćan Martin, sudb. pristav u Iloku.	Lopašić Rad., vlad. tajnik u Zagrebu.
Bresztyenszky Dr. A., sveuč. prof. u Zagrebu.	Maixner Dr. Fr., sveuč. prof. u Za- grebu.
Budmani Pero, gimn. profesor u Du- brovniku.	Marušić M., gimn. kretak. na Rieci.
Buratti grof Dr. Iv., veleposjednik u Zagrebu.	Miler Pajo, opat žup. u Mitrovici.
Dollhopf Gustav, vlad. odj. savjetnik u Zagrebu.	Modec Ljudevit, ravnatelj preparan- dija u Zagrebu.
Egersdorfer S., inžinir u Zagrebu.	Mrazović Dr. M., odvjet. u Zagrebu.
Eisner E., mjer. poduzetnik u Zagrebu.	Muč Ante, brz. činovnik u Osijeku.
Frančić N., trg. ravnatelj u Tiflisu.	Osbald P., ravn. učitelj na Šušaku.
Fris And., kanonik u Rimu.	Palunko Vinko, gimn. kateketa u Du- brovniku.
Gašparić Fr., arcid. kan. u Zagrebu.	Pilepić Dr. Fr., odvjetnik na Rieci.
Gimnazija velika u Gospiću.	Polić Ante, veletržac na Rieci.
Globočnik A., okr. glav. u Postojni.	Prister Jer., velepo-jednik u Zagrebu.
Grahor Janko, arhitekt u Zagrebu.	Simunčić Gjuro, kateketa u Zagrebu.
Janušić Hinko, prebendar u Zagrebu.	Sladović Ante, fin. savj. u Zagrebu.
Jurković Janko, odsj. savj. u Zagrebu.	Sokač pl. Ziga, blag. ofic. u Zagrebu.
Kaznačić Dr. I. A., liečnik u Dubrov- niku.	Stoos Nikola, posjednik u Rakovu.
Keraus Josip, ravnatelj carinare u Zagrebu.	Učiteljska knjižnica u Otočcu.
Kern Dr. Hinko, liečnik u Zagrebu.	Učiteljska zadruga u Ogulinu.
Koblar Ant., bisk. arhivar u Ljubljani.	Vranicani-Dobrinović bar. Sime, veleposjednik na Rieci.
Lapaine Val. inžinir u Petrinji.	Zagoda Ad., gimn. prof. u Varaždinu.
	Zlatović O. Stjepan, prov. tajnik u Spljetu.

Članovi, koji su kasnije stupili u naše društvo, mogu dobiti *Viestnik* od prednjašnjih godina za prinos od 2 for. na godinu.

Darovi sa zahvalnosti primljeni od arkeolog. odjela nar. zem. muzeja tečajem god. 1882.

Gg. *Horvat* Dr. Josip, pukov. liečnik: 2 srebr. i 11 bakr. rimskih novaca, te 1 sr. mletački. — *Omčikus* P., muz. povjer. u Srbu: 1 zlatan bizant. novac i 1 srebr. španj.-mesikanski. — *Novak* Kajetan, pripravnik za pučke škole u Zagrebu: 2 bakr. rim., 2 srebr. i 3 bakr. novija novca. — *Jovanić* Krsto iz Karlovca: sr. novac od g. 1694. — *Domitrović* Kr. kr. kancelista u Lepoglavi: nekoliko listina hrvatskih iz Napoleonove dobe. — *Košiček* Ubald, župnik u Konščini (zlatarske podžup.): sr. talir Leopolda tirolskoga od g. 1626. — *Krpan* Miloš, učit. pripravnik u Petrinji: 14 novijih novaca. — *Bajničić* Dr. Ivan, muz. pristav u Zagrebu: dva egipatska papirosa. — *Šnjarić* Marko iz Zagreba: 21 stari novac i 6 novijih. — *Zerne* Karlo, trgovac u Petrinji: zlatni beljički novac od god. 1881., 2 sr. rim., 2 sr. i 3 bakr. novija. — *Smodek*, trgovac u Zagrebu: sr. rim. novac iz Siska. — *Miler* Pajo, opat i župnik u Mitrovici: 2 želj. stare mamuze i 4 rim. nadpisa ondje nadjena. — *Thunhart* Jos., mjernik u Mitrovici: 4 kosti i jedan zub mamutov, 1 želj. mač i 2 sjekire ondje u šljunku našaste. — *Dubravčić* Fr., okr. škol. nadzornik u Mitrovici: zub mamutov izkopan u Dunavu. — *Mrković* Makso, pisar kod kotar. ureda u Mitrovici: 41 bakr. rim. novac. — *Smoljanovička*, učiteljica u Mitrovici: bronzenu ruku i mram. ploču, ondje otkrilo. — *Šebelić* Ivan, učitelj u Sičih, po g. St. Korajcu, župniku u Matičeviću: bakr. novac Vespasianov ondje nadjen, bakr. medalju g. 1815. i komad stare bakr. ploče sa slikami. — *Ivoković* Joso, trgovac u N. Gradiški: 3 sr. novija novca. — *Grgić* Delfa iz Banjaluke: 1 narodnu mahramu. — *Filip* Dr., odvjetnik u Koprivnici: 1 sr. i 1 bakr. noviji novac. — *Volčić* Jakov, župnik u Cerovlju blizu Pazina: izvornu glagol. listinu od g. 1599. — *Glas* Aleks. u Mitrovici: 1 srebr. (Salonina) i 21 bakr. rim. novac. — *Giunta Provinciale Dalmata* u Zadru: nastavak saborskih spisa za g. 1881. — *Jovanović* Ivan, posjednik u Petrovcih: 1 sr. rimski (Domitianus) i 1 sr. poljski novac. — *Biščan* Martin, pristav sudbeni u Iloku: rimsku staklenu zdjelu i zapinjaču iz Banostora. 1 srebr. i 13 bakr. rimskih novaca i 1 sr. noviji. — *Trifković* Risto, trgovac iz Banjaluke: 1 srebr. rimski novac i 1 noviji. — *Semelić* Julio iz Zagreba: sr. novac aust. g. 1664. — *Vuletić-Vukasović* Vid, učitelj u Korčuli: fotografiju Nikole Zrinjskoga. — *Vukelić* Ljudevit Senjanin, pravnik u Zagrebu: 2 bakr. aleksandrinska novca. — *Brandenburg*, želj. inžinir u Rumi po Miju Pausu, podare. župniku u Putincih: više posuda i željeznih predmeta iz želj. dobe. — *Paus* Mijo, isti muz. povjer. u Putincih: više bakr. novaca. (Dalje sledi.)

O p o m e n a.

Članovi, koji jošte nisu položili prinos za g. 1881, te i oni, koji duguju isti prinos za g. 1880., umoljeni su, da te prinose čim prije uredničtvu Vjestnika poštarskom doznakom pošalju.

Isto tako molimo naše članove, da nam prinos za tek. g. 1882. pošalju.

Knjige

hrv. arkeol. društva prodaji kod Hartmanove knjižare u Zagrebu i u pisarni samoga društva uz veoma obaljenu cieniu.

Arkiv. Knjiga II, Razdjel I. i II.	2 for. — nč.
" " IV. i V. svaka po	— " 80 "
" " VI. do XII. svaka po	— " 50 "
Codex Diplomaticus, knjiga I. i II. svaka po	1 " 50 "
Bibliografija hrvatska	— " 50 "
Bibliografija della Dalmazia	1 " — "
Supplementi alla bibliografija della Dalmazia	— " 25 "

—

Kod iste Hartmanove knjižare i u pisarni nar. muzeja mogu se dobiti i sljedeće radnje prof. S. Ljubića :

Opis jugoslav. novaca. U Zagrebu 1875. vel. 4. sa 20 tabla. za 8 i 12 for.
Ob odnošajih Dubrovačke sa Mletačkom republikom. Tri obširne razprave iz *Radu* — za 4 for.

Skrovište rim. zl. novaca iz Zemuna. U Zagrebu 1876. sa tabl. — za 70 n.
Popis predmeta predhist. u zem. muzeju. U Zagrebu 1876. sa 4 table — za 1 for.

O VIII. zasjedanju antropol. i arkeolog. sastanka u Pešti. U Zagrebu 1877. — za 70 nč.

Razvod Istarski. U Zagrebu 1874 — za 1 for.

Viestnik nar. zem. muzeja. U Zagrebu 1870. sa 2 table — za 1 for.

—••••—

Pučkim učiteljem. — Opazuje se, da medju članovi našega društva malo je učitelja pučkih škola. Upravljajući odbor uvieren, da su uprav pučki učitelji u stanju najbolje pomoći društvenim svrhama, nudi jim svoj *Viestnik* badava uz to samo, da uredničtvu *Viestnika* pošalju točno i što obširnije izvješće o starinah u svojoj okolici, i da ga nadalje revno obaviešćuju o svakom obretu arkeolog. predmeta, o kom bi ma što doznali. U slučaju pako, da nebi imali o čem izvješćivati, mogli bi namerivati svoj prinos sa starinskimi predmeti, koje bi po vrijednosti odkupio arkeol. odjel nar. muzeja, a tim bi postali i članovi društva.

Štov. povjerenikom. nar. muzeja i hrv. arkeol. društva, te svim našim članovom i svim drugim rodoljubom i ljubiteljem domaćih starina i narodnoga napredka što toplije preporučamo, neka budno paze na svaki prekršaj naredba Vis. zem. Vlade i Vis. zem. krajiške oblasti, koje smo izdali na uvojkju *Viestnika* pr. god. o sačuvanju starina, te za svaki slučaj neka umah obavieste ravnateljstvo arkeol. odjela nar. muzeja ili upravu hrv. arkeol. društva za dalnje postupanje u stvari. One naredbe kadre su odlučno pomoći i domaćoj nauci i nar. arkeol. muzeju, samo ako jih dotične oblasti budu slušno vršile.

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

~~~~~

GODINA IV. — BR. 4.

~~~~~

SADRŽAJ.

1. Dva spomenika kova zlatarskoga od Iv. Kukuljevića Sakeinskog. — Str. 76—101.
2. Sirmia citerior et ulterior. — V. Klaić. — Str. 101—107.
3. Rimski nadpis u Varaždinskih Toplicah. — Dr. Bojničić. — Str. 107—108.
4. Mato Kapor starinar. — Vid Vuletić Vukasović. — Str. 108—113.
5. Rimski novci carski zem. muzeja u Zagrebu, kojih nema u Cohenu ili se u čem od njegovih razlikuju. Nastavak. — S. L. — Str. 113—116.
6. Dopisi. — Vladimir Mažuranić, Jastrebarsko. — Lujo Ivkanec, Ogulin. — Vid Vuletić Vukasović, Korčula. — I. Kralj, Toplice Varaždinske. — Str. 117—123.
7. Razne vijesti. — Str. 123—128.

~~~~~

U Zagrebu 1. listopada 1882.

~~~~~

Obznanje uredništva.

Viestnik za sada izlaziti će svaku tri mjeseca. — Godišnja predplata stoji 4 for. a. vr. za sve austrijsko-ugarske zemlje; a za inozemstvo 8 maraka ili 10 franaka.

Spisi, pošiljke i godišnji prinoseci imaju se od sada odpravljati pod naslovom: Hrvatskomu arkeologičkomu društvu u Zagrebu (u zemalj. muzeju).

Naručbe na predbrojku Viestnika prima i knjižara L. Hartmans u Zagrebu.

Članovi

*koji su dalje položili prinos za godinu 1882. (V. uvojak Viestnika
br. 1, 2 i 3, 1882).*

Batinić O. Mijo, provinc. tajnik u Fojnici.
Cepelić Miho, biskup, kapelan u Djakovu.
Eisenhuth Ljud., mjernik u Karlovcu.
Gržetić Dr. N., pukov. liečnik u Budimpešti.
Halper Vladimir, veleposjednik u Zajezdi.
Jare Franjo, župnik u Mirni.
Kramberger Dr. Drag., muzeal. pristav u Zagrebu.
Malec Dr. M. odvjetnik, u Zagrebu.
Plivarić J., nadbis. tajnik u Zagrebu.
Rohaček Dr. Kol., ravnatelj ludnice u Stenjevcu.
Streit Jure, kanonik u Djakovu.
Tkalčić Ivan, prebendar u Zagrebu.
Tordinac Jure, kanonik u Djakovu.
Unterveger Vilko, vlad. perovodja u Zagrebu.
Velika Realka u Rakovcu.

O p o m e n a.

Članovi, koji jošte nisu položili prinos za god. 1882., te i oni, koji duguju isti prinos za god. 1881., umoljeni su, da te prinose čim prije uredničtvu Viestnika poštarskom doznakom pošalju.

Članovi, koji su kašnje stupili u naše društvo, mogu dobiti *Viestnik* od prednjašnjih godina za prinos od 2 for. na godinu.

**Darovi sa zahvalnosti primljeni od arkeolog. odjela nar
zem. muzeja tečajem god. 1882.**

(Nastavak).

Cerny Dr., predsjednik sokola u Pragu po g. Slošeru : bakr. uspomenicu
god. 1882. c

Sl. gradsko poglavarstvo u Varaždinu : dvie ključanice viešto izradjene
po bravarih Kosti Jankoviću i N. Königu. Izručene umjet. obrt. mu-
zeju na pohranu.

Sl. gradsko poglavarstvo u Koprivnici : sr. novac Sigmunda III. poljskoga
kralja od god. 1496.

Jenčiković Ivan, pravnik u Zagrebu : nekoliko bakr. rimskih novaca na-
šastih kod Banjaluke.

Bonifačić Petar, slušatelj filosofije na sveučilištu u Zagrebu : bakr. rimski
novac (Germanicus).

Smrekar Milan, kr. kot. pristav u Petrinji : 35 bakr. rimskih novaca iz-
kopanih dva hvata duboko na ciglani Tomasetičevoj blizu Graduše na
Savi zajedno sa kosti.

Zavalić Ivan, občin. pisar u Brdovcu : dva novija novca.

Reit Antun, kapelan u Drenovecih : 22 bakr. i 11 sreb. najnovijih novaca
i 4 bakr. rimska.

Kamenar, narodni poslanik : bakr. novac rimski.

Vis. kr zem. vlada. Odjel za bogoštovje i nastavu : zlatni novac Josipa
I. cara.

Izpravak. Na nutrašnjem poljskom nadpisu kaleža, opisana u
tom svezku, imadu se izpraviti sljedeće tiskarske pogriješke :

DVLEBA mjesto DVIEBA.
WIERNY „ WIERY.
PRACZY „ PRAZY.

K n j i g e

hrv. arkeol. društva na prodaji kod Hartmanove knjižare u Zagrebu i u pisarni samoga društva uz veoma obaljenu cieniu.

Arkiv. Knjiga II. Razdjel I. i II.	2 for. — nč.
" " IV. i V. svaka po	— " 80 "
" " VI. do X. svaka po	— " 50 "
Codex Diplomaticus, knjiga I. i II. svaka po	1 " 50 "
Bibliografija hrvatska	— " 50 "
Bibliografija della Dalmazia	1 " — "
Supplementi alla bibliografija della Dalmazia	" 25 "

Kod iste Hartmanove knjižare i u pisarni nar. muzeja mogu se dobiti i sliedeće radnje prof. S. Ljubića :

Opis jugoslav. novaca. U Zagrebu 1875. vel. 4. sa 20 tabla. za 8 i 12 for. Ob odnošajih Dubrovačke sa Mletačkom republikom. Tri obširne razprave iz *Rada* — za 4 for.

Skrovište rim. zl. novaca iz Zemuna. U Zagrebu 1876. sa tabl. — za 70 n. Popis predmeta predhist. u zem. muzeju. U Zagrebu 1876. sa 4 table — za 1 for.

O VIII. zasjedanju antropol. i arkeolog. sastanka u Pešti. U Zagrebu 1877. — za 70 nč.

Razvod Istarski. U Zagrebu 1874 — za 1 for.

Viestnik nar. zem. muzeja. U Zagrebu 1870. sa 2 table — za 1 for.

—————

Pučkim učiteljem. — Opazuje se, da medju članovi našega društva malo je učitelja pučkih škola. Upravljajući odbor uvieren, da su uprav pučki učitelji u stanju najbolje pomoći društvenim svrhama, nudi jim svoj *Viestnik* badava uz to samo, da uredničtvu *Viestnika* pošalju točno i što obširnije izvješće o starinah u svojoj okolici, i da ga nadalje revno obavieščuju o svakom obretu arkeolog. predmeta, o kom bi ma što doznali. U slučaju pako, da nebi imali o čem izvieščivati, mogli bi namerivati svoj prinos sa starinskimi predmeti, koje bi po vriednosti odkupio arkeol. odjel nar. muzeja, a tim bi postali i članovi društva.

Štov. povjerenikom. nar. muzeja i hrv. arkeol. društva, te svim našim članovom i svim drugim rodoljubom i ljubiteljem domaćih starina i narodnoga napredka što toplije preporučamo, neka budno paze na svaki prekršaj naredba Vis. zem. Vlade i Vis. zem. krajiške oblasti, koje smo izdali na uvojk *Viestnika* pr. god. o sačuvanju starina, te za svaki slučaj neka umah obavieste ravnateljstvo arkeol. odjela nar. muzeja ili upravu hrv. arkeol. društva za daljnje postupanje u stvari. One naredbe kadre su odlučno pomoći i domaćoj nauci i nar. arkeol. muzeju. samo ako jih dofične oblasti budu sdušno vršile.

—————

Članovi

koji su dalje položili prinos za god. 1882. (V. uvojak br. 1).

- Altman J. mjernik u Zagrebu.
Baloković L. župnik u Bizouen.
Bauer Gj. prof. u Zagrebu.
Benaković J. načelnik u Zupanju.
Benković I. gr. vieć. u Zagrebu.
Bojanić o. Andj. župnik na Bolu.
Botteri Iv. odvjet. u St. Gradu.
Brusina S. prof. sveuč. u Zagrebu.
Burgstaller V. fin. taj. u Zagrebu.
Crnadak M. um. major u Zagrebu.
Crnčić Dr. I. kan. u Rimu.
Crnetić I. gr. ofic. u Zagrebu.
Crnovšek F. brz. čin. u Zagrebu.
Čvietković M. fin. savj. u Zagrebu.
Čitaonica nar. u Senju.
Čitaoničko društvo u Varaždinu.
Dautović M. vlad. predst. u Zagrebu.
Deutsch A. knjižer u Zagrebu.
Dolački A. župnik u Bučici.
Evans A. I. posjed. u Dubrovniku.
Ferlan I. trgovač u Senju.
Folnegović F. žup. kod sv. Kate na Selih.
Folnegović F. urednik u Zagrebu.
Gajdek J. kanon. u Zagrebu.
Geitler Dr. L. prof. sveuč. u Zagrebu.
Gimnazija vel. u Osieku.
Gimnazija vel. u Požegi.
Gimnazija vel. u Vinkovcih.
Gogolja D. šted. činov. u Zagrebu.
Golub V. prof. u Zagrebu.
Granić M. I. župnik u G. Muću.
Gruber D. gim. prof. u Zagrebu.
Guteša I. veletrž. u Zagrebu.
Halper M. vlad. savjet. u Zagrebu.
Herkov R. vlad. savjet. u Zagrebu.
Horvat N. kanon. u Zagrebu.
Hrvoić L. vlad. tajnik u Zagrebu.
Hudovski A. grad. vieć. u Zagrebu.
Iveković Dr. F. sv. prof. u Zagrebu.
Ivkaneč L. sud. preds. u Ogulinu.
Jagunić I. gimn. prof. u Karlovcu.
Jakčin A. odv. u Zagrebu.
Jurinač A. E. gim. prof. u Varaždinu.
Jurković pl. Dr. N. vlad. tajnik u Zagrebu.
Karaman Dr. S. odvjet. u Spljetu.
Karić P. major u Temiscaru.
Kišpatić Dr. M. r. prof. u Zagrebu.
Kodrić A. gim. prof. u Osieku.
Kondrat F. inžinir u Zagrebu.
Kontakt Dr. Gj. odv. u Zagrebu.
Kostrenčić I. sv. knjiž. u Zagrebu.
Kranjac V. kapetan u Kremisu.
Krešić M. taj. trg. kom u Zagrebu.
Kristianović I. biskup u Zagrebu.
Križanec S. posjed. u Glini.
Kržan A. kanon. u Zagrebu.
Kuralt F. tajnik g. d. u Zagrebu.
Kus M. kr. blagajnik u Zagrebu.
Lobmajer A. župnik u Erdeviku.
Lobmajer Dr. A. prof. u Zagrebu.
Makanec Dr. M. odvjet. u Zagrebu.
Mallin T. grad. tajnik u Zagrebu.
Mašić I. šted. činov. u Zagrebu.
Matz M. vlad. tajnik u Zagrebu.
Maurović M. nadinžinir u Zagrebu.
Mavračić S. župnik u D. Miholjeu.
Mazzura Dr. S. odvjet. u Zagrebu.
Monti Dr. L. odvjetnik u Kninu.
Mošinski A. vlad. taj. u Zagrebu.
Muhić Dr. P. um. vlad. predstoj. u Zagrebu.
Mužević A. posjednik u Stubici.
Nikolašević M. vlast. činov. u Pogoraču.
Obćina gradska u Šibeniku.
Okropšia Isak kapet. u Banjaluki.
Pavec J. škol. vl. nadz. u Zagrebu.
Pavić A. sveuč. prof. u Zagrebu.
Pavlešić I. biskup u Zagrebu.
Petračić F. sveuč. prof. u Zagrebu.
Pilar Dr. G. sveuč. prof. u Zagrebu.
Posilović Dr. J. biskup u Senju.
Preradović pl. D. nadp. r. u Puli.
Prister E. veletrž. u Zagrebu.
Rački Dr. F. kanon. u Zagrebu.
Radetić I. gim. prof. u Senju.
Rakovac Dr. L. vl. taj. u Zagrebu.
Realka vel. u Osieku.
Rubetić C. r. katek. u Zagrebu.
Savor J. župnik u Vel. Bukovcu.
Sbor mladeži sjemen. u Senju.
Schauff A. odvjetnik u Zagrebu.
Simić V. fin. nadsavjet. u Zagrebu.
Smetičko M. kanon. u Zagrebu.
Spiček S. grad. zas. u Zagrebu.
Steklasa I. gim. prof. u Karlovcu.
Stern M. grad. zas. u Zagrebu.
Šaj F. odvjetnik u Zagrebu.
Šérbak I. sud. pris. u Sanskom mostu.
Šegere R. pukov. u Vel. Bečkereku.
Šenoa J. šted. činov. u Zagrebu.
Šišić J. vlad. savjet. u Zagrebu.
Šram Dr. L. pl. odvjet. u Zagrebu.
Šuljok A. podpred. stola sedm. u Zagrebu.
Švinderman B. nadbisk. tajnik u Zagrebu.
Tallian E. kanon. u Zagrebu.

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

~~~~~

GODINA IV. — BR. 2.

~~~~~

SADRŽAJ.

1. Potravlje. — A. K. Matas. — Str. 33—38.
2. O nekoliko nedavno nadjenih ilirskih pjenezih. — Po Arturu J. Evansu. Preveo S. L. — Sa *dvie* table (priložene k br. 3. 1881) Konac. — Str. 38—48.
3. Arkeologičko izkapanje u Bakru. — S. L. — Sa *četiri* table (priložene k br. 1. 1882.). Nastavak. Str. 48—54.
4. Munjavački nadpis. — S. L. — Str. 54—56.
5. Dopisi. — Arthur I. Evans, Ragusa. — Ivan Nep. Šerbak, Sanski most. — Prof. Frano Bulić, Zadar. — Nikola Kolar, Vinkovci. Str. 56.—58.
6. Razne vesti. — Str. 58—61.
7. Vesti bibliografske. — Str. 61—64.

~~~~~

U Zagrebu 1. travnja 1882.

~~~~~

Obznane uredništva.

Viestnik za sada izlaziti će svaku tri mjeseca. — Godišnja predplata stoji 4 for. a. vr. za sve austrijsko-ugarske zemlje; a za inozemstvo 8 maraka ili 10 franaka.

Spisi, pošiljke i godišnji prinesci imaju se od sada odpravljati pod naslovom: **Hrvatskomu arkeologičkomu društvu u Zagrebu (u zemalj. muzeju).**

Naručbe na **predbrojku** Viestnika prima i knjižara L. Hartmans u Zagrebu.

Knjige

hrv. arkeol. društva na prodaji kod Hartmanove knjižare u Zagrebu i u pisarni samoga društva uz veoma obaljenu cieniu.

Arkiv. Knjiga II. Razdjel I. i II.	2 for. — nč.
" " IV. i V. svaka po	— " 80 "
" " VI. do XII. svaka po	— " 50 "
Codex Diplomaticus, knjiga I. i II. svaka po	1 " 50 "
Bibliografija hrvatska	— " 50 "
Bibliografija della Dalmazia	1 " — "
Supplementi alla bibliografija della Dalmazia	— " 25 "

Kod iste Hartmanove knjižare i u pisarni nar. muzeja mogu se dobiti i sljedeće radnje prof. S. Ljubića:

Opis jugoslav. novaca. U Zagrebu 1875. vel. 4. sa 20 tabla. za 8 i 12 for.
Ob odnošajih Dubrovačke sa Mletačkom republikom. Tri obširne razprave iz *Rada* — za 4 for.

Skrovište rim. zl. novaca iz Zemuna. U Zagrebu 1876. sa tabl. — za 70 n.
Popis predmeta predhist. u zem. muzeju. U Zagrebu 1876. sa 4 table — za 1 for.

O VIII. zasjedanju antropol. i arkeolog. sastanka u Pešti. U Zagrebu 1877. — za 70 nč.

Razvod Istarski. U Zagrebu 1874 — za 1 for.

Viestnik nar. zem. muzeja. U Zagrebu 1870. sa 2 table — za 1 for.

Pučkim učiteljem. — Opazuje se, da medju članovi našega društva malo je učitelja pučkih škola. Upravlajući odbor uvieren, da su uprav pučki učitelji u stanju najbolje pomoći društvenim svrham, nudi jim svoj *Viestnik* badava uz to samo, da uredničtvu Viestnika pošalju točno i što obširnije izvješće o starinah u svojoj okolini, i da ga nadalje revno obavješćuju o svakom obrétu arkeolog. predmeta, o kom bi ma što doznali. U slučaju pako, da nebi imali o čem izvješćivati, mogli bi namerivati svoj prinos sa starinskimi predmeti, koje bi po vriednosti odkupio arkeol. odjel nar. muzeja, a tim bi postali i članovi društva.

Štov. povjerenikom. nar. muzeja i hrv. arkeol. društva, te svim našim članovom i svim drugim rodoljubom i ljubiteljem domaćih starina i narodnoga napredka što toplije preporučamo, neka budno paze na svaki prekršaj naredba Vis. zem. Vlade i Vis. zem. krajiške oblasti, koje smo izdali na uvojk u Viestnika pr. god. o sačuvanju starina, te za svaki slučaj neka umah obavieste ravnateljstvo arkeol. odjela nar. muzeja ili upravu hrv. arkeol. društva za daljnje postupanje u stvari. One naredbe kadre su odlučno pomoći i domaćoj nauci i nar. arkeol. muzeju, samo ako jih dofične oblasti budu sdušno vršile.

Novi povjerenici

hrvatskoga arheologičkoga društva i nar. zem. muzeja.

Benaković Josip, poštar u Županju.
Bišćan Martin, sudbeni pristav u Iloku.
Cepelić Mihovil, biskupski kapelan itd, u Djakovu.

Članovi

koji su dalje položili prinos za godinu 1881. (V. uvojak *Viestnika* br. 1 i 2, 1882.).

Narodni dom u Bakru.
Prister Jerolim, veleposjednik u Zagrebu.
Učiteljska zadruga u Ogulinu i za g. 1879. i 1880.

Članovi

koji su dalje položili prinos za godinu 1882. (V. uvojak *Viestnika* br. 1 i 2, 1882.).

Barčić Erasmo, odvjetnik na Rieci.	Ljubaš O. Fil., župnik u Sokolinah.
Bišćan Martin, sudb. pristav u Iloku.	Lopašić Rad., vlad. tajnik u Zagrebu.
Bresztyenszky Dr. A., sveuč. prof. u Zagrebu.	Maixner Dr. Fr., sveuč. prof. u Zagrebu.
Budmani Pero, gimn. profesor u Dubrovniku.	Marušić M., gimn. katek. na Rieci.
Buratti grof Dr. Iv., veleposjednik u Zagrebu.	Miler Pajo, opat žup. u Mitrovici.
Dollhopf Gustav, vlad. odj. savjetnik u Zagrebu.	Modec Ljudevit, ravnatelj preparandija u Zagrebu.
Egersdorfer S., inžinir u Zagrebu.	Mrazović Dr. M., odvjet. u Zagrebu.
Eisner E., mjer. poduzetnik u Zagrebu.	Muč Ante, brz. činovnik u Osijeku.
Frančić N., trg. ravnatelj u Tiflisu.	Osbald P., ravn. učitelj na Sušaku.
Fris And., kanonik u Rimu.	Palunko Vinko, gimn. kateketa u Dubrovniku.
Gašparić Fr., arcid. kan. u Zagrebu.	Pilepić Dr. Fr., odvjetnik na Rieci.
Gimnazija velika u Gospiću.	Polić Ante, veletržac na Rieci.
Globočnik A., okr. glavar u Postojni.	Prister Jer., velepojednik u Zagrebu.
Grahor Janko, arhitekt u Zagrebu.	Simunčić Gjuro, kateketa u Zagrebu.
Janušić Hinko, prebendar u Zagrebu.	Sladović Ante, fin. savj. u Zagrebu.
Jurković Janko, odsj. savj. u Zagrebu.	Sokač pl. Žiga, blag. ofic. u Zagrebu.
Kaznačić Dr. I. A., liječnik u Dubrovniku.	Stoos Nikola, posjednik u Rakoveu.
Keraus Josip, ravnatelj carinare u Zagrebu.	Učiteljska knjižnica u Otočeu.
Kern Dr. Hinko, liječnik u Zagrebu.	Učiteljska zadruga u Ogulinu.
Koblar Ant., bisk. arhivar u Ljubljani.	Vranicani-Dobrinović bar. Sime, veleposjednik na Rieci.
Lapaine Val. inžinir u Petrinji.	Zagoda Ad., gimn. prof. u Varaždinu.
	Zlatović O. Stjepan, prov. tajnik u Spljetu.

Članovi, koji su kasnije stupili u naše društvo, mogu dobiti *Viestnik* od prednjašnjih godina za prinos od 2 for. na godinu.

Darovi sa zahvalnosti primljeni od arkeolog. odjela nar. zem. muzeja tečajem god. 1882.

Gg. *Horvat* Dr. Josip, pukov. liječnik: 2 srebr. i 11 bakr. rimskih novaca, te 1 sr. mletački. — *Omčikus* P., muz. povjer. u Srbu: 1 zlatan bizant. novac i 1 srebr. španj.-mesikanski. — *Novak* Kajetan, pripravnik za pučke škole u Zagrebu: 2 bakr. rim., 2 srebr. i 3 bakr. novija novca. — *Jovanić* Krsto iz Karlovca: sr. novac od g. 1694. — *Domitrović* Kr. kr. kancelista u Lepoglavi: nekoliko listina hrvatskih iz Napoleonove dobe. — *Košiček* Ubald, župnik u Konščini (zlatarske podžup.): sr. talir Leopolda tirolskoga od g. 1626. — *Krpan* Miloš, učit. pripravnik u Petrinji: 14 novijih novaca. — *Bojničić* Dr. Ivan, muz. pristav u Zagrebu: dva egipatska papirosa. — *Šnjarić* Marko iz Zagreba: 21 stari kovar i 6 novijih. — *Zernek* Karlo, trgovac u Petrinji: zlatni beljički novac od god. 1881., 2 sr. rim., 2 sr. i 3 bakr. novija. — *Smodek*, trgovac u Zagrebu: sr. rim. novac iz Siska. — *Miler* Pajo, opat i župnik u Mitrovici: 2 želj. stare mamuze i 4 rim. nadpisa ondje nadjena. — *Thunhart* Jos., mjernik u Mitrovici: 4 kosti i jedan zub mamutov, 1 želj. mač i 2 sjekire ondje u šljunkov našaste. — *Dubravčić* Fr., okr. škol. nadzornik u Mitrovici: zub mamutov izkopan u Dunavu. — *Mrković* Makso, pisar kod kotar. ureda u Mitrovici: 41 bakr. rim. novac. — *Smoljanovička*, učiteljica u Mitrovici: bronzenu ruku i mram. ploču, ondje otkriveno. — *Šebelić* Ivan, učitelj u Sičih, po g. St. Korajcu, župniku u Matičeviću: bakr. novac Vespasianov ondje nadjen, bakr. medalju g. 1815. i komad stare bakr. ploče sa slikami. — *Ivković* Joso, trgovac u N. Gradiški: 3 sr. novija novca. — *Grgić* Delfa iz Banjaluke: 1 narodnu mahramu. — *Filip* Dr., odvjetnik u Koprivnici: 1 sr. i 1 bakr. noviji novac. — *Volčić* Jakov, župnik u Cerovlju blizu Pazina: izvornu glagol. listinu od g. 1599. — *Glas* Aleks. u Mitrovici: 1 srebr. (Salonina) i 21 bakr. rim. novac. — *Giunta Provinciale Dalmata* u Zadru: nastavak saborskih spisa za g. 1881. — *Jovanović* Ivan, posjednik u Petroveih: 1 sr. rimski (Domitianus) i 1 sr. poljski novac. — *Bišćan* Martin, pristav sudbeni u Iloku: rimsku staklenu zdjelu i zapinjaču iz Banostora, 1 srebr. i 13 bakr. rimskih novaca i 1 sr. noviji. — *Trifković* Risto, trgovac iz Banjaluke: 1 srebr. rimski novac i 1 noviji. — *Semelić* Julio iz Zagreba: sr. novac aust. g. 1664. — *Vuletić-Vukasović* Vid, učitelj u Korčuli: fotografiju Nikole Zrinjskoga. — *Vukelić* Ljudevit Senjanin, pravnik u Zagrebu: 2 bakr. aleksandrinska novca. — *Brandenburg*, želj. inžinir u Rumi po Miju Pausu, podarc. župniku u Putincih: više posuda i željeznih predmeta iz želj. dobe. — *Paus* Mijo, isti muz. povjer. u Putincih: više bakr. novaca. (Dalje sliedi.)

Opomena.

Članovi, koji još nisu položili prinos za g. 1881, te i oni, koji duguju isti prinos za g. 1880., umoljeni su, da te prinose čim prije uredništvu *Viestnika* poštarskom doznakom pošalju.

Isto tako molimo naše članove, da nam prinos za tek. g. 1882. pošalju.

2

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

~~~~~

GODINA IV. — BR. 3.

~~~~~

SADRŽAJ.

1. Sisački nadpis. — S. L. — Str. 65—66.
2. Arkeologičko izkapanje u Bakru. — S. L. — Sa četiri table (priložene k br. 1. 1882.). Nastavak. — Str. 66—77.
3. Rimski nadpisi u vrtu gospoje Kapor u Korčuli. — S. L. — Str. 77—79.
4. Nova pećina (špilja). — M. J. Granić. — Str. 79—80.
5. Rimski novci carski zem. muzeja u Zagrebu, kojih nema u Cohenu ili se u čem od njegovih razlikuju. — S. L. — Str. 80—88.
6. Dopisi. — Plohl-Herdvigov, Varaždin. — Fra Martin Ljubić, Mostar. — Str. 88—89.
6. Razne vesti. — Str. 89—96.

~~~~~

U Zagrebu 1. srpnja 1882.

~~~~~

Obznane uredništva.

Viestnik za sada izlaziti će svaku tri mjeseca. — Godišnja **predplata** stoji 4 for. a. vr. za sve austrijsko-ugarske zemlje; a za inozemstvo 8 maraka ili 10 franaka.

Spisi, pošiljke i godišnji prinoseci imaju se od sada odpravljati pod naslovom: **Hrvatskomu arkeologičkomu društvu u Zagrebu (u zemalj. muzeju).**

Naručbe na **predbrojku** Viestnika prima i knjižara L. Hartmans u Zagrebu.

Knjige

hrv. arkeol. društva na prodaji kod Hartmanove knjižare u Zagrebu i u
pisarni samoga društva uz veoma obaljenu cieniu.

Arkiv. Knjiga II. Razdjel I. i II.	2 for. — nč.
" " IV. i V. svaka po	— " 80 "
" " VI. do XII. svaka po	— " 50 "
Codex Diplomaticus, knjiga I. i II. svaka po	1 " 50 "
Bibliografia hrvatska	— " 50 "
Bibliografia della Dalmazia	1 " — "
Supplémenti alla bibliografia della Dalmazia	— " 25 "

Kod iste Hartmanove knjižare i u pisarni nar. muzeja mogu se dobiti i
slijedeće radnje prof. S. Ljubića :

Opis jugoslav. novaca. U Zagrebu 1875. vel. 4. sa 20 tabla. za 8 i 12 for.
Ob odnošajih Dubrovačke sa Mletačkom republikom. Tri obširne razprave
iz *Rada* — za 4 for.

Skrovište rim. zl. novaca iz Zemuna. U Zagrebu 1876. sa tabl. — za 70 n.
Popis predmeta predhist. u zem. muzeju. U Zagrebu 1876. sa 4 table —
za 1 for.

O VIII. zasjedanju antropol. i arkeolog. sastanka u Pešti. U Zagrebu 1877.
— za 70 nč.

Razvod Istarski. U Zagrebu 1874 — za 1 for.

Viestnik nar. zem. muzeja. U Zagrebu 1870. sa 2 table — za 1 for.

Pučkim učiteljem. — Opazuje se, da medju članovi našega društva malo je učitelja pučkih škola. Upravljajući odbor uvieren, da su uprav pučki učitelji u stanju najbolje pomoći društvenim svrhama, nudi jim svoj *Viestnik* badava uz to samo, da uredničtvu *Viestnika* pošalju točno i što obširnije izvješće o starinah u svojoj okolici, i da ga nadalje revno obavješćuju o svakom obretu arkeolog. predmeta, o kom bi ma što doznali. U slučaju pako, da nebi imali o čem izvješćivati, mogli bi namerivati svoj prinos sa starinskimi predmeti, koje bi po vrijednosti odkupio arkeol. odjel nar. muzeja, a tim bi postali i članovi društva.

Štov. **povjerenikom.** nar. muzeja i hrv. arkeol. društva, te svim našim članovom i svim drugim rodoljubom i ljubiteljem domaćih starina i narodnoga napredka što toplije preporučamo, neka budno paze na svaki prekršaj naredba Vis. zem. Vlade i Vis. zem. krajiške oblasti, koje smo izdali na uvjoku *Viestnika* pr. god. o sačuvanju starina, te za svaki slučaj neka umah obavieste ravnateljstvo arkeol. odjela nar. muzeja ili upravu hrv. arkeol. društva za dalnje postupanje u stvari. One naredbe kadre su odlučno pomoći i domaćoj nauci i nar. arkeol. muzeju, samo ako jih do-
tične oblasti budu sdušno vršile.

Članovi

koji su dalje položili prinos za godinu 1882. (V. uvojak *Viestnika* br. 1, 2 i 3, 1882).

Batinić O. Mijo, provinc. tajnik u Fojnici.
Cepelić Miho, biskup, kapelan u Djakovu.
Eisenhuth Ljud., mjernik u Karlovcu.
Gržetić Dr. N., pukov. liečnik u Budimpešti.
Halper Vladimir, veleposjednik u Zajezdi.
Jare Franjo, župnik u Mirni.
Kramberger Dr. Drag., muzeal. pristav u Zagrebu.
Malec Dr. M. odvjetnik, u Zagrebu.
Plivarić J., nadbis. tajnik u Zagrebu.
Rohaček Dr. Kol., ravnatelj ludnice u Stenjevcu.
Streit Jure, kanonik u Djakovu.
Tkalčić Ivan, prebendar u Zagrebu.
Tordinac Jure, kanonik u Djakovu.
Unterveger Vilko, vlad. perovodja u Zagrebu.
Velika Realka u Rakovcu.

O p o m e n a.

Članovi, koji jošte nisu položili prinos za god. 1882., te i oni, koji duguju isti prinos za god. 1881., umoljeni su, da te prinose čim prije uredničtvu *Viestnika* poštarskom doznakom pošalju.

Članovi, koji su kašnje stupili u naše društvo, mogu dobiti *Viestnik* od prednjašnjih godina za prinos od 2 for. na godinu.

Darovi sa zahvalnosti primljeni od arkeolog. odjela nar. zem. muzeja tečajem god. 1882.

(Nastavak).

Cerny Dr., predsjednik sokola u Pragu po g. Slošeru: bakr. uspomenicu god. 1882.

Sl. gradsko poglavarstvo u Varaždinu: dvie ključanice viešto izradjene po bravarih Kosti Jankoviću i N. Königu. Izručene umjet. obrt. muzeju na pohranu.

Sl. gradsko poglavarstvo u Koprivnici: sr. novac Sigmunda III. poljskoga kralja od god. 1496.

Jenčiković Ivan, pravnik u Zagrebu: nekoliko bakr. rimskih novaca našastih kod Banjaluke.

Bonifačić Petar, slušatelj filosofije na sveučilištu u Zagrebu: bakr. rimski novac (Germanicus).

Smrekar Milan, kr. kot. pristav u Petrinji: 35 bakr. rimskih novaca izkopanih dva hvata duboko na ciglani Tomasetičevoj blizu Graduše na Savi zajedno sa kosti.

Zavalić Ivan, obćin. pisar u Brdovcu: dva novija novca.

Reit Antun, kapelan u Drenovcih: 22 bakr. i 11 sreb. najnovijih novaca i 4 bakr. rimska.

Kamenar, narodni poslanik: bakr. novac rimski.

Vis. kr. zem. vlada. Odjel za bogoštovje i nastavu: zlatni novac Josipa I. cara.

Izpravak. Na nutrašnjem poljskom nadpisu kaleža, opisana u tom svezku, imadu se izpraviti sljedeće tiskarske pogriješke:

DVLEBA mjesto DVIEBA.
WIERNY " WIERY.
PRACZY " PRAZY.

VIESTNIK

HRVATSKOGA

ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

~~~~~  
GODINA IV. — BR. 4.  
~~~~~

SADRŽAJ.

1. Dva spomenika kova zlatarskoga od Iv. Kukuljevića Sakeinskog. — Str. 76—101.
2. Sirmia citerior et ulterior. — V. Klaić. — Str. 101—107.
3. Rimski nadpis u Varaždinskih Toplicah. — Dr. Bojničić. — Str. 107—108.
4. Mato Kapor starinar. — Vid Vuletić Vukasović. — Str. 108—113.
5. Rimski novci carski zem. muzeja u Zagrebu, kojih nema u Cohenu ili se u čem od njegovih razlikuju. Nastavak. — S. L. — Str. 113—116.
6. Dopisi. — Vladimir Mažuranić, Jastrebarsko. — Lujo Ivkanec, Ogulin. — Vid Vuletić Vukasović, Korčula. — I. Kralj, Toplice Varaždinske. — Str. 117—123.
7. Razne viesti. — Str. 123—128.

~~~~~  
U Zagrebu 1. listopada 1882.  
~~~~~

Obznane uredništva.

Viestnik za sada izlaziti će svaku tri mjeseca. — Godišnja predplata stoji 4 for. a. vr. za sve austrijsko-ugarske zemlje; a za inozemstvo 8 maraka ili 10 franaka.

Spisi, pošiljke i godišnji prinesci imaju se od sada odpravljati pod naslovom: Hrvatskomu arkeologičkomu društvu u Zagrebu (u zemalj. muzeju).

Naručbe na predbrojku Viestnika prima i knjižara L. Hartmana u Zagrebu.